

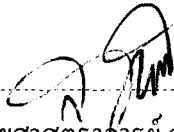
หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์
ชื่อและนามสกุล นายบุษกรชัย จอมพงษ์
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนีย์ คำสุข
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

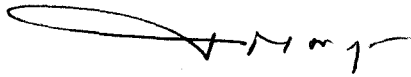
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ทงษ์ไกรเลิศ)

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนีย์ คำสุข)

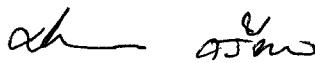
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล)

กรรมการ

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
การเมืองการปกครอง สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 8 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตากรุณาและความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน นับตั้งแต่คณาจารย์ที่ปรึกษาได้แก่ท่าน ผศ.ดร. เสนีย์ คำสุข อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และที่ รศ.ดร.ปธาน สุวรรณมงคล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้เมตตากรุณาให้การแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบอีกทั้งให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาวิจัย จนกระทั่งเนื้อหาสาระ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และถูกต้องตามหลักวิชาการ ผู้ศึกษาวิจัย รู้สึก ซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของท่านคณาจารย์และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ในด้านการค้นคว้าข้อมูล งานวิจัยนี้ จะไม่สำเร็จลุล่วงด้วยดีหากมิได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ ที่เมตตาให้สัมภาษณ์ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำอีกทั้งอำนวยความสะดวกในด้านเอกสารต่างๆ ผู้ศึกษาวิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตา ครั้งนี้เป็นอย่างสูง ในด้านความสะดวกต่างๆ ในการเข้าพบและหาข้อมูลบางส่วน ต้องขอขอบพระคุณเรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน ที่ให้ความช่วยเหลือและให้สัมภาษณ์ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และคุณรวงข้าว ชาวหินฟ้า บรรณารักษ์ห้องสมุด สำนักสันติอโศก ที่ช่วยเหลือค้นคว้าด้านเอกสารทุกชนิดที่ผู้ศึกษาวิจัยต้องการ ขอขอบคุณในน้ำใจที่ให้ ณ โอกาสนี้

ผู้ศึกษาวิจัยซาบซึ้งในความห่วงใย เอาใจใส่ และคอยเป็นกำลังใจให้ผู้ศึกษาวิจัยมาตลอด คือ คุณพ่อทวิ คุณแม่ เจริญ จอมพงษ์ และคุณแม่กำจัด คีวงดี บุพการีทั้งสาม ผู้ให้การอุปการะตลอดจน ครูอาจารย์ที่อบรมให้ความรู้ประสิทธิประสาทวิชาให้กับผู้ศึกษาวิจัยเป็นลำดับอีกท่านหนึ่งที่จะไม่กล่าวถึงไม่ได้ คือ คุณคิธรญา มีสี ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ผู้ศึกษาวิจัย ขอขอบคุณในน้ำใจที่เอื้อเฟื้อมาโดยตลอด ไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบพระคุณ คุณสุรียน นวอัสวานนท์ คุณชาติรี โชคดี กัลยาณมิตรที่คอยให้การช่วยเหลือในด้านการค้นคว้าเอกสาร ทำรายงานการวิจัยและคอยให้กำลังใจมาโดยตลอด อีกทั้ง คุณคุณุฎี สุรเสียง แห่งร้านอาหารลานเครื่องเขียน ที่ช่วยเหลือในด้านการพิมพ์งานขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความเอื้อเฟื้อทุกๆ ประการ และอีกหลายท่านที่ผู้ศึกษาวิจัยไม่สามารถกล่าวนามทั้งหมดในที่นี้ได้ อันมีผลทำให้สำเร็จเป็นงานวิทยานิพนธ์ เล่มนี้ ขออานิสงค์ทั้งหมดนี้ จงดลบันดาลให้ผลงานอันเป็นสื่อวิชาการนี้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติโดยรวมสืบไป และท่านทั้งหลายที่กล่าวนามและมิได้กล่าวนาม มีความปกติสุขประสบความเจริญรุ่งเรืองสถาพรในชีวิตตลอดไป

ยุทธชัย จอมพงษ์

พฤษภาคม 2550

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์

ผู้วิจัย นายยุทธชัย จอมพงษ์ **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนีย์ คำสุข (2) รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน

สุวรรณมงคล ปีการศึกษา 2549

บทคัดย่อ

แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์ ได้นำเสนอผ่านวิธีการหลายอย่าง ที่ปรากฏเด่นชัด เช่น การให้การสนับสนุนกลุ่มการเมืองของสมาชิกชาวอโศก อันเป็นชุมชนที่ปฏิบัติตามแนวคิดของท่าน และท่านยังได้เป็นที่ปรึกษาแก่พรรคการเมืองชื่อ พรรคเพื่อฟ้าดิน ในขณะที่ท่านดำรงตนเป็นสมณะหรือนักบวช อีกทั้งยังได้สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตของสำนักสันติอโศก อันเป็นหนึ่งในหลายสำนักทั่วประเทศของชาวอโศก ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมือง ของสมณะโพธิรักษ์ ว่ามีลักษณะอย่างไร และ(2) เพื่อศึกษาแนวคิดบุญนิยมว่า มีความหมายอย่างไร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารเป็นหลัก รวมทั้งการสังเกตการณ์ในพื้นที่และสัมภาษณ์ท่านสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งเป็นประชากรวิจัยหลัก สัมภาษณ์ รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดินและ พล.ต. จำลอง ศรีเมือง โดยผู้วิจัยให้นำหน้าที่ข้อมูลจากเอกสาร เท่ากันกับข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ในสถานที่จริงและเป็นปัจจุบัน แล้วนำข้อมูลมาประมวลศึกษาวิเคราะห์แบบพรรณนา เชิงอธิบายความ

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์มีความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับการเมือง ที่ต้องใช้ธรรมะในพุทธศาสนามาจัดระเบียบเป็น โครงสร้างสังคม และแบ่งออกเป็นโครงสร้างระดับย่อยคอยควบคุมตัวบุคคล จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้ ซึ่งเรียกว่า การเมืองบุญนิยม โดยท่านส่งผ่านแนวคิดนี้ไปยังพรรคเพื่อฟ้าดิน ซึ่งอาจใช้เวลาหลายร้อยปี จึงจะบรรลุเป้าหมายของ การเมืองบุญนิยม ส่วนแนวคิดบุญนิยมนั้นคือ ระบบของการช่วยเหลือเอื้อประโยชน์แก่ผู้อื่นในสังคม โดยการแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตตามแนวทางของพุทธศาสนา เป็นรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกขั้นตอนของการดำเนินชีวิต รวมถึงด้านการเมืองการปกครองด้วย

คำสำคัญ แนวคิด การเมือง สมณะโพธิรักษ์

Thesis title: Samana Bodhirak's Political Concept

Researcher: Mr. Yuttachai Chompong; **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government); **Thesis Advisors:** (1) Dr. Senee Camsook, Assistant Professor; (2) Dr. Pathan Suvanmongkol Associate Professor; **Academic year:** 2006

ABSTRACT

The Political concepts of The Samana Bodhirak has presented in many ways, mainly such as to support certain political groups who member of Asoke community which having political concept as him, and he also acting as de facto advisor to a political party called "For Heaven and Earth Party" even though he is an ordained Buddhist monk. Also, he was built lifestyle for the Santi Asoke sect. which was ones of Asoke community over the country.

The objectives of this research were to study: (1) the characteristics of the Samana Bodhirak's political concepts; and (2) the meaning of the concept "Boonniyom."

This was a qualitative research based primarily on documentary data as well as site observations and interviews with the Samana Bodhirak (the primary subject of the study), the assistant secretary of the For Heaven and Earth political party, and Major General Jumlong Srimuang. Equal emphasis was given to the documentary data, the data from actual on-site observations and the data from current interviews. The data were compiled and analyzed through semantic descriptive analysis.

The results showed that the Samana Bodhirak's political concept is related to both Dharma and politics and he believes that Buddhist Dharma must be used to organize the social structure, with substructures to control individuals, in order to solve political problems. He calls this concept "Boonniyom." He transmitted this concept to the For Heaven and Earth political party. It may take several hundred years to actually achieve the goals of Boonniyom. The meaning of Boonniyom is a system of helping and benefiting others in society through selfless sharing to achieve the ultimate aim of life according to Buddhism. It is a pattern that can be applied to every stage of life, including political administration.

Key words: political concepts, the Samana Bodhirak

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	104
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	108
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	109
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	109
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	109
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	111
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	117
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	118
ตอนที่ 1 ปัจจัยต่อการก่อรูปแนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์.....	118
ตอนที่ 2 แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์.....	128

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	179
สรุปการวิจัย	179
อภิปรายผล	183
ข้อเสนอแนะ	190
บรรณานุกรม	193
ภาคผนวก.....	201
ก บทสัมภาษณ์และสังเกตการณ์	202
ข ประวัติพรรคเพื่อฟ้าดิน.....	240
ค ประวัติของท่านสมณะโพธิรักษ์	244
ประวัติผู้วิจัย.....	248

ณ

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	108
--------------	----------------------------	-----

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์ก็พยายามที่จะเรียนรู้หลัก และวิธีการต่างๆ ที่จะสามารถช่วยให้อยู่กันอย่างสงบสุขร่มเย็น กระนั้น ปัญหาดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่มนุษย์เข้ามาอยู่รวมกันในสังคม และแม้ในปัจจุบันก็ยังไม่สามารถจะหาข้อยุติอย่างเด็ดขาดได้ คือปัญหาที่ว่ารูปการปกครองที่ดีที่สุดนั้นคืออะไร รัฐกับประชาชนควรมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด จึงจะทำให้มนุษย์รักษาเสรีภาพไว้ได้ในขณะที่ระบบการปกครองมีอำนาจมากพอ ในการควบคุมการประพฤติปฏิบัติและระงับความขัดแย้งที่มีอยู่ในสังคม ความเห็นที่ต่างกันในเรื่องแนวคิดและวิธีการปกครอง มีรากฐานมาจากความปรารถนาอย่างเดียวกันดังกล่าวข้างต้น คือการบรรลุถึงสังคมที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุข แต่แนวทางที่เสนอแนะการแสวงหาความสุขซึ่งมีมากมายแตกต่างกันกลับนำไปปัญหามาให้เรา ความขัดแย้งทางความคิดนำไปสู่การทำลายล้างชีวิตคนและทรัพย์สินอย่างประมาธค่ามิได้ สงคราม โลกและสงครามระหว่างชาติที่เกิดขึ้นหลายครั้ง ทำให้ไปในนามของการช่วยเหลือให้ลัทธิการเมืองบางอย่างสามารถงอยู่ได้ เช่น “ทำให้โลกปลอดภัยสำหรับประชาธิปไตย” หรือ “ปลดปล่อยประชาชนและประชาชาติเพื่อเอกราชอันแท้จริง” เป็นต้น (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2519: 1)

แนวความคิดทางการเมือง มีอิทธิพลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนานับการ จนมีนักคิดเกิดขึ้นในค่ายต่างๆ มากมาย ทั้งแนวประชาธิปไตย สังคมนิยม เป็นต้น การก่อเกิดนักคิดทฤษฎีทางการเมือง ก็เป็นรูปแบบของกระบวนการพัฒนาทางการเมืองอย่างหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่สามารถกำหนดลงไปได้ว่า แนวคิดทางการเมืองแบบใด ฉบับของใครดีที่สุด นักคิดท่านต่างๆ จึงกำหนดเป็นกรอบไว้ว่า “ขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมนั้นๆ” ในแนวคิดทางการเมืองของพวกนักคิดทางตะวันตกนั้น มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานดังที่ทราบๆกัน ตั้งแต่ยุคนครรัฐกรีก และพัฒนามาจนถึงยุคปัจจุบัน (โลกาภิวัตน์) การพัฒนาแนวคิดทางการเมือง มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่หลากหลายดังปรากฏแล้วในอดีต และมีอิทธิพลต่อปัจจุบัน ดังที่ประเทศไทย ซึ่งก็ได้รับอิทธิพลของการพัฒนา ความคิดทางการเมืองนี้มาโดยลำดับ ทั้งในส่วนของนักคิดตะวันตก และส่วนของนักคิดตะวันออก ในส่วนของการรับการถ่ายทอดกระบวนการความคิดทาง

การเมืองนั้น ไทยซึ่งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ได้รับมาทั้งสองสายทาง คือทั้งแนวตะวันตกและแนวตะวันออก

หากกล่าวถึงแนวคิดทางการเมือง และเหตุปัจจัยที่มีต่อสังคมไทยก่อนศตวรรษที่ 19 เป็นสังคมที่ค่อนข้างจะคงที่ และไม่มี การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ หรือการเมือง คนไทยส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท ซึ่งศูนย์กลางของวิถีชีวิตได้แก่ระบบครอบครัว และการผลิตในระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม การประกอบอาชีพแบบเกษตรกรรมยังคงดำเนินไป โดยกรรมวิธีการผลิตที่ตกทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ โดยปราศจากความคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แม้ว่าในสมัยอยุธยาจะมีการติดต่อกับอารยธรรมอื่นก็ตาม แต่ความสัมพันธ์นี้จำกัดวงแคบในหมู่ผู้ปกครองกลุ่มเล็กในเมืองหลวง กับชาวต่างประเทศที่เข้ามาค้าขายเท่านั้น หากได้ครอบคลุมไปยังส่วนอื่นๆ ของสังคมไม่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นำไทยกับพ่อค้า นักบวชต่างประเทศเป็นไปในทางแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการค้า และความพยายามของนักบวชที่จะเผยแพร่ศาสนา มากกว่าเผยแพร่ความคิดทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐที่ทำการติดต่อกับไทยในสมัยอยุธยานั้น ล้วนแล้วแต่มีรูปการปกครองแบบเดียวกับของไทย คือ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นการติดต่อกันระหว่างไทยกับต่างประเทศในระยะแรกจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า มีผลในด้านการเผยแพร่แนวความคิดทางการเมืองที่แปลกและใหม่แต่อย่างใด ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นประชาธิปไตย ได้มีผลต่อโลกทัศน์และค่านิยมของชาวตะวันตกซึ่งยึดสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมในการปกครองเป็นหลักการสำคัญในทางการเมือง

สำหรับสังคมไทยนั้น อิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย ซึ่งเป็นอารยธรรมใหญ่และใกล้ชิดกับประเทศไทยมากที่สุด ยังคงมีอยู่อย่างแน่นแฟ้น สิ่งที่อารยธรรมอินเดียไม่ได้ให้กับสังคมไทยก็คือ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นข้อแตกต่างอันสำคัญยิ่งระหว่างอารยธรรมตะวันออกกับตะวันตก อารยธรรมตะวันตกในรูปของความคิดทางการเมืองโดยตรง ไม่มีผลสะท้อนต่อสังคมตะวันออกเท่าใดนัก ในแง่ของความคิดเชิงปรัชญานั้น สังคมตะวันออกมีสิ่งที่เป็น “สัจจะธรรม” อยู่แล้วและไม่ต้องการความคิดเชิงปรัชญา (โดยเฉพาะทางศาสนา) จากอารยธรรมตะวันตก แต่สิ่งที่ทำให้อารยธรรมตะวันตกเป็นที่น่าสนใจ และมีอิทธิพลในการหล่อหลอมโลกทัศน์ของชาวตะวันออกรวมทั้งของคนไทยด้วยได้แก่ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์ที่ชาวตะวันตกยังไม่ทัดเทียม อาจกล่าวได้ว่า ชาวตะวันตกให้ความสำคัญและศึกษาระบบการปกครอง และการดำเนินชีวิตของชาวตะวันตก โดยเริ่มจากความฉงนในความก้าวหน้าทางวิทยาการ มากกว่าที่จะสนใจตัวระบบการปกครอง โดยเฉพาะ ความสนใจทางด้านวิทยาการแผนใหม่ ได้นำไปสู่การย้อนกลับมามองตนเองและตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสภาพการทางสังคมที่เป็นอยู่ เมื่อเปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมตะวันตกดูแล้วความแตกต่างประการสำคัญที่สุดแก่ ระบบการปกครอง

ดังนั้นคนไทยรุ่นต่อๆมา เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาต่างประเทศ ก็เริ่มมีความคิดว่าสิ่งที่ทำให้ชาวตะวันตกเจริญนั้นได้แก่ การมีระบบการปกครองที่แตกต่างไปจากไทย ในข้อเขียนของนักปฏิรูปสังคมสมัยรัชกาลที่ 5 มักจะเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองให้เป็นแบบตะวันตกโดยมีเหตุผลว่าจะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญทัดเทียมกับชาติอื่นๆ

ความสนใจเกี่ยวกับระบบการปกครองของตะวันตก มีผลทำให้คนไทยกลุ่มเล็กที่เป็นปัญญาชนได้รับแนวคิดทางการเมืองที่เป็นหลักของระบบการปกครองดังกล่าวนี้ตามมาด้วย ลักษณะของระบบการปกครองตลอดจนค่านิยมทางประชาธิปไตย ตรงกันข้ามกับการปกครองตามแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สำคัญที่สุดในสังคมไทยได้เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะนับตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา จนเป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 ในที่สุด (สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2523: 20-22)

ที่กล่าวมานั้นเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ไทยรับแนวความคิดทางการเมืองตะวันตกเข้ามา หากแต่โดยพหุตตินัยนั้น สังคมไทยมีวัฒนธรรมการเมืองที่อิงอยู่กับความเป็นภูมิภาคเอเชียเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว กล่าวคือ วัฒนธรรมเชิงพุทธ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต ทำให้แนวคิดทางการเมืองในเชิงของพุทธยังคงมีพลังอยู่ ความสัมพันธ์ของสังคมไทยต่อศาสนาพุทธนั้น มีความสำคัญทุกระดับชั้น กล่าวคือ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม หากแต่ในปัจจุบันการรับเอาแนวความคิดทางตะวันตกมาปรับใช้กับสังคมไทยได้มองข้ามความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคมที่มีอยู่แต่เดิมไปซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญยิ่ง

ปัญหาอีกประการหนึ่ง ของแนวคิดทางการเมืองตะวันตก ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเมืองของไทยแล้วส่งผลกระทบต่อ ระบบการเมือง และการพัฒนากระบวนการทางการเมืองก็คือ “คน” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของระบบ จากสาเหตุของแนวคิดทางตะวันตก ที่มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นต้น จนดูประหนึ่งว่าละเลยการพัฒนาศักยภาพของ “คน” ดังนั้นรูปแบบแนวคิดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของคน จึงไม่ควรมองข้าม เพราะการมองข้ามความสำคัญดังกล่าว อาจจะไปสู่ความไม่เข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง การกำหนดนโยบายวางแผนเพื่ออนาคต หรือความพยายามแก้ไขปัญหาในปัจจุบันและอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสร้างบูรณาการภายในชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และการสร้างภาวะจิตใจแห่งความรู้สึกร่วมเป็นประชาชาติ ยากที่จะสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ (สมบุญ สุขสำราญ 2527: บทนำ) เพราะรากเหง้าสำคัญอย่างหนึ่งของวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้นก็คือ การเมือง ฉะนั้น ความเข้าใจในความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับการเมือง สังคม เศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นและเป็นเงื่อนไขที่จะช่วยให้ศึกษาได้อย่างเข้าใจ

ดังนั้นแนวคิดที่จะนำมาใช้ขับเคลื่อนกับสังคม ในด้านการเมืองการปกครอง ต้องเลือก
 เป็นพิจารณาให้เหมาะสม หากแต่ว่าแนวคิดทางการเมืองที่นำมาใช้กับสังคมนั้น มีอยู่หลายค่าย
 หลายสำนักด้วยกัน และในแต่ละค่ายนั้นล้วนแล้วแต่นำเสนอในสิ่งที่ดี สวยงามของแนวคิดตน
 โดยเฉพาะประเด็นที่กล่าวอ้างมากที่สุดก็คือ แนวคิดของคณันๆมีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม
 สามารถทำให้สังคมอยู่กันอย่างปกติสุขได้ หากแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กลับเป็นเพราะ
 ผลกระทบจากบางอย่างบางประการของแนวคิดนั้นๆ ที่นำมาใช้ปฏิบัติกับสังคม ซึ่งอาจเรียกว่าเป็น
 ผลกระทบข้างเคียงก็ได้ (Side effect) ซึ่งผลกระทบดังกล่าว บางส่วนก็เป็นผลกระทบโดยตรงที่ก่อ
 เกิดปัญหา หรือ บางส่วนเป็นผลกระทบรอบด้านจากแนวคิดทางการเมืองนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้โดย
 ธรรมชาติของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคม ซึ่งก็ไม่จำกัดว่าจะอยู่ในสถาบันใด หรือมีสถานภาพใดของ
 สังคม ก็มักพิจารณาแนวคิดอื่นๆมาเป็นทางเลือกให้กับตนเอง และพร้อมกันนั้นก็หาสมัครพรรค
 พวก ที่มีความเห็นสอดคล้องกัน เพื่อรวมตัวกันผลักดันแนวคิดนั้น ให้บังเกิดผลจริงในทางปฏิบัติ

ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว การเมืองเป็นเรื่องของส่วนรวม เนื่องจากว่าการเมืองมี
 ผลกระทบหลายอย่าง ต่อส่วนรวม โดยเฉพาะ “ปัญหาทางการเมืองเป็นปัญหาของทุกๆคน และ
 ปัญหาของคนเราทุกคน จะต้องเป็นปัญหาใดปัญหาหนึ่ง อันเป็นปัญหาทางการเมือง” (ชรินทร์
 สันประเสริฐ 2543: 159) ดังนั้น การเมือง ก็คือ เรื่องที่จะต้องเกี่ยวข้องกับทุกๆคน ตราบใดที่คนเรา
 ยังรวมตัวกันอยู่เป็นสังคม หากจะพิจารณา ใน 3 ประเด็นหลักๆของความสำคัญของการเมืองใน
 ด้าน คนกับการเมือง การเมืองกับเศรษฐกิจ การเมืองกับสังคม เพราะการเมืองนั้นมีส่วนที่จะทำให้
 ชีวิตของบุคคล ภายใต้อสังคมนั้นๆ หรือว่าภายใต้การปกครองของรัฐนั้นดีขึ้น โดยการเมืองเป็น
 ตัวกำหนดกรอบต่างๆให้กับกลไกอันอยู่ภายใต้โครงสร้างทางการเมือง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้
 ชีวิตของประชาชนมีความสุขโดยพิจารณาได้จาก รัฐที่เขาอาศัยอยู่

ซึ่งรัฐนั้นอยู่ในฐานะต่างๆกัน กล่าวคือ ในฐานะเป็นรัฐบาล เป็นระบบราชการ หรือ
 เป็นชนชั้นในการปกครอง และเป็นโครงสร้างทางอุดมการณ์ (ธโรธร คุ้มทองคำ 2547: 408) ใน
 ฐานะต่างๆกันนั้นรัฐสามารถอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่อยู่ในรัฐ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้
 ซึ่งก็มีวิธีการในการกำหนดแบบแผนประการต่างๆให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ความคิดความเชื่อนี้
 ถือว่ารัฐเป็นเสมือนกลไกสำคัญที่จะตอบสนอง ความต้องการส่วนรวมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็
 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือความสะดวกสบายต่างๆ แนวคิดของ
 ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มักจะให้ความสำคัญแก่สังคมมากกว่ารัฐ ทั้งนี้
 โดยถือว่าสังคมสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง รัฐเป็นแต่เครื่องมือที่จะช่วยเหลือสังคม เมื่อการ
 ดำเนินงานของสังคมที่ เกิดขึ้นจากความสมัครสมานสามัคคีร่วมใจกันนั้น ไม่ได้รับความสำเร็จ
 หรือไม่สามารสร้างความสำเร็จให้แก่ชีวิตของคนในสังคม เจตนารมณ์ของรัฐย่อมเป็นสิ่งสูงสุด

ในสังคม ดังนั้นการกระทำใดๆ ของบุคคลจะต้องเป็น ไปเพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐทั้งสิ้น (ชรินทร์ สันประเสริฐ 2543: 175)

เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐก็จะมีวิธีการ ในการดำเนินการเพื่อนำพาประชาชนไปให้ถึงจุดหมายปลายทางของรัฐ ซึ่งวิธีการเหล่านั้นก็ได้แก่ กฎ หรือ ระบบระเบียบแบบแผนต่างๆ ในการปกครอง ซึ่งในการนำมาใช้นี้ จึงเป็นการคัดสรรนำเอาระบบที่คิดว่าดีที่สุด มีความชอบธรรมมากที่สุดมาใช้ ดังนั้นความคิดของระบบหรือความพร้อมของระบบการเมือง จึงมีความสำคัญในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ระบบการเมืองส่งผลกระทบต่อประชาชน เมื่อประชาชนอยู่ภายใต้ระบบการเมืองเดียวกัน ย่อมมีวิถีหรือการดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หากระบบการเมืองส่งผลดีต่อวิถีชีวิตของประชาชนๆ ก็จะมีความสุข หากระบบการเมืองส่งผลเสียต่อสังคมโดยรวมประชาชนในสังคมก็จะได้รับความเดือดร้อนไปด้วย เมื่อระบบการเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญอันมีผลต่อชีวิตของประชาชนมากดังกล่าวนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการคัดเลือกระบบการเมืองที่ดีที่สุดมาเป็นกรอบบังคับใช้ในสังคม

ในด้านศาสนาก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง หรือเป็นอีกระบบหนึ่งที่ส่งผลต่อสังคม กล่าวคือ ศาสนาทุกศาสนา ย่อมมีผลต่อจิตใจของบุคคลโดยส่งผ่านสื่อทางจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งมนุษย์นั้นมีจิตใจเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ หากจิตใจของมนุษย์ เป็นสุขสอาดใดย่อมจะทำให้การปฏิบัติโดยภายนอก (นอกกาย) เป็นไปในลักษณะเดียวกันด้วย โดยเฉพาะจะส่งผลกระทบต่อรูปแบบในการดำเนินชีวิตของบุคคล ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นเมื่อศาสนามีผลกระทบต่อประชาชนในด้านต่างๆ มากส่วนขนาดนี้ จึงเป็นความปกติอยู่เองที่ประชาชนในสังคม จะสนใจทั้งด้านกายภาพ (คือการปกครอง) และด้านจิตภาพ (ศาสนา) ไปพร้อมๆ กัน เพราะสามารถช่วยให้ไปถึงจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตได้จุดเดียวกันเสมือนหนึ่งว่าเป็นเส้นคู่ขนานตลอดไป

ในด้านการศึกษาถึงแนวคิดทางการเมือง ของบุคคลสำคัญๆ นั้นก็มีความสำคัญในส่วนที่จะทำให้ทราบถึง การสะท้อนความหมายใดๆ อันมีส่วนสำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของบุคคลอันหมายถึง ลัทธิการเมืองที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของบุคคลที่มีสติปัญญา สามารถนำความรอบรู้ ประสบการณ์ และข้อสังเกตเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของสังคม เช่น พฤติกรรมของบุคคล ความปรารถนา ความต้องการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ความร่วมมือหรือความขัดแย้งกัน รวมตลอดถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิด ความสงบสุขหรือปัญหาต่างๆ ที่ทำให้หลักประกันในชีวิตของบุคคลต้องเสื่อมคลายลง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต นอกจากนั้นก็เป็นข้อคิดเกี่ยวกับการมาและการใช้อำนาจการปกครองในสังคมว่า ควรจะเป็นไปในแนวไหน เพื่อให้บังเกิดผลหรือประโยชน์สูงสุดต่อบรรดาสมาชิกของสังคมนั้น ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

โครงสร้างทางสังคมของแนวคิด อันมีกฎระเบียบแบบแผนในทางปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดข้อปฏิบัติทางการเมือง และความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นด้วย

ในการที่จะทราบถึงแนวคิดทางการเมืองของบุคคลทั่วไปนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้วหลายๆท่านด้วยกัน หากแต่การศึกษาวิจัยถึงแนวคิดทางการเมืองของบุคคลผู้เป็นนักบวชหรือเป็นสมณะนั้น มีผู้ศึกษาวิจัยไว้น้อย โดยเฉพาะแนวคิดทางการเมืองที่ตัวสมณะเองได้แสดงออก โดยมีความเชื่อมโยงกับศาสนานั้น เป็นมูลเหตุที่น่าสนใจ เมื่อกล่าวถึงจุดหมายปลายทางของแนวคิดทางการเมืองแล้ว ทุกท่านที่เป็นเจ้าของแนวคิด ล้วนแต่ต้องการให้เกิดความผาสุกแก่ประชาคมสังคมทั้งสิ้น ซึ่งนับได้ว่ามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และแนวคิดที่จะได้ศึกษาวิจัยถึงท่านสมณะโพธิรักษ์นี้ เป็นแนวคิดที่มีความแตกต่างจากแนวคิดทางการเมืองที่ผ่านๆมา ซึ่งรูปแบบและกระบวนการคิดนั้นย่อมมีเหตุผลที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบัน ท่านได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการเมือง ปัญหาของสังคม และได้เสนอแนวทางที่จะใช้ธรรมะเข้าแก้ปัญหาทางสังคมและการเมือง ท่านได้เสนอแนวคิดระบบการเมือง คือ การเมืองบุญนิยม ซึ่งหมายถึงการมุ่งสร้างคนให้มีคุณธรรมเป็นรากฐานประชาธิปไตย พัฒนาชุมชนให้มีศีล ปลอดอบายมุข พึ่งตนเอง ได้ไม่แก่งแย่งแสวงอำนาจและประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งเป็นนวัตกรรม (Innovation) อันหนึ่งของสังคม หรือ เรียกอีกอย่างว่า “การเมืองแบบอริยชน” ซึ่งก็เป็นการเมืองที่เป็น โลกุตระ คือนักการเมืองมีความรู้ในเรื่องของโลกธรรม และมีคุณธรรมถึงขั้นเป็น “อริยบุคคล ที่ไม่เป็นทาสของโลกธรรม คือไม่เป็นทาสของลาภ-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุขอย่างมั่นคงจริงจังตามลำดับฐานะแห่งภูมิธรรมของนักการเมืองแต่ละคน” (สมณะ โพธิรักษ์ 2535: 86)

ท่านสมณะโพธิรักษ์ เป็นนักบวชที่นับถือพุทธศาสนา มีความเป็นพุทธอีกแนวทางหนึ่ง การที่ท่านมีแนวคิดทางการเมืองก็เนื่องมาจาก (1) ท่านเคยมีความขัดแย้งทางความคิดกับมหาเถรสมาคมจนต้องแยกตัวออกมา (2) ท่านเองมีส่วนร่วมในการก่อตั้งพรรคพลังธรรมโดยผ่านสมาชิกชาวอโศก (3) ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ อีกทั้งยังเคยเข้าร่วมต่อต้านการนำน้ำเมาเข้าตลาดหลักทรัพย์และขับไล่คุณทักษิณให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและ (4) ท่านมีส่วนร่วมในการก่อตั้งพรรคเพื่อฟ้าดิน และการที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองในหลายๆครั้งนั้น ท่านได้สร้างรูปแบบและกระบวนการทางการเมืองขึ้นมาใหม่ ประเด็นที่น่าศึกษาก็คือ ท่านเป็นนักบวชหากแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง นักการเมืองภายใต้แนวคิดของท่านนั้นเน้น ด้านคุณธรรม จริยธรรมเป็นหลัก ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนนาน แนวคิดทางการเมืองของท่านที่จะนำมาใช้กับการเมืองการปกครองให้สำเร็จผลนั้น มีชื่อเรียกว่า “การเมืองบุญนิยม” ซึ่งมีลักษณะไม่เร่ร่อนหากแต่รอคอยให้สังคมมีความพร้อมแม้จะใช้เวลาถึง 500 ปีก็ตาม ซึ่งทั้งหมดนี้นำมาสู่คำถามในการศึกษาวิจัยว่า “แนวคิดทางการเมืองของสมณะ โพธิรักษ์นั้นเป็นอย่างไร”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ว่าเป็นอย่างไร
- 2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดบุญนิยมของสมณะโพธิรักษ์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเจาะลึกถึง แนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์โดยเฉพาะซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญอันเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของท่านในการศึกษาครั้งนี้ โดยแบ่งเป็นช่วงๆของชีวิตตามลำดับดังนี้

3.1 ในส่วนของภูมิหลังประวัติของสมณะโพธิรักษ์ จะเน้นศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ในช่วง พ.ศ.2477 ถึง อุปสมบท พ.ศ.2513 มิได้เป็นการศึกษาภูมิหลังในเชิงประวัติศาสตร์อย่างละเอียดแต่อย่างใด แต่จะเน้นที่ช่วงระยะเวลาต่างๆดังนี้

3.2 ช่วงเน้นของการศึกษาแนวคิดทางการเมือง ของท่านจะอยู่ระหว่าง

3.2.1 การก่อรูปความคิดทางการเมืองหลังจาก การประกาศตนเป็น “นानาสังวาส” หรือ การลาออกจากการปกครองของมหาเถรสมาคม เมื่อ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2518 จนถึง การก่อตั้ง สำนักสันตติโสภณ เมื่อ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2519

3.2.2 ช่วงได้รับสถานภาพการเป็นคณะสงฆ์อื่น พ.ศ.2519 และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับพรรคพลังธรรม เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2528

3.2.3 ช่วงเข้าไปเกี่ยวข้องกับ พรรคเพื่อฟ้าดิน พ.ศ. 2543 และการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2549 ถึงปัจจุบัน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในส่วนของการจำกัดความที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน จึงกำหนดความหมายของศัพท์ต่างๆดังนี้

4.1 การเมือง หมายถึง หลักความคิดในการใช้อำนาจ กิจกรรมในการใช้อำนาจของรัฐ และการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งอำนาจ การให้ได้มาซึ่งอิทธิพล การใช้อำนาจเพื่อการ

บริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคม หรือการจัดสรรคุณค่าในสังคม และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและ
ทรัพย์สิน เพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข และมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ

4.2 แนวคิดทางการเมือง หมายถึง แนวคิดของบุคคลที่มีความเชื่อ อุดมการณ์ในทาง
การเมือง อันมีส่วนเกี่ยวข้องกับ โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีกฎ ระเบียบแบบแผน
รูปแบบ วิธีการต่างๆ ที่จะดำเนินการอย่างไร ด้วยวิธีการใด เพื่อให้การดำเนินการต่อกลไกเหล่านั้น
เป็นไปได้ และเพื่อให้เกิดกระบวนการการบริหาร การปกครองเป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการ

4.3 ความคิดทางการเมือง หมายถึง การสะท้อนความคิดความหมายใดๆ อันมี
ความสำคัญทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นจินตนาการ ความเห็น หรืออะไรที่จิตอาจคำนึงถึง อันว่าด้วย
หลักเบื้องต้นทางการเมือง และความคิดเกี่ยวกับรัฐ โครงสร้าง ธรรมชาติอีกทั้งวัตถุประสงค์ของมัน
ซึ่งรวมถึงกรอบระเบียบและนโยบายของรัฐ ตลอดจนมีลักษณะของการวินิจฉัยคุณค่าทางจริยธรรม
อันพัวพันถึงการพิทักษ์รักษาและวิจารณ์สภาพที่เป็นอยู่ และการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่า
หรือถกเถียงถึงสิ่งที่ควรจะเป็นด้วย ซึ่งมีความหมายคล้ายกับแนวคิดทางการเมือง

4.4 อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวกับ ผู้ปกครอง การ
กำหนดผู้ที่ทำหน้าที่ปกครอง หลักในการปกครอง ทั้งยังเป็นข้ออ้างเพื่อที่จะใช้ในการชักจูงความ
คิดเห็นหรือเพื่อที่จะต่อต้านหรือยับยั้งความคิดอื่น เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าสำคัญใน
การดำรงชีวิตทั้งกับเหตุผลหรือข้ออ้างของกลุ่มผลประโยชน์ และเกี่ยวกับ โครงการเพื่อการป้องกัน
สิ่งสำคัญที่พึงรักษาไว้ หรือการปฏิรูปหรือการกำจัดสถาบันสังคมที่สำคัญ

4.5 ปรัชญาการเมือง หมายถึง ความพยายามที่จะทดแทนความเห็นในเรื่องธรรมชาติ
ของการเมืองด้วยความรู้ ในเรื่องธรรมชาติของสิ่งที่เป็นการเมือง และระเบียบทางการเมืองที่ถูกที่ดี
ด้วยพร้อมๆกัน อันเนื่องมาจากสิ่งที่ปรากฏในปรัชญาการเมืองมักจะเน้นถึงจินตนาการ หรือความ
มุ่งหวัง หรือความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้บรรลุถึงซึ่งความสมบูรณ์แห่งการเมืองและการ
ปกครอง

4.6 ลัทธิทางการเมือง หมายถึง แนวความคิดเกี่ยวกับระบบการเมือง โดยมุ่งอธิบาย
สาระสำคัญแห่งระบบการเมือง อันได้แก่อำนาจทางการเมือง และอำนาจของรัฐ ขอบเขต ที่มา ที่ตั้ง
ของอำนาจ และความเกี่ยวพันระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานที่ใช้อำนาจรัฐกับบุคคล ซึ่งเป็น
องค์ประกอบแห่งรัฐนั้น ตลอดจนถึงประโยชน์และคุณค่าที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล ซึ่งรวมกันขึ้นเป็น
ชุมชนหรือสังคม

4.7 แนวคิดประชาธิปไตย หมายถึง แนวคิดในด้านการเมือง ที่อำนาจเป็นของ
ประชาชน หรือเป็นการปกครองโดยประชาชน ที่ประชาชนมีส่วนร่วม ภายใต้รูปแบบของการผ่าน
ตัวแทน อย่างอิสระเสรีภาพการมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของ

มนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์ ต่อการอยู่ร่วมกัน ทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งหมด โดยเปิดโอกาสให้ทุกคน อาศัยการพิจารณาตามหลักเหตุผลนี้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในควมมีอิสระและเสรีภาพของมนุษย์

4.8 รัฐ หมายถึง ประชาคมการเมือง ที่ประชาชนต่างอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งเดียวกัน มีความเป็นอิสระเป็นเอกราชปลอดจากอำนาจทางการเมืองอื่น

4.9 พุทธสถาน สันตือโสภ หมายถึง สถานที่ปฏิบัติธรรมและที่ทำงานศาสนาของหมู่กลุ่มชาวอโศก และมีความหมายในลักษณะเดียวกันกับ ชุมชนอื่นที่เป็นสาขาหรือสังกัดสันตือโสภอันเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในแนวทางพุทธอีกแนวหนึ่ง ที่ไม่ได้สังกัดมหาเถรสมาคม

4.10 คณะสงฆ์สันตือโสภ หมายถึง เป็นคณะสงฆ์อื่นที่มีได้สังกัดมหาเถรสมาคม แต่มีสิทธิและเสรีภาพตาม กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และตามความในมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งมีสถานะเป็นพุทธอีกแนวหนึ่ง

4.11 นานาสังวาส หมายถึง การมีธรรมเป็นเครื่องอยู่ต่างกัน เป็นพุทธร่วมกัน แต่มีสิ่งที่แตกต่างกันยังไม่ถึงขั้นแตกแยกกันเป็นนิกาย เพราะมีความเชื่อต่างกัน มีความเห็นไม่เหมือนกัน เช่น มี กรรม ,ศีล , อุเทศ ต่างกัน เป็นต้น อันเป็นหลักการที่สมณะโพธิรักษ์ใช้ประกาศลาออกจากมหาเถรสมาคม

4.12 ปัพพาทนียกรรม หมายถึง กรรมพิธีที่สงฆ์ขับไล่ภิกษุออกจากหมู่คณะซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของธรรมวินัย

4.13 สาธารณโภคี หมายถึง การกินใช้ในส่วนกลาง มีเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นส่วนกลาง ไม่ต้องมีสมบัติเงินทองเป็นของตนเอง โดยมีปัจจัยการผลิตร่วมกัน อยู่กันแบบสร้างสรรค์ก่อเกิดพลังร่วม มุ่งเน้นที่การเอื้อเพื่อแบ่งปันกัน ทำประโยชน์ให้กับสังคมไม่กักตุนไว้สำหรับตนเกินความจำเป็น มีปฏิสัมพันธ์ คือความเห็นที่เสมอภาคกันตามแนวศีลธรรมอันดี และเป็นกรอบโครงสร้างของชาวอโศกที่ใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกันทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีส่วนคล้ายกับระบบสังคมนิยม

4.14 สมณะ หมายถึง นักบวชชาย ที่สังกัดอยู่ในสำนักสันตือโสภ ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป

4.15 สมณะโพธิรักษ์ หมายถึง นักบวชผู้ที่นับถือพุทธศาสนา หรือ พระโพธิรักษ์เดิม (เมื่อครั้งสังกัดอยู่ในสงฆ์หมู่ใหญ่) เป็นเจ้าสำนักสันตือโสภ ซึ่งไม่ได้ขึ้นตรงต่อสงฆ์หมู่ใหญ่คือมหาเถรสมาคม เป็นผู้นำพาประชาชนประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้นำในแนวทางของพุทธอีกแนวทางหนึ่ง

4.16 พ่อท่าน หมายถึง คำเรียกที่กลุ่มชนชาวสันตือโศกหรือประชาชนทั่วไปใช้เรียกท่านสมณะโพธิรักษ์

4.17 นักการเมืองอนาคามี หมายถึง บุคคลที่มีสภาวะจิตสูงในด้านคุณธรรมถึงขั้นละทิ้งตัณหาทุกชนิด ไม่ยึดติดใดๆทั้งสิ้น ทำงานฟรี ทำงานการเมืองแบบเสียสละ รักษาศีล 10 ข้อ

4.18 การเมืองโลกุตระ หมายถึง นักการเมืองมีความรู้ในเรื่องของโลกธรรม และมีคุณธรรมถึงขั้นเป็น “อริยบุคคล” ที่ไม่เป็นทาสของโลกธรรม คือ ไม่เป็นทาสลาภ-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุขอย่างมั่นคงจริงจังได้มากบ้างน้อยบ้างตามลำดับฐานะแห่งภูมิธรรมของนักการเมืองแต่ละคนแล้วทำงานทั้งในระบบและนอกระบบการเมือง

4.19 สังคมบุญนิยม หมายถึง สังคมที่มีการรวมตัวกันประพจน์ ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันเน้นความเป็นผู้มีศีลธรรม จนสามารถทำให้ชุมชนประกอบไปด้วย คนที่มีคุณธรรม และมีคุณภาพ

4.20 ระบบบุญนิยม หมายถึง ระบบของการช่วยเหลือเอื้อประโยชน์ให้กับผู้อื่นให้กับสังคม ตามสัจจะธรรมความจริง มุ่งที่จะเสียสละแบ่งปันเป็นหลัก ไม่กักตุนเอาเปรียบ หรือมีนัยซ่อนเร้น สามารถดำเนินชีวิตไปสู่จุดหมายปลายทาง คือความสุขสูงสุดของชีวิตได้ตามแนวทางของพุทธ โดยไม่เลือก เพศ ชนชั้น วรรณะ หรือลัทธิศาสนา แต่อย่างใด

5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบและเข้าใจถึงแนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ในฐานะนักบวชในพุทธศาสนาอีกแนวหนึ่ง และแนวทางดังกล่าวมีประโยชน์เพียงใด ต่อการนำไปปฏิบัติ

5.2 เป็นประโยชน์ในการประยุกต์หลักพุทธศาสนามาใช้กับสังคมการเมืองการปกครอง

5.3 เป็นแนวทางในการศึกษา แนวคิดทางการเมืองแบบไทย ซึ่งมีรากฐานของคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมแบบชาวไทยพุทธ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

1.1.1 ความหมาย

ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมือง ระบบการเมือง กระบวนการและกิจกรรมทางการเมืองต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม หรือความสัมพันธ์ทางการเมือง เป็นเรื่องของ การบังคับ หรือเรื่องของอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถพิจารณาได้ 3 แก่นมุม คือ ในแง่สถาบัน ในแง่ของหน้าที่ ในแง่ของระบบการเมือง

1) ความหมายทางการเมืองในแง่สถาบัน

คือการพิจารณาความหมายของการเมืองในแง่สถาบัน มีที่มาหรือสมมติฐานที่ว่า การกระทำทางการเมืองจะเกิดขึ้นภายในขอบเขตที่เห็นชัดเจนเท่านั้น และการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าปราศจากสถาบันที่จัดตั้ง ขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อเป็นเช่นนั้นความหมายทางการเมืองในแง่หนึ่งจึงถือว่า ประการที่หนึ่งสถาบันทางการเมืองการปกครอง ประการที่สองหมายถึงสถาบันที่เรียกว่ารัฐ

2) ความหมายทางการเมืองในแง่ของหน้าที่

ความหมายของการเมืองในแง่ของหน้าที่ เป็นการมองหรือพิจารณาการเมือง ที่มุ่งไปที่หน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ได้แก่การแข่งขันหรือการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตาม และหน้าที่ๆเกี่ยวกับการตัดสินใจ กำหนดนโยบายสาธารณะ มากกว่าตัวสถาบันทางการเมือง หรือสถาบันที่เรียกว่ารัฐ ที่นอกจากใช้ไม่ได้กับสังคมทุกชนิดแล้ว ยังไม่ช่วยให้ปรากฏการณ์ทางการเมือง ในแง่ของการเคลื่อนไหวหรือพฤติกรรมทางการเมืองที่ปรากฏอยู่จริง หากจะกล่าวถึงแง่ของอำนาจ

Aristotle 1962: 6 (อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช 2544: 7-16) เป็นนักปราชญ์เมธีการเมืองคนแรก ที่กล่าวถึงการเมือง และได้กล่าววามมนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมือง ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เพื่อให้มนุษย์บรรลุถึงเป้าหมายธรรมชาติแห่งความดีสูงสุด การเมืองหรือความสัมพันธ์ทางการเมือง เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับอำนาจหรือการบังคับให้ปฏิบัติตาม

Robert A. Dahl 1963: 41-47 (อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช 2544: 7-16) ที่มองหรือพิจารณาการเมืองว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ หรืออำนาจอันชอบธรรม

Harvery G. Kepschull 1968 (อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช 2544: 7-16) ที่มองหรือพิจารณาการเมืองว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวและใช้อำนาจหน้าที่ ในสังคมโดยมีความมุ่งหมายที่จะสถาปนาหรือดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดความแตกต่าง ระหว่างบุคคล หมู่เหล่า ทั้งนี้เพื่อสนองต่อเป้าหมายต่างๆร่วมกัน

Harold D. Lasswell 1958 (อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช 2544: 7-16) ที่มองการเมืองเป็นเรื่องอิทธิพล ผู้ทรงอิทธิพล และเป็นเรื่องของใคร ได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร โดยเฉพาะคำถามที่ว่า เมื่อไร และอย่างไร เป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและอิทธิพลอย่างเห็นได้ชัด

3) ความหมายของการเมืองในแง่ระบบ

ความหมายของการเมืองในแง่ระบบ เป็นการพิจารณาหรือมองการเมืองที่มุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม การพิจารณาการเมืองในแง่นี้ ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นการพิจารณาที่ประสานความหมายของการเมืองในแง่อื่นเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ ได้กล่าวถึงการเมืองในแง่อื่นไว้อย่างครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย เรื่องของอำนาจ หรือเรื่องของสถาบันที่เข้ามา ดำเนินการตัดสินใจแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม

ซึ่งระบบการเมืองจะปรากฏคุณลักษณะบางประการที่แน่นอนชัดเจน นั่นคือ มักจะมีสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำ แน่นอนสม่ำเสมอตามควร คือ

1. มีจุดหมายปลายทาง ในทางการเมืองการปกครองอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง

2. มีองค์การ ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในการใช้อำนาจทางการเมืองต่างๆ

3. มีกระบวนการ ในการใช้อำนาจตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดขึ้น

4. มีหลักการสำคัญ ที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดตั้ง

องค์การ หรือในการดำเนินการตามกระบวนการ หลักการนี้เป็นไปเพื่อกำหนดลักษณะในการใช้อำนาจให้เป็นไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง เช่น ระบบการเมืองบางระบบใช้หลักการรวมอำนาจอย่างเต็มที่ บางระบบใช้หลักกระจายอำนาจ บางประเทศใช้หลักการมอบอำนาจให้กับองค์การ หรือหน่วยอำนาจทางการเมืองใดเป็นพิเศษ เช่น ระบบการเมืองแบบรัฐสภา ก็มีหลักการที่ให้อำนาจกับ

หน่วยงานนิติบัญญัติให้อำนาจสูงสุดแต่หน่วยเดียว บางแห่งใช้หลักการแยกอำนาจเป็น 3 ส่วน คือให้แต่ละองค์กรหรือแต่ละหน่วยอำนาจทางการเมือง เช่น หน่วยอำนาจนิติบัญญัติ หน่วยอำนาจบริหาร และหน่วยอำนาจตุลาการ มีอำนาจเป็นของตน โดยเฉพาะเท่าเทียมกัน ดังนั้น หน่วยอำนาจเหล่านี้ก็สามารถคานอำนาจกันได้

5. มีอุดมการณ์ หมายถึงความเชื่อมั่นศรัทธาในคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง และอุดมการณ์นี้เปรียบเสมือน พลัง และ แรงคลใจ ที่ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองนั้น

6. มีรูปแบบแห่งโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการกำหนดสถานภาพ ตำแหน่งที่ตั้งขององค์กรทางการเมืองต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรดังกล่าว ในลักษณะหรือแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ อุดมการณ์ และให้สามารถดำเนินการตามกระบวนการที่กำหนดขึ้นได้ เพื่อให้สามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่ปรารถนา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งเป็นสองประการ คือ ระบบการเมืองแบบเผด็จการและแบบประชาธิปไตย (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 30-31)

ดังนั้นความหมายของการเมืองก็คือ กระบวนการและกิจกรรมทางการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม การกระทำทางการเมืองนั้นจะเกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตที่เห็นชัดเจนในแง่ของความเป็นสถาบัน หากพิจารณาในแง่หน้าที่ก็เป็นการพิจารณาหน้าที่ของสถาบันที่พิจารณาถึงการแข่งขันต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจ ใช้อำนาจ สามารถบังคับให้ปฏิบัติตาม หากพิจารณาในแง่ระบบเป็นการพิจารณาที่ปฏิสัมพันธ์หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกันกับการจัดสรรคุณค่าเพื่อสังคมดังกล่าว

1.1.2 ความสำคัญของการเมือง

ปัญหาทางการเมืองเป็นปัญหาของทุกคน และปัญหาของคนเราทุกคน จะต้องเป็นปัญหาใดปัญหาหนึ่ง อันเป็นปัญหาทางการเมือง จากคำกล่าวที่ว่ามานั้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเมือง นั่นก็คือการเมืองจะต้องเกี่ยวข้องกับทุกคน ครอบคลุมที่คนเรายังรวมตัวกันอยู่เป็นสังคม หากจะพิจารณา ใน 3 ประเด็นหลักๆของความสำคัญของการเมืองในด้าน คนกับการเมือง การเมืองกับเศรษฐกิจ การเมืองกับสังคม

1. คนกับการเมือง “เพลโต” (Plato) นักปรัชญาการเมืองชาวกรีก สมัยโบราณให้ทรรศนะไว้ว่า “คนเป็นสัตว์สังคม” นั่นก็หมายความว่าคนเราจะมีความเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้อยู่รวมกันเป็นสังคม คนเราเกิดมาเพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่การช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะกระทำได้ดีเต็มที่ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมหรือรัฐเท่านั้น ไม่มีใครสามารถที่จะสอนตัวเองให้รู้จักเหตุผลรู้จักความยุติธรรมได้ แต่คนเราจะสามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้จาก

เพื่อนร่วมสังคมที่อยู่รอบๆ ตัวของพวกเขา นอกจากนี้เพลโตยังมีทรรศนะว่า เราเรียกร่องความช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของเรา และเมื่อเราสามารถที่จะรวบรวมจำนวนคนที่ตอบสนองความต้องการของเราแต่ละอย่างนั้นเข้ามาไว้ในสถานที่เดียวกันแล้วเราเรียกสถานที่นั้นว่า “รัฐ” (Polis) ดังนั้นเมื่อคนเรารวมตัวเป็นสังคมการเมืองแล้วความจำเป็นในการที่จะสร้างสถาบันเพื่อเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองจึงเกิดขึ้น

2. การเมืองกับเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกันมากและมักจะส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อมตามที่กล่าวมาแล้วว่าการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันจะนำไปสู่การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคม ในขณะที่เรื่องของเศรษฐกิจนั้นเป็นกิจกรรมของคนเราที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก หรือจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรต่างๆ ในสังคมเช่นกัน เมื่อเป็นดังนี้โดยพื้นฐานแล้วกิจกรรมทั้งสองคือการเมืองกับเศรษฐกิจจำเป็นจะต้องสอดคล้องกัน นั่นก็คือรัฐในฐานะที่มีอำนาจในการปกครองจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารประเทศทั้งหมด ซึ่งรวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจด้วย

3. การเมืองกับสังคม ในที่นี้เป็นการมองภาพรวมโดยทั่วไป นั่นก็คือสังคมในฐานะที่เป็นที่รวมของบุคคล เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันภายหลังจากที่ได้วิวัฒนาการมาอย่างยาวนานจนบรรลุถึงขั้นสูงสุดจนทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม นั่นก็คือคนเราจะมีความเป็นคนสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้อยู่ในสังคมเท่านั้น เมื่อไรก็ตามที่คนเราจะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวภายนอกสังคมแล้ว คนก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์โลกโดยทั่วไปนั่นเอง เมื่อเป็นดังนี้สังคมก็คือที่รวมของความหลากหลายทุกสิ่งทุกอย่างอันเกี่ยวข้องกับคน สังคมจึงเป็นเสมือนกับสิ่งประดิษฐ์ที่สมบูรณ์แบบอันมีแต่ละคนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้นความต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย ความสมบูรณ์พูนสุขต่างๆ ตลอดจนการมีอนาคตที่ดีจึงเป็นความต้องการร่วมกันของทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ

เรื่องความสำคัญของการเมืองอาจสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ถึงแม้ว่าคนจะเป็นผู้สร้างระบบการเมือง แต่ในที่สุดระบบการเมืองจะเป็นตัวหล่อหลอมคนในรุ่นต่อไป
2. ระบบการเมืองจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนในสังคม
3. การเมืองจะเป็นตัวกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่ปัญหาทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
4. การเมืองจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดระเบียบของสังคม ตลอดจนเป็นแกนกลางของการอยู่ร่วมกันของมวลสมาชิกในสังคม

5. การเมือง เศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่าง หลีกเลียงไม่พ้น ดังนั้นเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลถึงกันเสมอทั้ง ทางตรงและทางอ้อม

6. การตัดสินใจทางการเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่เสมอ (ชรินทร์ สันประเสริฐ 2543: 159-164)

ดังนั้นความสำคัญของการเมืองจึงอยู่ที่ความเกี่ยวข้องทางการเมืองของคนทุกคน โดยเฉพาะปัญหาต่างๆ ที่ทุกคนล้วนมี อันเป็นปัญหาทางการเมืองไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง เช่น ด้านคนกับการเมือง การเมืองกับเศรษฐกิจ การเมืองกับสังคม เนื่องจากว่าสภาพดังกล่าวนี้ เกี่ยวข้องสัมพันธ์ อย่างไม่อาจหลีกเลียง การเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงกันทั้งโดยตรง และโดยอ้อม

1.2 แนวคิดทางการเมือง

1.2.1 ความหมาย

เมื่อนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง มนุษย์จึงต้องมีกฎเกณฑ์ แบบแผน พฤติกรรมบางอย่างไว้ เพื่อธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์มักจะถามคำถามที่ว่ากฎ หรือข้อบังคับที่มีอยู่นั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับสภาพการณ์ในขณะนั้น นั่นคือจะเริ่มสงสัยเกี่ยวกับข้อบังคับเดิม เพื่อจะตอบคำถามดังกล่าว มนุษย์จะตั้งคำถามขึ้นมาเพื่อหาคำตอบให้กับตนเองว่า สิ่งที่ดีนั้นคืออะไร การศึกษาเรื่องการเมืองจึงเกิดขึ้นตรงจุดนี้ ดังเห็นได้จาก ผู้ให้คำนิยาม หรือกล่าวถึงเรื่องแนวคิดทางการเมืองดังนี้

สุวิมล อิศระธนาชัยกุล (2546: 21) ได้กล่าวถึงความเห็นของ Leo Strauss ซึ่งเขามีความเห็นที่ว่า “แนวคิดทางการเมืองคือการสะท้อนความคิดหรือความหมายใดๆ ที่สำคัญทางการเมือง ไม่ว่าจะเห็นหรือจินตนาการที่เป็นหลักเบื้องต้นทางการเมือง โดยมีเจตนาเพื่อสนับสนุนหรือป้องกันความคิดและความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นความสนใจเฉพาะในกฎเกณฑ์หรือนโยบายทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง”

สมพงษ์ เกษมสิน และจรูญ สุภาพ (2520: 5) ได้ให้ความหมายของแนวคิดทางการเมืองว่า หมายถึง ลัทธิการเมืองที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของบุคคลที่มีสติปัญญา สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ และข้อสังเกตเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของสังคม เช่น พฤติกรรมของบุคคล ความปรารถนา ความต้องการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ความร่วมมือหรือความขัดแย้งกัน รวมตลอดถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิด ความสงบสุขหรือปัญหาต่างๆ ที่ทำให้หลักประกันในชีวิตของบุคคลต้องเสื่อมคลายลง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต นอกจากนั้นก็เป็น

ข้อคิดเกี่ยวกับการมาและการใช้อำนาจการปกครองในสังคมว่า ควรจะเป็นไปในแนวไหน เพื่อให้บังเกิดผลหรือประโยชน์สูงสุดต่อบรรดาสมาชิกของสังคมนั้น

เจลิมเกียรติ ผิวนวน (2527: 1-2) ได้หยิบยกความหมายด้าน แนวคิดทางการเมืองของ C.L. Wayer ซึ่งเข้าใจให้ความหมายไว้ว่า “แนวคิดทางการเมืองคือ แนวคิดเกี่ยวกับรัฐโครงสร้าง ธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของมัน มันเกี่ยวข้องเป็นสำคัญกับ “ปรากฏการณ์ทางศีลธรรมของพฤติกรรมมนุษย์ในสังคม”

แนวคิดทางการเมืองและสังคม ถือเป็นแบบแผนวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง ที่ได้วิวัฒนาการมานานตามประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และมักมีลักษณะเฉพาะ และ/หรือแตกต่างกันตามบริบททางสังคมและยุคสมัย ยุคหลังศึกษาเรียนรู้จากยุคก่อน และพัฒนาแนวคิดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ และพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงยังคงเกิดขึ้นต่อไป トラบใดที่มนุษย์ยังคงคิด ศึกษา เรียนรู้ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ และการมีชีวิตที่มีความสุขในสังคมและภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคม ทั้งนี้ความแตกต่างและหลากหลายของแนวคิดทางการเมืองและสังคมถือได้ว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคมมนุษย์ และสิ่งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดความขัดแย้งเพียงด้านเดียว

ประเด็นหลักต่างๆ ของแนวคิดทางการเมืองและสังคมในยุคนี้ เป็นมิตินี้ ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและรอบด้านระหว่าง คน สังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคมจนถึงระดับโลก ซึ่งต้องนำเอาทุกมิติที่สัมพันธ์กับความคิด และความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของมนุษย์ สังคมมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทุกด้านมาพิจารณาร่วมกัน ภายใต้ฐานของความหลากหลายและแตกต่าง ประกอบกับการพิจารณาในมิติเชิงประวัติศาสตร์ และใช้วิธีการศึกษาหลายๆ แนวทางประกอบกัน รวมทั้งแนวทางจารีตประเพณีที่กลายเป็นสัญลักษณ์และความคลาสสิก ในกรอบของสังคมมนุษย์ยุคปัจจุบัน ไปแล้ว ทั้งนี้เป้าหมายของการถกวิเคราะห์ประเด็นหลักๆ ของแนวคิดทางการเมืองและสังคมเหล่านี้ ก็เพื่อสังคมอุดมคติที่ให้ชีวิตที่ดีกับมวลมนุษยชาติ การทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และได้คุณภาพกับเปลือกโลกที่มนุษย์พำนักอยู่ได้อย่างยั่งยืนและมีความหวังอยู่เสมอ (เสนีย์ คำสุข 2547: 43)

และยังมีแนวคิดทางการเมืองที่เป็นการพยายามอธิบายอ้างอิง หรือ วิพากษ์วิจารณ์ด้านต่างๆ ของสัมพันธ์ภาพทางการเมือง กล่าวคือสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ดังที่เราจะได้เห็นเรื่องต่างๆ มากมายมหาศาลอยู่ในหัวข้อเรื่องนี้ ซึ่งก็เป็นความหมายของแนวคิดสมาชิกสังคมทุกคนได้รับผลกระทบกระเทือนจากสัมพันธ์ภาพเหล่านี้ เขาได้รับรู้อยู่แล้วเสมอมา และจะได้รับรู้ต่อไปเสมอ “เขาอาจให้ความใส่ใจต่อเรื่องราวมากหรือเพียงเล็กน้อย แต่เขาย่อมไม่อาจหนีข้อเท็จจริงที่ว่า สิ่งที่เขาเป็นอยู่และสิ่งที่เขากระทำเป็นเรื่องที่

กำหนดขึ้น มีขึ้นในสังคมของตนนั้นส่วนใหญ่ทีเดียว เกิดขึ้น โดยระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็น ส่วนหนึ่ง” (สมศักดิ์ เนียมเล็ก 2544: 9) และพื้นฐานของระบบการเมือง ก็คือแนวคิดทางการเมือง นั้นเอง

ด้วยเหตุที่แนวคิดทางการเมืองนั้นไม่ใช่สภาพที่ลอยๆ อยู่โดยปราศจากการ เกี่ยวข้องกับสังคมได้ อิทธิพลโดยรอบของสังคมจึงมีผลต่อการกำหนดรูปแบบแนวคิดทางการเมือง ของนักคิดทางการเมืองทุกท่าน อีกทั้งปัจจัยส่วนตัวของนักคิดแต่ละท่าน กล่าวคือ ภูมิหลัง ประสบการณ์ด้านต่างๆ การศึกษา การอบรมนิสัย และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ก็เป็นปัจจัยที่กำหนด แนวคิดทางการเมืองอีกส่วนหนึ่งด้วย

1.2.2 ความสำคัญของแนวคิดทางการเมือง

จากการนิยามความหมายของการเมืองที่ผ่านมา ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจความคิดทางการเมือง หากแต่ต้องทราบถึงความสำคัญของแนวคิดด้วย ว่าแนวคิดประเภท หนึ่งๆ นั้น โดยความเป็นจริงมีความสำคัญในตนเองเพียงใด เพราะความสำคัญของแนวคิดทาง การเมืองเป็นการแสดงสภาวะการณ์ความต้องการทางการเมือง ในขณะที่แนวคิดทางการเมืองนั้น เกิดขึ้น เมื่อแนวคิดทางการเมืองที่นักคิด หรือปราชญ์ทางการเมืองเสนอขึ้นมานั้น นำมา ทำการศึกษา วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและสามารถพัฒนาไปสู่สถานภาพที่สูงขึ้น ได้ หรือไม่อย่างไร

Leo Strauss กล่าวว่า กิจกรรมทางการเมืองทุกประเภทจะมีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ ความต้องการที่จะธำรงรักษาสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ หรือไม่ก็เปลี่ยนแปลง สภาพการณ์นั้นๆ ในกรณีที่ต้องการธำรงรักษาสถานภาพเดิมไว้ มนุษย์เราจะพยายามป้องกันการ เปลี่ยนแปลงอย่างน้อยก็ไม่ให้ เลวไปกว่าสภาพเดิม ในกรณีที่ต้องการความเปลี่ยนแปลง เราจะ ประารถนาที่จะก่อให้เกิดสิ่งที่ ดี กว่าสภาพที่เป็นอยู่

เมื่อเป็นเช่นนี้ กิจกรรมทางการเมืองทุกประเภทจึงเกี่ยวข้องหรือถูกชักนำ ด้วยความคิดบางอย่างในการตัดสินเชิงคุณค่าว่าอะไร ดีกว่า หรือ เลวกว่า เสมอ แต่ความคิดว่าอะไร ดีกว่าหรือเลวกว่านั้นย่อมจะต้องมาจากความคิดที่ว่าอะไรคือสิ่งที่เรียกกันว่า ดี (The good) เสมอ (สมบัติ จันทร์วงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช 2523: 1-2)

เสนีย์ คำสุข (2547: 22) กล่าวว่า การที่มนุษย์ศึกษาเรียนรู้สังคมมนุษย์เพื่อ ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการมุ่งหวังในการปรับเปลี่ยนสังคม ไปตามที่มนุษย์ต้องการถือเป็น ความสำคัญต่อการก่อเกิดแนวคิดทางการเมืองและสังคม ยิ่งมนุษย์เจริญขึ้นและสังคมมีความ ชับซ้อนและเติบโตขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดปัญหาใหม่ๆ ขึ้น มนุษย์ยังมีความจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้

สังคมเพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา มนุษย์จึงมีการพัฒนาแนวคิดเดิมที่มีอยู่ และการสร้างแนวคิดใหม่ขึ้นมาเพื่อการอธิบายและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่ ดังนั้นความสำคัญของการเมืองจึงอยู่ที่การเรียนรู้ การพยายามทำความเข้าใจ เพื่อที่จะสร้างสรรค์สังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปตามที่มนุษย์ต้องการ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องไม่เลวลงกว่าเดิม เพราะการแสวงหาและทำความเข้าใจนั้นย่อมต้องมาจากความคิดที่ว่า อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด (Which The Best one) ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามสร้างและอธิบายแนวคิดใหม่เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ที่ดีกว่านั่นเอง

1.3 แนวคิดทางการเมืองประเภทต่างๆ

1.3.1 แนวคิดอำนาจนิยม

หากเราสงสัยว่าอะไรคือ รากเหง้าของความขัดแย้งทั้งปวงที่ทำให้สังคมไม่สามารถจะสงบสุขได้ คำตอบคำถามข้อนี้เป็นไปโดยการตั้งคำถามอีกทางหนึ่งว่า อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของคนเรา คำตอบก็คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ อะไรเป็นปัจจัยหลักในการหาเลี้ยงชีพ คำตอบก็คือ ที่ดิน และปัจจัยการผลิตทั้งหลาย เหตุใดจึงมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ คำตอบได้แก่การที่ปัจจัยการผลิตทั้งหลาย เหตุใดจึงมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ คำตอบได้แก่การที่ปัจจัยหลักในการดำรงชีพไม่ได้เป็นของคนทุกคนโดยเสมอกัน บางคนมีกรรมสิทธิ์ หลายคนไร้กรรมสิทธิ์ ทั้งๆ ที่ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะมีชีวิตอยู่เท่าเทียมกัน จากการใช้เหตุผลดังกล่าวนี้

จึงมีความคิดเกี่ยวกับสังคมอยู่อย่างหนึ่งว่าความขัดแย้งทั้งหลายในสังคมมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์เริ่มออกห่างจากสภาพธรรมชาติที่แท้จริงไปทุกที ด้วยการสะสมเงิน ความจำเป็นในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นปราศจากสิทธิ์ที่จะดำรงชีพอยู่ได้ การสะสมก่อให้เกิดสิทธิ์ส่วนบุคคลทางทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในทรัพย์สินที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพเช่น ที่ดิน ก่อให้เกิดการเอาเปรียบกันในสังคมก่อให้เกิดคนที่มีสมบัติและคนที่ไร้สมบัติ เป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งกันในสังคม การถือกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของ ทำให้เกิดความหวงแหนรักษาการเป็นศัตรูต่อกัน แย่งชิงกัน แทนที่จะมีความร่วมมือกัน เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นหนทางเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีสันติสุขปราศจากข้อขัดแย้งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ก็คือ การกลับไปสู่สภาพธรรมชาติที่กรรมสิทธิ์ในปัจจัยหลักของการดำรงชีพเป็นของชุมชนร่วมกัน ไม่มีบุคคลใดที่จะถือสิทธิ์ครอบครองเป็นของตนหรือของครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว ใช้ปัจจัยหลักนั้นร่วมกันเพื่อผลิตสิ่งยังชีพแทนที่จะสงวนกรรมสิทธิ์ไว้เป็นของตนแต่เพียงคนเดียว จึงเป็นที่มาของแนวคิดสังคมนิยม (ชยอนันต์ สมุทวณิช 2519: 106)

สังคมนิยมเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางไม่ตายตัว ทั้งนี้เพราะว่ามีสังคมนิยมอยู่หลายแบบ เช่น สังคมนิยมแบบอุดมคติ (ยูโรเปียน โซเชี่ยลลิสม์) สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย สังคมนิยมแบบคริสเตียน และสังคมนิยมกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

นอกจากสังคมนิยมจะหมายถึง ลัทธิทางเศรษฐกิจและการเมืองแล้ว บางกรณีก็หมายถึงขบวนการเมืองด้วย เช่น พรรคสังคมนิยมที่ปรากฏในประเทศต่างๆ แม้ประเทศที่ใช้ระบบเผด็จการ เช่น ประเทศเยอรมนีสมัยฮิตเลอร์ก็มีพรรคการเมือง เรียกว่า “พรรคชาติสังคมนิยมเยอรมัน” บางประเทศถือว่าสังคมนิยมเป็นคำที่มีความหมายในทางดี แต่ในบางประเทศมีความหมายไปในทางเสีย ในสหรัฐอเมริกามีการต่อต้านคำนี้มาก

อย่างไรก็ตาม สังคมนิยมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและการปกครองนั้น คือ สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ และสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย กับแนวความคิดของสังคมนิยมแบบอุดมคติ

1) ความหมาย

คาร์ล แลนดอเออร์ ให้ความหมายของสังคมนิยมไว้ว่า สังคมนิยมคือระบบที่กรรมสิทธิ์เป็นของชุมชน เพื่อจุดประสงค์ที่จะกระจายแจกจ่ายรายได้ ทรัพย์สิน โอกาสและอำนาจทางเศรษฐกิจให้เท่ากันมากที่สุด

โรเบิร์ต เอ. ดาห์ล กล่าวไว้ว่า สังคมนิยมคือ ระบบเศรษฐกิจซึ่งกิจกรรมที่สำคัญส่วนใหญ่ ถูกดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ และหน่วยงานที่เป็นเจ้าของเหล่านี้ จะถูกควบคุมโดยรัฐอีกต่อหนึ่ง

สรุปได้ว่า สังคมนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีแนวนโยบายมุ่งสนับสนุนและปรารถนาที่จะให้ชุมชน สังคมหรือส่วนร่วมถือกรรมสิทธิ์หรือควบคุมการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยสำคัญในการผลิต เช่น ทุน ทรัพยากร ที่ดิน วิทยาการ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งกระจายผลประโยชน์เหล่านี้เพื่อประชาชนทั้งหมด (สุพจน์ บุญวิเศษ 2549: 172)

จากความหมายข้างต้นนี้เป็นแต่เพียงแนวทางกว้างๆ เท่านั้น เพราะคำว่า การเข้าถือกรรมสิทธิ์หรือการควบคุมนี้ ประเทศสังคมนิยมบางแห่ง รัฐเข้าควบคุมทั้งหมดในนามของชุมชนหรือสังคมหรือส่วนร่วม แต่ในบางแห่งรัฐเข้าดูแลและควบคุมเพียงบางส่วน ดังนั้น ความหมายของสังคมนิยมจึงมีทั้งความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง เหตุนี้ไม่ว่าจะกำหนดความหมายของสังคมนิยมในลักษณะใดประการใด ก็อาจไม่ตรงกับหลักสังคมนิยมที่ปฏิบัติกันอยู่ในหลายประเทศ เช่น ในบางแห่งถือว่าถ้าใช้ระบบสังคมนิยมแล้วจะต้องเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง แต่ในบางประเทศต้องการให้มีประชาธิปไตยทางการเมือง และมีการจำกัดเสรีภาพทางเศรษฐกิจ บางประเทศถือว่าการเป็นสังคมนิยมไม่จำเป็นต้องให้

ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางการเมือง แต่มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ
ดังนั้น จึงมีแนวโน้มทางปฏิบัติว่าต้องการให้ชนชั้นกรรมาชีพเข้าควบคุมการปกครองของประเทศ
และควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจเช่นปรากฏอยู่ในรูปแบบสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์

อย่างไรก็ดี ความหมายของสังคมนิยมที่ว่า สังคมนิยมเป็นลัทธิที่มุ่งให้
ชุมชนเข้าควบคุมและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด ก็ยัง
อาจถือเป็นความหมายกลางๆ ได้ แม้ว่าสังคมนิยมแต่ละแบบอาจมีความหมายในรายละเอียดต่างกัน
แต่สังคมนิยมประเภทที่สำคัญในโลก คือ สังคมนิยมสมบูรณ์แบบตามแนวอุดมคติ สังคมนิยมแบบ
มาร์กซิสต์ และสังคมนิยมประชาธิปไตยนั้น มีสาระสำคัญหลายประการคล้ายกัน คือ

1. สังคมนิยมทั้ง 3 แบบนี้มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องของระบบทุนนิยมที่ได้
เกิดขึ้น โดยใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม และมนุษยธรรม

2. สังคมนิยมแบบดังกล่าวมุ่งชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของระบบทุนนิยม
ซึ่งเห็นว่าทุนนิยมมีข้อเสียหลายประการ คือ ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ความมั่งคั่ง อัตราราย
ค่าจ้างต่ำ และการว่างงาน สภาพที่ไร้มนุษยธรรม ความไม่เป็นธรรม การแบ่งชั้น ความขัดแย้ง
ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ผู้ให้เช่ากับผู้เช่า ผู้ปกครองกับผู้ได้ปกครอง

3. สังคมนิยมในรูปแบบดังกล่าวได้มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ
สังคมของตนเอง เพื่อใช้แทนระบบทุนนิยม โดยการสร้างระบบเศรษฐกิจขึ้นใหม่ที่ปรับปรุง
องค์การและการปฏิบัติ สำหรับสังคมใหม่ที่มีมนุษยธรรมสูงขึ้น มีความยุติธรรม และมีชีวิตที่
สอดคล้องต้องกัน

4. กลุ่มสังคมนิยมที่ได้รับความสำเร็จในการนำลัทธิและหลักการไปใช้
ในปี ค.ศ. 1820 เป็นต้นมา โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งสังคมนิยมตามแบบ
ประชาธิปไตย ก็ได้รับความสำเร็จในการสร้างสหพันธกรรมกร สหกรณ์ผู้บริโภค การปฏิรูประบบ
นายทุนเพื่อให้สวัสดิการและความเป็นธรรมแก่กรรมกร

2) ความเป็นมา

เนื่องจากสังคมนิยมมีหลายแบบ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่า
สังคมนิยมได้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ผู้รู้จำนวนมากก็มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องนี้ บางท่านได้กล่าว
ว่าการดำรงชีวิตแบบอุดมคติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของเพลโต เรื่อง "The Republic" นั้นมีลักษณะ
เป็นสังคมนิยม เพราะเหตุว่า ได้กำหนดให้ผู้ปกครองไม่มีทรัพย์สินเป็นของตนเอง และให้ทุกคนใช้
ชีวิตร่วมกัน ถือว่าทรัพย์สินเป็นของส่วนรวม ใน ค.ศ. 1840 คำว่า สังคมนิยม เริ่มใช้กันอย่าง
แพร่หลายในยุโรป และหมายถึงลัทธิเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะ หลังจากนั้นประมาณ 120 ปี
ลัทธิสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยได้แพร่เข้าไปในประเทศสวีเดน อังกฤษ อินเดีย พม่า ซิลอน

อียิปต์ ซีเรีย อิสราเอล และพร้อมกันนั้นสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ หรือคอมมิวนิสต์ก็ได้ใช้อยู่ใน
โซเวียตรัสเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน ยุโรปตะวันออกและบางประเทศในละตินอเมริกา เอเชีย
สังคมนิยมได้เติบโตอย่างรวดเร็วหึ่งรากลึกไปในหลายประเทศ และได้แพร่หลายอย่างกว้างขวาง
สังคมนิยมเกิดขึ้นมาจากวิวัฒนาการที่เป็นขั้นตอน สังคมนิยมที่ดีจะต้อง
ประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ

1. จะต้องใช้หลักประชาธิปไตย คือ ประชาชนยอมรับ
2. วิวัฒนาการ
3. จะต้องมียุติธรรม
4. จะต้องยึดหลักกฎหมาย การปกครอง และสันติ
5. ไม่ต้องการให้มีการใช้อารมณ์แบบปลุกระดมความคิดหรือ

ความรู้สึก (สมพงษ์ เกษมสินและ จรุง สุภาพ 2520: 167)

3) ความสำคัญ

จุดประสงค์สำคัญของลัทธิสังคมนิยมก็คือ ความต้องการที่จะเปลี่ยน
ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยระบบสังคมนิยม ซึ่งถือผลประโยชน์ของส่วนรวมอยู่เหนือผล
กำไรของเอกชน นโยบายเร่งด่วนทางเศรษฐกิจของนักสังคมนิยมก็คือ การที่คนทุกคนมีงานทำ การ
เพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น การยกมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น ความมั่นคงทางสังคม และการจัดสรร
รายได้และทรัพย์สินอย่างเป็นธรรม เพื่อจะให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว นักสังคมนิยมมีความเห็น
ว่า ปัจจัยในการผลิตซึ่งได้แก่ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องมือในการผลิต การค้าและการ
ธนาคาร ฯลฯ ตลอดจนการจำหน่ายแจกต้องเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของชุมชน ต้องมีการจัดการ
อย่างยุติธรรม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ความแตกต่างของลัทธิสังคมนิยมแบบต่างๆ อยู่ที่การ
กำหนดว่า ปัจจัยการผลิตประเภทใดควรให้รัฐเข้ามาดำเนินการ ปัจจัยการผลิตประเภทใดควรให้
กรรมสิทธิ์แก่เอกชนให้เอกชนดำเนินการเอง ปริมาณ (Degree) ที่รัฐจะเข้ามาดำเนินการทาง
เศรษฐกิจ ข้อแตกต่างที่สำคัญของลัทธิสังคมนิยมแบบต่างๆ อีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการที่จะ
เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม บางพวกเน้นถึงการ
กำลังปฏิวัติ (Revolution) บางพวกมีความเห็นว่าต้องใช้วิธีการพัฒนาการ (Evolution) เป็นต้น
(สนธิ เตชานันท์ 2548: 256)

4) หลักการของสังคมนิยม

1. มุ่งจำกัดสิทธิในการมีกรรมสิทธิ์ของบุคคล โดยเฉพาะปัจจัยการผลิตอันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน โรงงาน และวัตถุดิบ ต้องการให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจกันทำงาน
สร้างสรรค์สังคม มิใช่มาแข่งขันชิงดีชิงเด่น

2. เน้นการแบ่งสรรปันส่วน ผลที่ได้จากการทำงานร่วมกันด้วยอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทุกคนจะได้รับผลตอบแทนตามความสามารถ ไม่ได้ไปอยู่ที่คนใดคนหนึ่ง เกิดความผาสุกแก่ส่วนรวม ทุกคนมีความสุขสบายทั่วหน้ากัน

3. มีการจัดระบบการให้สวัสดิการและการประกันสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง เป็นการให้ความมั่นใจและคุ้มครองความปลอดภัยอีกชั้นหนึ่ง (รัฐสวัสดิการ)

4. สังคมนิยมตั้งใจลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนลงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

5. ต่อต้านอิทธิพลของเงินตรา คือ ไม่ต้องการให้เงินตรามีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือชีวิตของบุคคล

6. ให้มีการโอนกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญเป็นของรัฐ

7. ไม่ยอมรับวิธีการปฏิบัติหรือความรุนแรงใดๆ เพื่อใช้เป็นวิถีทางไปสู่อำนาจ

สังคมนิยมในรูปแบบที่ใช้อยู่ปัจจุบันนี้ เรียกว่า “สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย” ซึ่งมีสาระสำคัญที่อาจพิจารณาได้ ดังนี้

1. แม้ว่าสังคมนิยมจะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบหนึ่งก็ตาม แต่ก็ยังมีหลักการสำคัญ คือ ในทางการเมืองการปกครองนั้นจะต้องใช้ระบอบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานสำคัญ คือให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง การกำหนดนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะในด้านสวัสดิการ หรือการจำกัดเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนหรือการให้รัฐบาลมีอำนาจและบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมตัดสินใจด้วย

2. มีความปรารถนาที่จะต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ

3. ต่อต้านอิทธิพลของเงินตรา คือ ไม่ต้องการให้เงินตรามีอำนาจหรือ อิทธิพลเหนือชีวิตของบุคคล

4. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยนั้น ได้ก่อรูปขึ้นอย่างชัดเจนภายหลังที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ดังนั้น เมื่ออุตสาหกรรมได้เกิดขึ้นในรัฐที่มีประเพณีนิยมเป็นแบบเสรีนิยม ผลที่เกิดขึ้นก็คือ จะทำให้ประเทศเหล่านั้นใช้ระบบเศรษฐกิจในรูปแบบรัฐสวัสดิการ หรือสังคมนิยมประชาธิปไตย

5. ต้องการให้เกิดการผสมผสานระหว่างกิจการกับกรรมสิทธิ์ นั่นคือให้กิจการสำคัญๆ ที่มีขนาดใหญ่และเป็นความต้องการของประชาชนทั่วไป เป็นกรรมสิทธิ์ของ

องค์การ หรือหน่วยงานสาธารณะ เช่น รัฐบาล เป็นต้น หรือให้องค์การรัฐบาลได้มีส่วนเข้ามาควบคุม ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม

6. ได้ใช้สิทธิและระบบสังคมนิยมตามแนวของโรเบิร์ต โอเวน ซึ่งเป็นนายทุนผู้มั่งคั่งผู้หนึ่ง แต่เป็นนักปฏิรูป ผู้วางรากฐาน และเผยแพร่ลัทธิทุนนิยมในแบบประชาธิปไตย หลักของสังคมนิยมแบบโอเวน

7. ให้มีการโอนกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญเป็นของรัฐ

8. ไม่ยอมรับวิธีการปฏิบัติ หรือความรุนแรงใดๆ เพื่อใช้เป็นวิถีทางไปสู่อำนาจ

9. ใช้วิธีการแบบรัฐสภา ซึ่งเชื่อมั่นว่าประชาธิปไตยแบบรัฐสภาจะสามารถก่อให้เกิดการปฏิรูป ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ได้ และนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ คือ ความเจริญและเป็นธรรมที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระบบอื่น

10. พร้อมที่จะมีส่วนร่วมรัฐบาลผสมที่มีใช้สังคมนิยม หมายความว่าเมื่อใดที่กลุ่มการเมืองสังคมนิยมหรือพรรคการเมืองสังคมนิยมไม่ได้รับเสียงข้างมากในรัฐสภา ก็พร้อมที่จะเข้าจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคอื่นๆ ที่มีใช้สังคมนิยม ตัวอย่างนี้อาจเห็นได้ในประเทศฝรั่งเศส หรือประเทศออสเตรีย

11. ปรับปรุงหลักการพรรคสังคมนิยมหรือพรรคกรรมกรเสียใหม่ คือแทนที่จะถือว่าเป็นพรรคของชนชั้นกรรมาชีพเพื่อชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น ก็ให้เป็นพรรคของชนชั้นกรรมาชีพและของประชาชนทั่วไป ด้วยการสนับสนุนและรักษาประโยชน์ของสาธารณชน และสวัสดิการสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ต้องการให้สามารถทำประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม ไม่ต้องการให้เกิดการแตกแยก ถือว่าทุกคนเป็นมนุษย์เหมือนกัน และยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งปัจจุบันได้มีชนชั้นอื่นเกิดขึ้น ชนชั้นอื่นเหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนมากและควรได้รับการคุ้มครองปกป้องดูแลช่วยเหลือ เช่น ผู้ที่มีวิชาชีพมีความรู้ความเข้าใจในวิทยาการ ผู้มีรายได้จากเงินเดือนซึ่งเป็นชนชั้นกลาง

12. ยึดมั่นว่าสังคมนิยมนั้น แม้จะเป็นระบบและอุดมการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่ไม่อาจจะแยกออกจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ จะต้องใช้ประชาธิปไตยเป็นทั้งวิถีทางและจุดหมายปลายทาง

13. ยอมให้โอนกิจการเป็นของรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการยอมให้รัฐมีกรรมสิทธิ์ในการผลิต การให้รัฐเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจนี้ก็เพื่อว่าให้มหาชนได้สามารถเข้ามาควบคุมกิจการต่างๆ ที่สำคัญ และการวางแผน โดยรัฐนั้นจะเป็นวิถีทางเพื่อให้บรรลุถึงความเจริญทางเศรษฐกิจและการจัดสรรรายได้ให้แก่ประชาชนด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น

สังคมนิยมจึงไม่ยอมรับหลักการทุนนิยมในความหมายเดิมที่ว่า การวางแผนและการประกอบการทางเศรษฐกิจนั้นเป็นเรื่องของเอกชน เพราะถ้าปล่อยให้เอกชนดำเนินการแล้ว ก็คงจะไม่ได้มุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมแต่จะคิดถึงประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียวเท่านั้น ที่สังคมนิยมสนับสนุนให้รัฐบาลมีอำนาจและบทบาทนั้น ก็เพื่อต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปอย่างมั่นคง และเพื่อยับยั้งความบกพร่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจที่ให้เอกชนประกอบการและเป็นเจ้าของแต่เพียงฝ่ายเดียว

14. ยึดหลักที่ว่า การประกอบการทางเศรษฐกิจนั้น จะต้องให้ส่วนสัดระหว่างกิจการซึ่งรัฐเข้าทำกับกิจการที่เอกชนดำเนินการได้เอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยนั้น มิได้ถือว่ากิจการทุกอย่างเป็นของรัฐ แต่ยอมให้เอกชนมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบการได้ด้วย เป็นการแบ่งกันว่าสิ่งที่รัฐพึงทำได้ และส่วนใดที่ให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการเองได้

15. สังคมนิยมต้องการต่อต้านระบบเผด็จการทุกแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ ดังนั้น สังคมนิยมจึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกันทั้งระบบทุนนิยมและระบบสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ หรือเผด็จการทั้งหลาย เป็นเพราะว่าสังคมนิยมไม่เห็นด้วยกับการที่ให้เอกชนประกอบการหรือวางแผนเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยม และในขณะเดียวกันก็ไม่เห็นด้วยกับการที่ให้รัฐเข้ามาดำเนินการและเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างแต่ฝ่ายเดียวตามระบบสังคมนิยมแบบปฏิวัติแนวมาร์กซิสต์ สิ่งที่สังคมนิยมปรารถนาก็คือ ต้องการให้รัฐเข้าดำเนินการเฉพาะในส่วนที่สำคัญและให้รัฐมีอำนาจควบคุมทั่วไปเพื่อให้เศรษฐกิจดำเนินไปในทางที่จะเกิดประโยชน์ แก่ทั้งบุคคลและส่วนรวม โดยให้มีการกระจายและแบ่งปันรายได้ทั้งหลายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 167-183)

5) ประเภทของสังคมนิยม

1. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย เป็นทางสายกลาง โดยนำเอาแนวความคิดแบบประชาธิปไตยรวมเข้ากับแนวความคิดทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม แต่ยังคงรักษาระบบกลไกราคาไว้เป็นพื้นฐานสำหรับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ
2. สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ ลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ คือ ให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นเจ้าของและควบคุมการผลิตทั้งสิ้น ซึ่งในทางปฏิบัติให้พรรคคอมมิวนิสต์ทำหน้าที่แทน ทำให้รัฐบาลซึ่งมาจากพรรคคอมมิวนิสต์สามารถเข้าควบคุมกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
3. ลัทธิสังคมนิยมประเภทอุดมการณ์แบบเพื่อฝัน (Utopian Socialism) แนวความคิดของลัทธิสังคมนิยมประเภทนี้ นำโดย ฟรอนซ์วัวร์ พูริเย, ก็อง เดอ แซงต์ ซีมอง,

โรเบิร์ต โอเวน, ฮอเลซ กรีเลย์, ชาลส์ เอ ดานา และนักคิดอื่นๆ ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา นักสังคมนิยมตามแนวทางของลัทธินี้มีแนวความคิดในเรื่องพลังของวิวัฒนาการและการปฏิวัติแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น นักสังคมนิยมส่วนใหญ่ที่อยู่ในประเภทยุคนี้มีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมใหม่นั้นไม่ได้เป็นผลเนื่องมาจากความขัดแย้งของผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ หากเป็นผลเนื่องมาจากการค้นพบสภาพการทำงานตามธรรมชาติ หรือตามลัทธินิติธรรม หรือเป็นผลเนื่องมาจากความสำเร็จของการทดลองตั้งประชาคมขึ้นมาใหม่ โดยแยกออกจากสังคมเดิม (สุพจน์ บุญวิเศษ 2549: 172-173)

(1) แนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย

สังคมนิยมประชาธิปไตย หมายถึง ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจที่มีหลักการสำคัญต่อไปนี้

1. การปกครองโดยประชาชน ด้วยการให้ประชาชนปกครองตนเองตามวิถีทางประชาธิปไตย
2. ต้องการให้ส่วนรวม (รัฐ) เป็นเจ้าของ หรือควบคุมการผลิตบางอย่างหรือกิจการที่สำคัญบางประเภทเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในรูปของการโอนกิจการบางประเภทเป็นของรัฐ โดยมีค่าตอบแทน หรือรัฐออกกฎเกณฑ์ควบคุมกิจการต่างๆ เพื่อความเป็นธรรม
3. ยอมให้เอกชนดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจบางประการที่ไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของประชาชน โดยทั่วไป
4. รัฐเป็นผู้ให้หลักประกันความผาสุก และความมั่นคงในชีวิตของประชาชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการดำรงชีพ (สมพงษ์ เกษมสินและจรรยา สุภาพ 2520: 24)

วิทยากร เชียงกูล และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม (2547: 69-70) ได้ให้ความหมายสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic socialism) ไว้ว่า เป็นระบบทางเศรษฐกิจและการเมืองเสรีนิยมที่ผสมผสานระหว่างปัจจัยต่างๆ ในระบบประชาธิปไตย กลไกตลาด การที่สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และการวางแผนทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องการให้เกิดสวัสดิการทางสังคมให้มากที่สุด และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผสมกลมกลืน เป็นระบบที่เน้นวิวัฒนาการ ส่วนหนึ่งประกอบไปด้วยการดึงเอาปัจจัยส่วนที่ดีที่สุดของระบบทุนนิยม และตัดส่วนที่เลวที่สุดและข้อด้อยในระบบทุนนิยมออกไป อีกส่วนหนึ่งนำเอาส่วนที่เหมาะสมที่สุดของการวางแผนทางเศรษฐกิจของระบบสังคมนิยมมาใช้ สังคมนิยมประชาธิปไตยที่พัฒนาขึ้นในประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศอื่นๆ มีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านวิธีการและการ

เน้น มีตั้งแต่โมเดลทางทฤษฎีที่เกี่ยวกับเนื้อหาทางปรัชญา ศีลธรรม และการเมือง จนถึงระดับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเฉพาะหน้าทางปฏิบัติ ลักษณะสำคัญของระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยประกอบด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยวิธีการสันติและวิวัฒนาการ (ไม่ใช่การปฏิวัติ) ผ่านทางวิถีทางรัฐสภาสู่สังคมนิยม
2. การเลือกโอนอุตสาหกรรมหลักบางอย่าง (เช่น เหล็ก เหล็กกล้า พลังงาน การคมนาคม ขนส่ง ธนาคาร การประกันภัย) มาเป็นของรัฐ ส่วนกิจการอื่นๆ ปล่อยให้เป็นธุรกิจเอกชน
3. เป็นการผสมกันระหว่างการรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจ โดยพิจารณาจากความจำเป็นในทางปฏิบัติมากกว่าการพิจารณาทางอุดมการณ์
4. เป็นการชี้แนะและวางแนวทางมากกว่าการวางแผนทางเศรษฐกิจโดยตรง
5. เป็นประชาธิปไตยอุตสาหกรรม ซึ่งหมายถึงการให้คนงานมีส่วนในการเป็นเจ้าของและบริหารกิจการที่เขาทำงานอยู่
6. การกระจายรายได้ประชาชาติ ผ่านทางการเก็บภาษีแบบก้าวหน้าอย่างสูง และการให้บริหารทางสังคมอย่างใจกว้างเพื่อลดความไม่เสมอภาคและก่อให้เกิดสวัสดิการทางสังคมสูงสุด

ชยอนันต์ สมุทวณิช (2519: 187) ได้อธิบายความหมายและลักษณะของสังคมนิยมประชาธิปไตย คือสังคมนิยมประชาธิปไตย มีวิธีการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Liberal Socialism) ซึ่งมีวิธีการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ และยึดมั่นในแบบแผนทางรัฐธรรมนูญ การแสวงหาอำนาจเพื่อที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดสังคมนิยม เป็นการแข่งขันทางการเลือกตั้งตามวิถีทางรัฐสภามากกว่าการยึดอำนาจด้วยอาวุธ เมื่อได้อำนาจแล้วก็ให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ขอมอบให้อำนาจการตัดสินใจของประชาชน ถ้าประชาชนไม่เลือกเข้ามาอีกก็ต้องออกไป ถ้าจะเปรียบเทียบสังคมนิยมประชาธิปไตยกับสังคมนิยมแบบมาร์กซ์ หรือคอมมิวนิสต์แล้ว ข้อแตกต่างระหว่างสังคมนิยมสองประเภทนี้ อาจสรุปได้เป็น 6 ประการด้วยกันคือ

1. สังคมนิยมประชาธิปไตยไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับวัตถุนิยม ทางประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) ทฤษฎีเกี่ยวกับค่าของแรงงาน (Labor Theory of Value) มากเท่าใดนัก แต่มักจะให้ความสนใจในเรื่องการกดขี่ขูดรีด การที่ความมั่งคั่งรวมอยู่ที่กลุ่มคนจำนวนน้อย ความยากจน และข้อบกพร่องต่างๆ ของระบบสังคม

2. สังคมนิยมประชาธิปไตยไม่ได้ปฏิเสธว่าการต่อสู้ทางชนชั้นไม่ได้มีอยู่จริง แต่เชื่อว่าการต่อสู้และความขัดแย้งทางชนชั้นที่มีอยู่นั้นไม่จำเป็นที่จะต้องกระทำกันด้วยความรุนแรงเป็นสงครามชนชั้น แต่สามารถแก้ไขโดยสันติวิธี

3. สังคมนิยมประชาธิปไตยปรารถนาที่จะให้ระบบทุนนิยมเสื่อมสลายไปและเกิดระบบสังคมนิยมขึ้นแทนที่ แต่เชื่อว่าการเสื่อมสลายของระบบนายทุนนั้นจะเกิดขึ้นทีละเล็กละเล็กน้อยอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยองค์การผู้ใช้แรงงาน มีความเข้มแข็ง มีอิทธิพลมากขึ้น และการที่นายทุนผู้เห็นการณ์ไกลว่าจำเป็นจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป สัมผัสใจเองที่จะผ่อนคลายนานาที่เคยมีอยู่นั้นลงและด้วยการออกกฎหมายโดยผ่านรัฐสภา เช่น การประกันอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การ โอนที่ดิน และอุตสาหกรรมที่มีลักษณะผูกขาดมาเป็นของรัฐ การเพิ่มอัตราภาษี และด้วยวิธีการที่ค่อยเป็นค่อยไปแบบวิวัฒนาการมากกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบกะทันหันด้วยการปฏิวัติที่ใช้ความรุนแรงเข้าประหารด้วยกำลังอาวุธ

4. สังคมนิยมประชาธิปไตยมีความเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยว่าในระบบประชาธิปไตยนั้น พรรคการเมืองที่เป็นสังคมนิยมสามารถเข้าไปมีอิทธิพลและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางสังคมนิยมได้โดยไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นโดยอาศัยเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ หรือด้วยเผด็จการไม่ว่าประเภทใด

5. สังคมนิยมประชาธิปไตย เชื่อว่าในการจัดระบบสังคมแบบใหม่ตามแนวทางสังคมนิยม นั้น ควรเป็นไปในรูปของการที่ชุมชนมีกรรมสิทธิ์และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตร่วมกัน เว้นแต่ในกิจการบางประเภท เช่น ร้านค้าย่อย แปรลงนาขนาดเล็ก และสินค้าที่เป็นสินค้าประเภทบริโภคซึ่งจะต้องผลิตขึ้นตามบุคลิกภาพและความนิยมของผู้บริโภคนั้นควรจะปล่อยให้เอกชนเป็นผู้ทำ

6. สังคมนิยมประชาธิปไตยถือว่ารายได้ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นจะต้องเฉลี่ยให้กับผู้ทำงานตามกำลังงานที่ได้กระทำไป แทนที่จะให้ตามความจำเป็น

นอกจากลักษณะสำคัญของสังคมนิยมประชาธิปไตยดังกล่าวมาแล้วนี้ในรายละเอียดแล้ว สังคมนิยมประชาธิปไตยยังแตกต่างไปจากคอมมิวนิสต์ในวิธีการอีกหลายประเภทคือ

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ขบวนการปฏิวัติแบบคอมมิวนิสต์เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงจากระบบทุนนิยมไปสู่การถือกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน จะต้องเป็นไปอย่างกะทันหันและสมบูรณ์แบบ โดยไม่มีการจ่ายเงินค่าทดแทน ค่าทรัพย์สินที่รัฐยึดมา ทั้งนี้เพราะคอมมิวนิสต์ถือว่าการถือกรรมสิทธิ์ในระบบนายทุนนั้นไม่แตกต่างอะไรกับการปล้นของของประชาชนไป (การปล้นกับการกดขี่เอารัดเอาเปรียบเหมือนกันตามความเห็นของคอมมิวนิสต์) ส่วน

สังคมนิยมประชาธิปไตยนั้นค่อยๆ เปลี่ยนแปลงทีละน้อยทีละอย่าง และจะต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยว่า เมื่อรัฐเอามาทำเองแล้ว ทำได้ดีกว่าเป็นประโยชน์ต่อตนมากกว่าที่ปล่อยให้เอกชนทำกัน (เริ่มจากสาธารณูปโภคหรือกิจการที่สำคัญ เช่น ถ่านหิน เหล็กกล้า) เมื่อรัฐจะโอนกิจการเหล่านี้มาจากเอกชน ก็จะต้องมีการจ่ายค่าทดแทนให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ไม่ใช่ยึดเอามาเป็นของรัฐเฉยๆ

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับการต่อสู้ทางการเมืองฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์มีความเห็นว่าการปฏิวัตินั้นจะต้องทำโดยนักปฏิวัติอาชีพจริงๆ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้กำหนดนโยบายกำหนดผลประโยชน์ร่วมของชุมชน แนวคิดเรื่องชนชั้นนำและพรรคการเมืองพรรคเดียวนี้สังคมนิยมประชาธิปไตยไม่ยอมรับ แต่เชื่อในวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยเสียงข้างมากและปล่อยให้พรรคการเมืองอื่นๆ ที่ไม่ได้มีนโยบายหรืออุดมการณ์ เช่นเดียวกับพรรคสังคมนิยมมีโอกาสได้แข่งขันทางการเมืองได้ โดยไม่พยายามขจัดหรือกวาดล้าง ซึ่งต่างกับความคิดของคอมมิวนิสต์ซึ่งไม่ยอมรับความชอบธรรมของพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างไปจากตนให้มาแข่งขันกันในระบบการเมือง

3. สังคมนิยมคอมมิวนิสต์เชื่อว่ารัฐจะต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินทั้งหมด นอกจากสินค้าบริโภคบางประเภท (Consumer Good) เท่านั้น แต่สังคมนิยมประชาธิปไตยตั้งหลักเกณฑ์เสียก่อนว่า อุตสาหกรรมประเภทใดบ้างที่จะโอนกิจการเป็นของรัฐ (Nationalization) หลักเกณฑ์อีกทางหนึ่งอาจดูว่าอะไรเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญแต่ขาดทุนมากและไม่อาจจะฟื้นได้ในระบบการค้าเอกชนที่ไม่มีการวางแผน (กิจกรรมถ่านหิน) และเป็นสำคัญในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน หลักเกณฑ์อีกอย่างหนึ่งคือ กิจกรรมที่มีความสำคัญต่อชาติมากเกินกว่าที่จะใช้เอกชนดำเนินการเองได้ แม้ว่าเอกชนทำได้ดี และมีการแข่งขันสูงก็ตาม (อุตสาหกรรมเหล็กกล้าของอังกฤษ)

4. สังคมนิยมประชาธิปไตยเชื่อในวิธีการชักจูงใจโดยสันติวิธีว่าเป็นวิธีการเดียวที่จะสนับสนุนให้มีความร่วมมือกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ และบางครั้งก็มีความจำเป็นที่จะต้องคอยอย่างอดทน เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเห็นว่า ระบบทุนนิยมนั้นไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นธรรมและจะต้องใช้วิธีใหม่ของสังคมนิยม เช่น พรรคเลเบอร์ของประเทศต่างๆ รอให้ประชาชนเลือกเข้าไปในสภานกว่าจะได้เสียงข้างมาก แต่คอมมิวนิสต์รอไม่ได้และไม่ต้องการจะรอคอย เพราะไม่เชื่อว่าบุคคลจะตัดสินใจเองหรือเห็นความชั่วร้ายของทุนนิยมเอง เป็นไปไม่ได้ที่จะชักจูงใจ (เว้นแต่ในกรณีที่ยึดอำนาจรัฐได้แล้ว ก็พยายามจูงใจในภายหลัง) เพราะกลไกต่างๆ ในการสื่อสาร การศึกษา และการโฆษณาชวนเชื่อทั้งหลายล้วนแต่เป็นของฝ่ายนายทุน

ทั้งนั้น และมีไว้เพื่อคำนวณผลประโยชน์ของพวกนายทุนทั้งสิ้น เวลาจะทำอะไรก็มีอคติเข้าข้างพวกนายทุนเสียก่อนแล้ว

หลายประเทศในยุโรปตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษ ได้ให้ความสำคัญแก่ลัทธิสังคมนิยมเป็นอันมาก และได้นำลัทธินี้มาใช้ในประเทศ ในทางปฏิบัติลัทธิสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยมีแนวทางและสาระสำคัญ คือ

1. ยอมรับอำนาจรัฐมากขึ้น โดยให้รัฐบาลได้มีบทบาทในทางเศรษฐกิจและสังคม ให้รัฐมีส่วนช่วยเหลือและให้หลักประกันแก่ชีวิตของบุคคล โดยนัยนี้รัฐบาลจึงมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมายต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ลัทธิสังคมนิยมประชาธิปไตยจึงมีแนวโน้มไปในทางการเพิ่มอำนาจรัฐบาลในกิจการบางลักษณะ และพร้อมกันนั้นก็ลดเสรีภาพของบุคคลในเรื่องนั้นๆ ด้วย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจรัฐ และจำกัดเสรีภาพของบุคคลเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั่วไป

2. ไม่ต้องการให้ใช้วิธีการปฏิวัติหรือวิธีการอันรุนแรงใดๆ ทั้งสิ้น แต่จะเข้าไปมีอำนาจด้วยวิธีการรัฐสภาเท่านั้น เช่น การเลือกตั้ง รวมตลอดจนกระทั่งพร้อมที่จะเข้าเป็นรัฐบาลผสมร่วมกับรัฐบาลอื่น ซึ่งไม่ใช่เป็นรัฐบาลสังคมนิยม

3. ต้องการให้มี พรรคการเมืองของประชาชน คือ พรรคที่มองในวงกว้างมิใช่พรรคของชนชั้นเพื่อชนชั้น (กรรมาชีพ) แต่พวกเขาเพียงเท่านั้น

4. ต้องการผสมผสานหลักประชาธิปไตยเข้ากับอุดมคติทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งข้อนี้แตกต่างกับแนวความคิดของสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ที่ไม่ยอมรับหลักประชาธิปไตย โดยอ้างว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองของชนชั้น แต่สังคมนิยมประชาธิปไตยถือว่ารัฐบาลเป็นของประชาชนโดยทั่วไป และไม่มีอคติใดๆ ต่อรัฐบาลที่เลือกตั้งมาจากประชาชน

5. ใช้หลักการ ोनกิจการเป็นของรัฐ รวมตลอดถึงการควบคุมและวางแผนกิจการทางเศรษฐกิจ โดยรัฐ เพื่อการเพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจและการจัดสรรรายได้ให้เป็นธรรม ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

6. ให้มีการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสม คือ ผสมผสานกิจการทางเศรษฐกิจที่ดำเนินโดยรัฐและกิจการทางเศรษฐกิจที่ดำเนินโดยบุคคลเข้าด้วยกัน

7.ต่อต้านระบบเผด็จการทุกรูปแบบ (สมพงษ์ เกษมสิน และจรูญ สุภาพ 2520: 24-25)

ดังนั้นสังคมนิยมประชาธิปไตย จึงได้แก่ การรักษาไว้ซึ่งอิสรเสรีภาพของมนุษย์ การ ोनกิจการบางอย่างเป็นของรัฐนั้น อันเป็นเพียงวิธีการหรือเครื่องมืออย่างหนึ่ง

ที่ใช้เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางของการปกครอง และหลักการของสังคมนิยมประชาธิปไตยก็คือ การยึดเสรีภาพของมนุษย์อยู่เหนือสิ่งอื่นใด นโยบายต่างๆ ของรัฐมิไว้เพื่อส่งเสริมอิสรเสรีภาพของประชาชนในสังคม ซึ่งยึดหลักการปกครองโดยประชาชน ให้ประชาชนปกครองตนเอง ตามวิถีทางประชาธิปไตย และยึดมั่นในแบบแผนทางรัฐธรรมนูญ และต้องการให้เกิดสวัสดิการทางสังคมให้มากที่สุด

(2) สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์

ก. ลัทธิคอมมิวนิสต์

ก) ความหมาย

ลัทธิคอมมิวนิสต์ หมายถึง ลัทธิการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งเชื่อว่ามนุษยชาติจะมีความสุขอย่างเต็มที่ด้วยการล้มเลิกสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

1. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคล
2. ชนชั้น
3. ฐานะในทางสังคม
4. สถาบันทางสังคมเก่าแก่
5. ความเชื่อในทางศาสนา
6. รัฐและการปกครอง

เมื่อขจัดสิ่งเหล่านี้ไปแล้ว มนุษย์ก็จะได้รับบริการและวัตถุที่จำเป็นต่างๆ ในการยังชีพ โดยเท่าเทียมกันอันจะยังผลให้เกิดความสุขโดยทั่วหน้า ความเป็นคอมมิวนิสต์นั้นเป็นจุดมุ่งหมายปลายทาง ที่อาจบรรลุได้ด้วยการใช้เวลาประการหนึ่ง ด้วยการทำลายแนวความคิดและสถาบันของพวกชนชั้นมั่งมีหรือพวกกระฎุมพีประการหนึ่ง และด้วยการทำให้รัฐและการปกครองเค็มสิ้นสุดไปประการหนึ่ง

แนวความคิดคอมมิวนิสต์นี้ แม้จะมาจากความคิดของมาร์กซ์ แต่ปราชญ์สมัยโบราณหรือนักคิดสมัยกลาง และสมัยฟื้นฟู ก็ได้เคยเสนอแนวความคิดแบบคอมมิวนิสต์มาแล้ว และมาในตอนต้นศตวรรษที่ 19 ก็ได้มีนักปราชญ์เสนอแนวความคิดเชิง “สังคมนิยม” หรือ “แนวการใช้ชีวิตร่วมกัน” ที่มีความสำคัญ ปราชญ์เหล่านี้คัดค้านระบบนายทุนและวิถีทางการเมือง และการปกครองแบบที่เป็นอยู่ขณะนั้น

คาร์ล มาร์กซ์ ถือว่า แนวความคิดดังกล่าวเป็นแบบอุดมคติ และได้เสนอความคิดแบบคอมมิวนิสต์ในเอกสาร ชื่อ “คอมมิวนิสต์ แมนิเฟสโต” (ซึ่งพิมพ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1848 เอกสารนี้ได้เขียนร่วมกับ ฟรีดริช เองเงิลส์) และในหนังสือเรื่อง “ทุน” (The Capitals)

ความสำคัญของวัตถุและสังคมที่ไม่มีชนชั้น ถือเป็นหัวใจของลัทธิคอมมิวนิสต์ (ในแบบของคาร์ล มาร์กซ์)

คำว่า “คอมมิวนิสต์” นั้น เป็นคำที่ใช้โดยทั่วไป ซึ่งหมายถึง ลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ในทางวิชาการลัทธินี้มีชื่อว่า “สังคมนิยมปฏิวัติ” หรือ ลัทธิมาร์กซิสต์” เพราะเหตุว่าตามแนวปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์ นั้นถือว่าระบบการเมืองการปกครองเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นจุดหมายปลายทางมี 2 ระดับ คือ ระดับต่ำ ซึ่งได้แก่ สังคมนิยม คือ การปกครองและการเป็นเจ้าของการผลิตโดยชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งมาร์กซ์เชื่อว่าจะไม่มีการกดขี่ใดๆ เหลืออยู่ แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นจุดหมายปลายทางในขั้นสุดท้าย ระดับสูง นั้นได้แก่ คอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นสภาวะที่สมบูรณ์แบบที่สุดคือ เป็นการดำรงชีวิตของบุคคล โดยเสรีปราศจากกฎเกณฑ์ข้อบังคับ กฎหมาย อำนาจรัฐ รัฐบาล หรืออำนาจบังคับใดๆ บุคคลจะประกอบกิจการตามความสามารถและได้รับทุกสิ่งทุกอย่าง ตามที่ตนต้องการตามความจำเป็น มาร์กซ์ ถือว่า สังคมนิยม หรือการปกครอง โดยชนชั้นกรรมาชีพ นั้น เป็น “คอมมิวนิสต์ระดับต่ำ” ส่วนคอมมิวนิสต์แท้ๆ ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังระบบสังคมนิยมนั้นเป็น “คอมมิวนิสต์ระดับสูง”

กล่าวโดยสรุป ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงมิใช่เป็นแต่เพียงลัทธิ การเมืองแต่อย่างเดียว แต่หมายรวมถึงลัทธิเศรษฐกิจ สังคม ตามแบบที่มาร์กซ์เชื่อว่าเป็นประโยชน์ มากที่สุดด้วยการขจัดข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในแบบที่เป็นอยู่ในอดีต และปัจจุบัน และแทนที่สิ่งที่ถูกขจัดไปด้วยการใช้ระบบใหม่ที่ดีกว่าคือ การดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยปราศจากอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากชนชั้นที่กดขี่และในขั้นสุดท้ายบุคคลจะมีเสรีภาพสมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีรัฐหรือการปกครองหรือกฎหมายใดๆ ทั้งนี้ เพราะว่ารรัฐหรือรัฐบาล ถ้ายังมีอยู่ก็ถือว่าเป็น อำนาจบังคับซึ่งเป็นการกดขี่แบบหนึ่ง ดังนั้น เมื่อบุคคลอยู่ในสภาพซึ่งไม่มีรัฐก็จัดได้ว่ามีชีวิตที่ สมบูรณ์ยิ่ง

นอกจากนั้นคอมมิวนิสต์ ยังอาจมีความหมายถึง ขบวนการ สถาบัน และความคิด ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากพรรคการเมือง แบบอื่น เช่น เป็นพรรคที่มีการรวมอำนาจ มีการจัดระเบียบภายในพรรคเข้มงวดกวดขัน มี วัตถุประสงค์เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ ขยายการดำเนินงานให้กว้างขวางเพื่อ สร้างระบบการเมืองสากล

2. วิธีการทางการเมืองในประเทศที่ปกครองโดยพรรค คอมมิวนิสต์

3. แนวความคิดแบบอุดมคติที่ต้องการให้บรรลุถึงสังคมที่ไม่มีชนชั้น การเข้าถึงสังคมเช่นนี้ จะต้องใช้หลักการที่ให้ผู้ใช้งานเป็นเจ้าของการผลิตร่วมกัน อันเป็นผลจากการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ และการมีอำนาจปกครองรัฐโดยชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่สถานะที่ไม่มีรัฐและบุคคลสามารถประกอบการต่างๆ โดยเสรีเต็มที่ ซึ่งเป็นความก้าวหน้าในทางการผลิตแบบใหม่

4. ความหมายของลัทธิคอมมิวนิสต์เต็มรูปนั้น หมายถึง ขั้นตอนของการพัฒนาทางสังคมซึ่งเกิดขึ้นหลังยุคสังคมนิยม ซึ่งในขั้นนั้นจะประกอบไปด้วยความมั่งคั่งและสมบูรณ์พูนสุขทางเศรษฐกิจทั้งโลก และรัฐซึ่งเป็นเสมือนอำนาจในการกดขี่เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้สิ้นสุดไปและมนุษย์ในโลกก็จะสามารถมีชีวิตอยู่ตามหลักที่ว่า “ทุกคนทำงานตามความสามารถและแต่ละคนก็จะได้เท่าที่จำเป็นตามความต้องการ” หลักการข้อนี้เป็นสิ่งที่มาร์กซ์ได้เขียนขึ้นไว้ใน “โครงการ โกอ์ธา” ลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวของมาร์กซ์นั้นถือว่า เมื่อใดที่มีพลังการผลิตซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ทำให้สังคมหรือส่วนรวมเป็นเจ้าของการผลิตทั้งปวงแล้ว ก็จะทำให้เกิดความพอใจเพียงในเรื่องวัตถุต่างๆ ทางเศรษฐกิจและจะทำให้สามารถพัฒนาการศึกษาวัฒนธรรมแก่ทุกคน ผลที่จะบังเกิดขึ้นต่อไปก็คือ จะทำให้ทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่โดยไม่มี การบังคับกดขี่ ดังนั้น อำนาจบังคับทุกประการ เช่น การใช้ อำนาจปกครองของรัฐบาลจึงเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น

ข) ความเป็นมา

ลัทธิและปรัชญาแบบคอมมิวนิสต์นั้น มีผู้เชื่อกันว่าน่าจะปรากฏอยู่ในโลกดั้งเดิม ดังตัวอย่างเช่น ความคิดหรือลัทธิสังคมนิยมสมบูรณ์แบบ ซึ่งมีมานานแล้ว และอาจจะพบเห็นได้แม้ในคำสอนของศาสนาคริสต์ เช่น สอนให้มนุษย์มีความรักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่กดขี่เอาเปรียบกัน เพื่อแผ่ประโยชน์ที่พึงได้ด้วยการแบ่งปันกัน ส่วนนักปราชญ์ในระยะต่อมาก็ได้เสนอแนวความคิดสังคมนิยมที่เป็นแบบอุดมคติ เช่น การดำรงชีวิตในชุมชนที่เต็มไปด้วยความเสียสละ ตามแนวของโรมัส มอร์ ในเรื่อง “ยูโทเปีย” เป็นต้น (สมพงษ์ เกษมสินและจรรยา สุภาพ 2520: 194-197)

ในสังคมคอมมิวนิสต์ จะไม่มีประเทศและสัญชาติอีกต่อไป เพราะความแตกต่างกันทางสัญชาติ กับการเป็นปรปักษ์กันระหว่างผู้คนกำลังหายไปมากขึ้นๆ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการพัฒนาของชนชั้นนายทุน จากการค้าเสรี จากการมีตลาดโลก และจากวิธีการผลิตกับเงื่อนไขต่างๆ ของชีวิตที่เหมือนกัน แต่การมีอำนาจสูงสุดของชนชั้นกรรมาชีพจะทำให้สิ่งเหล่านั้นหายไปเร็วขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากการร่วมมือกันของพวกที่อยู่ในประเทศชั้นนำที่เจริญแล้ว ดังนั้น เมื่อการเอาเปรียบบุคคลหนึ่งโดยอีกผู้หนึ่งหมดสิ้นไป การเอาเปรียบชาติหนึ่งโดย

อีกชาติหนึ่งก็จะหมดไปด้วย และเมื่อการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในชาติหนึ่งสิ้นสุดลง ความเป็นศัตรูระหว่างประเทศก็จะยุติลงเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ต้องกระทำภายหลังการปฏิวัติ ก็คือ การเปลี่ยนแปลงระบบนายทุน เป็นระบบสังคมนิยมเสียก่อน และเตรียมการสำหรับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ขั้นสุดท้าย คือ สังคมนิยมขั้นต่อไป

งานชิ้นแรกของการปฏิวัติ โดยชนชั้นกรรมาชีพ ก็คือ การยกระดับชนชั้นกรรมาชีพให้เป็นชนชั้นปกครอง เพื่อชัชชนะแห่งการต่อสู้สำหรับพรรคประชาธิปไตยต่างๆ แล้วใช้อำนาจทางการเมืองยึดทุนทั้งหมดมาจากชนชั้นนายทุน รวมศูนย์เครื่องมือการผลิตต่างๆ มาอยู่ในกำมือของรัฐ หรือชนชั้นกรรมาชีพที่รวมตัวกันเป็นชนชั้นปกครองนั้น ตลอดจนเพิ่มพลังการผลิตทั้งหมดให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในตอนแรกๆ จำเป็นต้องใช้ความเด็ดขาดเข้าจัดการกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และเงื่อนไขการผลิตของพวกนายทุน โดยใช้มาตรการต่างๆ ในการปฏิวัติวิธีการผลิต และระบบสังคม ซึ่งจะแตกต่างกันไปสำหรับแต่ละประเทศ มาตรการสำคัญๆ ของระบบสังคมนิยม (Socialism) ตามที่มาร์กซ์กำหนดไว้ใน The Communist Manifesto สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว ควรดำเนินการต่างๆ ตามเค้าโครงดังต่อไปนี้

1. ยกเลิกทรัพย์สินในที่ดิน ค่าเช่าที่ดินทั้งหมดควรนำมาใช้
เพื่อส่วนรวม

2. ให้มีระบบภาษีรายได้แบบก้าวหน้า

3. ยกเลิกสิทธิทั้งหมดในมรดก

4. ยึดทรัพย์สินของผู้อพยพออกนอกประเทศ และพวกกบฏ

5. รวบรวมสินเชื้อให้เข้ามาอยู่ในกำมือของรัฐ โดยธนาคาร

ชาติที่มีทุนของรัฐ และโดยการผูกขาดของรัฐแต่ผู้เดียว

6. รัฐควบคุมและรวมการคมนาคมกับการขนส่งไว้ที่

ส่วนกลาง

7. ขยายโรงงานและเครื่องมือการผลิตที่รัฐเป็นเจ้าของ

เพาะปลูกในที่ดินร้าง ปรับปรุงพื้นดินทั่วไปตามแผนรวม

8. ทุกคนต้องใช้แรงงานเท่าเทียมกัน ตั้งกองทัพอุตสาหกรรม

ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับงานเกษตรกรรม

9. รวมเกษตรกรรมเข้ากับอุตสาหกรรมหัตถกรรม และกำจัด

การแบ่งแยกระหว่างเมืองกับชนบท โดยกระจายประชากรออกไปทั่วประเทศอย่างเสมอภาคกันมากขึ้น

10. ให้การศึกษาโดยไม่คิดมูลค่าแก่เด็กๆ ในโรงเรียนของรัฐ
ยกเลิกการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบปัจจุบัน รวมการศึกษาเข้ากับการผลิตในอุตสาหกรรม ฯลฯ
(ทินพันธุ์ นาคะตะ 2546: 110-111)

คาร์ล มาร์กซ์ ได้ดัดแปลงความคิดของเฮเกลในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเสียใหม่ โดยชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกระบวนการไดอะเล็กติกนั้นมีวัตถุ (Material) เป็นองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยการผลิต คือ ที่ดิน หุ่น เครื่องจักร เหล่านี้เป็นของพลโลกทั้งหมดเป็นส่วนรวม การที่มีชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยึดเอาปัจจัยการผลิตนี้เป็นของตนเองได้ ชนกลุ่มนั้นก็จะมีอำนาจการปกครองรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ซึ่งมาร์กซ์ได้เสนอให้พิจารณาปรัชญาประวัติศาสตร์ (Philosophy History) โดยอธิบายว่า ในสมัยก่อนพวกเจ้าขุนมูลนายเป็นเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิต ทำให้เจ้าของที่ดินมีอำนาจมาก แต่ต่อมาเนื่องจากผลงานของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม ทำให้เกิดชนชั้นกลาง พวกพ่อค้า เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น พวกเจ้าของโรงงานนี้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต คือ เครื่องจักร เครื่องยนต์ นั่นเอง ดังนั้นอำนาจการปกครองจึงเปลี่ยนไป เกิดลักษณะของสังคมใหม่ขึ้นมาจากสังคมเจ้าขุนมูลนาย คือ สังคมนายทุน อันมีพ่อค้าเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมเป็น Thesis และใน Thesis นี้เองพวกกรรมกรก็เป็น Anti-Thesis ซึ่งจะต่อต้าน Thesis และในที่สุดพวกกรรมกรนี้เองก็จะได้รับชัยชนะ ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต การต่อสู้จะสิ้นสุดลงเพราะ ไดอะเล็กติกได้อธิบายถึงการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (Class Struggle) ในที่สุดเมื่อเหลือแต่พวกกรรมกรแล้วก็จะไม่มีการต่อสู้ระหว่างชนชั้นอีก

ในขั้นสุดท้ายของการวิวัฒนาการของมนุษยชาติ ตามหลักของมาร์กซิสม์นั้นก็คือ การที่ประชาชนจะอยู่ได้โดยปราศจากการปกครอง เมื่อมนุษย์ได้วิวัฒนาการถึงที่สุดแล้วรัฐก็จะสลายตัวไป ประชาชนต่างก็รัฐสิทธิและหน้าที่ของตนเองจึงไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลมาปกครอง นี่ก็คือลักษณะของสังคมคอมมิวนิสต์ได้เลย ประเทศสหภาพโซเวียต ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆ ก็ยอมรับประเทศของตนยังมีได้บรรลุถึงซึ่งจุดหมายปลายทางขณะนี้ก็เพียงอยู่ในระยะของเผด็จการสังคมนิยมเท่านั้นสรุปแล้วลัทธิมาร์กซิสม์ ซึ่งเป็นรากฐานของระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันก็ยังอยู่ในระยะการปกครองแบบเผด็จการสังคมนิยมเท่านั้น (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ 2534: 56)

ดังนั้นสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์จึงเป็นทั้งลัทธิการเมือง และลัทธิทางเศรษฐกิจเป็นระบบที่เชื่อกันว่า สามารถจัดข้อบกพร่องทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีอยู่แต่เดิมให้หมดไป สามารถนำระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์มาปรับใช้ โดยจะทำให้สังคมนมนุษย์ปราศจากการกดขี่ทางชนชั้น จะทำให้บุคคลมีอิสระเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ในที่สุด โดย

ปราศจากรัฐหรือการปกครองหรือกฎหมายใดๆมาบังคับ จุดหมายปลายทางของการปกครองของลัทธินี้ จึงอยู่ที่ความสมบูรณ์ของชีวิต

(3) สังคมนิยมอุคมคติเฟเบียน (Fabian Socialism)

สังคมนิยมแบบเฟเบียนนี้ คือ สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีแหล่งกำเนิดที่ประเทศอังกฤษมีรากฐานมาจากปัญญาชนหลายท่าน เห็นภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์แพร่หลายในเวลานั้น ซึ่งมุ่งในการใช้กำลังปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลก่อตั้งการปกครองแบบสังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Socialism) ของ Karl Marx เพื่อจะนำไปใช้ในการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ต่อไปซึ่งก็คือ กลุ่มนักสังคมนิยมเฟเบียน (Fabian Society)

กลุ่มนักเขียนและปัญญาชนชาวอังกฤษ ซึ่งรวมกันตั้งสมาคม Fabian Society ในปี 1884 เพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสังคมให้เป็นแบบสังคมนิยม โดยการให้ความรู้และชักจูงใจ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยวิถีทางประชาธิปไตย มีสมาชิก เช่น ยอร์ช เบอร์นาร์ด ชอว์ (1856-1950) ซิดนีย์ (1859-1947) และเบียเทรส เวบ (1858-1943) เอช จี เวล (1886-1946) นักเขียนและนักวิชาการ พวกเขาเสนอให้จัดโครงสร้างอุตสาหกรรมและที่ดินใหม่ โดยโอนอุตสาหกรรมที่ดินส่วนที่สำคัญเป็นของรัฐท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง ปฏิรูปกฎหมายการศึกษา สาธารณสุขและการปฏิรูปด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น พวกเขามีอิทธิพลต่อพรรคกรรมกรและนักศึกษาชนหัวก้าวหน้าในอังกฤษ (วิทยากร เชียงกุล 2548: 184 -185)

ซึ่งคติเฟเบียน Fabianism ขบวนการทางสังคมที่สัมพันธ์กับสมาคมเฟเบียนที่สร้างขึ้นในอังกฤษในปี 1884 คติเฟเบียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการไปสู่สังคมนิยมวิถีทางรัฐสภาอย่างค่อยเป็นค่อยไปและสันติวิธี ในกรอบของสังคมนิยม ชื่อของสมาคมตั้งตามนายพลโรมัน ชื่อ Quintus Fabius Cunctator ซึ่งเอาชนะกองทัพของคาร์เธจ ด้วยการใช้กลยุทธ์ถ่วงเวลาอย่างระมัดระวัง ผู้ก่อตั้งและสมาชิกแรกๆ ของสมาคมเฟเบียนเป็นปัญญาชน พวกเฟเบียนไม่ยอมรับคตินิยมมาร์กซิสม์ที่ต้องให้มีการปฏิวัติมาตั้งแต่ต้น แต่เสนอให้รัฐเข้าไปเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตให้มากขึ้น สนับสนุนความร่วมมือกันระหว่างชนชั้น ดำเนินการไปสู่สังคมนิยมด้วยแนวทางการเปลี่ยนแปลงในระบบ โดยชนชั้นนำ ให้มีการวิจัยด้านเทคนิคและเผยแพร่ พวกเฟเบียนสร้างอิทธิพลต่อความคิดทางสังคมและนโยบายต่างๆ ในอังกฤษมากพอสมควร พวกเฟเบียนก่อตั้ง London School of Economics (1895) และช่วยตั้งพรรคกรรมกร (1900) รวมทั้งร่างธรรมนูญของพรรคด้วย (1918) (วิทยากร เชียงกุล 2547: 95 – 96)

หลักการทดลองปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดวิวัฒนาการ ในทางที่ดีตามแนวของเฟเบียนๆ เป็นสมาคมที่มุ่งต้องการสร้างระบบสังคมนิยม ซึ่งมีหลักว่าจะต้องกระทำการด้วยความรอบคอบ ค่อยเป็นไปและจะเร่งมือเมื่อถึงเวลาที่ควรจะดำเนินการได้ ตามแนวนี้ถือว่า

สังคมนิยมเป็นผลที่ออกมาจากประชาธิปไตย และสังคมนิยมเกิดขึ้นมาจากวิวัฒนาการที่เป็นขั้นตอน สังคมนิยมที่ดีจะต้องประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ

1. จะต้องใช้หลักการประชาธิปไตย คือ ประชาชนยอมรับ
2. วิวัฒนาการ
3. จะต้องมียุติธรรม
4. จะต้องยึดหลักกฎหมาย การปกครอง และสันติ
5. ไม่ต้องการให้มีการใช้อารมณ์แบบปลุกกระดมความคิดหรือความรู้สึก

สังคมนิยมแบบเฟเบียนต้องการให้เกิดความเป็นระเบียบ ความยุติธรรมในสังคม แต่จะต้องกระทำทุกอย่างด้วยการใช้หลักชักจูง และความยินยอมของประชาชนที่จะเป็นผู้ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายจะต้องใช้วิธีการค่อยเป็นค่อยไป โดยการให้ความรู้สึกที่ถูกต้องชอบธรรมแก่ผู้ที่มีฐานะมียุติธรรม มีความรับผิดชอบ เป็นลำดับแรกและในลำดับต่อมาจะต้องสร้างความรู้สึกรับผิดชอบให้ประชาชนกลุ่มเล็กๆ ได้ทราบประชาชนเหล่านี้จะต้องอยู่ในระดับที่สามารถช่วยเหลือขยายความคิดเห็นที่ติงามให้กว้างออกไป และจะต้องเป็นกลุ่มผู้มีเหตุผล

เจตนารมณ์ของเฟเบียนก็เพื่อต้องการแสวงหาแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อแก้ไขปัญหาคับแค้นทั้งปวง และสร้างความเป็นธรรมขึ้นมาแทนที่ ต้องการให้บุคคลมองทุกสิ่งทุกอย่างกว้างขวางเป็นธรรมด้วยการศึกษา และยอมรับพิจารณาว่าสิ่งใดผิดถูกด้วยเหตุผล และให้มีการปฏิรูปโดยที่ไม่ให้เกิดความแตกแยกอย่างร้ายแรง เช่น สงครามระหว่างชนชั้นหรือความรุนแรงของเลือดต่างๆ (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 176 -177)

ในอังกฤษเกิดสังคมนิยมแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง และเป็นมนุษยนิยม เช่นเดียวกับของเบิร์นสไตน์ขึ้นในระยะเวลาเดียวกัน เรียกว่าขบวนการเฟเบียน(Fabian Movement) สังคมนิยมพวกนี้ก็เช่นกัน ถือหลักการว่าให้รอจนกว่าสังคมพร้อมแล้วจึงเปลี่ยนเป็นสังคมนิยมไปเองโดยไม่ใช้กำลัง ต้องการให้ยอมรับสังคมนิยมตั้งแต่วินิจฉัย ไม่ใช่ยอมรับแต่เพียงผิวเผิน คนที่รักเสรีภาพจะชอบสังคมนิยมทั้งสิ้น เพราะสังคมนิยมเท่านั้นที่เข้ากับประชาธิปไตยได้ คนที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้วไม่ช้าจะรับสังคมนิยม พวกนี้เผยแพร่ความคิดในบทความ นวนิยาย เรื่องสั้น ความคิดดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับในพรรคกรรมกรอังกฤษปัจจุบัน (ปรีชา ช้างขวัญยืน 2538: 219)

ซึ่งการที่ลัทธิสังคมนิยมจะบรรลุได้ก็โดยการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เป็นความก้าวหน้าอย่างสันติ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปฏิกริยาของสังคม ต่อการผูกขาด

ส่วนบุคคล และเป็นผลของความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย โดยนำหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ และเป็นผลของการที่เทศบาลและรัฐเข้ามาดำเนินการทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติของประชาชนต่อศีลธรรมทางสังคม และความรับผิดชอบต่อเอกชนแต่ละคน ต่อความสมบูรณ์พูนสุขของส่วนรวม (สนธิ เตชานันท์ 2548: 255) อันเป็นการสวนกระแสกับระบบเสรีนิยม

ซึ่งก็เป็นกระแสความคิดอีกกระแสหนึ่งที่เสนอลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชนค่อนข้างจะทวนกระแสกับเสรีนิยมสุดโต่ง คือ แนวความคิดสังคมนิยมแบบเฟเบียน ซึ่งซิดนีย์ เวบบ์ (Sydney Webb) บีทริซ เวบบ์ (Beatrice Webb) และ เบอรันาด ชอว์ (Bernard Shaw) เป็นผู้เผยแพร่ความคิดนี้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลักการสำคัญที่นักคิดพวกนี้พยายามเผยแพร่ก็คือ ต้องการให้รัฐเข้าไปถือกรรมสิทธิ์จัดการในการผลิต จำหน่ายจ่ายแจก สิ่งที่ดีว่าเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสาธารณชน มุ่งประสงค์ให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและการเมืองด้วยวิธีการเก็บภาษีตามรายได้และการให้บริการทางสังคม ให้หลักประกันความมั่นคงแก่บุคคลทั่วไปเมื่อเกิดอันตราย เช่น การเจ็บป่วยหรือการว่างงาน เป็นต้น กลุ่มนักปราชญ์สำนักเฟเบียนนี้ได้ปลูกฝังและขยายความคิดดังกล่าวข้างต้น จนกระทั่งในที่สุดความคิดนี้ได้เป็นพลังผลักดันให้มีการจัดตั้งพรรคเลเบอร์หรือพรรคแรงงานขึ้น

อิทธิพลความคิดทางการเมืองดังกล่าวเหล่านี้ได้สั่งสมและถ่ายทอดกันมาไม่ขาดสาย จนกระทั่งมีผลต่อลักษณะระบบการเมืองผสมทั้งแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยแบบรัฐสวัสดิการและแบบทุนนิยม ในขณะที่เดียวกันกระแสความคิดสังคมนิยมก็มีบทบาทและอิทธิพลป้องกันมิให้ประชาชนที่ยากไร้ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยทุนนิยมดังที่เป็นอยู่ในประเทศที่ใช้หลักการเสรีทุนนิยมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ในอังกฤษนับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่การเมืองระบบพรรคเริ่มได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสม ในการจัดสรรอำนาจทางการเมืองให้แก่กลุ่มการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชน และเป็นวิธีการที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมทางการเมือง จากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ อิทธิพลความคิดทางการเมืองในอดีต ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอังกฤษ มีความเชื่อว่าอำนาจการเมืองและการปกครอง ซึ่งเป็นของปวงชนนั้นเมื่อได้มอบให้ “ผู้แทน” เป็นผู้ใช้แทนแล้ว ผู้ใช้อำนาจปกครอง โดยเฉพาะรัฐบาลย่อมมีสิทธิธรรมหรือความชอบธรรม (legitimacy) ที่ใช้ดุลพินิจในการริเริ่ม การตัดสินใจ และการปฏิบัติการทางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง

ในประเทศที่ใช้ระบอบปกครองแบบประชาธิปไตย ส่วนมากจะเน้นหลักการสำคัญของประชาธิปไตยในเรื่อง “เจตนารมณ์ของปวงชน” ที่แสดงออกโดยกระบวนการเลือกตั้งผู้แทนเป็นขั้นแรก ขึ้นต่อไปก็คือรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งผูกพันที่จะต้อง

กำหนดนโยบายตามที่ได้สัญญาไว้กับประชาชนในการรณรงค์หาเสียง และการเป็นตัวแทนปกป้อง และรักษาประโยชน์ของเขตเลือกตั้ง ส่วนในอังกฤษนั้นแนวความคิด เรื่องอำนาจทางการเมืองมี ลักษณะละเอียดอ่อนและซับซ้อนไปกว่านั้น หลักการที่มาของอำนาจการเมือง คือ อำนาจอธิปไตย เป็นของปวงชนนั้นมีความสำคัญมาก ในขณะเดียวกันอำนาจทางการเมืองจะต้องมีความเป็นอิสระ ซึ่งหมายความว่าไม่มีอำนาจบังคับหรือปกครองโดยไม่คำนึงถึง “เจตนารมณ์ของปวงชน” ทั้งนี้ เพราะเมื่อประชาชนเลือกผู้แทนก็เท่ากับว่าได้เลือกผู้ปกครองให้ทำหน้าที่ปกครองตนเองชั่ว ระยะเวลาหนึ่งตามหลักการที่ได้ตกลงกันไว้ ผู้ปกครองจึงมีอำนาจชอบธรรมที่จะตัดสินใจทาง การเมืองในนามของประชาชนและผูกพันที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตาม (สมบูรณ สุขสำราญ 2531: 629) ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิเฟเบียนนั้น มีเจตนารมณ์ก็เพื่อต้องการแสวงหาแนวทางที่สามารถ ปฏิบัติได้จริง เพื่อแก้ไขปัญหาคอขวดที่คับแค้นทั้งปวง และสร้างความเป็นธรรมขึ้นมาแทนที่

ฮาล เดรเปอร์ (1960) ได้กล่าวถึงความคิดแบบเฟเบียนไม่ได้ให้ ความสำคัญกับการสร้างมวลชนขับเคลื่อน แต่ไปเน้นที่ชนชั้นกลางเสียมากกว่า นักสังคมนิยม เฟเบียนจะยกตัวเองในฐานะกลุ่มนำผู้มีความรู้ความสามารถที่จะเข้าไปเผยแพร่ความคิดผ่านสถาบัน รัฐที่มีอยู่ แล้วโน้มน้าวให้ผู้ที่มีอำนาจไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมหรือเสรีนิยมสร้างความ เปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในลักษณะของการพัฒนาไปสู่สังคมที่ดีกว่าอันเป็นจุดหมายร่วมกันและเพื่อ ป้องกันสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ทุนนิยมที่ “ค่อยๆ คืบคลานเข้ามาไม่หยุด” ด้วยการที่ความรู้สึก เกี่ยวกับสังคมนิยมในยุคนั้นมีความหมายเท่ากับการให้รัฐเข้าแทรกแซงกิจการต่างๆ เพื่อสู้กับศัตรู คือ ลัทธิทุนนิยมที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว งานของพวกเฟเบียนจึงมุ่งที่จะเร่งรัดให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงไปสู่ทุนนิยมอย่างเร็วขึ้นเพื่อที่มันจะทำลายตัวเองลงในที่สุด สังคมอุดมคติในแบบ ของเฟเบียนจึงถูกออกแบบขึ้นในปี 1884 เปรียบเสมือน โครงการนำร่องที่สังคมนิยมเฟเบียนจะเป็น เชื้อล่อปลาลาม โดยฉลามตัวแรกคือพรรคเสรีนิยมฝ่ายทุน เมื่อใดที่เสรีนิยมฝ่ายทุนที่เป็นรัฐบาล เสื่อมสลายลงและเมื่อใดที่แรงงานได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรพรรคการเมืองของชนชั้นตนขึ้น เมื่อ นั้นชนชั้นแรงงานก็จะกลายเป็นเจ้าของสังคมนิยมแบบเฟเบียนที่ตนสร้างนั่นเอง

(<http://www.marxists.org/thai/archive/drapeer/two-souls.htm>)

พวกเฟเบียนเห็นว่าถ้าปรับปรุงข้าราชการพลเรือนให้มีสมรรถภาพ อย่างแท้จริงเสียแล้ว อาจใช้ระบบราชการนั้น ที่คอยควบคุมดูแลกิจการด้านอุตสาหกรรมเพื่อ ให้ เกิดผลดีแก่สังคมเป็นส่วนรวม พวกนี้เสนอแนะต่อไปด้วยว่า ถ้าไม่โอนเอาอุตสาหกรรมหลักที่ สำคัญๆ เป็นของรัฐเสียแล้ว อำนาจทางเศรษฐกิจจะยังคงอยู่ในมือนายทุน ซึ่งจะคอยกีดกันรัฐบาล ไม่ให้ดำเนินการไปได้โดยวิถีทางประชาธิปไตยที่แท้จริง (สุลักษณ์ ศิวรักษ์ 2520: 110) จนกระทั่งได้

พัฒนาแนวคิดมาโดยลำดับและได้มีส่วนร่วมในการก่อตั้งเป็น พรรคแรงงาน หรือ พรรคเลเบอร์ในปัจจุบัน

อุดมการณ์และนโยบายหลักของพรรคเลเบอร์ คือ แนวทางสังคมนิยมที่มุ่งปรับปรุงยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยวิถีทางรัฐสภา พรรคเลเบอร์เป็นพรรคที่เกิดขึ้นภายนอกรัฐสภา สมาชิกของพรรคทุกประเภทมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายของพรรค ซึ่งเท่ากับว่าสมาชิกของพรรคได้มีส่วนกำหนดชะตาชีวิตของตนเองเมื่อพรรคได้เป็นรัฐบาล

ประวัติความเป็นมาของ พรรคแรงงาน (Labour Party) พรรคแรงงานตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1900 เกิดจากการรวมกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มในการประชุมร่วมกัน ได้แก่ พรรคแรงงานอิสระ (Independent Labour Party – ILP) สหพันธ์ประชาธิปไตยสังคมนิยมมาร์กซิสต์ (Marxist Social Democratic Federation – SDF) และสมาคมเฟเบียน (The Fabian Society) รวมทั้ง 65 สหภาพการค้าเพื่อก่อตั้งกลุ่มแรงงานในรัฐสภาสำหรับเป็นตัวแทนรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นแรงงาน ตลอดจนการกำหนดนโยบายและกฎหมายเพื่อกลุ่มแรงงาน และต่อต้านฝ่ายตรงข้าม ในปี ค.ศ. 1906 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “พรรคแรงงาน” (Labour Party) อย่างเป็นทางการ

ในปี ค.ศ. 1918 พรรคแรงงานได้ริเริ่มโครงการ “พรรคแรงงานกับระเบียบสังคมใหม่” (Labour and the New Social Order) ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้รัฐเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมหลัก รวมถึงเรียกร้องให้รัฐเป็นผู้ดูแลให้มีการจ้างงานอย่างเต็มที่ รวมทั้งการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและการคลัง เพื่อกระจายความมั่งคั่งไปสู่ชนชั้นแรงงาน ซึ่งโครงการนี้เองทำให้พรรคแรงงานสามารถสร้างความโดดเด่นที่แตกต่างไปจากพรรคเสรีนิยมได้

จะเห็นได้ว่าความเติบโตของพรรคแรงงานมีความเชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองหลายประการ คือ

ประการแรก แนวความคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับการยอมรับมากขึ้น รวมถึงแนวความคิดในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนยากจนด้วย

ประการที่สอง ความเชื่อเกี่ยวกับการแทรกแซงโดยรัฐทั้งในด้านการบัญญัติกฎหมายการควบคุม หรือการยกเลิกตลาดเสรีและให้รัฐเป็นผู้จัดสวัสดิการ แม้ว่าการวางแผนเศรษฐกิจและการให้รัฐเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมหลักจะมีได้เป็นแนวความคิดใหม่ แต่พรรคแรงงานเป็นพรรคการเมืองเดียวที่ให้การสนับสนุนแนวความคิดเหล่านี้อย่างจริงจัง นอกจากนี้ความเติบโตของพรรคยังนับเป็นโอกาสให้ผู้ที่มีชาติกำเนิดจากสังคมระดับล่างเข้าสู่แวดวงการเมืองได้อีกด้วย

ก. อุดมการณ์ของพรรคแรงงาน

พรรคแรงงานได้รับการยอมรับว่าเป็นพรรคที่ยึดถือในหลักการมากกว่าพรรคอนุรักษนิยม พรรคแรงงานก่อตั้งจากกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งแนวความคิดของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ต่างมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ของพรรค ได้แก่

- 1) ความร่วมมือร่วมใจและถือประโยชน์ส่วนรวม
- 2) ความเท่าเทียมกันในสังคม
- 3) การปกป้องชนชั้นแรงงาน ชนกลุ่มน้อย และผู้ด้อยโอกาส
- 4) รัฐต้องเป็นผู้จัดสวัสดิการ ให้บริการด้านการแพทย์ ที่อยู่อาศัยและการศึกษาแก่ประชาชน
- 5) การใช้ภาษีเป็นเครื่องมือในการกระจายความมั่งคั่ง
- 6) รัฐเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมหลัก

(สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2544: 198)

สาระสำคัญของลัทธิเฟเบียน ก็คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างสันติภาพแบบประชาธิปไตย มิใช่โดยการปฏิวัติหรือรัฐประหาร จากวัตถุประสงค์นี้เองต่อมาก็จะมีการก่อตั้งพรรคกรรมกร (Labor Party) ขึ้นเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะได้มีสิทธิในการจัดตั้งคณะรัฐบาลปกครองประเทศ ซึ่งได้ประสบผลสำเร็จเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2488 พรรคกรรมกรได้ใช้อุดมการณ์ของลัทธิสังคมนิยมแบบเฟเบียน คือ ได้ใช้ระบบการวางแผนเศรษฐกิจ โดยโอนกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญๆ เช่น เหมืองถ่านหิน การไฟฟ้า การธนาคาร เป็นต้น เข้าเป็นของรัฐดำเนินการเหล่านี้เอง มีหน้าซ้ำยังได้จัดการดำเนินนโยบายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ โครงการสวัสดิการที่ให้กับเอกชนทั่วไป ได้แก่ สวัสดิการสำหรับคนชราที่จะได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐทุกเดือนและสวัสดิการสำหรับคนว่างงาน ซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐในระหว่างที่คนว่างงาน (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ 2534: 55)

โดยสรุปแล้วลัทธิเฟเบียน ยึดถือหลักการในการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างสันติภาพแบบประชาธิปไตย ไม่ใช่กำลังแบบการปฏิวัติ หากแต่ถือหลักการว่า ให้รอจนกว่าสังคมพร้อมแล้วจะเปลี่ยนสังคมได้เองเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่วากฐาน ไม่ใช่ยอมรับแบบผิวเผิน โดยการให้ความความรู้สึกที่ถูกต้องชอบธรรม แก่ผู้ที่มีฐานะมีอิทธิพล มีความรับผิดชอบเป็นอันดับแรก ต่อมาจึงสร้างความรู้สึกรังเกี้ยวให้ประชาชนกลุ่มเล็กๆ ให้ทราบ ซึ่งกลุ่มประชาชนเหล่านี้จะต้องอยู่ในระดับที่สามารถขยายแนวคิดให้กว้างขวางออกไปอย่างมีเหตุผล เป็นการยึดแนวทางการปฏิบัติได้จริง สามารถแก้ปัญหาความคับแค้นของสังคม และสร้างความเป็นธรรมขึ้นมา โดยการให้ความรู้ชักจูงใจต่อการเกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทาง

ประชาธิปไตย ที่มีวิวัฒนาการ ยึดหลักศีลธรรม ยึดหลักการกฎหมายการปกครองอย่างสันติ และไม่ต้องการใช้วิธีการปลุกระดมอารมณ์ให้ยอมรับ

(4) สังคมนิยมแบบอุดมคติ

นักสังคมนิยมตามแนวทางของลัทธินี้ มีแนวความคิดในเรื่องพลังของวิวัฒนาการและการปฏิวัติแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น นักสังคมนิยมส่วนใหญ่ที่อยู่ในประเภทนี้มีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมใหม่นั้นไม่ได้เป็นผลเนื่องมาจากความขัดแย้งของผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ หากเป็นผลเนื่องมาจากการค้นพบสภาพการทำงานตามธรรมชาติหรือตามลัทธินิติธรรม หรือเป็นผลเนื่องมาจากความสำเร็จของการทดลองตั้งประชาคมขึ้นมาใหม่โดยแยกออกจากสังคมเดิม (สุพจน์ บุญวิเศษ 2549: 173)

ซึ่งนักคิดในแบบสังคมนิยมอุดมคตินี้ ก็มีด้วยกันหลายท่าน บางท่านก็มีลักษณะแนวคิดที่เป็นไปได้ บางท่านก็มีลักษณะเป็นการเพ้อฝัน แต่ที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ แต่ละแนวคิดนั้นล้วนเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม ของแต่ละท่านในขณะนั้น ถึงแม้ว่าบางแนวคิดจะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งหมด แต่ก็ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิด ในช่วงเวลาต่อมาด้วยเช่นกัน แนวคิดของนักคิดคนสำคัญในทศวรรษนี้ คือ

ก. แนวคิดทางการเมืองของโรมัส มอร์

โรมัส มอร์ มีแนวคิดเรื่องของรัฐมหาชนยูโทเปียว่า ชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างไปจากสภาพความเป็นอยู่ในเกาะอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่สังคมมีรากฐานทางเศรษฐกิจ อยู่บนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนบุคคล ซึ่งเป็นสภาพที่เขาเห็นว่าไม่พึงปรารถนา และเป็นสาเหตุที่ทำให้คนจำนวนมากไม่สามารถจะมีสิทธิ์ในปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต อันจัดว่าเป็นรากเหง้าของความชั่วร้ายทั้งปวง มอร์อ้างและสนับสนุนความเห็นของเพลโต เกี่ยวกับการให้ชุมชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินว่าเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้คนมีความสุขได้ “ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่า ถ้าไม่จำกัดทรัพย์สินส่วนตัวให้หมดไปก็จะมีทางแบ่งสันปันส่วนข้าวของได้อย่างเที่ยงธรรม และโลกก็ไม้อาจมีการปกครองที่มีสุขได้ตราบเท่าที่ทรัพย์สินส่วนตัวยังคงมีอยู่...” เรื่องยูโทเปียนั้น เน้นผลเมืองรวมผลิตผลที่เกิดจากแรงของคนมาไว้ร่วมกัน และนำมาใช้ตามความจำเป็น นอกจากรวมกันทำไร่ไถนาแล้ว แต่ละคนยังมีอาชีพประจำอย่างอื่นอีก เช่นการทำขนสัตว์หรือผ้า เป็นช่างโลหะ หรือช่างไม้ การแต่งกายเสื้อผ้าของคนเหมือนกันทั่วไป เว้นแต่ผู้ที่แต่งงานแล้วจะมีเครื่องหมายบอกไว้ ผู้หญิงทำงานเบากว่าผู้ชายเพราะเป็นผู้อ่อนแอกว่า เช่น ทอผ้า ซาวยูโทเปียทำงานวันละ 6 ชั่วโมง เวลาที่มีอยู่ใช้ไปในการศึกษา การเข้าฟังปาฐกถา และพักผ่อน ในยูโทเปียไม่มีคนที่ไม่ทำงาน ทุกๆ คนทำงานและนำผลิตผลที่ได้ไปไว้ที่โรงเก็บของส่วนกลาง และเอาของมาใช้ตามความจำเป็นของตน

ในทางการเมืองการเลือกผู้ปกครอง ยูโทเปียเป็นรัฐที่ปกครองโดยผู้ปกครองที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน มีลำดับลดหลั่นกันคือ ทุกๆปี ครั้วเรือน 30 ครั้วเรือนจะเลือกเจ้าหน้าที่ปกครองคนหนึ่งขึ้น เรียกว่าไฟลาร์ค หัวหน้าไฟลาร์คเรียกว่า ทรานนิบอร์ มีการเลือกตั้งโดยลงคะแนนลับ ซึ่งราษฎรในเขตเป็นผู้เสนอขึ้นมา ประมุขจะอยู่ในตำแหน่งตลอดชีวิต เว้นแต่จะถูกถอดออกจากตำแหน่ง เพราะเป็นที่สงสัยกันว่าจะเป็นทรราชย์ ข้อจำกัดในการปกครองมีว่า ประมุขของรัฐและทรานนิบอร์จะต้องประชุมปรึกษา โดยนำเข้าพิจารณาในสภาสูงเสมอ ชาวยูโทเปียใฝ่สันติเกลียดสงคราม ถ้าจะมีสงครามจะใช้การว่าจ้างคนป่าเถื่อนที่มีสันดานดุร้าย เป็นทหารรับจ้างไปทำการรบแทน ชาวยูโทเปียไม่เห็นความสำคัญของเครื่องประดับ ทองและเงินมีค่าน้อยกว่าเหล็ก เขาใช้ทองและเงินมาทำภาชนะเครื่องใช้ประจำบ้าน หรือใช้เครื่องพันธนาการทาส ส่วนไข่มุกและเพชรพลอยต่างๆนั้น เป็นของเล่นสำหรับเด็กๆเท่านั้นเอง ชาวยูโทเปียมีความชื่นชมคุณค่าของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเรียนรู้ทางด้านปรัชญา จริยศาสตร์ หรือในทางวิชาชีพ เด็กที่มีสติปัญญาปราดเปรื่องเป็นพิเศษ จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำงานหนัก แต่จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นเจ้าหน้าที่บริหารบ้านเมืองต่อไปในอนาคต นอกจากนี้มอร์ยังได้บรรยายลักษณะของยูโทเปียในด้านอื่นๆอีกมาก เช่นคนยูโทเปียเป็นผู้รักกฎหมายดี เพราะมีกฎหมายไม่มากนัก ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างดี มีระบบการลงโทษเพื่อป้องกันการกระทำผิด

สังคมยูโทเปียเป็นสังคมที่สนองเฉพาะความต้องการขั้นมูลฐาน ของมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงความต้องการทางร่างกายที่นอกเหนือไปจากนี้เลย แต่มิได้หมายความว่าความสุขทางร่างกายขั้นมูลฐานเป็นส่วยอดปรารถนาของชาวยูโทเปีย ในทางตรงกันข้ามจุดประสงค์ของการใช้แรงงาน อยู่ที่การให้ได้มาซึ่งความสมบูรณ์ทางวัตถุ และเวลาว่างเป็นไปเพื่อชาวยูโทเปียแต่ละคน ได้ใช้ไปในการปรับปรุงตน โดยเฉพาะด้านจิตใจให้เป็นคนมีคุณธรรม อาจกล่าวได้ว่ายูโทเปียของมอร์ เป็นการฟื้นฟูสังคมอุดมคติ ตามที่เพลโตได้เคยวาดภาพไว้ในอุดมรัฐ แต่มอร์ได้ขยายรายละเอียดออกไปมาก และแทนที่จะจำกัดการมีสิทธิร่วมในทรัพย์สินของชุมชน ให้อยู่เฉพาะวงผู้ปกครองเท่านั้น มอร์ได้ขยายลักษณะสังคมนิยมให้ครอบคลุมไปถึงๆส่วนของสังคมอีกด้วย

เหตุที่มอร์สร้างผลงานเขียน เรื่องยูโทเปีย (Utopia) นั้น เพราะมาจากคำว่าอูโทเปีย (Outopia) หรืออโทเปีย (Atopia) ซึ่งหมายความว่าไม่มีที่ไหน หรือ Land of Nowhere ทั้งนี้มอร์น่าจะต้องการชี้ว่า สังคมแบบยูโทเปียนั้น ไม่มีที่ไหนในโลก แต่ไม่ได้หมายความว่า ยูโทเปียเป็นสังคมที่ปราศจากรัฐ ตรงกันข้ามสังคมยูโทเปียอาจจะเข้าไปใกล้ขีดสถานะดั้งเดิมตามธรรมชาติ ก็เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการผลิต และระบบกรรมสิทธิ์ ซึ่งในชุมชนบุพกาลกรรมสิทธิ์เป็นของร่วมกัน ทำหน้าที่ช่วยให้คนในรัฐสามารถบรรลุ

ถึงความสุขได้มากกว่าอย่างอื่น รัฐและอำนาจการปกครองที่มีอยู่ในยุโรป เป็นความจำเป็นที่จะช่วยรักษาสีทึบของคณิศร ป้องกันการกระทำผิด แม้ว่าชนชั้นต่างๆ ในยุโรปจะมีอยู่เช่น ผู้ปกครอง พระ ข่างฝีมือ เกษตรกร และทาส แต่เป็นการแบ่งอาชีพและมีความผสมกลมกลืนกัน นอกจากนี้พื้นฐานความสัมพันธ์ทางการผลิตก็ยังมีลักษณะ ที่เป็นการร่วมมือกัน แบ่งสรรผลประโยชน์โดยทั่วถึงและเท่าเทียมกันตามความจำเป็น แต่กระนั้นรัฐก็ยังมีอยู่ มิได้สูญสลายหายไป ดังเช่นความคิดของมาร์กและเอนเกลส์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ระบบสังคมนิยมที่มอร์เสนอไว้ นั้น มุ่งที่จะยับยั้งและจัดความไม่เท่าเทียม ความไม่ยุติธรรม ซึ่งเป็นการก้าวของความชั่วร้ายทางสังคม ตามที่มอร์เห็นสภาพสังคมอังกฤษในยุคของเขานั้นเอง

จุดประสงค์ของมอร์จึงเน้นในชีวิตที่ดำรงทางศีลธรรม มากกว่าที่จะย้ำความสำคัญของระบบและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเป้าหมายรองที่จะช่วยในการตอบสนองเป้าหมายหลัก คือ การเข้าสู่สังคมที่มีคุณความดีและศีลธรรม โดยไม่ได้มีความเห็นเช่นพวกมาร์กซิสต์ที่ระบุว่า การจัดทรัพย์สินกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลจะช่วยให้ สังคมปราศจากความขัดแย้งโดยสิ้นเชิงแต่ประการใด (กวี อิศริวรรณ ม.ป.ป.: 29-33)

ดังนั้นสังคมนิยมตามแนวคิดแบบอุดมคตินี้ จึงเป็นเรื่องของพลังวิวัฒนาการทางความคิดที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมใหม่ เพราะสภาพของการค้นพบความจริงทางธรรมชาติ โดยการทดลองตั้งประชากรขึ้นมาใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนทดลองแนวคิดที่คาดว่าจะมีความสุขสมบูรณ์แบบที่สุดแก่ประชานั้น ซึ่งจะมีลักษณะบางประการที่แตกต่างไปจากสังคมเดิม เช่น เรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สวัสดิการสังคม รูปแบบการปกครอง การทำงานในแต่ละวันของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปจากสังคมเดิม และเป็นสังคมที่มุ่งเน้นเรื่องศีลธรรม คุณธรรมความดีเป็นหลัก

(5) แนวคิดเผด็จการอำนาจนิยม

เมื่อก้าวถึงระบบการเมืองแบบเผด็จการ จะหมายถึงระบบการเมืองการปกครองที่มีจุดเน้นอยู่ที่การยกย่องและให้ความสำคัญกับอำนาจรัฐและตัวผู้ปกครองมากกว่าประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ทั้งนี้โดยยึดหลักการที่ว่าประโยชน์ของรัฐย่อมมาก่อนประโยชน์ของบุคคล เกียรติภูมิของประเทศและอำนาจของชาติย่อมอยู่เหนือกว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเสมอ ประชาชนเป็นเพียงส่วนประกอบของรัฐเท่านั้น ดังนั้นเจตน์จำนงของรัฐจึงเป็นสิ่งสูงสุดและถูกต้องเสมอ อย่างไรก็ตาม ระบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการดังที่กล่าวนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบด้วยกันคือ 1. ระบบอำนาจนิยมโดยทั่วไป หรือเผด็จการธรรมดา และ 2. ระบบอำนาจนิยมแบบเบ็ดเสร็จหรือเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยม ซึ่งในระบบนี้ยังสามารถ

แบ่งย่อยออกได้เป็น เผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมของพวกฟาสซิสต์ และเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมของพวกคอมมิวนิสต์

ระบบเผด็จการอำนาจนิยม โดยทั่วไปหรือเผด็จการธรรมดา

(Authoritarianism) เป็นรูปแบบของระบบการเมืองการปกครองที่ส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ในขณะที่ประชาชนจะถูกปิดกั้นการมีส่วนร่วมรับรู้ความเป็นไปของประเทศ ประชาชนจะมีส่วนร่วมหรือรับรู้ความเป็นไปต่างๆ ของสังคมส่วนรวมได้ก็เฉพาะในกรณีที่ผู้นำหรือคณะผู้ปกครองมีความต้องการให้รับรู้เท่านั้น โดยทั่วไปแล้วระบบเผด็จการแบบนี้มักจะมุ่งควบคุมประชาชนในทางการเมืองเท่านั้น ทั้งนี้โดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องเฉพาะของผู้ปกครอง ประชาชนไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เว้นแต่ในกรณีที่ผู้ปกครองต้องการสร้างความชอบธรรมในบางเรื่องบางสถานการณ์ก็จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไปแล้ว ผู้ปกครองก็มักจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ที่ราบไคที่ไม่ไปกระทบกระเทือนอำนาจของผู้ปกครอง

ระบบเผด็จการอำนาจนิยมได้เกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่อดีตและยังปรากฏให้เห็นในหลายประเทศในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นประเทศในทวีปเอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา หรือแม้แต่ในยุโรป อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชใหม่ๆ มักจะอยู่ภายใต้ระบบเผด็จการเสมอ ทั้งนี้อาจจะเพราะประเทศเหล่านี้เพิ่งหลุดพ้นจากการถูกครอบงำของประเทศอื่นๆ จึงต้องการผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดขาดและที่สำคัญต้องการความเป็นเอกภาพภายในชาติ จึงทำให้ประเทศเกิดใหม่ดังกล่าวต้องตกอยู่ภายใต้ระบบเผด็จการอำนาจนิยมในที่สุด

ก. ลักษณะสำคัญของระบบเผด็จการอำนาจนิยม

ชรินทร์ สันประเสริฐ (2543: 193-195) ได้อธิบายถึงความสำคัญของระบบเผด็จการอำนาจนิยมไว้ว่า ระบบเผด็จการอำนาจนิยมแบบธรรมดาจะมีลักษณะที่แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากระบบประชาธิปไตย แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะมี ความแตกต่างอย่างมากจากระบบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยม ถึงแม้ว่าในหลายๆ ประเทศจะพยายามจัดตั้งสถาบันทางการเมืองต่างๆ ให้มีรูปแบบคล้ายคลึงกับสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีรัฐธรรมนูญ มีรัฐสภา มีคณะรัฐมนตรี หรือมีศาลยุติธรรม ฯลฯ แต่โดยเนื้อหาระดับแล้วก็ยังเป็นเผด็จการอำนาจนิยมอยู่ดี ทั้งนี้สามารถพิจารณาจากลักษณะสำคัญของระบบดังกล่าวคือ

1. แหล่งอำนาจทางการเมือง ในระบบเผด็จการอำนาจนิยมนั้น เจ้าของอำนาจทางการเมืองที่แท้จริงคือตัวผู้นำ หรือผู้ปกครองสูงสุด โดยอาจจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้แล้วแต่กรณี ซึ่งมักจะเรียกว่าชนชั้นผู้ปกครอง และส่วนใหญ่มักจะเป็นคณะ

ทหาร โดยที่ประชาชนจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในอำนาจดังกล่าวแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าฐานอำนาจที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ปากกระบอกปืน ทั้งนี้คณะผู้ปกครองจะเป็นผู้ใช้อำนาจโดยอิสระและอาจใช้ตามความพอใจโดยปราศจากการควบคุมจากองค์กรใดๆ ถึงแม้ว่าจะมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศหรือมีกฎหมายอื่นๆ มากำหนดกฎเกณฑ์การใช้อำนาจเอาไว้ แต่ทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายดังกล่าวก็มักจะมีบทบัญญัติที่เอื้อประโยชน์ต่อคณะผู้ปกครองทั้งสิ้น นอกจากนี้ การมีรัฐสภาหรือศาลยุติธรรมก็ไม่ได้ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในความเป็นอยู่เท่าที่ควร ทั้งนี้องค์กรทั้งสองมักจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะผู้ปกครองประเทศเสมอ นอกจากนี้การใช้อำนาจทางการเมืองในระบบเผด็จการอำนาจนิยมมักจะเกิดจากการปฏิวัติหรือรัฐประหาร ดังนั้น เมื่อกลุ่มใดคณะใดมีอำนาจขึ้นมาจึงมีแนวโน้มที่จะต้องทำทุกอย่างเพื่อป้องกันการแย่งชิงอำนาจจากกลุ่มอื่นคณะอื่น ซึ่งก็คือการใช้อำนาจปกครองแบบเผด็จการนั่นเอง

2. อุดมการณ์ชาตินิยม ประเทศที่ปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่จัดตั้งขึ้นมานานแล้วหรือเป็นประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชใหม่ๆ ส่วนแต่มีสิ่งที่เหมือนกัน นั่นก็คือการให้ความสำคัญแก่อุดมการณ์ชาตินิยมหรือลัทธิชาตินิยม (Nationalism) เนื่องจากลัทธิชาตินิยมนั้นเน้นการส่งเสริมให้คนเสียสละเพื่อชาติ สนับสนุนการรักชาติอย่างรุนแรง ต้องการเห็นชาติตนเองมีความก้าวหน้าทัดเทียมกับชาติอื่น แต่ในความเป็นชาตินิยมบางครั้งได้กลายเป็นความหลงชาติ ต้องการให้ชาติตนเองเป็นใหญ่จนกระทั่งมีอคติและกีดกันคนต่างชาติในที่สุด ประเทศเผด็จการอำนาจนิยมทั้งหลายมักจะแสดงออกซึ่งความเป็นชาตินิยมในหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การไม่ยอมแต่งกายแบบสากลนิยมแต่จะเน้นชุดประจำชาติเป็นหลัก การสกัดกั้นวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้าสู่ประเทศของตน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ดนตรี ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต การพยายามฟื้นฟูสิ่งเก่าๆ ในอดีตให้กลับมาตรงตาตรงใจประชาชนอีกครั้งหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งความเป็นชาตินิยมนี้เองที่ผู้ปกครองประเทศมักจะสร้างขึ้นมาสืบสนับสนุนการอยู่ในอำนาจของตนเองและพวกพ้อง เพราะเป็นเสมือนกับการรวมพลังของคนในชาติเพื่อการต่อสู้และธำรงความเป็นชาติของตนเองไว้ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ท่ามกลางชาติต่างๆ ในสังคมโลก อันจะส่งผลให้ประชาชนเลิกคิดที่จะต่อต้านผู้ปกครองนั่นเอง

3. การเชิดชูผู้นำ ผู้นำหรือผู้ปกครองประเทศในระบบเผด็จการอำนาจนิยมนี้อาจจะเป็นกษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรีก็ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ตาม ผู้นำเหล่านี้มักจะเน้นแสดงบทบาทที่เหมือนกัน นั่นก็คือการพยายามทำตนเองให้เป็นสัญลักษณ์ของประเทศโดยภาพรวม และโดยนัยนี้ก็จะถือได้ว่ามีความชอบธรรมในการที่จะใช้อำนาจปกครองประเทศ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้นำในระบบการเมืองแบบเผด็จการอำนาจนิยมมักจะเป็นผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยการปฏิวัติหรือรัฐประหาร หรือด้วยการสืบเชื้อสายวงศ์สกุลกันต่อๆ มา หรือ

อาจจะเป็นผู้ดำเนินการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชจากการเป็นอาณานิคมของต่างชาติก็ได้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้นำเหล่านี้ก็มักจะแสดงบทบาทของตนเองในฐานะผู้สร้างชาติด้วยกันทั้งสิ้น แต่ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตามบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้นำตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองจะเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีและการใช้อำนาจของผู้นำ และถ้าผู้นำคนใดมีบารมีมากก็มีแนวโน้มจะอยู่ในอำนาจได้นานจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองในที่สุด ดังนั้น ไม่ว่าผู้นำจะกระทำการใดๆ ขึ้นมาก็มักจะเป็นเรื่องของความเหมาะสมและถูกต้องทั้งสิ้น ทั้งนี้จะเห็นได้จากผู้นำในอดีตของบางประเทศถึงกับกล่าวว่า “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” หรือ “ข้าพเจ้ารับผิชอบแต่ผู้เดียว” เป็นต้น

4. การสร้างความเข้มแข็งทางทหาร ประเทศที่ปกครองในระบบเผด็จการอำนาจนิยมมักจะมีจุดเน้นสำคัญในเรื่องการสร้างความมั่นคงแห่งชาติ แต่ความมั่นคงแห่งชาติในที่นี้กลับเป็นเรื่องของการมีกองทัพมีกองกำลังทหารที่เข้มแข็งเท่านั้น แทนที่จะมองปัจจัยด้านอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากกองทัพเป็นกลไกสำคัญในการปกครองและพัฒนาประเทศ และนอกจากนี้ ผู้นำประเทศในระบบเผด็จการอำนาจนิยมก็มักจะเป็นบุคคลที่มาจากกองทัพนั่นเอง ดังนั้นฐานทางการเมืองที่สนับสนุนความอยู่รอดของผู้นำจึงเป็นพลังอำนาจของกองทัพมากกว่าที่จะเป็นพลังอำนาจของประชาชน เมื่อเป็นเช่นนี้ความมั่นคงและแข็งแกร่งทางทหารจึงต้องมาก่อนสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น

5. ประชาธิปไตยจำแลง ในปัจจุบันประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมหลายประเทศได้หันมาจัดตั้งสถาบันและกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี พรรคการเมือง ตลอดจนการจัดให้มีการเลือกตั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ตาม ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ระบบการปกครองที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงนั้นทั้งสถาบันและกระบวนการทางการเมืองตามแบบอย่างประชาธิปไตยดังกล่าวล้วนแต่เป็นภาวะจำแลงที่ผู้ปกครองหรือกลุ่มผู้ปกครองสร้างขึ้นมามาทั้งสิ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะลดความกดดันทางการเมืองในประเทศหรือเพื่อสร้างความเชื่อถือในระดับการเมืองระหว่างประเทศเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะสถาบันและกระบวนการทางการเมืองที่เกิดขึ้นยังอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มผู้มีอำนาจอย่างสิ้นเชิงประชาชนยังเป็นเพียงผู้ที่ถูกชี้นำทางการเมืองจากอำนาจรัฐ โดยผ่านระบบราชการหรือองค์กรต่างๆ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ดังนั้นลักษณะที่สำคัญของระบบเผด็จการอำนาจนิยมก็คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองสูงสุดเป็นเจ้าของอำนาจทางการเมือง ซึ่งผู้ปกครองจะมีการกระทำที่เป็นการโน้มน้าวทุกประการเพื่อรักษาอำนาจ ป้องกันการแย่งอำนาจ จึงมักมีลักษณะในเชิงอุดมการณ์ชาตินิยมเป็นการปลุกเร้าประชาชน สร้างความเข้มแข็งทางทหาร และมีการจัดตั้งกระบวนการทางการเมือง

แบบประชาธิปไตย แต่เป็นลักษณะบังหน้าหรือประชาธิปไตยจำแลง อันเนื่องมาจากยังอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้มีอำนาจอย่างสิ้นเชิง

ข. แนวความคิดของนักคิดคนสำคัญในทฤษฎีนี้

1. โรมัส ฮอบส์เห็นว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มนุษย์คำนึงถึงคือ การแสวงหาความสุข ด้วยการรักษาชีวิตของตนเองให้อยู่รอด หลีกหนีต่อความตายอันเกิดจากการพิพาทต่อสู้กัน คนยินดีที่จะฆาตกรรมผู้อื่นเพื่อให้ตนอยู่รอด ฮอบส์เชื่อว่าถ้ามนุษย์ทุกคนยังมีพฤติกรรมแสวงหาความสุขด้วยการดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตรอด และหลีกหนีความทุกข์เฉพาะตัวแล้ว

การสมัครใจและสละสิทธิตามธรรมชาติบางอย่าง เช่น สิทธิในการป้องกันตนเอง สร้างอำนาจร่วม คือ การจัดตั้งสังคมการเมือง ที่ฮอบส์เรียกว่า “จักรภพ” จักรภพจึงเป็นสิ่งที่เกิดจากเจตน์จำนงร่วมของผู้ที่เข้ามาอยู่รวมกันในสังคม และเป็นไปในลักษณะ “สัญญาประชาชน” โดยตั้งอยู่บนรากฐานทางศีลธรรม และสมมติฐานที่ว่า ถ้าบุคคลหนึ่งสัญญาว่าจะกระทำการหรืองดเว้นไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว บุคคลอื่นที่ร่วมเป็นคู่สัญญาจะต้องถือปฏิบัติเป็นอย่างเดียวกันด้วย เช่น สัญญาประชาคมตั้งกฎไว้ว่า เราจำเป็นต้องมี “องค์อธิปัตย์” คือ องค์การที่ใช้อำนาจร่วมกัน อันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองจักรภพ โดยความยินยอมของผู้ที่ร่วมทำสัญญาประชาคมหรือประชาชนในสังคมทั้งหมด แต่องค์อธิปัตย์ไม่ใช่คู่สัญญา เป็นบุคคลที่สาม มีหน้าที่พิทักษ์สัญญา ตรวจจับและลงโทษผู้ที่ให้สัญญาแล้วไม่ปฏิบัติตามต่อองค์อธิปัตย์ อำนาจนี้ถือว่าเด็ดขาด ไม่มีใครทัดทานได้ องค์อธิปัตย์เป็นผู้ใช้อำนาจที่ได้รับจากประชาชน พิทักษ์สังคมไม่ให้เกิดภาวะสงครามระหว่างคนในสังคม สังคมจะมีระเบียบและสันติภาพ เพราะมีข้อบังคับกฎหมายและผู้รักษากฎหมาย เพราะฉะนั้นสังคมมิได้หมายความว่า องค์อธิปัตย์เป็นคู่สัญญากับประชาชน แต่ประชาชนเป็นคู่สัญญาต่อกัน และองค์อธิปัตย์เป็นผู้รับอำนาจที่ปวงชนมอบให้ เป็นหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สัญญา

องค์อธิปัตย์ ตามทัศนะของฮอบส์เป็นที่มาแห่งอำนาจ ประชาชนไม่มีสิทธิจะขัดขืนหรือต่อต้านอำนาจองค์อธิปัตย์ ประชาชนทำสัญญามอบอำนาจร่วมกับองค์อธิปัตย์ เพราะต้องการสันติสุขและความปลอดภัยจากศัตรู สัญญานี้จะผูกพันตลอดไป ไม่อาจเพิกถอนหรือทำลายได้ ในบางครั้งองค์อธิปัตย์อาจปฏิบัติต่อประชาชนโดยไม่เสมอภาคกัน แต่ประชาชนไม่มีสิทธิจะเปลี่ยนแปลงหรือปฏิบัติต่อความยุติธรรมที่เกิดขึ้นโดยพฤติกรรมขององค์อธิปัตย์ เพราะฮอบส์ถือว่าการ โคนล้มองค์อธิปัตย์ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนในสังคม เท่ากับเป็นการสิ้นศรัทธาในตัวของประชาชนเอง และทำให้คนต้องกลับไปอยู่ในสภาพธรรมชาติ อันเป็นภาวะสงคราม “กฎหมายรัฐคือกฎแห่งจักรภพ ใช้บังคับแก่ผู้อยู่ใต้ปกครอง บัญญัติเป็นถ้อยคำ ลีขิตเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นเครื่องหมายอื่นที่แสดงให้เห็น เพื่อประ โยชน์ จ้าให้เห็นความแตกต่าง

ระหว่างถูกกับผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อะไรเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามหรือไม่ตรงกันข้ามกับกฎ
ข้อบังคับ (กวี อิศริวรรณ ม.ป.ป: 54-57)

2. แมคเคียวเวลลี มีสมมติฐานว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ชั่วร้าย เห็นแก่ตัว
อกตัญญูเปลี่ยนใจง่าย โทกหกหลอกลวงและโลภ อยากได้สิ่งต่างๆ เป็นของตัวเอง มนุษย์แข่งขันและ
แย่งชิงกันตลอดเวลา ถ้าไม่มีกฎข้อบังคับและอำนาจบังคับแล้วจะเกิดสภาพอนาธิปไตย สังคมจะอยู่
ได้ก็เมื่อมีอำนาจบังคับผูกพันเอาไว้ปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์และชีวิต ซึ่งเป็นความปรารถนา
สูงสุดของมนุษย์ ความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลที่เข้มแข็งมอบอำนาจเด็ดขาด

ผู้ปกครองจะต้องรักษาอำนาจเด็ดขาดไว้ให้ได้ ผู้ปกครองจะ
สามารถหรือไม่วัดกันด้วยมาตรฐานนี้เท่านั้น ไม่ใช่วัดด้วยศีลธรรม อำนาจเป็นคนละเรื่องกับ
ศีลธรรม การทำสิ่งที่ถูกต้องของผู้ปกครองคือ การรักษาอำนาจไว้ได้ แมคเคียวเวลลีแยกการเมืองออก
จากจริยธรรม การเมืองไม่มีศีลธรรมในตัวเอง และแสดงให้เห็นว่าเพื่อจุดหมายทางการเมืองแล้ว
อำนาจมาก่อนจริยธรรม

แมคเคียวเวลลีชอบความเปิดเผย ไม่ยอมรับเรื่องราวของความฝัน
ความคิดที่เป็นไปได้ เขาเชื่อในเรื่องของการดำรงชีวิตในลักษณะที่มีเหตุผลและพิสูจน์ได้ เขากล่าว
ว่ามนุษย์ควรจะสนใจเรื่องความจริงมากกว่าความคิดที่เพ้อฝัน เขาคิดว่าความจำเป็นอย่างเดียว
เท่านั้นที่บังคับให้มนุษย์เป็นคนดีหรือเลว มนุษย์อาจเป็นอะไรก็ได้ ขอบเขตแห่งความสามารถของ
มนุษย์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การกระทำของมนุษย์จึงถูกกำหนดโดยผู้ปกครอง ได้แก่ รัฐบาล แมค
เคียวเวลลีเห็นความสำคัญของจิตใจมาก และเชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้เท่านั้น เช่น เชื่อในกฎหมาย เชื่อใน
ระเบียบข้อบังคับ จะเห็นได้ว่าความคิดของแมคเคียวเวลลีเป็นเรื่องวัตถุนิยมมากกว่าจิตนิยม
(กวี อิศริวรรณ ม.ป.ป: 35-37)

6) ข้อสรุปของแนวคิดอำนาจนิยม

จุดประสงค์สำคัญของลัทธิสังคมนิยมก็คือ ความต้องการที่จะเปลี่ยน
ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยระบบสังคมนิยม ซึ่งถือผลประโยชน์ของส่วนรวมอยู่เหนือผล
กำไรของเอกชน นโยบายเร่งด่วนทางเศรษฐกิจของนักสังคมนิยมก็คือ การที่คนทุกคนมีงานทำ การ
เพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น การยกมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น ความมั่นคงทางสังคม และการจัดสรร
รายได้และทรัพย์สินอย่างเป็นธรรม เพื่อจะให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว นักสังคมนิยมมีความเห็น
ว่า ปัจจัยในการผลิตซึ่งได้แก่ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องมือในการผลิต การค้าและการ
ธนาคาร ฯลฯ ตลอดจนการจำหน่ายแจกจ่ายต้องเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของชุมชน ต้องมีการจัดการ
อย่างยุติธรรม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ความแตกต่างของลัทธิสังคมนิยมแบบต่างๆ อยู่ที่การ
กำหนดว่า ปัจจัยการผลิตประเภทใดควรให้รัฐเข้ามามีอำนาจในการ ปัจจัยการผลิตประเภทใดควรให้

กรรมสิทธิ์แก่เอกชนให้เอกชนดำเนินการเอง ปริมาณ (Degree) ที่รัฐจะเข้ามาดำเนินการทางเศรษฐกิจ ข้อแตกต่างที่สำคัญของลัทธิสังคมนิยมแบบต่างๆ อีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการที่จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม บางพวกเน้นถึงการใช้กำลังปฏิวัติ (Revolution) บางพวกมีความเห็นว่าต้องใช้วิธีการพัฒนาการ (Evolution) เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมหลายประเทศได้หันมาจัดตั้งสถาบันและกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี พรรคการเมือง ตลอดจนการจัดให้มีการเลือกตั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ตาม ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ระบบการปกครองที่เป็นอยู่

1.3.2 แนวคิดเสรีนิยม

สมพงศ์ เกษมสิน และจรูญ สุภาพ (2520: 93-119) ได้อธิบายในเรื่องของแนวคิดเสรีนิยม ทั้งในด้านความหมาย ความเป็นมา หลักการของเสรีนิยม เสรีนิยมในปัจจุบันอีกทั้งด้านหลักการเสรีนิยมที่พอสรุปได้คือ

1) ความหมาย

ความเชื่อและการยอมรับ ในหลักการแนวนโยบาย และวิธีการใดๆ ที่มุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางที่สำคัญที่สุด คือการรักษาและเพิ่มพูน เสรีภาพของบุคคลให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความสุข

2) ความเป็นมา

สมัยที่ลัทธิเสรีนิยมเริ่มก่อตัวขึ้นนั้น หลักการของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง หรือชนชั้นทางสังคม มีแนวความคิด ความตั้งใจและการกระทำที่มุ่งไปสู่การเพิ่มพูนเสรีภาพ โดยเฉพาะ หรือหมายถึง แนวความคิดและการปฏิบัติของบุคคลใดๆ ที่ยึดถือเสรีภาพเป็นปรัชญาสำคัญ ลัทธิเสรีนิยมที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นผลจากวิวัฒนาการในด้านความคิด และทัศนคติที่มนุษย์ได้เริ่มเกิดความรู้สึกและให้ความสำคัญในเรื่องเสรีภาพ และมีทัศนคติ พฤติกรรมเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้มาเป็นเวลานานสามารถกำหนดหลักการเกี่ยวกับลัทธิเสรีนิยมนี้ขึ้น นอกจากนั้นความเจริญของมนุษยชาติและปัจจัยต่างๆ ในทางประวัติศาสตร์ ก็ได้มีส่วนผลักดันให้ลัทธิเสรีนิยมได้ขยายตัวขึ้น ลัทธิเสรีนิยมในฐานะที่เป็นระบบการเมืองที่ประกอบด้วยอุดมคติ และวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดสามารถจะนำไปปฏิบัติได้ เกิดในประเทศอังกฤษราวศตวรรษที่ 17-18 อันเป็นผลทำให้เกิดพรรคเสรีนิยม และแนวความคิดแบบที่นิยมเสรีภาพขึ้นในหลายประเทศในทวีปยุโรป

รวมทั้งอาณานิคมบางแห่งของอังกฤษและบางส่วนของโลก ซึ่งแนวความคิดแบบเสรีนิยมนี้บางประเทศก็เกิดขึ้นเองโดยมิได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษก็มี

คำว่า “เสรี” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Liberal” นี้มีผู้ให้ข้อสันนิษฐานว่า น่าจะมาจากชื่อของพรรคการเมืองในประเทศสเปนราวศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นพรรคที่นิยมแนวรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสภายหลังการปฏิวัติแล้ว และคำว่า “เสรี” หรือ Liberal ที่ได้มาจากสเปนนี้อาจมีความหมายทางการเมืองในสมัยปัจจุบันไม่เหมือนกับลัทธิเสรีนิยมดั้งเดิมทีเดียวนัก ได้มีการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ มีการประดิษฐ์คิดค้นจนกระทั่งทำให้เกิดสิ่งประดิษฐ์หลายแบบหลายอย่าง ได้มีการใช้วิถีทางแบบทุนนิยมคือ เสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ มีการปรับปรุงแนวความคิดในทางกฎหมายและหลักของการยึดถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในระหว่างช่วงศตวรรษที่ 16-18 เพราะช่วยเปิดโอกาสให้ช่องทางและเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลและกลุ่มเกิดกำลังใจที่จะใช้ความคิดริเริ่มนานาประการ ผลก็คือ ได้ทำให้ชนชั้นที่ประกอบการค้าขนาดเล็กก็ดี และชนชั้นกลางที่ประกอบอาชีพทางอุตสาหกรรมขนาดย่อมก็ดี ได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ได้เกิดทัศนคติใหม่ที่เป็นไปในทางส่งเสริมให้นิยมการประกอบการเศรษฐกิจโดยบุคคล และให้บุคคลมีโอกาสในการประกอบการและรับผิดชอบด้วยตนเอง

3) หลักการของเสรีนิยม

1. ให้คุณค่าในการแสดงความคิดเห็นโดยเสรี
2. ถือว่าเสรีภาพในการที่บุคคลจะแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของตนนั้น เป็นสิ่งที่มีความหมายและสำคัญเป็นอย่างยิ่ง
3. มีความเชื่อว่าการที่บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดสติปัญญา และการกระทำต่างๆ นั้น จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม
4. รักษาสถาบันและนโยบายต่างๆ ที่ช่วยให้สามารถปกป้องคุ้มครองและเพิ่มพูนการแสดงออกโดยเสรีได้
5. มีความเชื่อถือและยึดมั่นในเสรีภาพว่าเป็นสิ่งสำคัญ และสามารถที่จะนำไปใช้ได้
6. ไม่ยอมให้มีการใช้อำนาจโดยปราศจากการควบคุมและประสงคจะใช้วิธีการอื่นทางสังคมเข้ามาแทนที่การใช้อำนาจนั้น
7. ถือว่าการแสดงออกแห่งบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าประโยชน์ และพึงรักษาไว้

8. ไม่พึงใจในการใช้อำนาจที่มีขอบ แต่ต้องการให้บุคคลหลุดพ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ที่มีอำนาจ หลักการข้อนี้ถือเป็นสาระสำคัญของเสรีนิยมยุคต้น ซึ่งต้องการให้บุคคลสามารถมีความสำนึกเป็นของตนเอง มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา เพราะในสมัยก่อนนั้นแนวทางการเมืองมักจะเป็นไปในทางที่ว่าบังคับบุคคลให้อยู่ใต้อำนาจการปกครอง และต้องการให้บุคคลเชื่อถือในศาสนาใดศาสนาหนึ่งของสังคม โดยเฉพาะ ดังนั้น พวกเสรีนิยมในยุคนี้จึงต้องการจะต่อต้าน เพราะผู้ที่ยึดถือความคิดแบบเสรีนิยม มักจะเป็นผู้ที่ไม่ค่อยเคร่งศาสนาหรือนอกศาสนา เป็นตัวของตัวเอง มีความสงสัยเป็นที่ตั้ง และบางครั้งก็ต่อต้านคำสอนของศาสนา บุคคลเหล่านี้ไม่ต้องการอำนาจที่เกิดขึ้นจากประเพณี แต่ต้องการอำนาจซึ่งเกิดจากเหตุผล ต้องการเชื่อถือในสิ่งที่อาจพิสูจน์ได้และไม่เชื่อในสิ่งที่มาจากการอ้าง

9. ลัทธิเสรีนิยมปรารถนาที่จะให้มีการควบคุมสังคมทางการเมืองในลักษณะที่มีใช้เป็นเรื่องของบุคคล คือ ไม่ใช่เป็นอำนาจของบุคคลใดหรือกลุ่มใด โดยเฉพาะ แต่เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากหลักการที่ถูกต้อง เช่น การยึดถือหลักแห่งกฎหมายและหลักการตลาดโดยเสรี

10. ลัทธิเสรีนิยมให้ความสำคัญแก่บุคคลเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น พวกเสรีนิยมจึงมักเป็นปัจเจกชนนิยมด้วย และโดยทั่วไปแล้ว คำว่า “เสรีนิยม” อาจใช้แทนคำว่า “ปัจเจกชนนิยม” ได้ นอกจากนั้น เสรีนิยมยังสนับสนุนความเห็นพหุนิยมนั่นคือ ไม่ต้องการให้กลุ่มใดมีอำนาจ แต่เพียงกลุ่มเดียวหรือมีการรวมอำนาจโดยหน่วยงานหน่วยเดียวเป็นพิเศษ ต้องการให้มีหลายกลุ่มหรือให้ประชาชนสามารถรวมกลุ่มได้โดยเสรี ต้องการให้มีการปกครองท้องถิ่น ยกย่องวิธีการแสวงหาความยินยอมและการชักจูง เพื่อให้เกิดการยอมตาม โดยเสรี

11. เสรีนิยมเป็นลัทธิที่ต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพในการหาความสุขและความคิดเห็น ยึดหลักกฎธรรมชาติเป็นรากฐาน (ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งซึ่งอาจรู้ได้โดยใช้เหตุผล) ลัทธินี้เป็นพลังสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการปกครองในศตวรรษที่ 19

หลักการเสรีนิยมทางการเมือง ได้ปรากฏชัดในศตวรรษที่ 19

เช่นเดียวกัน ผู้สนับสนุนลัทธินี้ได้แก่ เจอรัมี เบนธัม (Jeremy Bentham) (1785-1832) ถือหลักว่า

1. บุคคลพึงมีเสรีภาพ
2. มีสิทธิทางการเมืองและกฎหมาย
3. รัฐบาลต้องยึดหลักกฎหมาย และจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและยินยอมของประชาชน
4. รัฐบาลที่ดีจะต้องให้ความสุขอย่างยิ่งแก่บุคคลจำนวนมากที่สุด
5. แต่ละคนมีสิทธิที่จะหาความสุข
6. ให้บุคคลมีเสรีภาพในการริเริ่ม

7. เสรีภาพในการแข่งขัน

8. เสรีภาพในการออกเสียงเลือกตั้ง

ลัทธินี้เป็นรากฐานของพรรคเสรีนิยมของอังกฤษลัทธิเสรีนิยมนั้นได้มีการวิวัฒนาการในยุคต่อมา โดยเฉพาะจากแนวความคิดของ ที เอช กรีน (1836-1883) ซึ่งถือหลักว่า

1. บุคคลพึงมีเสรีภาพ แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมด้วย

2. บุคคลควรจะมีพันธะทางการเมืองต่อชุมชน

3. ควรจะต้องมีกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับสวัสดิภาพ อนามัย และ

การศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในศตวรรษที่ 20 เสรีนิยมได้เปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้า เพราะมีบริษัทขนาดใหญ่ มีผู้ที่มั่งคั่งเป็นผู้ถือหุ้นส่วน ผู้ที่มีฐานะสูงเหล่านี้มีอำนาจที่อาจละเมิดผลประโยชน์ของสาธารณชนได้ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มชนใหม่เกิดขึ้น คือ กรรมกร จึงมีความขัดแย้งกันเป็นรูปสามเส้า คือ เจ้าของอุตสาหกรรม กรรมกร และสาธารณชน ฉะนั้น จึงได้ยอมให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงออกกฎหมาย เช่น มีการควบคุมค่าโดยสารรถไฟ เพื่อประโยชน์ของประชาชน มีกฎหมายควบคุมชั่วโมงทำงาน ควบคุมตลาดหลักทรัพย์ ควบคุมกิจการทางการเงิน ควบคุมราคาเหล็กกล้า ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของปวงชน โดยเฉพาะรัฐได้ออกกฎหมายให้มีการประกันการว่างงาน คนชราและผู้ที่จะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ปราบปรามการฉ้อโกงเหล่านี้เป็นระบบเสรีนิยมรูปแบบใหม่ ซึ่งเรียกว่า รัฐสวัสดิการ (Welfare State) บางประเทศได้มีระบบการปกครองที่ใช้อำนาจเผด็จการเข้าควบคุมกิจการทั้งปวงของสังคม แต่อ้างว่าทำประโยชน์เพื่อสาธารณชน (สมพงษ์ เกษมสิน และ จริญญา สุภาพ 2520: 98-101)

ดังนั้นความเชื่อและการยอมรับ ในหลักการแนวนโยบาย และวิธีการใดๆที่มุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางที่สำคัญที่สุด คือการรักษาและเพิ่มพูน เสรีภาพของบุคคลให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความสุข ในด้านการควบคุมสังคมการเมือง ในลักษณะที่มีใช่เป็นเรื่องของบุคคลคือ ไม่ใช่เป็นอำนาจของบุคคลใดหรือกลุ่มใด โดยเฉพาะ แต่เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากหลักการที่ถูกต้อง เช่น การยึดหลักแห่งกฎหมายและหลักการตลาดโดยเสรี

4) เสรีนิยมแบบปัจจุบัน

ในตอนปลายศตวรรษที่ 19 และตอนต้นศตวรรษที่ 20 นั้น เสรีนิยมแบบคลาสสิกไม่สามารถคงรูปเดิมไว้อย่างเต็มที่ แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงอย่างมากมาจนกระทั่งกล่าวได้ว่าแม้ในประเทศอังกฤษเองซึ่งเคยนิยมและเป็นแม่บทของเสรีนิยมแบบคลาสสิก

ก็ต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้วย ส่วนในประเทศอื่นๆ นั้นเป็นที่แน่ชัดว่าจะต้องนำเอาเสรีนิยมในรูปใหม่มาใช้ให้สอดคล้องกับยุคสมัย (ใหม่) ที่เกิดขึ้นในประเทศตน

5) หลักการของเสรีนิยมแบบปัจจุบัน พอสรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมเสรีภาพที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ หรืออีกนัยหนึ่ง มองเสรีภาพไปในทางบวกมากกว่าทางลบ ตัวอย่างเช่น ส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาที่จะจัดตั้งองค์กรใดๆ และดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่ตนปรารถนา ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าเสรีภาพทางบวก (ส่วนเสรีภาพทางลบ ได้แก่ แนวความคิดของลัทธิเสรีนิยมแบบเก่าที่ถือว่าเสรีภาพจะเกิดขึ้น เมื่อรัฐไม่แทรกแซงในกิจการต่างๆ ของบุคคล

2. ยังคงรักษาหลักเดิมแห่งลัทธิเสรีนิยม ที่ว่า คุณค่าสำคัญ ได้แก่ บุคคล ซึ่งจะต้องมีอำนาจสูงสุด หรือมีความเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปก็คือ วิธีการเพื่อให้เข้าถึงคุณค่านั้น

3. ต้องการให้เกิดเสรีภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ และเสรีภาพนั้นจะต้องไม่อยู่ในวงแคบเพียงเท่าที่มีให้รัฐเข้ามาแทรกแซงเท่านั้น แต่จะต้องหมายถึง โอกาสที่บุคคลจะสามารถจัดให้มีองค์กรในทางการเมือง เศรษฐกิจและการกระทำที่เป็นขั้นตอนได้ผลจริงจังต่อเนื่องกันไป รวมตลอดถึงความปรารถนาที่จะให้เสรีภาพแก่บุคคลทั่วไปด้วย

ความสำคัญของหลักเสรีนิยมแบบใหม่ก็คือ มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนบางพวกที่มีจำนวนมากและยังด้อยสิทธิอยู่ ได้แก่ ชาวนาและกรรมกร ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในสังคมยุโรปตะวันตกนั้นชนบางกลุ่ม เช่น ชุมนาง ข้าราชการ และผู้มีทรัพย์สินนั้นสามารถมีสิทธิต่างๆ ที่ต้องการ แต่ต่อมาเมื่อมีการขยายสิทธิเลือกตั้งให้กับประชาชน โดยทั่วไปแล้วก็ตาม บุคคลที่มีสถานภาพสูงเหล่านี้ก็ยังได้ประโยชน์อยู่ การกระจายเสรีภาพไปยังประชาชนทั่วไปยังไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ เพื่อให้ประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่ใช้แรงงานมีเสรีภาพอย่างแท้จริง ลัทธิเสรีนิยมในแบบปัจจุบันจึงได้สนับสนุนให้รัฐดำเนินการต่างๆ เพื่อเข้าช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้

ความปรารถนาที่จะให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือประชาชนทั่วไปที่ยังมีความยากลำบากเหล่านี้เป็นความประสงค์ของบุคคลหลายกลุ่ม (เช่น กลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มสังคมแนวศาสนาคาทอลิก สังคมนิยมปฏิวัติหรือมาร์กซิสต์ และกลุ่มสังคมนิยมแบบอื่นๆ ที่ได้เรียกร้องและดำเนินการเพื่อให้คนจำนวนมากที่ใช้แรงงานได้ประโยชน์มากขึ้น

4. ต้องการให้มีหลักเสรีนิยมที่สามารถผสมผสานเข้ากับหลักประชาธิปไตยอื่นๆ รวมทั้งหลักชาตินิยมและหลักบางประการทางสังคม ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุว่าลัทธิเสรีนิยมนั้น โดยเนื้อแท้แล้วเป็นหลักปรัชญาและเป็นลัทธิที่มีเหตุผล มิได้มุ่งยึดอารมณ์หรือคตินิยมแบบฝังหัว ดังนั้น จึงมีการปรับตัวเองให้เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาต่างๆ

ของสังคมและมนุษย์ เมื่อปรากฏว่านักวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 19 ได้ค้นพบทฤษฎีใหม่ๆ เกี่ยวกับมนุษยชาติที่ดี ผลจากการค้นคว้าเสาะหาข้อเท็จจริงโดยระบบรัฐสภาที่ดี และข้อเสนอแนะของสื่อมวลชนที่ดี รวมทั้งผลจากการเมืองที่เกิดขึ้นก็ดี สิ่งเหล่านี้ได้เป็นปัจจัยให้มีการนำเอาข้อเสนอและความรู้ใหม่ๆ มาปรับปรุงลัทธิเสรีนิยมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ทำให้ลัทธิเสรีนิยมนี้ซึ่งแต่เดิมอาจจะเป็นประโยชน์เฉพาะแก่ชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง (เช่น ในประเทศฝรั่งเศสยุคสาธารณรัฐที่สอง หรือนักอุตสาหกรรมทอผ้าของอังกฤษในแถบเมืองแมนเชสเตอร์) กลับกลายมาเป็นลัทธิที่มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ก็อาจจะเป็นเนื่องมาจากความเจริญทางวิทยาการ ความสำนึกในทางสังคมของบุคคล และการขยายตัวในเรื่องสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ได้กระจายไปสู่ประชาชนทั่วไป

5. ลัทธิเสรีนิยมแบบใหม่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องที่ได้เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ เช่น การเบียดเบียนระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง หรือแก้ไขข้อบกพร่องที่อาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติภารกิจของรัฐ ที่มาของแนวความคิดเสรีนิยมแบบใหม่ในข้อนี้เกิดขึ้นจากการเติบโตของเมือง ระบบอุตสาหกรรม การค้าขายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งจากลัทธิเสรีนิยมเดิม (ที่นิยมปัจเจกชน ยกย่องบุคคล มุ่งรักษาสถาบันของบุคคล มองข้ามอำนาจที่เกิดขึ้นจากองค์การและมองข้ามผลประโยชน์ส่วนรวม) มาเป็นเสรีนิยมใหม่

ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการอุตสาหกรรม และการเศรษฐกิจที่ขยายตัวระหว่างรัฐนี้ ทำให้แนวความคิดเดิมดังกล่าวผิดพลาดไปมาก องค์การค่าแบบใหม่ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวาง ได้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างอำนาจเศรษฐกิจของบุคคล ผู้ที่มีอำนาจเศรษฐกิจสูงก็มีเสรีภาพมาก ผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจต่ำก็มีเสรีภาพน้อย จนกล่าวกันว่าเสรีภาพทางเศรษฐกิจของคนหนึ่ง คือ การกดขี่ที่บุคคลหนึ่งได้รับ นอกจากนั้นก็ยังมีข้อบกพร่องอื่นๆ เกิดขึ้น เช่น มีการใช้แรงงานเด็ก แหล่งเสื่อมโทรม อาหารบูดเน่าที่เป็นอันตรายต่อผู้ที่มีฐานะต่ำ เหล่านี้เองได้ก่อให้เกิดการปรับปรุงลัทธิเสรีนิยม นั่นคือ เสรีนิยมแบบใหม่ ได้มีแนวโน้มไปในทางที่ต้องการให้รัฐกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของบุคคลจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับประโยชน์ต่างๆ อย่างยุติธรรม โดยเฉพาะผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำด้อย เช่น ชาวบ้านชาวเมืองทั่วไป อย่างไรก็ตาม ลัทธิเสรีนิยมแบบใหม่ตามแนวนี้ได้แยกออกเป็น 2 สาขาย่อยๆ กลุ่มแรกต้องการให้มีการขจัดข้อบกพร่องต่างๆ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นหรือเป็นการกดขี่ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง โดยเฉพาะยังไม่พิจารณาถึงจุดอ่อนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐ เสรีนิยมกลุ่มย่อยกลุ่มที่สองยังยึดมั่นในหลักการที่มีให้รัฐเข้ามาแทรกแซงและต้องการให้มีการค้าโดยเสรี กลุ่มนี้เองได้มีส่วนทำให้ลัทธิเสรีนิยมกลายเป็นอุดมการณ์อนุรักษนิยม นักคิดในกลุ่มที่สองนี้

ได้แก่ จอห์น สจ๊วต มิลล์ และเซอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ซึ่งได้นิยามแนวความคิดของเบนซัม และ อדם สมิท อย่างยิ่ง

6. ลัทธิเสรีนิยมแบบใหม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่างๆ จึงมุ่งปรับปรุงวิธีการสำคัญๆ เพื่อให้เสรีภาพบังเกิดขึ้นได้ เหตุผลก็คือ

ก. นักเสรีนิยมในยุคหลังๆ ได้เข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้แก่ การบังคับและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากสังคม

ข. สังคมสมัยใหม่ได้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์เช่นว่านี้ ทำให้มนุษย์เกิดความจำเป็นที่จะต้องเข้าร่วมกลุ่ม เพื่อที่จะทำให้อุบัติการณ์สามารถมีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ รวมทั้งการแสวงหาและรักษาเสรีภาพ เพราะการรวมกลุ่มเป็นพลังเกื้อกูลให้กับบุคคลที่จะบรรลุถึงสิ่งที่ตนปรารถนา เสรีภาพในการรวมกลุ่มจึงเป็นเรื่องสำคัญ บุคคลในสังคมปัจจุบันนี้ไม่สามารถจะกระทำการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง กลุ่มจึงเป็นทั้งวิถีทางและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลเข้าถึงสิ่งที่ตนปรารถนาได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์อยู่ในสังคม มีการผูกพันระหว่างกันทางวัฒนธรรม ต้องอยู่ภายใต้สถาบันต่างๆ บุคคลไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ได้ กลุ่มก็คือ สถาบันก็คือ วัฒนธรรมก็คือ ส่วนแต่มีอิทธิพลต่อปัจเจกชนทั้งสิ้น เมื่อบุคคลไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลดังกล่าวนี้ได้ ดังนั้น การที่จะรักษาเสรีภาพไว้ก็คือ การที่จะแสวงหาเสรีภาพที่ดีจึงเกิดขึ้นจากการที่บุคคลสามารถร่วมกันก่อตั้งเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดอำนาจในการประกอบการต่างๆ และทำให้บุคคลอยู่ในฐานะที่จะมีส่วนแสดงออกหรือเข้าร่วมในกิจการต่างๆ ได้ และสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมที่ดีก็ต่อเมื่อบุคคลมีการศึกษา มีสิ่งที่กระตุ้นหรือเร่งเร้าความสนใจ มีโอกาสและมีระบบการเมืองและสังคมที่สนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสดังกล่าวนี้ด้วย ดังนั้น สังคมนิยมแบบใหม่เมื่อเน้นถึงวิธีการหรือวิถีทางสำคัญที่ถือเป็นหลักในยุคใหม่ก็คือ การปฏิรูปทางสังคม หลักการประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน

7. เสรีนิยมแบบใหม่ให้ความสำคัญกับความรู้สึก (ว่ามีเสรีภาพ) ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกเช่นว่านั้น ถ้าเมื่อใดก็ตามบุคคลรู้สึกว่าตนเองไม่มีเสรีภาพ เมื่อนั้นก็แสดงว่าบุคคลนั้นไม่มีเสรีภาพ ตามหลักข้อนี้จะเห็นได้ว่า เสรีนิยมแบบใหม่มีความคิดเกี่ยวกับ “บุคคล” แตกต่างจากลัทธิเสรีนิยมดั้งเดิม ซึ่งในสมัยนั้นเสรีนิยมคลาสสิกมีความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของบุคคล โดยใช้หลักการคาดคะเนที่มีเหตุผล แต่ปราศจากหลักฐานที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้า จึงมีความเชื่อในคุณลักษณะของมนุษย์ที่เป็นไปในทางส่วนดีจนเกินไป หลักทฤษฎีของเสรีนิยมยุคเดิมวางอยู่บนรากฐานของความเชื่อเกี่ยวกับตัวมนุษย์ในแง่ นั้น เมื่อความเชื่อ

ดังกล่าวไม่ถูกต้องบริบูรณ์จึงพลอยทำให้ทฤษฎีขาดความสมบูรณ์ไปด้วย ในศตวรรษที่ 19 ได้เกิดวิชาสังคมวิทยาและจิตวิทยา ซึ่งได้ค้นคว้าเกี่ยวกับบุคคล ผลจากการค้นคว้านี้ได้มีส่วนปรับปรุงหลักการเสรีนิยมในส่วนที่ว่าด้วย “บุคคล” เสียใหม่ นั่นคือ เชื่อว่าบุคคลนั้นนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีความปรารถนาที่จะขยายตนเองอย่างไม่รู้จบ (ได้แก่ การเพิ่มพูน “ความอยาก” ในเรื่องต่างๆ เช่น อำนาจ เงินทอง ชื่อเสียง อิทธิพล บารมีของตน) และมีความปรารถนาที่จะเพิ่มความเป็นปึกแผ่นหรือ “บูรณภาพ” ให้กับตนเองอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า ดังนั้น เสรีนิยมแบบใหม่จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับอุปสรรคที่ขัดขวางความเคลื่อนไหวของบุคคล แต่มุ่งไปที่ความรู้สึกของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้วข้างต้น

8. ตามหลักการนี้ทำให้เสรีนิยมแบบใหม่ได้เปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปเป็นอันมาก แต่ก็ดูเหมือนจะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางดี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องการให้มีการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยสิทธิและประโยชน์ต่างๆ นั่นคือถือว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่ดีงาม การให้เสรีภาพควรจะเป็นไปโดยทั่วถึงและกว้างขวาง แต่ยังมีบุคคลหรือกลุ่มคนที่ยังไม่ได้รับประโยชน์หรือเสรีภาพเท่าที่ควร

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้รัฐเข้ามาช่วยบุคคลและกลุ่มคนเหล่านี้ เพื่อให้เสรีภาพได้ขยายตัวออกไปเป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้เสรีนิยมแบบใหม่จึงได้รับเอาโครงการและแนวทางหลายประการทั้งของลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิสังคมนิยม แม้ว่าเสรีนิยมจะใช้แนวทางของสังคมนิยมบ้างก็ตาม ก็ยังถือว่าลัทธิเสรีนิยมนี้ยังคงความ “เป็นเสรีนิยมอยู่” ด้วยเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

1. เสรีนิยมแบบใหม่ยังคงมุ่งมั่นที่จะรักษาจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ต้องการให้บุคคลในฐานะที่เป็นปัจเจกชนมีเสรีภาพอย่างแท้จริง
2. ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นแต่เพียงวิธีการเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางเช่นว่านั้น และอาจจะมีวัตถุประสงค์ย่อยๆ อย่างอื่นเพิ่มขึ้น
3. การเปลี่ยนแปลงวิธีการและนโยบายของเสรีนิยมแบบใหม่ มีความปรารถนาสำคัญที่จะป้องกันมิให้มนุษย์ใช้อำนาจบังคับกันตามอำเภอใจ และต้องการแบ่งปันเสรีภาพไปยังบุคคลต่างๆ ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันมากขึ้น
4. เสรีนิยมแบบใหม่ยังคงมุ่งมั่นที่จะรักษาสหิตตามรัฐธรรมนูญและหลักแห่งกฎหมาย รวมทั้งการเพิ่มพูนสิ่งดังกล่าวให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 113-119)

ดังนั้นรูปแบบเสรีนิยมที่ใช้ในประเทศ ยังคงรักษาหลักเดิมแห่งลัทธิเสรีนิยม ที่ว่า คุณค่าสำคัญ ได้แก่ บุคคลซึ่งจะต้องมีอำนาจสูงสุด หรือมีความเป็นตัวของตัวเองให้มาก

ที่สุด แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปก็คือ วิธีการเพื่อให้เข้าถึงคุณค่านั้น และวิธีการนั้นก็อยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีการปกครองแบบผู้แทน และมีการบริหารตามระบบราชการ ก็ยังคงสามารถรักษาสีทธิต่างๆ ที่เป็นจุดหมายปลายทางของลัทธิเสรีนิยมไว้ได้ การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นสนับสนุนลัทธิเสรีนิยมเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศก็จะทำให้ประเทศหรือรัฐมิได้เป็นเครื่องมือของบุคคลกลุ่มใดหรือชนใด โดยเฉพาะ แต่จะต้องรับผิดชอบ และรักษาประโยชน์ของบุคคลทั้งหมด ซึ่งก็เป็นการสนับสนุนให้เกิดสิทธิแก่บุคคลทั้งหลาย

(1) แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย

อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย (2544: 290) ได้อธิบายแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยในทัศนะของ ล็อกไว้ว่า ถ้าเราจะใช้วิธีวัดความสำคัญของทฤษฎีการเมืองทฤษฎีหนึ่งโดยพิจารณาจากอิทธิพลที่ทฤษฎีนั้นมีต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์แล้ว ต้องนับว่าทฤษฎีการเมืองของจอห์น ล็อก (John Locke) มีความสำคัญอย่างมาก เพราะนอกจากจะมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการเมืองในอังกฤษแล้ว ยังมีอิทธิพลทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อการปฏิวัติอเมริกันและการปฏิวัติฝรั่งเศสอันเป็นการปฏิวัติที่สำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์โลกอีกด้วย อิทธิพลนี้กว้างไกลทั้งในด้านสถานที่และเวลาเมื่อนึกถึงว่า การปฏิวัติทั้งสองเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 และล็อกเขียนหนังสือแถลงทฤษฎีของตนในศตวรรษที่ 17 ปัจจัยที่ทำให้ทฤษฎีของล็อกมีอิทธิพลมากเช่นนี้ก็ คือ การที่ล็อกนำเอากระแสความคิดทางการเมืองทั้งในอดีตและในสมัยของเขาเอง มาผสมผสานกันสร้างเป็นทฤษฎีที่เป็นต้นกำเนิดของลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย จริงอยู่ว่าตัวเนื้อหาของความคิดของล็อกเป็นเพียงแค่เค้าโครงของลัทธิเท่านั้น แต่เป็นเค้าโครงที่ประกอบไปด้วยแนวความคิดที่สามารถนำไปตีความและพัฒนาให้กลายเป็นทฤษฎีเสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างเต็มตัวได้ นักปฏิวัติอเมริกันนำเอาความคิดของล็อกไปตีความในลักษณะดังกล่าว และมีส่วนทำให้ทฤษฎีเสรีนิยมประชาธิปไตยวิวัฒนาการรุดหน้าไปอีก

เสรีนิยมประชาธิปไตยประกอบด้วยทฤษฎีสองทฤษฎี ทฤษฎีหนึ่งคือทฤษฎีประชาธิปไตย อีกทฤษฎีหนึ่งคือทฤษฎีเสรีนิยม ทฤษฎีแรกมีลักษณะกว้างๆ ก็คือ เป็นทฤษฎีที่อำนาจอธิปไตยอยู่ที่ประชาชน หมายความว่าประชาชนเป็นผู้มีอำนาจอันนี้ แต่มอบหมายให้ผู้อื่นใช้อำนาจแทน เช่น อาจจะมอบอำนาจอธิปไตยให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้ การมอบอำนาจทำได้โดยประชาชนทุกคนที่มีอายุถึงวัยหนึ่งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปนั่งในสภาผู้ใช้อำนาจบริหารก็อาจจะมาจากสมาชิกของพรรคที่ได้คะแนนเสียงส่วนใหญ่หรือมาจากการเลือกตั้งโดยตรง อำนาจตุลาการอาจจะมาจากการแต่งตั้งโดยฝ่ายบริหารหรือบางส่วนอาจจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่ประเด็นสำคัญก็คือ อำนาจที่แต่ละฝ่ายได้มาต้องมาจากการเลือกของ

ประชาชนอาจจะโดยตรงหรือทางอ้อมและอำนาจนี้ถูกควบคุมโดยประชาชนในลักษณะที่ว่า ผู้ใช้อำนาจมีวาระ เมื่อครบวาระแล้วและประชาชนไม่พอใจการทำงานที่เป็นมาก็อาจจะลงคะแนนเสียงเปลี่ยนตัวผู้ใช้อำนาจได้ หรือในบางกรณี ถ้าผู้ใช้อำนาจอยู่ยังไม่ครบวาระแต่ประชาชนไม่พอใจอย่างมาก ก็อาจจะมีกระบวนการที่จะเปลี่ยนตัวผู้ใช้อำนาจในระหว่างนั้นได้ วิธีการที่ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้อื่นใช้แทนมักจะเป็นการใช้มติของเสียงส่วนใหญ่

ทฤษฎีเสรีนิยม คือ ทฤษฎีที่ยึดหลักการว่ารัฐบาลไม่มีหน้าที่ที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นตามความเชื่อของศาสนาใดศาสนาหนึ่งหรือลัทธิใดลัทธิหนึ่ง รัฐบาลมีหน้าที่หลักอยู่อย่างเดียวคือเป็นกรรมการตัดสินกรณีพิพาทระหว่างมนุษย์ ป้องกันไม่ให้มนุษย์แต่ละคนถูกคามชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพของผู้อื่น คอยดูแลให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้และคอยป้องกันประเทศจากศัตรูภายนอก ประชาชนแต่ละคนอยากจะทำชีวิตอย่างไร จะหาความสุขหรือแสวงหาความหลุดพ้นด้วยวิธีใด เป็นเรื่องของปัจเจกชน ตราบใดที่การทำเช่นนั้นไม่เป็นผลเสียกับส่วนรวมรัฐบาลไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ความเชื่อที่แฝงอยู่เบื้องหลังก็คือ ถ้ารัฐบาลเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องเช่นนี้ จะเกิดผลร้ายกับปัจเจกชนและสังคมไทยโดยส่วนรวมมากกว่าผลดี ความคิดเช่นนี้นำไปสู่ทฤษฎีที่ว่ารัฐบาลควรจะให้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลแก่ประชาชน เช่น สิทธิที่นับถือศาสนาใดก็ได้ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ฯลฯ เป็นต้น

ชยอนันต์ สมุทวณิช (2519 : 25-27) ได้อธิบายถึง เสรีนิยม ประชาธิปไตยหรือประชาธิปไตยเสรีนิยมได้ คือ ประชาธิปไตยเสรีนิยมย้ำแนวความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นผู้รู้จักเหตุผลและรู้ว่าอะไรเป็นผลประโยชน์ของตน เมื่อเป็นเช่นนี้การปล่อยให้คนแต่ละคนประกอบกิจการต่างๆ และใช้ชีวิตอย่างเสรีปราศจากการแทรกแซง จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้คนเราสามารถพัฒนาตัวเองได้ดีที่สุด ปัจเจกบุคคล (individual) จึงมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด มีความสำคัญมากกว่ากลุ่มหรือสถาบันองค์กรต่างๆ การค้นพบกฎแห่งวิวัฒนาการของชาร์ล ดาร์วิน (Darwin) ทำให้เกิดแนวความคิดทางการเมืองในทำนองเดียวกันว่า กฎแห่งสังคมมนุษย์ก็คือการที่ผู้ที่แข็งแรงที่สุดเป็นผู้รอดตามธรรมชาติได้ (Survival of the fittest) กฎแห่งวิวัฒนาการทางธรรมชาติได้แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติได้เลือกสรรสิ่งมีชีวิตที่สามารถเอาตัวรอดได้มากที่สุด ผู้ที่อยู่รอดมาเป็นเวลานานเป็นผลของการเลือกสรรตามธรรมชาติ ไม่มีการควบคุมวิวัฒนาการเป็นไปเองต่างสิ่งต่างต่อสู้ด้วยตัวเองทั้งนั้น

แนวความคิดทั้งหลายมักเป็นผลจากสภาพแวดล้อมของแต่ละสมัย ความคิดเสรีนิยมแบบปล่อยให้ต่างคนต่างทำ และการไม่เชื่อมั่นในบทบาทและอำนาจของรัฐ เกรงกลัวการแทรกแซงของรัฐนี้ก็เช่นกัน ก่อนที่จะเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม รัฐไม่ค่อยจะมีบทบาทในการสร้างความเจริญให้กับสังคมเท่าใด อำนาจรัฐในยุคกลางเป็นที่หวั่นเกรงของคนโดยทั่วไป

ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ การค้นคิดประดิษฐ์สรรค์ล้วนแล้วแต่เกิดจากความพยายามส่วนบุคคลทั้งสิ้น โดยที่รัฐไม่ได้มีบทบาทที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้ ดังนั้นความเชื่อในความสามารถของมนุษย์จึงมีมาก จากสมัยกลางที่เรียกกันว่ายุคมืดนั้น คุณจะไม่มีความหวังสำหรับมนุษยชาติเสียเลย แต่เมื่อเข้าสู่ยุคนิฟูปฏิรูป สังคมได้พัฒนาขึ้นและยังคงเจริญรุดหน้าไปได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ศรัทธาในเหตุผลของคนในความสามารถของคนหรือจะรวมเรียกว่าการมองโลกในแง่ดี (Optimism) มีความหวังอยู่เสมอจึงมีอยู่แพร่หลายทั่วไป ดังที่เห็นได้จากข้อเขียนของคนต่างๆ ในศตวรรษที่ 18 และ 19 เช่น ล็อง รุสโซ มิลล์ และต่อมาก็คือ สเปนเซอร์ เป็นต้น

ความคิดเสรีนิยมมีสมมติฐานว่า สังคมมีความผสมกลมกลืนกัน (Harmony) และมีความสมดุลกันอยู่ในตัว เมื่อใดที่มีปัญหาเกิดขึ้นก็จะเป็นอยู่เพียงชั่วคราว และจะมีการปรับตัวแก้ไขเองให้กลับคืนสู่สภาวะสมดุล (Equilibrium) อยู่เสมอ นอกจากนี้ แนวความคิดเสรีนิยมยังมีสมมติฐานอีกว่า แม้ว่าการแจกแจงความมั่งคั่งและรายได้ระหว่างบุคคลจะมีไม่เท่ากัน แต่ก็ไม่ถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างมากได้ ส่วนระบบเศรษฐกิจนั้นก็จะเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ประสบวิกฤตการณ์หรือมีภาวะตกต่ำ ทั้งนี้ก็เนื่องจากการเริ่มต้นจากความด้อยพัฒนา ก่อนสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรมมาที่มีความมั่งคั่งในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้มีความเชื่อจนเกินไปในความเจริญของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความคิดเสรีนิยมมีความเห็นว่าสังคมนั้นจัดระเบียบตัวของมันเองได้โดยอัตโนมัติ การที่คนแต่ละคนต่างก็หาประโยชน์ใส่ตัวแม้จะด้วยมูลเหตุจูงใจที่เห็นแก่ตัวไม่เกี่ยวกับสาธารณชนก็ตาม แต่ “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible hand) ก็จะช่วยให้เกิดผลลัพธ์เป็นความเจริญของสังคมโดยรวม (ซึ่งเป็นความเห็นของอาดัม สมิท) และเห็นว่า รัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซงในกิจการของเอกชนเสรีนิยมแล้วต่อต้านอำนาจรัฐมากกว่าความคิดโดยสรุปแล้ว ระบบประชาธิปไตยเสรีนิยมมีอยู่ควบคู่กันไปกับ

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี นำเอาแนวความคิดมาจากทฤษฎีเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ระบบการเมืองประชาธิปไตยเสรีนิยมเกิดจากการปรับตัวของระบบการเมืองให้สอดคล้องเป็นไปตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยมีพื้นฐานสำคัญที่หล่อเลี้ยงระบบการเมืองประชาธิปไตยเสรีนิยมนั้นอยู่ก่อนแล้ว ก่อนที่จะมีการขยายสิทธิทางการเมืองให้กว้างขวางขึ้นกว่าที่เคยเป็นอยู่มา พื้นฐานสำคัญดังกล่าวได้แก่ ลักษณะของสังคมที่การแข่งขันในระบบเศรษฐกิจดำเนินไปตามแนวทางปัจเจกชนนิยม (Individualism) มีกลไกตลาดที่มีระดับการแข่งขันสูง มีวิวัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์ มีพรรคการเมืองซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาการของการรวมกลุ่มของบุคคล เพื่อช่วยให้ข้อเรียกร้องและผลประโยชน์ของแต่ละคนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การขยายสิทธิทาง

การเมืองทางประชาธิปไตย ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน แต่เกิดขึ้นภายหลังการเรียกร้อง ต่อสู้อันยาวนาน

ประชาธิปไตยเสรีนิยมเป็นการขยายขอบเขตของระบบการแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าข้อเรียกร้องของผู้สนับสนุนให้มีการเรียกสิทธิทางการเมือง การที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมการปกครองมักใช้หลักการของการแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจเป็นข้อให้เหตุผล มิลล์ (Mill) กล่าวว่า เสรีภาพจำเป็น เพราะเป็นการสนับสนุนให้มีตลาดเสรีทางความคิด (Free market place of ideas) ซึ่งเป็นข้อเปรียบเทียบ การแข่งขันอย่างเสรีในระดับการเมืองโดยใช้การแข่งขันอย่างเสรีในระดับเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน

การขยายแนวเช่นนี้ ในขณะที่สังคมเป็นรัฐเสรีนิยม (liberal state) แล้ว ชนชั้นล่างสุดไม่ได้ต้องการล้มรัฐบาลแบบเสรีนิยม แต่ต้องการเข้าร่วมแข่งขันในระดับการเมืองมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น ประชาธิปไตยเสรีนิยม จึงเป็นผลเกิดจากการแปรรูปเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ เมื่อผู้ด้อยประโยชน์เสียเปรียบทางสังคมและเศรษฐกิจประสบความสำเร็จในการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนแล้ว ก็ได้พยายามที่จะใช้สิทธิทางการเมืองที่ได้รับมานี้ เรียกร้องความต้องการและผลประโยชน์จากรัฐเสรีนิยมในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สวัสดิการสังคม สาธารณสุข และเรียกร้องในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการที่ขอให้รัฐพยายามป้องกันการขยายอำนาจของกลุ่มชนที่ได้เปรียบทางเศรษฐกิจมากกว่าด้วยมาตรการทางการออกกฎหมายต่างๆ ซึ่งแต่เดิมมาเมื่อผู้ใช้ประโยชน์ยังไม่ได้สิทธิทางการเมือง การแข่งขันทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม เสรีนิยม (laissez-faire) เป็นไปโดยการต่อรองระหว่างอำนาจเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน (Competition between bargainess of unequal economic power) ในกรณีนี้รัฐเสรีประชาธิปไตย (liberal-democratic state) ได้กลายเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare state) สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดรัฐสวัสดิการนี้ก็คือ การขยายสิทธิการเลือกตั้งและสิทธิทางการเมืองให้แก่ผู้เสียเปรียบทางสังคม

(2) แนวคิดประชาธิปไตย

ชนินทร์ รุ่งแสง (2543: 24) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย เป็น 3 สถานะ ที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ หมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล

อริสโตเติลให้ความเห็นว่า “ประชาธิปไตยคือการปกครองที่พลเมืองของรัฐสามารถหมุนเวียนกันเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง” (ชรินทร์ สันประเสริฐ 2543: 171)

ประชาธิปไตย (Democracy) หากจะกล่าวโดยความหมายตามตัวหนังสือแล้ว หมายถึง อำนาจหรือการปกครองโดยประชาชน เป็นระบบทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยผ่านผู้แทนของตนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม คำว่าประชาธิปไตยเป็นคำที่มีความหมายในแง่ดี และถูกใช้โดยกลุ่มหรือเอกชนในลักษณะที่แตกต่างกันหรือแม้แต่ขัดแย้งกัน ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่า มีการให้คำนิยามคำว่า “ประชาชน” และ “ผู้แทน” ของตนอย่างไร ประชาธิปไตยมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ (ทั้งๆ มีระบบทาสครอบงำ) สมัยศักดินาสวามิภักดิ์ ราชาธิปไตยสมัยใหม่ (เช่น ในประเทศเนเธอร์แลนด์) และในสังคมนิยมประชาธิปไตยมีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ

1. ประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภา มีการเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งเสรี การลงประชามติ และระบบพรรคการเมืองหลายพรรค

2. ประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ ไม่มีความไม่เป็นธรรมในเรื่องกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนบุคคล (ด้วยการโอนปัจจัยการผลิตมาเป็นของสังคม การมีโอกาสในการทำงานอย่างเสมอภาครวมทั้งการกระจายรายได้ส่วนบุคคลอย่างเป็นธรรม)

3. ประชาธิปไตยในทางสังคม ความเสมอภาคทางชนชั้น เช่น ไม่มีการครอบงำและขูดรีดของชนชั้นหนึ่งที่มีต่ออีกชนชั้นหนึ่งในทัศนะของฝ่ายสังคมนิยมนั้น ประเทศทุนนิยมเป็นได้เพียงประชาธิปไตยของนายทุน อย่างดีที่สุดก็เป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (ซึ่งมีแนวโน้มว่า จะเสื่อมลงไปเป็นทุนนิยมผูกขาดโดยรัฐหรือเผด็จการฟาสซิสต์) แต่จะไม่เป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ หรือทางสังคม (วิทยากร เชียงกูล และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม 2547: 66)

ประชาธิปไตยสมัยโบราณกับสมัยใหม่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างตามยุคตามสมัย เป็นวิวัฒนาการของระบบการเมืองเอง และอิทธิพลของนักคิดทางการเมืองในยุคสมัยนั้นๆ ด้วย

ช्योंนันต์ สมุทวณิช (2519: 2-7) ได้อธิบายถึงพื้นฐานความคิดของประชาธิปไตยทั้งสองสมัยดังนี้

ประชาธิปไตยสมัยโบราณ ในความหมายของนักปราชญ์สมัยกรีกโบราณ เช่น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นรูปของการปกครองแบบหนึ่งที่ประชาชนทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรงด้วยการประชุมร่วมกันพิจารณาตัดสินปัญหาาร่วมกันในที่ชุมนุมใหญ่โดยตรง และทำการเลือกเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของรัฐโดยตรง บางคนมีความเห็นว่าประชาธิปไตยแบบที่นครรัฐ (city state) ต่างๆ ในสมัยกรีกโบราณใช้นั้น เป็นประชาธิปไตยบริสุทธิ์ ทั้งนี้เพราะประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองด้วยตนเองในทุกกรณีที่มีปัญหาขัดแย้งสำคัญ ไม่ต้องผ่านตัวแทน การที่ประชาชนทำการตัดสินปัญหาด้วยตัวของเขาเอง โดยตรงนี้เป็นลักษณะที่แท้จริงของประชาธิปไตย

หลักเกณฑ์ที่อริสโตเติลใช้ตัดสินว่าการปกครองแบบใดเป็นการปกครองที่ดีที่สุดนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าการปกครองนั้นให้สิทธิทางการเมืองแก่ประชาชนกว้างขวางเพียงใด และก็ไม่ได้อยู่ที่จำนวนของผู้ที่มีอำนาจในการปกครอง หากขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ว่าผู้ปกครองนั้น (อาจเป็นคนเดียว กลุ่มบุคคล หรือคนจำนวนมาก) ใช้อำนาจในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนรวม หรือเพื่อผลประโยชน์เฉพาะของตัวเอง ของกลุ่ม หรือชนชั้นใดชั้นหนึ่ง ดังนั้น อริสโตเติลจึงแบ่งรูปการปกครองออกเป็น 6 อย่างด้วยกันคือ ระบบกษัตริย์ (Monarchy) ระบบทรราช (Tyranny) ระบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ระบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ระบบประชาธิปไตย (Democracy) และระบบโพลิตี (Polity)

รูปการปกครองที่ไม่ดี รูปการปกครองที่ดี

ทรราช (Tyranny) กษัตริย์ (Monarchy)

คณาธิปไตย (Oligarchy) อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)

ประชาธิปไตย (Democracy) โพลิตี (Polity)

ดังนั้นแนวคิดประชาธิปไตยในสมัยโบราณนั้น เป็นประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นถึงความหมายที่กล่าวถึงฐานะด้านอุดมคติของประชาธิปไตย ในฐานะเป็นระบบการเมืองและในฐานะเป็นวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างตามยุคสมัย อันเป็นวิวัฒนาการของระบบการเมืองเอง ตลอดจนอิทธิพลของนักคิดสมัยนั้นๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตามก็เป็น การกล่าวถึงลักษณะของการปกครองที่ดีที่สุด ที่การใช้อำนาจนั้นจะเป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

(3) แนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่

แนวความคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 17 เมื่อฟื้นสมัยกลาง (Middle Ages) และเข้าสู่สมัยเรอเนซอง (Renaissance) และยุคฟื้นฟูปฏิรูป (Reformation) ความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ความเชื่อและศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะ

ใช้เหตุผล การมองโลกในแง่ดี และการสนับสนุนเสรีภาพทางการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเป็นลักษณะเด่นของกระแสความคิดในยุคใหม่นี้ พื้นฐานสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่มีลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ ในสติปัญญา การรู้จักใช้หลักเหตุผลการยึดหลักเหตุผลด้วยวิธีการทดสอบค้นหาตามแบบวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการมองมนุษย์ในแง่ดีว่าสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อความสุขส่วนรวมได้ ความคิดในเรื่องเหตุผลนี้มาจากข้อคิดเห็นของ จอห์น ล็อก (John Locke) ที่เรียกว่า ความรู้ทั้งหลายทั้งปวงของคนเราได้มาจากประสบการณ์ในโลกนี้ไม่มี ความจริง อันเดียวที่เป็นสัจธรรมสมบูรณ์แบบ (Absolute Truth) แต่สิ่งที่เราเรียกว่า “ความจริง” นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ มีลักษณะ ชั่วคราวและขึ้นอยู่กับการตรวจสอบดูว่าเป็นจริงหรือไม่ มิใช่ยึดมั่นอยู่ว่าเป็นความจริงตลอดกาลโดยไม่ตั้งข้อสงสัย ตามแนวคิดนี้ ความจริงที่ต้องการค้นหาในการศึกษาระรชชาติและมนุษย์ในสังคมนั้นเป็นการกระทำที่ไม่มีที่สิ้นสุด ความรู้หรือสิ่งที่เรียกขานกันว่า “ความจริง” ในปัจจุบันเป็นเพียงสิ่งที่เป็นไปได้ (Probable) ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่อมีการค้นคว้าหาข้อมูลมากขึ้น

2. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ จากความคิดที่ว่ามนุษย์รู้จักใช้เหตุผลและการค้นหาสิ่งที่พึงปรารถนาในการใช้ชีวิตร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนอาศัยการพิจารณาตามหลักเหตุผลนี้ ทำให้เกิดความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ ความเป็นอิสระหมายถึงความสามารถที่จะเลือกใช้ชีวิต กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ด้วยตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจบงการของบุคคลอื่น เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถที่จะใช้เหตุผลในการเลือกตัดสินใจตกลงใจนี้ ย่อมหมายถึงการที่ทำให้คนเราต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำลงไปแล้วด้วย

วิธีการหาข้อเท็จจริงโดยถือหลักการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดการสนับสนุนที่จะยอมให้คนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังพิจารณาอยู่ เสนอข้อเท็จจริง เหตุผล และความเห็นส่วนตัวอย่างเต็มที่ก่อนที่จะมีการร่วมกันตัดสินใจในปัญญานั้นๆ จากหลักข้อนี้จึงเกิดความคิดที่สนับสนุนเสรีภาพทางด้านต่างๆ เช่น เสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิต เสรีภาพทางการแสดงความคิดเห็น ทางารพูดความการพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ การประชุม การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสมาคม ฯลฯ

หากจะแบ่งประชาธิปไตยซึ่งมีอยู่หลากหลายรูปแบบนั้น ซึ่งกล่าวโดยหลักการแล้วมีอยู่ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ประชาธิปไตยโดยตรงและประชาธิปไตยโดยอ้อม ซึ่งมีผู้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

ก. ประชาธิปไตยโดยตรง

ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) คือ ระบบการปกครองซึ่งการตัดสินใจทั้งหมดทำโดยการตัดสินใจร่วมกันของประชาชน ไม่ใช่โดยผ่านระบบผู้แทน (representative democracy) เป็นที่เข้าใจว่าระบบนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อประชากรที่อยู่ใต้การปกครองมีขนาดเล็ก สามารถเข้าร่วมประชุมและลงคะแนนเสียงได้บ่อยๆ มีนักคิดบางคนเห็นว่าแม้ระบบประชาธิปไตยทางตรงเท่านั้นที่จะเป็นหลักประกันว่า ประชาชนมีอธิปไตย (sovereign) อย่างแท้จริง (วิทยากร เชียงกุล และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม 2547: 80)

ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ประชาธิปไตยแบบโดยตรง หรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) คือ ราษฎรมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการของบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ราษฎรมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายและการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ของ ฌาคส์ รูสโซ สนับสนุนการมีประชาธิปไตยโดยตรง แต่ก็ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม 4 ประการ คือ ควรจะมีจำนวนประชากรไม่มากนัก ฐานะความเป็นอยู่ของประชากรไม่เหลื่อมล้ำกันมาก สังคมไม่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก และผู้ใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติตนภายในขอบเขตของกฎหมาย รูสโซสรุปว่า หากจะมีประชาธิปไตยแบบโดยตรงได้ก็ต้องมีขึ้นในชุมชนเล็กๆ ที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ (สุพจน์ บุญวิเศษ 2549: 158)

สนธิ เตชานันท์ (2548: 115-122) ได้อธิบายถึงประชาธิปไตยโดยตรงและโดยอ้อมเพิ่มเติมไว้ทั้งในด้านทฤษฎี และนักคิดบางท่านไว้ดังนี้

ประชาธิปไตยโดยตรง ทฤษฎีการปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่า เสียงของประชาชน หรือ Vox Populi นั้น เป็นที่มาของตัวบทกฎหมาย แต่เนื่องจากผู้ร่างรัฐธรรมนูญในประเทศประชาธิปไตยมักจะกำหนดให้กระบวนการนิติบัญญัติเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งเท่ากับจำกัดทั้งระยะเวลาและน้ำหนักเสียงของประชาชนลงไป นอกจากนั้นยังได้ผสมผสานเสียงของประชาชนกับเสียงอื่นๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องและไม่ได้มีแหล่งที่มาที่เป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ในบางประเทศจึงกำหนดให้มีวิธีการต่างๆ อันเป็นแบบประชาธิปไตยโดยตรงเพื่อให้เสียงของประชาชนได้รับการสนองตอบมากขึ้น วิธีการต่างๆ ที่จะกล่าวถึงต่อจากนี้ไปยังเป็นผลเนื่องมาจากความไม่ไว้วางใจในรัฐสภา ซึ่งบังเกิดขึ้นจากความกลัวในลักษณะที่รูสโซ (Rousseau) กลัว คือกลัวสภาผู้แทนราษฎรจะไม่เป็นตัวแทนของเจตจำนงทั่วไป (General will)

สำหรับผู้ที่มิประสบการณ์กับระบอบประชาธิปไตยโดยตรงต่างก็ประจักษ์ถึงด้านที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของระบอบดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นกรณีที่มีขนาดจำกัดและมีความสามารถที่จะพิจารณาประเด็นปัญหาโดยการถกเถียงซึ่งทำให้ระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมี

ความเป็นไปได้ แต่ก็ยังคงมีช่องว่างที่กว้างระหว่างสิทธิ (ตามทฤษฎี) ในการพูดกับโอกาสที่จะได้รับการรับฟัง (ตามความเป็นจริง) ทั้งนี้เพราะประธานของที่ประชุมจะเป็นผู้กำหนดว่า ใครจะเป็นผู้พูด พูดเมื่อใด และพูดได้นานเท่าไร

การที่ประชาธิปไตยโดยตรงยังคงดำเนินอยู่ในพื้นที่บางแห่งนั้น เป็นเพราะประเพณีการปกครองของระบอบดังกล่าวยังคงมีพลังอยู่ และเป็นเพราะความรู้สึกันว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ไม่อาจปฏิเสธได้ รวมทั้งมีคุณค่าในทางสัญลักษณ์ ความคิดที่ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันมาร่วมประชุมกันเพื่อกำหนดสวัสดิการต่างๆ ของตนนั้น ก่อให้เกิดความตื่นใจอยู่บ้าง การต่อต้านการกระทำดังกล่าวก็เหมือนกับการไม่เห็นด้วยกับความเห็นของแม่หรือของเด็ก แต่นอกจากคุณค่าในทางพิธีกรรมของประชาธิปไตยแล้ว ก็ยากที่จะหาเหตุผลที่มีน้ำหนักมาสนับสนุนการประชมดังกล่าว

ไม่เฉพาะแต่บุคคลอื่นๆ เท่านั้น แม้แต่รัฐโงเองก็เห็นว่าไม่มีทางที่จะจัดประชุมแบบ Landsgemeinde ในชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่าเจนีวา (Geneva) ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 เลย ด้วยเหตุนี้เองจึงมิได้มีความพยายามที่จะนำระบบนี้ไปใช้กับพื้นที่ที่มีพลเมืองอยู่อย่างหนาแน่น นอกจากรูปแบบการควบคุมรัฐสภามิให้ลุแก่อำนาจดังกล่าวมาแล้วในข้างต้น ยังมีรูปแบบการควบคุมรัฐสภาอีกหลายรูป ที่สำคัญก็คือ

1. การออกเสียงประชามติ (Referendum)
2. การให้ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย (Initiative)
3. การให้ประชาชนลงมติเพื่อตัดสินปัญหาของชาติ (Plebiscite)
4. การถอดถอน (Recall)

โดยสรุปประชาธิปไตยโดยตรงนั้น เป็นการตัดสินใจร่วมกันของประชาชน โดยไม่ผ่านระบบผู้แทนไม่ต้องมีขบวนการหลายขั้นตอน เพื่อให้เสียงของประชาชนได้รับการตอบสนองมากขึ้น หากแต่ก็มีกรณีจำกัด เพราะยังคงมีช่องว่างที่กว้างระหว่างสิทธิ ในการพูดและโอกาสที่จะได้รับฟัง ในที่ประชุม หากว่าที่ประชมนั้นใหญ่มาก แต่ก็เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

ข. ประชาธิปไตยโดยทางอ้อม

ประชาธิปไตยโดยอ้อม ที่มีชื่อเรียกเช่นนี้เพราะประชาชนผู้มีความสามารถเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ปกครองในนามของตน ระบอบนี้เป็นระบอบการปกครองที่มีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน อาจจะมีผิดพลาดได้ง่าย ถ้าหากไม่ดำเนินการอย่างเหมาะสม การปกครองในระบอบผู้แทนก็คือ

การปกครองโดยวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้รับใช้เพื่อยังประโยชน์แก่บุคคลอื่นๆ ในสภาซึ่งเรียกชื่อต่างๆ เช่น Council, parliament หรือ assembly เป็นแนวความคิดที่เก่าแก่มากรู้จักกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ในระหว่างยุคกลางของยุโรป ความคิดเรื่องผู้แทนในการปกครองของรัฐกลายเป็นสิ่งที่สำคัญมากและได้มีความคิดที่จะนำแบบอย่างนี้ไปใช้กับการปกครองทั่วทั้งทวีปยุโรป ประชาธิปไตยทางอ้อมได้พัฒนาขึ้นมาพร้อมๆ กับการพัฒนาชาติผู้ปกครองและเจ้านายในศตวรรษที่ 17, 18 และ 19 ต่างยอมรับคำเรียกร้องของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในชุมชนโดยการให้มีสภาซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของประชาชน

การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยอ้อมในรัฐชาติสมัยใหม่ในปัจจุบันมีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (The electorate) คำว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งหมายถึงพลเมืองกลุ่มหนึ่งที่มีคุณสมบัติที่จะเลือกตั้งผู้แทนของตน กฎหมายจะกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไว้

2. รัฐสภา (Parliament or Assembly) เมื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทำการเลือกตั้ง ซึ่งหมายถึงว่า ได้เลือกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งให้มาดำเนินการตามนโยบาย และมอบให้บุคคลกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่งมาทำหน้าที่บัญญัติกฎหมายในนามของตนในทางทฤษฎีนั้นผู้แทนจะต้องรับใช้เขตเลือกตั้งของตน หรือโดยพยายามที่จะรักษาอาณาเขตหรือนโยบายโดยทั่วไปซึ่งทำให้ตนได้รับเลือกตั้งอย่างซื่อสัตย์

3. ฝ่ายบริหาร เป็นบุคคลกลุ่มเล็กประกอบด้วยบุคคลสำคัญเพียงไม่กี่คน มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำการตัดสินใจของประชาชนทั้งหมดไปปฏิบัติ รูสโซ (Rousseau) มีความเห็นว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบซึ่งพลเมืองเป็นผู้บริหารและบัญญัติกฎหมาย ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการให้อำนาจแก่หน่วยงานอื่นบัญญัติกฎหมาย ซึ่งประชาชนในฐานะที่เป็นองค์อธิปัตย์ต้องเคารพเชื่อฟัง ในทัศนะของรูสโซ ประชาธิปไตยตามความเป็นจริงเป็นระบบที่ยาก ที่พระเจ้าเท่านั้นสามารถจะใช้อย่างได้ผล

ประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เป็นระบบที่แพร่หลายอยู่ทั่วโลกทุกวันนี้เป็นการปกครองของประชาชน โดยผู้แทนของประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาธิปไตยโดยอ้อมแบ่งออกเป็นสองระบบใหญ่ๆ คือระบบประธานาธิบดี (Presidential System) และระบบรัฐสภา (Parliamentary System) ประเทศที่ใช้ระบบประธานาธิบดี เช่น สหรัฐอเมริกาและฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบรัฐสภาได้แก่ ประเทศอังกฤษ อินเดีย และไทย เป็นต้น (สุพจน์ บุญวิเศษ 2549: 158)

ในรูปแบบของการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสมัยโบราณสมัยใหม่ และในส่วนที่เป็นประชาธิปไตยโดยตรงและโดยอ้อมแล้ว แนวคิดประชาธิปไตยยังแบ่งแยกย่อยลงไปอีกหลายแนว ซึ่งก็มีรูปแบบทฤษฎีและความคิดต่างๆ กันไป ส่วนใหญ่มักขึ้นอยู่กับอิทธิพลของนักคิดในยุคต่างๆ และกระแสของโลกที่กำลังเปลี่ยนไปในทุกขณะ

โดยสรุปประชาธิปไตยโดยอ้อมนั้น เป็นระบอบการปกครองที่สลับซับซ้อนและละเอียดอ่อนมาก ซึ่งเป็นวิธีการปกครองโดยการเลือกตั้ง เมื่อได้บุคคลที่คัดเลือกมาแล้ว บุคคลนั้นจะเป็นผู้รับใช้เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นๆ ในสภา ซึ่งในสมัยปัจจุบันนี้มีองค์ประกอบ 3 ประการที่สำคัญคือ มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนด มีรัฐสภาที่ทำหน้าที่บัญญัติกฎหมาย และมีฝ่ายบริหาร อันเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่ง ที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในการตัดสินใจ ของประชาชนทั้งหมดในทางปฏิบัติ และยังคงยึดหลักการมีส่วนร่วมต่อการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชนอยู่

6) แนวคิดของนักคิดคนสำคัญในทรรศนะนี้

(1) แนวคิดทางการเมืองของ จอห์น ล็อก

ล็อกเห็นว่าในภาวะธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนเกิดมาบริสุทธิไม่รู้อะไรเลย มนุษย์สามารถรู้และเข้าใจโลกภายนอกกรอบตัวได้ ก็โดยการเรียนรู้จากการสังเกตและประสบการณ์ ความรู้ที่ตนมีอยู่จะสามารถเพิ่มพูนความเข้าใจต่อโลกภายนอกมากขึ้น ก็ด้วยการศึกษา โดยได้จากการสังเกต หรือจากการได้เห็นแน่ชัดแล้วเท่านั้น คนเราเกิดมามีความเท่าเทียมกันในอิสรภาพและสิทธิแต่กำเนิด อัน ได้แก่ เสรีภาพอันสมบูรณ์ภายใต้กฎธรรมชาติ ล็อกมีแนวความคิดว่า สภาวะธรรมชาตินี้มีสองลักษณะ ประการแรกคือ ภาวะแห่งเสรีภาพอันสมบูรณ์ ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถกระทำในสิ่งที่ปรารถนาภายใต้ขอบเขตจำกัดแห่งกฎธรรมชาติ ประการที่สองคือ ภาวะแห่งการเท่าเทียมกันของทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ ไม่มีใครมีสิทธิ อำนาจ หรือขอบเขตของอำนาจมากกว่ากัน มนุษย์จึงกำเนิดมาเท่าเทียมกันด้วยเหตุดังกล่าว มิใช่เท่าเทียมกันในด้านความสามารถ แต่เท่ากันในด้านของสิทธิ

เพราะในสังคมการเมืองซึ่งเกิดขึ้นจากการทำสัญญาประชาคมต่อกัน หมายถึงการมีองค์การรับผิดชอบ ใช้อำนาจบังคับให้คนประพฤติชอบและมีศีลธรรมอันดี ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในภาวะธรรมชาติ แต่ขาดผู้ที่จะคอยบังคับให้เป็นไปตามนั้น สังคมการเมืองจะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือพิทักษ์สันติสุขให้ปวงชน กฎหมายที่ดีไม่ใช่สิ่งที่จำกัดหรือริบเสรีภาพ แต่เป็นสิ่งที่ปกป้องเสรีภาพ ล็อกกล่าวว่า ที่ใดปราศจากกฎหมาย อิสระจากการถูกข่มขู่หรือทำอันตรายโดยผู้อื่น ซึ่งการนี้ไม่สามารถจะพบได้ในที่ๆ ปราศจากกฎหมาย กฎหมายไม่อยู่ภายใต้การบังคับตามอำเภอใจของบุคคลหนึ่งใด

ด้วยแนวคิดแบบเสรีนิยม ลีอคมิตรรสนะว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดกับมนุษย์มาแต่กำเนิด มนุษย์มีเสรีภาพตามที่กฎธรรมชาติบัญญัติไว้ การเข้าอยู่ในสังคมการเมืองก็เพื่อที่จะมีหลักประกันในการที่จะแสวงหาความสุขจากเสรีภาพที่มีอยู่ เพราะฉะนั้นกฎหมายแห่งรัฐจึงมิใช่สิ่งลิดรอนสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ แต่ทำให้เสรีภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการเข้าสู่สังคมการเมือง คนยินยอมยกสิทธิในการป้องกันตนเองให้กับรัฐ รัฐบาลในฐานะคู่สัญญาจะทำหน้าที่พิทักษ์คุ้มครองป้องกันภัยให้กับทุกคนที่อยู่ในสังคมการเมือง สิทธิตามกฎธรรมชาติที่ทุกคนมีอยู่ 3 ประการ คือ สิทธิต่อการมีชีวิต สิทธิในเสรีภาพในความคิด และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สิทธิตามธรรมชาติทั้ง 3 ประการนี้ ลีอคมิตรรสนะเรียกว่าสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ทรัพย์สินของคนเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะให้ความคุ้มครอง คนทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการใช้ หรือทำประโยชน์จาก “ทรัพย์สิน” ที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่ หากไม่ขัดต่อระเบียบของสังคม ผลประโยชน์ของบุคคลอื่น และความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐหรือองค์การเมืองจะเข้าแทรกแซงในทรัพย์สินของบุคคลไม่ได้ ลีอคมิตรรสนะเห็นตอนหนึ่งว่า ผู้ปกครองจะครองอำนาจอยู่ได้ไม่ใช่เพราะการใช้กำลัง แต่อยู่ในอำนาจได้โดยการที่ประชาชนให้ความยินยอมด้วยความเต็มใจ และประชาชนเท่านั้นที่จะเป็นผู้ตัดสินใจตัดสินรัฐบาล

รูปการปกครองที่ดีที่สุดในทรรศนะของลีอคมิตรรสนะ คือ รูปการปกครองระบบประชาธิปไตย เพราะอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน การใช้อำนาจของประชาชนเป็นไปตามทฤษฎีแห่งการยินยอม นั่นคือประชาชนเป็นผู้มอบอำนาจหน้าที่ต่างๆ ในขบวนการปกครองประเทศให้องค์กรต่างๆ ดำเนินไปภายใต้ความรับผิดชอบต่อประชาชน เจตน์เจานงของประชาชนหาได้จากเสียงส่วนใหญ่ เมื่อคนตกลงใจมาร่วมกันสร้างสังคมการเมืองขึ้นนั้น คนจำเป็นต้องยอมรับ “หลักการปกครองด้วยเสียงข้างมาก” เพราะมิฉะนั้นย่อมไม่อาจดำเนินการสิ่งใดได้ เนื่องจากเป็นไปไม่ได้ที่ทุกคนจะมีความคิดในเรื่องต่างๆ เป็นแบบเดียวกันหรือเอกฉันท์ จึงจำเป็นต้องยึดเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ องค์กรที่ถือเป็นสถาบันสูงสุดในการปกครอง คือ องค์กรบัญญัติกฎหมาย (Legislative body) หรือสภานิติบัญญัติ สมาชิกขององค์กรสำคัญแห่งนี้จะมาจาก การตัดสินใจของเสียงข้างมากของคนในสังคม คือ การเลือกตั้ง แม้ลีโอจะยกย่องอำนาจอธิปไตยไว้สูงสุด แต่เขาก็ได้วางข้อจำกัดไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. จักต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และเคารพในทรัพย์สิน ชีวิต เสรีภาพ และกรรมสิทธิ์ของเอกชน
2. จักต้องบัญญัติกฎหมายให้ได้มาตรฐาน ยุติธรรม กฎหมายจักต้องประกาศแสดงให้ปวงชนทราบโดยแจ้งชัด จะบัญญัติกฎหมายโดยพลการมิได้

3. จักใช้อำนาจบริหารทรัพย์สินของเอกชนหรือขึ้นภาษี โดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของหรือปวงชนไม่ได้

4. จักโอนหรือส่งอำนาจสูงสุดที่องค์กรมีอยู่ให้แก่องค์กรหน่วยอื่น ไร้ โดยปราศจากการรับรู้และยินยอมของปวงชนไม่ได้

สำหรับรัฐบาลหรือองค์กรที่ใช้อำนาจบริหารอยู่ในฐานะเป็นสาขาของฝ่ายนิติบัญญัติ มีขอบเขตอำนาจการดำเนินงานในหน้าที่ ภายใต้การควบคุมขององค์กรนิติบัญญัติ รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐมิใช่องค์กรของผู้ใดผู้หนึ่ง หรือชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด แต่เป็นองค์กรกลางที่มีไว้สำหรับบรรจุนำอำนาจอธิปไตยที่ปวงชนทั้งหมดมอบให้ และมอบให้กับผู้ที่สมควรจะได้รับ เพื่อใช้อำนาจนั้นปกครองและรักษาความเป็นธรรมในสังคมในนามของปวงชนทั้งหมด

(2) แนวคิดทางการเมืองของรูสโซ

รูสโซเชื่อว่าก่อนหน้าที่จะมีสังคมมีรัฐนั้นอยู่ในภาวะธรรมชาติ คนยังแยกย้ายกระจัดกระจายและโดดเดี่ยว มนุษย์เป็นผู้วิสุทธ์และมีสัญชาติญาณแห่งความดี คนตามธรรมชาติมิได้มีอุปนิสัยที่โหดร้ายเหมือนอย่างบางคนเข้าใจ ความจริงกลับมีนิสัยขลาดกลัวและหลีกเลี่ยงการต่อสู้เสียด้วยซ้ำไป คนต้องการที่จะรักษาตัวเองและไม่ปรารถนาที่จะรุกรานใคร เมื่ออยู่ในภาวะธรรมชาตินั้น คนมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ต้องการที่จะรักษาความปลอดภัยของตนเองหรือรักตนเอง และมีความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

สัญญาสังคมของรูสโซ หมายถึง สัญญาระหว่างบุคคลซึ่งเป็นคนอย่างกับสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างพลเมืองกับผู้ทำการบริหารประเทศ รูสโซไม่ยอมรับสัญญาของผู้ปกครองบริหารทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็สัญญาที่ก่อให้เกิดระบบของการใช้อำนาจแบบเผด็จขาดหรือระบบที่ก่อให้เกิดเสรีภาพ ตามทฤษฎีของรูสโซ ข้อตกลงทางสังคมนี้หมายถึงการที่แต่ละคนมารวมกัน สัญญาจะถูกทำขึ้น โดยที่แต่ละคนยอมให้ตัวและพลังของตัวเองไปรวมกันอยู่ภายใต้อำนาจสูงสุด และภายใต้การนำของความต้องการ รูสโซเชื่อว่าก่อนสัญญาสังคมของรูสโซ หมายถึงส่วนรวม แต่ละคนมีสภาพเป็นสมาชิกที่ไม่อาจถูกแยกออกจากส่วนรวม โดยสัญญาสังคมยอมยกสิทธิทั้งหมดที่มีอยู่ของตนให้กับประชาคมโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ผู้ที่เข้าไปร่วมสังคมจะเข้าไปร่วมกับส่วนรวม กล่าวคือ จะไม่เป็นการเข้าไปร่วมกับผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ และจะมีความเป็นอิสระเหมือนก่อนที่จะเข้าร่วมสังคม เพราะเท่ากับว่าจะไม่ต้องเชื่อฟังผู้ใดนอกจากเจตน์จำนงทั่วไปของประชาชน ซึ่งเขามีส่วนเป็นเจ้าของ

การดำเนินการต่างๆ ภายในรัฐหรือของสังคมจะดำเนินไปตามเจตน์จำนงทั่วไปของประชาชน เจตน์จำนงทั่วไปคือ การแสดงออกของความ ต้องการของส่วนรวม และมุ่งต่อประโยชน์ของคนทุกคน เจตน์จำนงทั่วไปนี้จะไม่เป็นอันตรรายต่อใครเลย เพราะเป็นของ

คนทุกคน รัฐบาลจะมีฐานะเป็นองค์กรที่รับรองเจตน์จํานงทั่วไปของประชาชนไปปฏิบัติเท่านั้น ใน
 ทรศนะเช่นนี้ เจตน์จํานงทั่วไปก็คืออำนาจอธิปไตยนั่นเอง เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในสังคม และ
 เป็นอำนาจที่อยู่เหนืออำนาจอื่นๆ ในรัฐ อำนาจอธิปไตยหรือเจตน์จํานงทั่วไปต้องไม่มีผลประโยชน์
 ใดๆ ที่มีลักษณะตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกับผลประโยชน์ของผู้ที่ยอมรับสัญญาสังคม และยกสิทธิ
 ทั้งหมดที่เคยมีอยู่เดิมของเขาให้กับประชาชน

ก. อำนาจอธิปไตย

รูสโซอธิบายว่าอำนาจการเมืองเกิดจากกติกาสัญญาสังคม ซึ่งเป็น
 เป็นสิ่งที่สร้างอำนาจอธิปไตยของรัฐหรือประชาคม อธิปไตยของรัฐคือเจตน์จํานงทั่วไปของ
 ส่วนรวมที่แสดงออกโดยกฎหมาย เจตน์จํานงทั่วไปเกิดขึ้นจากการที่ราษฎรทุกคนแสดงออกซึ่ง
 อำนาจอธิปไตยที่แต่ละคนเป็นเจ้าของ เพราะฉะนั้นอำนาจอธิปไตยจึงจะต้องแสดงออกเพื่อ
 ประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น รูสโซยืนยันว่าอำนาจอธิปไตยนี้ไม่สามารถที่จะมอบให้ผู้ใดกระทำ
 การแทนได้ รูสโซไม่เชื่อและตำหนิการปกครองในระบอบผู้แทน รวมทั้งระบบการปกครองแบบ
 กษัตริย์ ที่ให้กษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยมิต้องรับฟังเจตน์จํานงทั่วไป เขากล่าวว่า
 “ผู้แทนราษฎรมิได้เป็นและไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนราษฎรได้ บุคคลเหล่านั้นเป็นเพียงเจ้าหน้าที่
 ชั่วคราวเท่านั้น” รูสโซต้องการให้สมาชิกของประชาคมทั้งหมดใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเองตาม
 ระบอบประชาธิปไตยโดยตรงแบบอย่างกรีกโบราณ

อำนาจอธิปไตยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งออกจากกัน
 มิได้ การแบ่งแยกคือการทำลาย รูสโซไม่ชอบการแบ่งแยกอำนาจ เพราะเขาเห็นว่ากลุ่มหรือสถาบัน
 ใดๆ ก็ย่อมจะต้องเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มหรือคณะหนึ่งใดโดยเฉพาะ ดังนั้น จึงไม่
 อาจหวังพึ่งกลุ่มหรือสถาบันดังกล่าวในเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมได้

องค์กรที่นำเอาเจตน์จํานงทั่วไปไปปฏิบัติคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่าย
 บริหารนี้เองคือรัฐบาล ในขณะที่ฝ่ายนิติบัญญัติคือองคค์อริปไตย ในทรศนะของรูสโซ รัฐบาลนั้นถูก
 สร้างขึ้นด้วยกฎหมาย มิใช่สัญญาสังคม เพราะฉะนั้นบทบาทของรัฐบาลจึงมีความสำคัญในอันดับ
 รองเท่านั้น เป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่ให้มีการปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น ไม่มีอำนาจของ
 ตัวเอง นอกจากอำนาจที่ได้รับมอบหมายมาจากฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะฉะนั้นองคค์อริปไตยหรือฝ่ายนิติ
 บัญญัติ ประชาชนสามารถถอดถอนรัฐบาลได้บทบาทที่สำคัญของอำนาจอธิปไตยก็คือ การบัญญัติ
 กฎหมายต่างๆ ที่มีคุณค่า กฎหมายเหล่านี้จะต้องให้มีแต่จํานวนน้อยและมีจุดมุ่งหมายทั่วไป รัฐบาล
 เป็นเพียงแต่ผู้ที่นำกฎหมายนี้ไปใช้ให้มีการปฏิบัติตาม และมีสภาพเป็นแต่เพียงผู้ช่วยของอำนาจ
 อธิปไตย ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ชั่วคราวที่ได้รับมอบหมายอำนาจส่วนหนึ่งจากอำนาจอธิปไตย
 ปฏิบัติหน้าที่ในนามของอำนาจอธิปไตย

รูปของรัฐบาลนั้นดูได้จากการมอบอำนาจอธิปไตยให้นำไปปฏิบัตินี้เอง ถ้าเป็นการมอบให้กับพลเมืองทั้งหมดหรือมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ รูปการปกครองที่เกิดขึ้นคือ รูปการปกครองในระบบประชาธิปไตย ถ้าเป็นการมอบให้บุคคลกลุ่มน้อยก็จะเป็นการปกครองในระบบอภิชนาธิปไตย และถ้าเป็นการมอบให้กับบุคคลเพียงคนเดียว การปกครองนั้นก็จะเป็นในรูปของระบบกษัตริย์หรือระบบราชาธิปไตย (กวี อิศริวรรณ ม.ป.ป.: 87-92)

สรุปว่าแนวคิดทางการเมืองของรูสโซ ก็คือตามธรรมชาติของรูสโซ ข้อตกลงทางสังคมนี้หมายถึงการที่แต่ละคนมารวมกัน สัญญานี้จะถูกทำขึ้น โดยที่แต่ละคนยอมให้ตัวและพลังของตัวเองไปรวมกันอยู่ภายใต้อำนาจสูงสุด และภายใต้การนำของความต้องการของส่วนรวม แต่ละคนมีสภาพเป็นสมาชิกที่ไม่อาจถูกแยกออกจากส่วนรวม โดยสัญญาสังคมยอมยกสิทธิทั้งหมดที่มีอยู่ของตนให้กับประชาคมโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ การดำเนินการต่างๆ ภายในรัฐหรือของสังคมจะดำเนินไปตามเจตน์จำนงทั่วไปของประชาชน เจตน์จำนงทั่วไปคือ การแสดงออกของความต้องการของส่วนรวมและมุ่งต่อประโยชน์ของคนทุกคน อำนาจอธิปไตยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งออกจากกันมิได้ การแบ่งแยกคือการทำลาย องค์การที่นำเอาเจตน์จำนงทั่วไปไปปฏิบัติคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริหารนี้เองคือรัฐบาล รูปของรัฐบาลนั้นดูได้จากการมอบอำนาจอธิปไตยให้นำไปปฏิบัตินี้เอง ถ้าเป็นการมอบให้กับพลเมืองทั้งหมดหรือมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ รูปการปกครองที่เกิดขึ้นคือ รูปการปกครองในระบบประชาธิปไตย

7) ข้อสรุปแนวคิดเสรีนิยม

ลัทธิเสรีนิยมปรารถนาที่จะให้มีการควบคุมสังคมทางการเมืองในลักษณะที่มีไม่ใช่เป็นเรื่องของบุคคล คือ ไม่ใช่เป็นอำนาจของบุคคลใดหรือกลุ่มใดโดยเฉพาะ แต่เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากหลักการที่ถูกต้อง เช่น การยึดถือหลักแห่งกฎหมายและหลักการตลาดโดยเสรี ลัทธิเสรีนิยมให้ความสำคัญแก่บุคคลเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น พวกเสรีนิยมจึงมักเป็นปัจเจกชนนิยมด้วย และโดยทั่วไปแล้ว คำว่า “เสรีนิยม” อาจใช้แทนคำว่า “ปัจเจกชนนิยม” ได้ นอกจากนั้น เสรีนิยมยังสนับสนุนความเห็นพหุนิยมนั่นคือ ไม่ต้องการให้กลุ่มใดมีอำนาจแต่เพียงกลุ่มเดียวหรือมีการรวมอำนาจโดยหน่วยงานหน่วยเดียวเป็นพิเศษ ต้องการให้มีหลายกลุ่ม หรือให้ประชาชนสามารถรวมกลุ่มได้โดยเสรี ต้องการให้มีการปกครองท้องถิ่น ยกย่องวิธีการแสวงหาความยินยอมและการชักจูง เพื่อให้เกิดการยอมตามโดยเสรี ในยุคใหม่ก็คือ การปฏิรูปทางสังคม หลักการประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน เสรีนิยมแบบใหม่ให้ความสำคัญกับความรู้สึก (ว่ามีเสรีภาพ) ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น ถ้าเมื่อใดก็ตามบุคคลรู้สึกว่าคุณเองไม่มีเสรีภาพ เมื่อนั้นก็แสดงว่าคุณคนนั้นไม่มีเสรีภาพ

1.3.3 แนวคิดชาตินิยม

1) ความหมาย

ชาตินิยมหมายถึง สภาพความรู้สึกรักชาติอันได้แก่ความรักภักดี ที่มีต่อความเป็นเลิศของรัฐชาติของตน หรือต่อสภาพที่เป็นจริงของชาติตน ความจงรักภักดีอันนี้อยู่เหนือความจงรักภักดีทั้งปวง และสิ่งที่แยกไม่ได้คือความภูมิใจในเชื้อชาติของตน ความเชื่อในความดีเลิศที่แฝงอยู่ภายใน และความเชื่อในเรื่องภาระหน้าที่ของตน

คาร์ลอส พี. โรมิวโล ได้ให้ความหมายชาตินิยมคือ ลัทธิที่สร้างความรักของบุคคลต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน รวมทั้งบุคคลที่มีเชื้อชาติภาษา และประวัติศาสตร์ร่วมกัน ที่ปรารถนาความเป็นอิสระทางการเมือง ความมั่นคง ความปลอดภัยและเกียรติของชาติ (ณรงค์ พ่วงพิศ 2544: 797)

2) ความเป็นมา

ในบางที่บางแห่ง ใช้ทั้งศัพท์ ลัทธิชาตินิยม ลัทธิหลงชาติ รัฐนิยม หรือ รัฐชาติปไตยเป็นต้น แต่โดยความหมายแล้ว ลัทธิหลงชาติ ลัทธิชาตินิยมซึ่งประกอบไปด้วยการกล่าวเกินความจริงเกี่ยวกับคุณสมบัติ ผลประโยชน์และความสำเร็จของชาติตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความผิดพลาดหรือความล้มเหลวใดๆ รวมทั้งมักกล่าวลดความสำคัญ ให้อำนาจ หรือแม้แต่แสดง ความเกลียดชังชาติอื่น ในทัศนะของพวกมาร์กซิสต์ ลัทธิหลงชาติเป็นส่วนหนึ่งของคติทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคจักรวรรดินิยม ซึ่งลัทธิหลงชาติถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ประชาชนต่อต้านประชาชนในประเทศเพื่อนบ้าน และเพื่อหาความชอบธรรมในการผลิตอาวุธทำสงครามรุกราน หรือการครอบงำเอาประเทศอื่นเป็นอาณานิคม เพื่อผลประโยชน์ของนายทุนในชาติ

รัฐนิยม รัฐชาติปไตย การที่รัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและสังคมในระบบทุนนิยมเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์และจุดอ่อนประการสำคัญๆ ในระบบทุนนิยม ในขณะเดียวกันสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสวัสดิการทางสังคมให้มั่นคงและสูงขึ้น รัฐนิยมอาจประกอบด้วยรูปแบบต่างๆ ดังนี้ 1. มีการออกกฎระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยมาตรการทางการบริหารและนิติบัญญัติ 2. การโอนกิจการอุตสาหกรรมสำคัญๆ เป็นของรัฐ (โดยเฉพาะเหมืองแร่ เหล็ก และเหล็กกล้า อุตสาหกรรมรถยนต์ รถไฟ สายการบิน ธนาคาร บริษัทประกันภัย) ในหลายๆ กรณีรัฐจะเข้าไปควบคุมผูกขาดในธุรกิจแทนเอกชน 3. การก่อตั้งสหกรณ์ที่รัฐเป็นเจ้าของเพื่อแข่งขันกับธุรกิจเอกชน และ 4. จัดการเกี่ยวกับโครงการสวัสดิการสังคมด้วยการกระจายรายได้ประชาชนชาติใหม่ด้วย คือการเก็บภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive taxation) และขยายบริการทางสังคมให้ทั่วถึง

อย่างไรก็ดี ระบบนี้ยังคงรักษาส่วนประกอบพื้นฐานของระบบทุนนิยม ประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในปัจจัยการผลิต กลไกตลาด และเสรีภาพประชาธิปไตยไว้ รัฐนิยมเป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศสและเริ่มใช้อย่างแพร่หลายในทศวรรษ 1920 ผู้ที่ได้แย้งแนวคิดนี้ มองว่ารัฐนิยมเป็น “การให้ทุกอย่างขึ้นอยู่กับรัฐจนคนแทบไม่ได้หายใจ” กรณีสุดขั้วของรัฐนิยม ได้แก่ ลัทธิฟาสซิสต์ในอิตาลี (1921-43) ลัทธินาซีในเยอรมนี (1939-1945) และสภาพเศรษฐกิจในภาวะสงครามในประเทศตะวันตก วิธีการรัฐนิยมถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในประเทศพัฒนาน้อยกว่า เพื่อเร่งความทันสมัยและการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเพื่อยกระดับความยุติธรรมทางสังคม (วิทยากร เชียงกูล และ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม 2547: 45)

3) ความสำคัญของลัทธิชาตินิยม

ชาตินิยมมีความแตกต่างไปตามสภาพแวดล้อม และยุคสมัย หากแต่โดยรวมนั้นมีลักษณะสำคัญอยู่เป็นหลักๆคือ ความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม ความบริสุทธิ์ทางเชื้อชาติ และความนับถือว่าชาติของตนสูงสุด ความเป็นชาตินิยมนั้น ทำให้เกิดการแบ่งแยกชาติชัดเจน แต่ก็เกิดปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ข้อที่เป็นผลสำคัญอย่างเห็นได้ชัดของลัทธิชาตินิยมก็คือ ลัทธินี้ทำให้ชาติที่เป็นเมืองขึ้นดินร่นที่จะเป็นอิสระ และช่วยให้เกิดการรวมพลังกันภายในชาติ เพื่อต่อต้านการรุกรานจากภายนอก และด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นได้ว่าชาติใหม่ๆ ซึ่งได้แก่ ชาติส่วนใหญ่ในประเทศโลกที่สามไม่ว่าเป็นประเทศที่โน้มเอียงไปทางสังคมนิยมหรือเสรีประชาธิปไตยก็ตาม มักมีอุดมคติชาตินิยมอยู่ด้วยเสมอ (ปริชา ช้างขวัญยืน 2538: 303-307)

ดังนั้นชาตินิยมจึงมีลักษณะสำคัญอยู่เป็นหลักๆคือ ความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม ความบริสุทธิ์ทางเชื้อชาติ และความนับถือว่าชาติของตนสูงสุดสภาพความรู้สึคนึกคิดอันได้แก่ความจงรักภักดี ที่มีต่อความเป็นเลิศของรัฐชาติของตน หรือต่อสภาพที่เป็นจริงของชาติตน ความจงรักภักดีอันนี้อยู่เหนือความจงรักภักดีทั้งปวง เป็นการสร้างความรักของบุคคลต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน รวมทั้งบุคคลที่มีเชื้อชาติภาษา และประวัติศาสตร์ร่วมกัน ที่ปรารถนาความเป็นอิสระทางการเมือง ความมั่นคง ความปลอดภัยและเกียรติของชาติ โดยการที่รัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในระบบทุนนิยมเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์และจุดอ่อนประการสำคัญๆ ในระบบทุนนิยม ในขณะที่เดียวกันสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสวัสดิการทางสังคมให้มั่นคง

(1) ลัทธิฟาสซิสต์

ก. ความเป็นมา

ฟาสซิสต์เป็นระบบเผด็จการที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 ชื่อของระบบนี้มาจากคำในภาษา อิตาลีเยนว่า “ฟาสซิโอ” ซึ่งแปลว่า “กลุ่ม” หรือ “ขบวนการ” พรรคฟาสซิสต์ได้ตั้งขึ้นโดย เบนิตโต มุสโสลินี ในปี ค.ศ. 1919 เพื่อต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์และได้ยึดอำนาจในประเทศอิตาลีใน ค.ศ. 1922

ตามแนวลัทธิฟาสซิสต์นั้นคือว่า ประชาชนไม่มีความสามารถขาดความรู้ และมีอารมณ์ที่แปรปรวนไม่สามารถปกครองตนเองได้ ประชาชนจะต้องถูกปกครองโดยกลุ่มชนชั้นนำ (Elite) ซึ่งมีคุณลักษณะสูงกว่ามวลชนโดยทั่วไป ทั้งในด้านความสามารถสติปัญญา กำลังใจ และจริยธรรม

เมื่อได้นำลัทธินี้มาใช้เป็นระบบการเมือง พรรคการเมืองทั้งหลายก็ถูกกวาดล้างโดยสิ้นเชิง และได้ห้ามมิให้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและการปกครอง ผู้ใดละเมิดจะถูกลงโทษ ห้ามมิให้จัดตั้งสหภาพแรงงาน และกลุ่มธุรกิจใดๆ โดยเสรี รัฐจะเข้าควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ระบบฟาสซิสต์ในช่วงระยะก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มุ่งทำลายล้างรัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญทุกแห่งในโลกด้วยการใช้กำลัง เมื่อมวลชนได้กลายมาเป็นปัจจัยที่สำคัญทางการเมือง ดังนั้น ถ้าประเทศใดประชาชนไม่มีประสบการณ์ในด้านประชาธิปไตย ประเทศนั้นก็จะถูกปกครองในระบบเผด็จการอำนาจนิยม แต่ถ้าประชาชนมีประสบการณ์ทางการเมืองอยู่บ้างประเทศนั้นก็อาจกลายเป็นเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ เช่น แบบฟาสซิสต์ไปได้

ระบบฟาสซิสต์ก็เหมือนกับระบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ โดยทั่วไปที่มุ่งใช้สัญลักษณ์ เทคนิค และสถาบันต่างๆ ตามแบบรัฐบาลในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเลียนแบบ เช่น มีการใช้คำว่า “เสรีภาพ” “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” “สิทธิของกรรมกร” “เจตนารมณ์ของประชาชน” แต่มีความหมายไปอีกทางหนึ่ง นอกจากนั้นวิธีการ โฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองก็ได้ลอกเลียนแบบกระบวนการในประชาธิปไตย เช่น การใช้หนังสือพิมพ์ ใบปลิง การเดินขบวน การประท้วง เป็นต้น แต่กระบวนการเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ที่มีอำนาจปกครองสร้างขึ้นทั้งสิ้น ระบบฟาสซิสต์นั้น มักจะขยายอำนาจเข้าไปในประเทศที่มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม เช่น ในเยอรมนีและญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะเหตุว่า เนื้อหาของลัทธิฟาสซิสต์และนโยบายของการปกครองฟาสซิสต์ เป็นสิ่งที่เรียกร้องความสนใจของนักอุตสาหกรรมและชนชั้นกลาง

ข. สาระสำคัญของลัทธิฟาสซิสต์

ลัทธิฟาสซิสต์ เป็นผลงานของมูสโสลินี และมีเนื้อหาสาระที่

สำคัญ 7 ประการคือ

1. ต้องการให้บุคคลมีความเชื่อโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล

กล่าวคือ พยายามที่จะสั่งสอนและโน้มนำให้บุคคลเชื่ออย่างงมงายในการยึดถือชาติและผู้นำ ความจงรักภักดีและความผูกพันที่มนุษย์พึงมีต่อระบบการปกครอง ด้วยความเชื่ออย่างคลั่งไคล้ไหลหลง ทำให้ประชาชนกลายเป็นกลไกในการปกครองของชาติ ลัทธิเสรีภาพบางประการต้องถูกจำกัด โดยถือเอาความมั่นคงและปลอดภัยของชาติเป็นสิ่งที่สำคัญเหนือกว่าสิ่งอื่นใด ประชาชนจะต้องเชื่อฟัง และปฏิบัติตามอำนาจนั้นอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะต้องถูกลงโทษ

2. ไม่เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ลัทธินี้พยายาม

ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อถือเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ตามแนวความคิดของลัทธิการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ถูกต้อง เหตุว่า ตามสภาพความเป็นจริงแล้วมนุษย์ไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านร่างกายและพฤติกรรม เช่น ชายมีคุณสมบัติเหนือหญิง ทหารมีคุณสมบัติเหนือพลเรือน สมาชิกของพรรคฟาสซิสต์มีคุณสมบัติเหนือกว่าประชาชนทั่วไป ชาตินิยมมีฐานะเหนือกว่าเอกชน คนแข็งแรงย่อมอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าคนอ่อนแอ และผู้ชนะยอมมีคุณสมบัติเหนือผู้แพ้ เป็นต้น จากหลักการดังกล่าวจึงเห็นได้ว่ามาตรฐานที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความมีฐานะเหนือกว่าบุคคลใดคืออำนาจ ดังนั้น ความไม่เท่าเทียมกันจึงเป็นอุดมการณ์ขั้นสูงสุดของลัทธินี้ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศ

3. ความเชื่อในหลักพฤติกรรมที่นิยมความรุนแรงและการ

โฆษณาชวนเชื่อหลักสำคัญของแนวความคิดนี้อยู่ที่การแบ่งชนชั้นในสังคมออกเป็น 2 พวกคือ เพื่อนและศัตรู (Friend and enemy) ซึ่งหมายความว่า บุคคลที่ไม่ใช่เพื่อนแล้วจะต้องเป็นศัตรูทั้งหมด ศัตรูอาจมีทั้งในประเทศและนอกประเทศ ศัตรูจะต้องถูกทำลายโดยสิ้นเชิง และความเชื่อดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดสถาบันของการใช้กำลังที่รุนแรงเพื่อเป็นเครื่องมือของลัทธินี้ การใช้กำลังรุนแรงกระทำได้ในหลายประการ เช่น การสร้างความกลัว การล้างสมอง ค่ายกักกัน และการทำลายล้างให้ราบเรียบ

4. หลักรัฐบาลโดยชนชั้นนำ ความเชื่อในหลักการนี้อยู่ที่ว่า

ผู้นำของรัฐบาลหรือประเทศนั้นเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีการกระทำที่ถูกต้อง ไม่ผิดพลาด เพราะเหตุว่า ผู้นำนั้นได้เลือกสรรมาจากบุคคลในแนวคิดที่ว่า ผู้ปกครองประเทศต้องเป็นชนกลุ่มน้อยที่สามารถ ชนกลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มชนชั้นนำ ชนชั้นปกครองต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนมาเพื่อการเป็นผู้นำโดยเฉพาะ เป็นผู้อยู่ในฐานะสูงในสังคมเป็นผู้ทราบความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี

สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้ สามารถใช้ความต้องการนั้นเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานะของตนเอง ชนชั้นนำต้องผูกขาดอำนาจในการปกครองชาติ

5. หลักการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ เห็นได้ว่า ฟาสซิสต์มีความเชื่อตามหลักการในระบบเบ็ดเสร็จ เพราะลัทธิฟาสซิสต์ยึดมั่นว่า อำนาจเด็ดขาดเป็นอำนาจสูงสุดที่ครอบคลุมชีวิตของประชาชนในชาติไว้ ดังนั้น กิจการทุกอย่างรวมทั้งระบบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองก็จำต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐด้วย นอกจากนี้ลัทธิฟาสซิสต์ยังได้ถือว่าสิทธิของสตรีต้องถูกจำกัด เพราะสตรีไม่อาจจับอาวุธขึ้นป้องกันประเทศได้ ดังนั้น สตรีจึงเป็นเสมือนบุคคลชั้นรองของประเทศ แม้ว่าลัทธิฟาสซิสต์จะได้โอนอ่อนผ่อนคลายได้บ้างเพื่อนำไปใช้ในบางประเทศ เช่น การผ่อนผันไม่ควบคุมเกี่ยวกับความเชื่อในทางศาสนาก็ตาม แต่ลัทธิฟาสซิสต์ก็ยังถือเอาอำนาจและความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการควบคุมการปกครองประเทศอยู่

6. หลักความนิยมในเชื้อชาติ ความเชื่อตามหลักการนี้มีอยู่ว่า ชนชั้นนำตามอุดมการณ์ของลัทธิฟาสซิสต์เป็นผู้ที่ต้องมีฐานะเหนือชนชั้นอื่น ชนชั้นนำมีอำนาจที่จะบังคับให้บุคคลอื่นยอมรับและนำเอาเจตนารมณ์ของตนไปปฏิบัติ ประเทศที่ประกอบด้วยกลุ่มชนชั้นนำจะเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีฐานะเหนือชาติอื่นๆ ชนชั้นนำเป็นบุคคลที่มีเชื้อสายที่มีความบริสุทธิ์และมีความสามารถพิเศษ เช่น ชนเผ่าอารยันของประเทศเยอรมนี เป็นต้น และโดยเหตุที่ชนชั้นนำมีเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เหนือชนชาติอื่น ดังนั้น จึงทำให้เกิดวัตถุประสงค์ที่จะสนองตอบความเชื่อดังกล่าว โดยการเพิ่มพูนฐานะอำนาจและชื่อเสียงเผ่าพันธุ์ของตน รวมทั้งการที่จะขยายเผ่าพันธุ์ของตนให้ครอบคลุมไปทั่วโลก หลักสำคัญของความเชื่อมั่นในชาติอาจได้แก่ ความเก่าแก่และมั่นคงของเผ่าพันธุ์ หรือการสืบเชื้อสายมาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและอำนาจอันพิเศษเหนือมนุษย์เชื้อชาติอื่น เช่น ชาวญี่ปุ่นถือว่าเป็นพวกที่มีเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์ซึ่งเป็นสมมติเทพ ดังนั้น ชนชาติญี่ปุ่นจึงต้องเป็นผู้ที่เข้มแข็ง สามารถปกครองชาติต่างๆ ได้ทั่วโลก เสมือนดังพระอาทิตย์ที่มีอำนาจต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของพลโลกทั่วทั้งจักรวาล ชาวเยอรมันยึดมั่นในความบริสุทธิ์ของสายโลหิตที่มีความเฉลียวฉลาด และมีอำนาจเหนือชาติอื่น

7. หลักความไม่เห็นด้วยกับกฎหมายและพฤติกรรมระหว่างประเทศ ความเชื่อในหลักการนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อในความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศ ความรุนแรง เชื้อชาตินิยม จักรวรรดินิยมและสงคราม ถือว่าเป็นหลักการและเครื่องมือสำคัญของรัฐ โดยเน้นที่สงครามและอุดมคติเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ขัดกับหลักการประชาธิปไตยทั้งสิ้น (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 41-46)

อุดมการณ์ฟาสซิสต์ ต่อสู้กับระบอบอันสลับซับซ้อนทั้งหมดของอุดมการณ์ประชาธิปไตย อุดมการณ์ฟาสซิสต์ปฏิเสธข้อคิดที่ว่า คนส่วนมากควรกำหนดทิศทางของสังคม ระบบประชาธิปไตยนั้นคือ การหลอกให้ประชาชนเชื่อในภาพลวงตาของอำนาจอธิปไตย ในขณะที่อำนาจอธิปไตยที่แท้จริงและใฝ่อยู่ในทางปฏิบัตินั้นอยู่ในมือของพลังที่ซ่อนเร้นตัว และเป็นพลังที่ไม่มีความรับผิดชอบประชาธิปไตย คือ ระบบที่โดยชื่อของมันแล้วไม่มีกษัตริย์องค์เดียว แต่มีการปกครองโดยกษัตริย์หลายองค์ ซึ่งเป็นแบบเค็ดซาค ทรรราชย์และนำความฉิบหายให้เกิดขึ้น ได้มากกว่ากษัตริย์เพียงองค์เดียว ซึ่งแม้จะเป็นทรรราชย์เสียอีก นี่คือคำอธิบายว่า เหตุใดอุดมการณ์ฟาสซิสต์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1922 มีทัศนคติค่อนข้างไปจากการนิยมระบอบสาธารณรัฐ เพราะเชื่อว่าปัญหาเรื่องรูปแบบทางการเมือง ไม่ได้มีความสำคัญเป็นเอกในทุกวันนี้อีกแล้ว

รากฐานของลัทธิฟาสซิสต์อยู่ในแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐ ลักษณะของรัฐ หน้าที่ และความมุ่งหมายของรัฐ ฟาสซิสต์ถือว่ารัฐเป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์สูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับคนทั้งหลายหรือกลุ่มคนซึ่งอยู่ในรัฐตามความเห็นของพวกเรา ฟาสซิสต์ รัฐไม่ใช่เป็นแต่เพียงผู้พิทักษ์ซึ่งมีหน้าที่ในการประกันความปลอดภัยของพลเมืองแต่เพียงอย่างเดียว และไม่ใช่องค์การที่มีจุดมุ่งหมายในทางวัตถุอย่างเดียว เช่น การให้ประกันระดับความเป็นอยู่ และสภาพชีวิตที่สงบสุข รัฐในความหมายของฟาสซิสต์เป็นความจริงทางวิญญาณ มีชีวิตจิตใจในตัวของมันเอง รัฐเป็นผู้ประกันความมั่นคงทั้งภายใน และภายนอก แต่ก็เป็นผู้พิทักษ์และผู้ถ่ายทอดวิญญาณของประชาชนด้วย และรัฐไม่ใช่ความจริงที่มีชีวิตชีวาเฉพาะแต่ในปัจจุบันหากยังเชื่อมโยงอยู่กับอดีต และเหนือสิ่งอื่นใดกับอนาคต ดังนั้น จึงครอบคลุมอยู่เหนือขอบเขตอันจำกัดของชีวิตคนแต่ละคน รัฐเป็นตัวแทนของวิญญาณใหญ่ของชาติ

อุดมการณ์ฟาสซิสต์มีลักษณะเบ็ดเสร็จ กล่าวคือ ได้รวมเอาสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือขอบข่ายของการเมือง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว วิถีชีวิต และการดำเนินชีวิต ฯลฯ มาอยู่ในความควบคุมบงการของรัฐหมด จะเห็นได้ว่า อุดมการณ์ฟาสซิสต์มีลักษณะแตกต่างไปจากอุดมการณ์อำนาจนิยม (Authoritarianism) ในแง่ที่ อำนาจนิยมนั้นนำมาใช้เฉพาะกิจการที่อยู่ในขอบเขตของรัฐบาล คือ การปกครองบังคับบัญชา แต่คนในสังคมยังดำเนินชีวิตอยู่ได้ การศึกษา ศาสนา ธุรกิจ เกษตรกรรม ศิลปวัฒนธรรมไม่อยู่ภายใต้การบงการของเผด็จการทางการเมือง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2519: 130-132)

แนวความคิดเรื่องรัฐ (State) ฟาสซิสต์มีแนวความคิดว่า รัฐมีความสำคัญกว่าปัจเจกบุคคล ซึ่งอยู่คนละขั้วกับเสรีนิยม เพราะเสรีนิยมมองว่าหน้าที่ของรัฐคือ การปฏิบัติต่อปัจเจกบุคคล แต่ฟาสซิสต์มองกลับกันคือ ปัจเจกบุคคลจะต้องปฏิบัติรับใช้รัฐ รัฐในความหมายของฟาสซิสต์จึงมีอำนาจเผด็จการ มุสโสลินีมองประเด็นนี้ว่า รัฐเป็น corporate state โดย

ประชาชนและกลุ่มธุรกิจต้องทำงานเพื่ออุทิศแก่รัฐ รัฐบาลจะเป็นผู้ชี้ขาดและมีอำนาจสูงสุด ซึ่งต่างกับมาร์กซิสต์เช่นเดียวกัน เพราะเป็นการแบ่งแยกชนชั้นกันชัดเจนระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง นอกจากนี้รัฐบาลของฟาสซิสต์ยังควบคุมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การสื่อสาร หอสมุด และองค์ความรู้ต่างๆ

ชาตินิยม (Nationalism) ฟาสซิสต์มุ่งเน้นความเป็นชาติ ซึ่งตรงกันข้ามกับอุดมการณ์สังคมนิยมที่มุ่งไปสู่ความไร้ซึ่งพรมแดนของรัฐชาติ ความเป็นชาติมีความหมายถึงประชาชนที่มีเชื้อชาติเดียวกัน ลัทธิฟาสซิสต์สนับสนุนให้ประชาชนอุทิศตนเองให้กับชาติเหนือสิ่งใดๆ ทั้งหมด

ต่อต้านเสรีนิยม (Anti-liberalism) ฟาสซิสต์ไม่ได้ต่อต้านรัฐที่เป็นเสรีนิยมเท่านั้น แต่ฟาสซิสต์ยังต่อต้านแนวความคิดของพวกเสรีนิยมทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมืองแบบรัฐสภา ฟาสซิสต์มองว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกตั้ง เพราะจะทำให้ประเทศพัฒนาไปอย่างเชื่องช้าเพราะมัวแต่ถกเถียงกัน

ลัทธิทหารนิยม (Millenarianism) ลัทธิทหารนิยมถูกนำมาใช้เพื่อสร้างอำนาจเด็ดขาดสำหรับผู้นำของประเทศฟาสซิสต์ ในกรณีของนโยบายระหว่างประเทศ ลัทธิฟาสซิสต์มักจะรุกรานประเทศอื่นๆ เพื่อดินแดนเพิ่มเติม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อิตาลีรุกรานเอธิโอเปีย เช่นเดียวกับฮิตเลอร์ที่ฝึกสนธิสัญญาแวร์ซายด์และบุกประเทศโปแลนด์ในช่วงเดียวกัน ส่วนภายในประเทศลัทธิทหารนิยมก็จะถูกนำมาใช้ปราบปรามผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกับผู้นำ

ความเป็นเผด็จการ (Dictator) ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของลัทธิฟาสซิสต์คือ ความเป็นเผด็จการของผู้นำประเทศแต่เพียงผู้เดียว ในลัทธินาซีเยอรมันผู้นำมีเพียงคนเดียวคือฮิตเลอร์ นอกจากนี้ยังมีการเชิดชูผู้นำหลายวิธีการไม่ว่าจะเป็นการติดรูปขนาดใหญ่ การสร้างรูปปั้นของผู้นำทั่วประเทศ และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความฉลาดสูงสุด และมักจะทำอะไรถูกไปหมด

ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (Anti-communism) ฟาสซิสต์มักจะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่เสมอ ถึงแม้ว่าฟาสซิสต์จะมีอะไรหลายอย่างคล้ายคลึงกับลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ตาม ด้วยฟาสซิสต์เป็นศัตรูโดยตรงกับลัทธิคอมมิวนิสต์นี้เอง ในช่วงสงครามเย็น ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงใช้ประเทศเผด็จการทหารแบบฟาสซิสต์เป็นเครื่องมือในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น ในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้น (ฉัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร 2548: 91-92)

ดังนั้นลัทธิฟาสซิสต์ปฏิเสธข้อคิดที่ว่า คนส่วนมากควรกำหนดทิศทางของสังคม ระบบประชาธิปไตยนั้นคือ การหลอกให้ประชาชนเชื่อในภาพลวงตาของอำนาจ อธิปไตย ในขณะที่อำนาจอธิปไตยที่แท้จริงและใช้อยู่ในทางปฏิบัตินั้นอยู่ในมือของพลังที่ซ่อนเร้นตัว และเป็นพลังที่ไม่มีความรับผิดชอบ อุดมการณ์ฟาสซิสต์ มีลักษณะเบ็ดเสร็จ กล่าวคือ ได้รวมเอาสิ่งที่อยู่นอกเหนือขอบข่ายของการเมือง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว วิถีชีวิต และการดำเนินชีวิต ฯลฯ มาอยู่ในความควบคุมบงการของรัฐหมด ฟาสซิสต์มุ่งเน้นความเป็นชาติ แต่ฟาสซิสต์ก็ยังต่อต้านแนวความคิดของพวกเสรีนิยมทุกอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นระบบการเมืองแบบรัฐสภา ฟาสซิสต์มองว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีพรรคฝ่ายค้าน ลัทธิทหารนิยมถูกนำมาใช้เพื่อสร้างอำนาจเด็ดขาดสำหรับผู้นำของประเทศฟาสซิสต์ และมีลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของลัทธิฟาสซิสต์คือ ความเป็นเผด็จการของผู้นำประเทศแต่เพียงผู้เดียว

(2) ลัทธินาซี

ก. ความเป็นมา

ลัทธินาซีมีกำเนิดเป็นผลต่อเนื่องมาจากลัทธิฟาสซิสต์หรือถ้าจะกล่าวให้เจาะจงลงไปถึงแก่นแท้ที่ก่อให้เกิดลัทธินาซีก็คือ ความหวาดเกรงอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งกำลังเติบโตอย่างรวดเร็วในประเทศเยอรมนี ในปี ค.ศ.1932 พรรคคอมมิวนิสต์ในเยอรมนีมีอิทธิพลในทางการเมืองมาก ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้แทนในสภาแห่งชาติที่สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์อยู่เป็นจำนวนถึงร้อยละยี่สิบ ความหวาดเกรงต่อการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุผลอันสำคัญยิ่งที่ทำให้ ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) กำหนดอุดมการณ์ที่เป็นรากฐานของลัทธินาซีขึ้น ซึ่งหลักการบางอย่างคล้ายกับลัทธิฟาสซิสต์ เช่น การยกย่องรัฐ ผู้นำ การใช้อำนาจ การใช้กำลัง และการผูกขาดอำนาจทางการเมือง เป็นต้น สำหรับลัทธินาซีนี้ มีข้อที่น่าสังเกตที่ควรให้ความสนใจก็คือ ลัทธินาซีได้ใช้แนวคิดเรื่องสังคมนิยมอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นลักษณะของลัทธิคอมมิวนิสต์ มาผสมกับชาติแห่งของลัทธินาซี คือ ชาตินิยม ดังนั้น ลัทธินาซีจึงมีชื่อเรียกว่า สังคมชาตินิยม อันจะเห็นได้ในทางปฏิบัติที่พยายามจะระดมสรรพกำลัง เพื่อก่อให้เกิดอำนาจของรัฐและปลุกปลอบความรู้สึกชาตินิยมที่รุนแรง เพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อรัฐอย่างเต็มเปี่ยม

ข. สาระและปรัชญาของลัทธินาซี

จากแนวความคิดอันเป็นที่มาของลัทธินาซี ดังได้กล่าวแล้ว อาจกล่าวถึงหลักการอันเป็นสาระสำคัญของลัทธินาซีได้ดังนี้ คือ

1. การจำกัดแนวนึกคิดเรื่องปัจเจกชนนิยม ตามความเชื่อในหลักการนี้รัฐพยายามส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคคลใช้พลังงานทั้งในด้านความคิด และสติปัญญาให้ดำเนินไปในทางที่ชาติปรารถนา โดยการผสมประ โยชน์ในวัตถุดิบประสงค์ของชาติ กับ

พลังงานของมวลชนเข้าด้วยกัน ทั้งนี้โดยถือว่า ผลประโยชน์ของชุมชนย่อมอยู่เหนือเสรีภาพ และความคิดริเริ่มของแต่ละบุคคล รากฐานของชาติคือ สวัสดิภาพของชาติอันเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องยกย่องให้อยู่เหนือสวัสดิภาพของประชาชน อย่างไรก็ตามหลักการนี้ก็มีได้พยายามที่จะระงับความสามารถ ความคิดริเริ่ม สติปัญญา หรือพลังงานของบุคคลแต่อย่างใด ถ้าบุคคลได้ใช้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของรัฐ ถือว่าประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และพฤติกรรมของเอกชนก็เป็นผลที่เกิดจากอิทธิพลของสังคม และสังคมขนาดใหญ่ก็คือชาติ ดังนั้น ชาติหรือรัฐจึงต้องเป็นแม่พิมพ์ของบุคคลในชาติ

2. การจำกัดความนึกคิดในแนวประชาธิปไตย ตามความเชื่อถือในหลักการของลัทธินาซีนี้พยายามจะให้ผู้นำของรัฐเป็นคนเข้มแข็ง แข็งแรง มีระเบียบวินัย เพื่อให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพ แนวความคิดทางประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหนุ่มมากเป็นผู้นำ ย่อมจะทำให้เกิดความอ่อนแอภายในชาติ เหตุว่าในกลุ่มคนที่เป็ผู้นำนั้นย่อมประกอบด้วยคนที่มีความแข็งแรง และเข้มแข็งไม่เท่าเทียมกัน คนที่มีความแข็งแรงน้อย ย่อมจะดึงให้พลังความสามารถของผู้แข็งแรงเสื่อมไปด้วย ดังนั้น หลักการของลัทธินาซีจึงขัดกับหลักของประชาธิปไตย

3. การจำกัดความเสมอภาคของมนุษย์โดยธรรมชาติ ตามความเชื่อในหลักการข้อนี้ ลัทธินาซีมีความเชื่อว่า ธรรมชาติได้สร้างให้มนุษย์แตกต่างกันในหลายประการ เช่น บางคนมีความสามารถและสามารถกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ แต่บางคนก็ไม่มีความสามารถและไม่สามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมและชาติได้ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์ที่มีความสามารถสูงจึงเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและถือว่าเป็นประชาชนชั้นพิเศษ มีสิทธิที่จะปกครองคนอื่น ๆ ได้ และความไม่เท่าเทียมกันของบุคคลนี้ ลัทธินาซีถือว่าเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้

4. การจำกัดในหลักของเหตุผล ความเชื่อในหลักการนี้อยู่ที่ว่า มนุษย์ย่อมมีอุดมคติและจินตนาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าหลักเหตุผลและหลักความเป็นจริง ดังจะเห็นได้จากจินตนาการหรืออุดมการณ์ในข้อความที่ว่า “มนุษย์เกิดมามีเสรีภาพแต่มนุษย์ทุกแห่งถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน”

5. หลักความภักดีต่อชาติ ตามความเชื่อในหลักการนี้ลัทธินาซีเชื่อว่าบุคคลจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐและสังคม และต่อมนุษยชาติก็คือ บุคคลที่มีลักษณะดีเด่นมีความสามารถที่จะเข้าใจเจตนารมณ์ของชาติ สามารถรับใช้รัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในข้อนี้สังเกตเห็นว่าสิ่งสำคัญไม่ใช่ความเฉลียวฉลาด ความคิดริเริ่ม หากแต่เป็นเรื่องของความจงรักภักดีต่อชาติ และความเข้าใจความปรารถนาของชาติ นาซีจึงพยายามที่จะให้ประชาชนของตนได้มีคุณลักษณะ 2 ประการนั้น

6. หลักการเหยียดผิว หลักการนี้เกิดขึ้นจากความนึกคิดที่ว่า ชาวเยอรมันเป็นชาติที่เจริญ และชนชาติเป็นชนที่ต่ำต้อย ถ่วงความเจริญ และเป็นต้นเหตุแห่งความชั่วร้ายทั้งปวง แนวความคิดนี้เป็นที่มาของทฤษฎีว่าด้วยเผ่าพันธุ์ หรือทฤษฎีที่ว่าความยิ่งใหญ่แห่งสายโลหิตของเยอรมันอัน ที่จริงแล้วแนวความคิดนี้ เกิดจากความต้องการของเยอรมันที่ประสงค์จะกำจัดชาวยิว ซึ่งเป็นผู้ขัดขวางความเจริญของชาติในฐานะที่ชาวยิวเป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจบางส่วน ของเยอรมันไว้

7. หลักการสำคัญเกี่ยวกับบุคคล ตามความเชื่อในหลักการนี้ ลัทธินาซีถือว่าความสามารถของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น โดยกำเนิด เผ่าอารยันเป็นเผ่าที่มี ความสามารถอย่างยอดเยี่ยม ความสามารถของเผ่านี้มีมาตั้งแต่กำเนิด เผ่าอารยันจึงมีความสำคัญ เหนือกว่าเผ่าอื่น การศึกษาแม้จะเป็นของดี แต่ก็ไม่สามารถจะเปลี่ยนคนที่ไม่ใช่อารยันให้กลายเป็น อารยัน ได้ เหตุนี้ผู้ที่มิใช่เผ่าอารยันจึงต้องมีฐานะด้อยกว่าชาวอารยัน และโดยที่เผ่าอารยันเป็นผู้ แข็งแรงและเข้มแข็ง เผ่าอารยันจึงมีสิทธิที่จะปกครองชนเผ่าอื่น และเผ่าอารยันเท่านั้นที่ควรเป็น ผู้ปกครองโลก

8. หลักที่ว่าด้วยอำนาจต้องมาก่อนสิ่งอื่น ตามความเชื่อใน หลักข้อนี้มีอยู่ว่า อำนาจเป็นทั้งแนวทาง (Means) และจุดหมายปลายทาง (ends) จากความเชื่อใน แนวคิดนี้ ฮิตเลอร์ ได้ประยุกต์ให้เกิดหลักการสำคัญของนาซีขึ้น โดยมีเหตุผลว่า บุคคลที่มี การศึกษาน้อย แต่ถ้ามีร่างกายแข็งแรงและจิตใจเข้มแข็งก็จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อชาติกว่า คนที่ฉลาดแต่อ่อนแอ การศึกษานั้นควรเน้นในเรื่องที่จะสร้างร่างกายที่มีสุขภาพอนามัยดี มีอุปนิสัย ใจคอที่จงรักภักดีต่อชาติ ในด้านความรู้ควรให้ความเข้าใจในด้านอุดมคติมากกว่าในด้านวัตถุ ซึ่ง หมายถึงการสร้างควมยิ่งใหญ่ให้แก่รัฐ

9. หลักที่ว่าด้วยความสำคัญเกี่ยวกับเชื้อชาติ ตามความเชื่อใน หลักการข้อนี้ เชื่อว่าสายโลหิตและสัญชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

10. หลักจักรวรรดินิยม ตามความเชื่อในหลักการนี้ ลัทธินาซี ยกย่องว่าการขยายดินแดนเป็นสิ่งจำเป็นต่อรัฐ และยกย่องว่าสงครามเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่พึงปฏิบัติ ดังนั้น จึงพยายามขยายอาณาเขตเข้าไปในเอเชียและยุโรป จัดตั้งขบวนการเผ่าชนเยอรมัน ใช้กำลัง ทหารเพื่อสร้างอาณานิคมและปกครองอาณานิคม ทั้งนี้ก็โดยเหตุที่ว่าสงครามเป็นความจำเป็นและ เป็นวิถีทางที่จะผูกพันคนเข้ากับรัฐ และเป็นวิถีทางการเมืองของรัฐ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิด แนวความคิดที่จะสร้างอาณาจักรไรซ์ที่สามขึ้น อันเป็นเรื่องของการสร้างหลักจักรวรรดินิยม (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 46-49)

ดังนั้นแนวคิดของลัทธินาซีคือ ลัทธินาซีที่มีกำเนิดเป็นผลต่อ
 เนื่องจากลัทธิฟาสซิสต์ มีการจำกัดแนวคิดเรื่องปัจเจกชนนิยม ตามความเชื่อในหลักการนี้อยู่
 ที่รัฐพยายามส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคคลใช้พลังงานทั้งในด้านความคิด และสติปัญญาให้ดำเนิน
 ไปในทางที่ชาติปรารถนา โดยการผสมประโยชน์ในวัตถุประสงค์ของชาติ กับพลังงานของ
 มวลชนเข้าด้วยกัน ทั้งนี้โดยถือว่า ผลประโยชน์ของชุมชนย่อมอยู่เหนือเสรีภาพ การจำกัดความนึก
 คิดในแนวประชาธิปไตย ตามความเชื่อถือในหลักการของลัทธินาซีนีพยายามจะให้ผู้นำของรัฐ
 เป็นคนเข้มแข็ง แข็งแรง มีระเบียบวินัย เพื่อให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพ หากแต่ถ้ามีการ
 จำกัดความเสมอภาคของมนุษย์โดยธรรมชาติ จำกัดในหลักของเหตุผลและมีความเหยียดผิว ด้วยมี
 ความคิดว่าชาติของตนเป็นชาติที่เจริญ ชาติอื่นเป็นชาติที่ต่ำต้อยถ่วงความเจริญ นี่คือลักษณะของ
 ลัทธินาซี

(3) แนวคิดทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในความคิดเกี่ยวกับการสร้างชาติ จอมพล ป. พิบูลสงครามมี
 ความเห็นว่า การสร้างชาติมีความหมายกว้างใหญ่ไพศาล เริ่มแต่ประชากรของชาติจะต้องสร้าง
 ตัวเองให้เป็นพลเมืองดีขึ้นมาก่อน กล่าวคือ ต้องมีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่ง
 กายเรียบร้อยดี มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี เหล่านี้เป็นต้น เมื่อพลเมืองทุกคนมีสภาพเช่น
 ดังกล่าวนี้แล้วชาติก็ย่อมจะเป็นหน่วยรวมที่มั่นคงสมบูรณ์ ประชาชนก็สามารถช่วยกันประกอบงาน
 ส่วนกลางของชาติ ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

หากจะพิจารณากันให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่า จอมพล ป.
 พิบูลสงคราม มีความคิดทางการเมืองแบบชาตินิยม ก็เพื่อดำเนินงานที่จะให้ประเทศไทยบรรลุถึง
 ความเป็นชาติมหาอำนาจให้ได้ในที่สุด นับตั้งแต่ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2481
 และนโยบายดังกล่าวก็เพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นในระหว่างสงครามนับตั้งแต่มกราคมปีพ.ศ.2485
 “ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้ส่งงานออกมาในรูปของรัฐนิยม การดำเนินงานของสภา
 วัฒนธรรมแห่งชาติประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีตลอดจน โครงการบำรุงราษฎรของท่านผู้นำ”

เรื่องรัฐนิยม รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศรัฐ
 นิยมทั้งสิ้นรวม 12 ฉบับ รัฐนิยมเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยหลายประการเช่น
 การเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” การเรียกชื่อคนไทยแยกตามภาคได้เปลี่ยนเป็นเรียก
 คนไทยเหมือนกันหมดโดยไม่แบ่งแยก หลักการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญบารมี
 การให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย ฯลฯ เหล่านี้
 เป็นต้น

ทางด้านวัฒนธรรม รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างสังคมใหม่ทางจิตใจของไทยหลายอย่าง โดยยึดเรื่องปากเรื่องท้องเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การตราพระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ เรียกร้องให้ประชาชนใช้สิ่งผลิตจากอุตสาหกรรมพื้นบ้าน คือเป็นประเภทไทยทำไทยใช้ มีการโอนกิจการป่าไม้ เหมือนแร่ กิจการสาธารณูปโภค ด้านสินค้าเข้าสินค้าออก เข้าเป็นของรัฐ สนับสนุนให้คนไทยขยันทำมาหากิน รู้จักค้าขายและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ได้มีการปรับปรุงทางด้านระเบียบและประเพณีหลายอย่าง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้ง “แบบถอนรากถอนโคน ปรับปรุงในรูปใหม่ ตลอดจนการวางแผนแบบชีวิตใหม่ให้สอดคล้องกับนโยบายสร้างชาติของท่านผู้นำ” เช่น ให้ประกาศให้วันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติ เปลี่ยนปีใหม่จากวันสงกรานต์ที่ 13 เมษายน มาเป็นวันที่ 1 มกราคม การยกเลิกบรรดาศักดิ์ การประกาศให้คนไทยแต่งกายให้เรียบร้อยตามระเบียบที่วางไว้ เพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาติ การมีมารยาทอันดีงาม ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการสร้างชาติทางศิลปกรรมและวรรณกรรมอีกมากมายหลายประการ

เนื่องจากความคิดเรื่องชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นความคิดที่ผูกพันกับการสร้างชาติให้ยิ่งใหญ่เป็นมหาอำนาจในอินโดจีน และสิ่งที่จะส่งเสริมให้ความคิดดังกล่าวบรรลุผล นอกจากจะเสริมสร้างระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมที่มีส่วนช่วยในการสร้างชาติให้เป็นอารยประเทศแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงครามปลุกเร้าให้ทุกคนมีความสามัคคี เพราะความสามัคคีจะทำให้อุดมการณ์ชาตินิยมของเขาเป็นจริง เขากล่าวว่า “เราจะต้องมีความสามัคคีและให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอันดีต่อกันในอันที่จะปกป้องรักษาเอกราช และอธิปไตยของชาติ และช่วยกันเร่งรีบสร้างสรรค์ให้ชาติไทยมีความมั่นคงก้าวหน้าขึ้นไปโดยเร็วที่สุด ชาติที่พัฒนาแล้วเท่านั้น จึงสามารถสร้างสรรค์ความผาสุกให้แก่ประชาชนของตนได้ และชาติที่ล่าหลังในทางเศรษฐกิจจะได้รับภัยจากคอมมิวนิสต์มากที่สุด” (ณรงค์ พ่วงพิศ 2544: 804-806)

(4) แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์

ความคิดทางการเมืองแบบชาตินิยมของจอมพลสฤษดิ์ ได้รวมความสำคัญของสถาบันชาติกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสิ่งเดียวกัน แยกจากกันไม่ได้ ดังที่จอมพลสฤษดิ์ได้ถวายสัตย์สาบานต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “จะยึดมั่นในหลักการว่า ชาติกับองค์พระมหากษัตริย์นั้นต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะแยกจากกันมิได้” จอมพลสฤษดิ์ได้ให้สัตย์ปฏิญาณต่อประชาชนภายหลังการยึดอำนาจว่า “ในการปฏิวัติครั้งนี้ ถึงหากจำเป็นจะต้องเปลี่ยนสถาบันแห่งชาติในทางหนึ่งทางใด แต่สิ่งที่คณะปฏิวัติจะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงคือระบอบที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐ คณะปฏิวัติจะยืนหยัดดำรงรักษาระบอบนี้

ต่อไป” การยึดอำนาจครั้งนี้ก็เพื่อรักษาสถาบันที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐให้ดำรงอยู่ตลอดไป”

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบการเมืองของชาติ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ได้แสดงออกให้ปรากฏต่อสาธารณชนในที่ต่างๆ อาจแยกออกได้เป็นลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ

ประการแรก การเมืองจะต้องอาศัยหลักการของไทย จะต้องละทิ้งอุดมการณ์ต่างประเทศและจะต้องฟื้นฟูอุดมการณ์แบบไทยๆ ให้เป็นอุดมการณ์หลัก ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการเน้นถึงประชาธิปไตยแบบไทย และเชื่อว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสายงานการปกครองด้านบริหารและนิติบัญญัติ ซึ่งปฏิบัติไปตามระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้น ใช้ไม่ได้กับการปกครองของไทย เนื่องจากไม่ส่งเสริมทั้งเสถียรภาพและประสิทธิภาพในการปกครอง ในการเลือกผู้นำทางการเมือง (ตามหลักทฤษฎี) ควรต้องขึ้นอยู่กับพระราชประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีพระราชอำนาจแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีโดยไม่คำนึงถึงเรื่องการสังกัดพรรค ดังนั้น รัฐบาลจึงเป็นรัฐบาลของชาติโดยแท้จริง มิใช่เป็นรัฐบาลของพรรคหนึ่งพรรคใด โดยเฉพาะ โดยนัยนี้คณะปฏิวัติจึงยืนยันว่า คณะปฏิวัติเป็นตัวแทนความต้องการของประชาชน

ประการที่สอง จอมพลสฤษดิ์ เชื่อว่า ประเทศชาติจะเป็นระเบียบไม่ได้ ถ้ายังมีระบบพรรคการเมืองที่แบ่งแยกตามแนวตั้ง แต่ควรที่จะต้องอาศัยการแบ่งตามแนวนอนระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองอีกด้วย นั่นคือ ประเทศควรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ รัฐหรือรัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน โดยที่รัฐหรือรัฐบาลจะต้องเป็นตัวแทนเจตนาารมณ์ของประชาชนและจำกัดกำหนดแนวทางของชาติ รัฐบาลมีอำนาจสูงสุด และการวางนโยบายที่สำคัญๆ ทั้งหมดก็จะอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลย่อมทราบดีถึงสิ่งที่ประชาชนต้องการรัฐบาลจะต้องเป็นรัฐบาลที่ดี และงานสำคัญของรัฐบาลก็คือจะต้องทำให้มีเสถียรภาพทางการเมืองและธำรงไว้ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของชาติ ส่วนข้าราชการของชาติจะต้องเป็นที่จงรักภักดีของผู้ทรงอำนาจที่มีคุณธรรม เป็นชนชั้นปกครองที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและวัตถุประสงค์ของรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง ส่วนประชาชนโดยทั่วไป อย่างน้อยที่สุดชั่วระยะเวลาหนึ่งจะต้องคงเป็นเกษตรกรอยู่ต่อไป และปล่อยให้รัฐบาลช่วยเหลือในสิ่งที่จำเป็นทางด้านวัตถุให้ตน การเลื่อนชั้นทางสังคมควรจะต้องลดลง เพราะเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในชาติและในค่านิยม

ประการที่สาม จอมพลสฤษดิ์ มองดูการปกครองประเทศเป็นแบบบิดาปกครองบุตร เปรียบเทียบประเทศเป็นครอบครัวใหญ่ และตนเองเป็นบิดาแห่งครอบครัวนั้น ประเทศชาติก็เหมือนกับครอบครัว หากครอบครัวใดทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่มีความสามานสามัคคีกันครอบครัวนั้นก็หาความสุขมิได้

เมื่อพิจารณาจากถ้อยแถลงในที่ต่างๆ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงที่ใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศนั้น พอสรุปให้เห็นความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ว่า มุ่งจะแก้ไขสถานการณ์ของชาติที่กำลังเสื่อมโทรมทุกๆ ด้วยอำนาจเผด็จการ จอมพลสฤษดิ์เห็นว่า การใช้ระบบรัฐสภาแก้ปัญหาของชาติทำให้เกิดความแตกแยกและอ่อนแอ เป็นช่องทางให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนเป็นอันตรายต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ถ้าพึงรัฐสภาจะแก้ไขปัญหา ไม่ได้ทันทั่วทั้งที่เราได้พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า สถาบันชาติกับสถาบันพระมหากษัตริย์จะแยกออกจากกันไม่ได้ เขาปลุกเร้าให้คนไทยทั้งหลายยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยที่คณะรัฐบาลภายใต้ระบอบเผด็จการทหารจะสามารถช่วยประชาชน ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ได้อย่างมั่นคง และถ้าสถาบันพระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ได้ ความเป็นชาติไทยก็จะสามารถดำรงอยู่ได้ ความคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงถึงการผสมผสานความคิดเรื่องชาตินิยมกับเผด็จการทหารเข้าด้วยกัน (ณรงค์ พ่วงพิศ 2544: 807-811)

4) ข้อสรุปแนวคิดชาตินิยม

หลักความนิยมในเชื้อชาติ ความเชื่อตามหลักการนี้มีอยู่ว่า ชนชั้นนำตามอุดมการณ์ของลัทธิฟาสซิสต์เป็นผู้ที่ต้องมีฐานะเหนือชนชั้นอื่น ชนชั้นนำมีอำนาจที่จะบังคับให้บุคคลอื่นยอมรับและนำเอาเจตนารมณ์ของตนไปปฏิบัติ ประเทศที่ประกอบด้วยกลุ่มชนชั้นนำจะเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีฐานะเหนือชาติอื่นๆ ชนชั้นนำเป็นบุคคลที่มีเชื้อสายที่มีความบริสุทธิ์และมีความสามารถพิเศษ เช่น ชนเผ่าอารยันของประเทศเยอรมนี เป็นต้น และโดยเหตุที่ชนชั้นนำมีเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เหนือชนชาติอื่น ดังนั้น จึงทำให้เกิดวัตถุประสงค์ที่จะสนองตอบต่อความเชื่อดังกล่าว โดยการเพิ่มพูนฐานะอำนาจและชื่อเสียงเผ่าพันธุ์ของตน รวมทั้งการที่จะขยายเผ่าพันธุ์ของตนให้ครอบคลุมไปทั่วโลก หลักสำคัญของความเชื่อมั่นในชาติอาจได้แก่ ความเก่าแก่และมั่นคงของเผ่าพันธุ์ หรือการสืบเชื้อสายมาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและอำนาจอันพิเศษเหนือมนุษย์เชื้อชาติอื่น เช่น ชาวญี่ปุ่นถือว่าเป็นพวกที่มีเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์ซึ่งเป็นสมมติเทพ ดังนั้น ชนชาติญี่ปุ่นจึงต้องเป็นผู้ที่เข้มแข็ง สามารถปกครองชาติต่างๆ ได้ทั่วโลก เสมือนดังพระอาทิตย์ที่มีอำนาจต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของพลโลกทั่วทั้งจักรวาล ชาวเยอรมันยึดมั่นในความบริสุทธิ์ของสายโลหิตที่มีความเจลิยวฉลาด และมีอำนาจเหนือชาติอื่นปัจเจกชนนิยม

ตามความเชื่อในหลักการนี้อยู่ที่รัฐพยายามส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคคลใช้พลังงานทั้งในด้านความคิด และสติปัญญาให้ดำเนินไปในทางที่ชาติปรารถนา โดยการผสมประ โยชน์ในวัตถุประสงค์ของชาติ กับพลังงานของมวลชนเข้าด้วยกัน ทั้งนี้โดยถือว่าผลประโยชน์ของชุมชนย่อมอยู่เหนือเสรีภาพ และความคิดริเริ่มของแต่ละบุคคล รากฐานของชาติคือ สวัสดิภาพของชาติอันเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องยกย่องให้อยู่เหนือสวัสดิภาพของประชาชน

อย่างไรก็ดี ตามหลักการนี้ก็มีได้พยายามที่จะระงับความสามารถ ความคิดริเริ่ม สติปัญญา หรือ พลังงานของบุคคลแต่อย่างใด ถ้าบุคคลได้ใช้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของรัฐ ถือว่าประชาชน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และพฤติกรรมของเอกชนก็เป็นผลที่เกิดจากอิทธิพลของสังคม และสังคม ขนาดใหญ่ก็คือชาติ ดังนั้น ชาติหรือรัฐจึงต้องเป็นแม่พิมพ์ของบุคคลในชาติ

1.3.4 แนวคิดอนุรักษนิยม

1) ความเป็นมา

อนุรักษนิยม (Conservatism) หมายถึง แนวความคิด ความพยายาม และการกระทำซึ่งซำรงรักษาไว้ซึ่งสถานภาพที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือ สังคมก็ตามหรืออาจเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมประเพณีของอดีตก็ได้ Conservatism คติ อนุรักษ จารีตนิยม ทักษะทางการเมืองที่ต้องการจะรักษาสິงต่างๆ ที่ดำรงอยู่ไว้เช่นเดิม ด้วยความ เชื่อว่านั่นเป็นสิ่งที่ดีในตัวของมันเอง หรือดีกว่าทางเลือกแบบอื่นหรืออย่างน้อยก็เป็นสิ่งที่มั่นคง ปลอดภัย คุ้นเคยไว้วางใจและรักใคร่ คติอนุรักษนิยมมีทั้งส่วนที่เป็นทักษะต่อสังคม แนวคิด เกี่ยวกับรัฐบาล และการดำเนินนโยบายทางการเมือง ทั้ง 3 ส่วนนี้ ต่างมีแนวคิดที่คัดค้านข้อเสนอให้ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคน คัดค้านทฤษฎีและอุดมคติแบบยูโทเปีย และหลักคิดแบบเสรี นิยมและสังคมนิยม (วิทยากร เชียงกูล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม 2547: 52)

2) ความสำคัญ

ทางด้านสังคมนั้นพวกอนุรักษมีความเห็นเกี่ยวกับมนุษย์ว่า คนเรานั้นมี ความแตกต่างกันตามธรรมชาติ คือ มีสติปัญญา ความสามารถ อุบนิสัยไม่เหมือนกัน และคนแต่ละ ชาติก็มีลักษณะนิสัยประจำชาติต่างกันไป คนเหล่านี้มีความเชื่อว่าความแตกต่างทางสังคม เช่น การ มีชนชั้น การมีความแตกต่างทางยศถาบรรดาศักดิ์ ความมั่งมีนั้น เกิดจากผลของความแตกต่างกัน ตามธรรมชาติ นอกจากนี้ พวกอนุรักษนิยมยังย้ำความสำคัญของกลุ่มครอบครัว ชุมชน และเชื้อชาติ มากกว่าความสำคัญของปัจเจกบุคคล ดังนั้น จึงให้ความสำคัญของกลุ่มเป็นพิเศษ กล่าวถึงบุคคล ควรมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ต่อชุมชน และต่อชาติ ความจงรักภักดีนี้มีความสำคัญเหนือสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคล พวกอนุรักษนิยมมีความเห็นว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ทำลายความสัมพันธ์ ของครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดการแตกกระจายทางสังคม เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการ ผลิต เดิมการผลิตแบบเกษตรกรรมกระทำกัน ในครอบครัว และชุมชน โดยร่วมกันทำ ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในครอบครัวจึงเป็นไปอย่างใกล้ชิด แต่เมื่อเกิดโรงงานขึ้น คนในสังคมได้ไปทำงาน ในโรงงาน อยู่ห่างเหินครอบครัวและไม่มีความผูกพันต่อใครอีก ปัญหาสังคมและความวุ่นวาย ระส่ำระสายจึงเกิดขึ้นเพราะคนขาดที่ยึดเหนี่ยว

3) หลักการสำคัญของแนวคิดอนุรักษนิยม

อนุรักษนิยมมักจะถูกกล่าวหาจากฝ่ายเสรีนิยม และผู้มีความคิดแบบปฏิวัติว่าเป็นสิ่งที่กีดขวางความเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าของสังคม แต่การอนุรักษสภาพดั้งเดิมไว้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นของที่เลวเสมอไป เพราะถ้าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ทำให้สภาพที่เป็นอยู่เลวลงไปอีก การต่อต้านความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงก็น่าจะเป็นสิ่งที่ควรกระทำ พวกอนุรักษนิยมที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นผู้ที่มีความคิดแคบๆ และกีดกันความเจริญก้าวหน้า นั้น เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษบางอย่าง ถ้าจะพิจารณาตามความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แล้ว พวกอนุรักษนิยมมีความผูกพันกับการรักษาสถานภาพดั้งเดิมของระบบเศรษฐกิจแบบเก่า ซึ่งปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดิน และของขุนนางระดับสูง รวมทั้งการต่อต้านการปฏิวัติอุตสาหกรรมด้วย กลุ่มคนเหล่านี้ย้ำความสำคัญของการรักษาสถิติในทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นพิเศษว่าจะถูกล่วงละเมิดมิได้

ในทางการเมือง นักอนุรักษนิยมได้ปกป้องอภิสิทธิ์ของชนชั้นขุนนาง โดยต่อต้านการเรียกร้องที่จะให้มีรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีรัฐสภาที่มีผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมมีผลในการทำลายความสัมพันธ์ดั้งเดิมของตน ซึ่งเคยรรโลงความสงบเรียบร้อยของสังคมไว้ได้ การออกไปทำงานนอกครอบครัวตามโรงงานทำให้แต่ละคนไม่จำเป็นจะต้องพึ่งสมาชิกในครอบครัวต่อไป และทำให้เขาเห็นห่างจากชุมชน จากค่านิยมที่เคยผูกมัดเขาไว้

กล่าวโดยสรุปแล้ว สังคมที่มีระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมทำให้บุคคลมีอิสระเสรีอย่างมาก พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า คนที่ไม่มีความสัมพันธ์กับสถาบันดั้งเดิมหรือมีแต่ก็น้อยมากนั้น เป็นคนที่ไม่มียากเหง้าทางสังคม (rootless individual) และมักจะเป็นคนที่มิเสรีภาพมากจนเกินไป เราควรคำนึงไว้ด้วยว่า พวกอนุรักษนิยมนั้นมิได้ต่อต้าน เสรีภาพ แต่พวกเขาต่อต้านการมีเสรีภาพมากจนเกินไป เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ นักอนุรักษนิยมมีความเชื่อว่า คนเราไม่ได้เกิดมาเป็นคนดีตามธรรมชาติ แต่โดยธรรมชาตินั้น คนเรามีแนวโน้มที่จะทำความชั่ว ก่อความวุ่นวายสับสนและในที่สุดก็จะทำลายล้างกันเอง กรอบของระเบียบประเพณีจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นข้อจำกัดความเห็นแก่ตัว และความเย่อหยิ่งของมนุษย์ อีกทั้งทำให้คนเป็นคนดีด้วย ประเพณีจึงมีข้อดีอยู่ตรงที่ว่าเป็นกรอบแห่งความประพฤติที่มั่นคงแน่นอน ถ้าปราศจากประเพณี และคนขาดจริยธรรม ขาดความรับผิดชอบแล้วเสรีภาพและการใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบก็จะมิได้เป็นอันขาด

นักอนุรักษนิยมที่แท้เห็นว่า วัตถุ และการแสวงหากำไรหรือความสุขสบายโดยเอาเปรียบคนอื่น เป็นของไม่ดี และไม่ใช่ว่าคุณค่าที่พึงปรารถนา คุณค่าที่พึงปรารถนานั้น

ได้แก่ คุณค่าที่มีอยู่ตามประเพณีดั้งเดิม ดังนั้นจึงย้ำความรักชาติ ความยิ่งใหญ่ของชาติที่เคยมีมาในอดีตเป็นพิเศษ

อาจสรุปได้ว่า พวกอนุรักษนิยม มีทัศนคติที่แตกต่างไปจากพวกก้าวหน้า หรือเสรีนิยม 11 ประการด้วยกันคือ

1. พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า มนุษย์เราโดยพื้นฐานแล้วเป็นคนอ่อนแอ
2. มนุษย์มีสัญชาตญาณและความปรารถนา ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางชั่วร้าย เป็น “คนมีบาป”
3. เมื่อมนุษย์เป็นคนบาป จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการจำกัด และควบคุมพฤติกรรมในรูปของกฎหมาย และมีการควบคุมทางสังคมโดยระเบียบประเพณี
4. อุปนิสัยทางเชื้อชาติ ลักษณะประจำชาติ หรือลักษณะพิเศษของแต่ละชนชั้นนั้น เป็นคุณลักษณะที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ ดังนั้น ทางเดียวที่จะทำให้คนดีขึ้นก็มีแต่ที่จะปรับปรุงศีลธรรมเท่านั้น

ความคิดนี้แตกต่างไปจากพวกหัวก้าวหน้า ซึ่งถือว่าถ้ามีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถาบันทางสังคม (ระบบ) แล้ว คนก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นได้ แต่พวกอนุรักษนิยมเห็นว่าสถาบันทางสังคมนั้น ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลาอันยาวนานหลายชั่วอายุคน และเป็นผลทางปัญญาและแหล่งสะสมประสบการณ์ของแต่ละยุคสมัยในอดีต ซึ่งก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อน ดังนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปชนิดถอนรากถอนโคนนั้นไม่ได้

5. การปฏิเสธการแก่งเหตุผล พวกอนุรักษนิยมไม่ใช่คนที่ต่อต้านปัญญาชน หรือต่อต้านเหตุผลเสมอไป แต่เขาไม่เชื่อในสิ่งที่เป็นามธรรม หรือการแก่งเหตุผลไว้ล่วงหน้า หากเชื่อในประสบการณ์ที่เคยรู้เห็นมามากกว่า พวกนี้เห็นว่า การแก่งเหตุผล (Speculative Reason) นั้น มักจะใช้ในการคิดโครงการอย่างใหญ่โตในการสร้างสังคมใหม่ โดยคิดไว้ล่วงหน้าว่า ถ้าเปลี่ยนแปลงไปแล้วจะดีขึ้น โดยที่ไม่มีหลักประกันได้ว่าจะดีขึ้นหรือไม่ หากใช้แต่หลักของเหตุผลอย่างเดียวในการคาดคะเนผลของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น พวกอนุรักษนิยมจึงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงแบบกะทันหันและสนับสนุนการทดลองเปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กละน้อย เพราะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทีละน้อยนั้น ถ้าผิดพลาดขึ้นก็สามารถแก้ไขได้ง่ายและไม่เป็นอันตรายต่อสังคมมากเท่ากับการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ดังนั้นพวกนี้จึงไม่ชอบเสี่ยงและระแวงในสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน

6. พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า ประวัติศาสตร์ ลักษณะนิสัยประจำชาติ และผู้นำของชาติ มีความสำคัญอย่างมาก ในขณะที่พวกหัวก้าวหน้าเห็นว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีความสำคัญมากนัก

7. พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า สังคมเป็นองคาพยพซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ แต่ชีวิตขององคาพยพ (ส่วนรวม) นั้นมีความสำคัญเหนือชีวิตของส่วนประกอบขององคาพยพ ดังนั้นชุมชนจึงอยู่เหนือปัจเจกบุคคล

8. พวกอนุรักษนิยม ย้ำความสำคัญของเอกภาพแห่งชุมชนต่อต้านการแตกแยกออกเป็นชนชั้น และไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ความขัดแย้งและการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างปรองดองไม่ได้ระหว่างชนชั้นนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นในการผลักดันสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

9. พวกอนุรักษนิยม ต่อต้านการปฏิบัติ ชอบการปฏิรูประบบมีชั้นตอน เพราะเห็นว่าการปฏิวัตินั้นต้องการ *ทำลาย ส้มล้าง* สถาบันดั้งเดิมที่มีอยู่ให้หมดไปโดยสิ้นเชิง ไม่ใช่แก้ไข การปฏิวัติเป็นการฆ่า ไม่ใช่ การเยียวยารักษา

10. พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า หน้าที่ มีความสำคัญมากกว่า สิทธิ การออกเสียงเลือกตั้งไม่ใช่ สิทธิส่วนตัว แต่เป็น ภาระหน้าที่ๆ ควรจะใช้โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

11. พวกอนุรักษนิยม ย้ำ ความสงบเรียบร้อย ซึ่งหมายความว่า การทำอะไรให้พอเหมาะพอควร การเห็นความศักดิ์สิทธิ์ของประเพณี และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ การที่คนจะต้องใช้ชีวิตภายใต้กรอบของกฎหมาย ธรรมเนียมประเพณี และเชื่อฟังอำนาจของผู้ปกครอง

จากการพิจารณาทัศนะของพวกอนุรักษนิยม โดยละเอียดนี้ จะเห็นว่า นักอนุรักษนิยมไม่ใช่คนที่ขวางโลก หรือไม่มีเหตุผล และการมีคนเป็นอนุรักษนิยมในสังคมก็เป็นเรื่องธรรมดาและมีประโยชน์ในการคอยทัดทานผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าแบบสุดโต่ง อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีทัศนะแบบอนุรักษนิยมก็มีหลายประเภทเช่นเดียวกับกลุ่มคนอื่นๆ อันตรายของทัศนะแบบอนุรักษนิยมนั้น เกิดขึ้นจากการมีทัศนะที่อยู่ปลายสุดของความคิดอนุรักษนิยมจนเกินไป นักอนุรักษนิยมประเภทนี้เราเรียกว่า พวกปฏิกริยา (Reactionary) มากกว่าที่จะถือว่าเป็นอนุรักษนิยมตามความหมายที่แท้จริง อนุรักษนิยมสุดโต่งได้แก่ พวกฟาสซิสต์ ซึ่งมีทัศนะที่แคบและรุนแรงกว่าอนุรักษนิยมโดยทั่วไป (ซัยอนันต์ สมุทวณิช 2533: 117-125)

อุดมการณ์อนุรักษนิยมดูเหมือนว่าจะอยู่คนละขั้วกับพวกเสรีนิยม พวกเสรีนิยมมักจะเรียกพวกอนุรักษนิยมว่า “Someone who believes nothing should ever be done for the first time.” หรือ “คนที่ไม่เชื่อว่าจะมีอะไรที่ควรทำเป็นครั้งแรก” พวกอนุรักษนิยมได้รับชื่อว่าเป็นพวกฝ่ายขวา พวกปฏิกริยา (Reactionary) พวกระมัดระวัง (Cautious) ทางสายกลาง (Moderate) และเชื่องช้า (Slow) ตามประวัติศาสตร์พวกอนุรักษนิยมเกิดขึ้นเมื่อประมาณ ศตวรรษที่ 18 ซึ่งการ

การต่อต้านอิทธิพลของการปฏิวัติฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามรากฐานของอุดมการณ์อนุรักษนิยมสามารถย้อนกลับไปได้ในสมัยกรีกโบราณ โดยเฉพาะแนวปรัชญาทางการเมืองของเพลโต ซึ่งมีความคิดค่อนข้างอนุรักษนิยมมาก เราสามารถวิเคราะห์อุดมการณ์อนุรักษนิยมได้ดังนี้

1. ระเบียบและความมั่นคง (Order and stability) พวกอนุรักษนิยมเชื่อมั่นว่าระเบียบและความมั่นคงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องรักษาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเรื่องศาสนา ชาติกำเนิด และความรักชาติ ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่ควรหวงแหนไว้มากกว่าสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น
2. ความชั่วร้ายของคน (Wickedness of man) เช่นเดียวกับความคิดของโทมัส ฮอบส์ พวกอนุรักษนิยมเชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมๆ กับธรรมชาติที่โหดร้าย น่ากลัว ดังนั้นมนุษย์จึงต้องการรัฐบาลมาช่วยทำให้สังคมมนุษย์ไว้ซึ่งความวุ่นวายและป่าเถื่อน โดยใช้กฎหมายและศาสนา พวกอนุรักษนิยมจึงไม่เชื่อในตัวมนุษย์ ตรงกันข้ามพวกอนุรักษนิยมเชื่อในหลักกฎหมายและสถาบันซึ่งมีการวางรากฐานมายาวนานและมั่นคง
3. ประสบการณ์ (Experience) อุดมการณ์อนุรักษนิยมมีแนวคิดที่เชื่อมั่นในประสบการณ์มากกว่าเหตุผล ซึ่งไม่ได้หมายความว่าพวกนี้จะเป็นผู้ไม่มีเหตุผล หากแต่พวกเขาไม่เชื่อในแบบร่างของการปฏิวัติ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง เพราะเขามีความเห็นในแง่ลบต่อธรรมชาติของมนุษย์ ไม่เชื่อว่ามนุษย์จะเป็นผู้ใช้หลักเหตุผลได้อย่างถูกต้อง
4. สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Gradual change) เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เขาต้องการให้มันเกิดขึ้นอย่างค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไปดังนั้นพวกอนุรักษนิยมจึงมีความหวาดกลัวต่อการปฏิวัติเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นการถอนรากถอนโคนระบบสังคมแบบเดิม หากเลือกได้เขาจะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ
5. เสรีภาพ (Liberty) อนุรักษนิยมไม่ชอบความเท่าเทียมกัน เพราะมันจะเป็นอันตรายต่อเสรีภาพ โดยเนื้อแท้เขาสนับสนุนรัฐบาลที่มีรากฐานอยู่ที่การเป็นผู้ดี และต่อต้านพวกทุนนิยมที่แสวงหาอำนาจด้วยความร่ำรวย และต่อต้านระบอบประชาธิปไตย เพราะมันอยู่ตรงกันข้ามกับระเบียบและความมั่นคง
6. พวกหลากหลาย (Diversity) พวกอนุรักษนิยมไม่เชื่อในความเป็นสากล เขาเชื่อว่าถึงแม้ว่ากฎหมายบางฉบับจะใช้การได้ดีในประเทศหนึ่ง แต่มันก็ไม่ได้หมายความว่า มันจะใช้ได้ดีในทุกๆ ประเทศ ดังนั้นประเทศแต่ละประเทศควรมีวิถีการพัฒนาเป็นของตัวเอง ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละประเทศ
7. รัฐบาล (Government) รัฐบาลในความคิดของพวกอนุรักษนิยมไม่ใช่สิ่งที่ชั่วร้าย รัฐบาลเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งระเบียบเรียบร้อยและความมั่นคง

ในศตวรรษที่ 20 อุดมการณ์อนุรักษ์นิยมมีความเปลี่ยนแปลงในตัวเองอย่างมาก ถึงแม้ว่าแนวความคิดในเรื่องหลักๆ จะยังคงเหมือนเดิม แต่เรื่องแนวคิดเรื่องวิถีทางเศรษฐกิจของพวกเขาเปลี่ยนแปลงไป พวกอนุรักษ์นิยมใหม่ (Neo conservatism) จะมีแนวคิดคล้ายพวกเสรีนิยมเก่าในเรื่องทางด้านเศรษฐกิจ โดยต้องการให้รัฐบาลถูกจำกัดอำนาจในการเข้าไปแทรกแซงทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันทั้งพวกอนุรักษ์นิยมใหม่และพวกเสรีนิยมใหม่มีความคาบเกี่ยวกันในหลายด้าน แม้กระทั่งในคนๆ เดียวกัน ในบางกรณีอาจเป็นอนุรักษ์นิยม ในบางกรณีอาจเป็นเสรีนิยม อุดมการณ์ทั้ง 2 ประการจึงไม่สามารถถูกเรียกได้ว่าอยู่ที่ใดที่หนึ่งตลอดไป มันได้ถูกนำมาใช้อธิบายแนวความคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เราไม่จำเป็นต้องขังตัวเองอยู่ในอุดมการณ์แบบใดแบบหนึ่ง เพียงแต่เข้าใจว่าแต่ละประเด็นที่กำลังวิเคราะห์กันอยู่นั้นเรายืนอยู่บนจุดใดก็น่าจะเป็นสิ่งที่เพียงพอแล้ว (ฉัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร 2548: 88-90)

อย่างไรก็ตามแนวคิดแห่งอนุรักษ์นิยมที่ปรากฏในประเทศต่างๆ อาจไม่ตรงกันนักในสาระสำคัญบางประการ เช่น ลัทธิอนุรักษ์นิยมที่นิยมกันอยู่ในสหรัฐอเมริกายอมให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ และยอมรับการแตกต่างกันในทางการเมือง ต้องการให้มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมกันทางสังคม ยึดหลักเสียงข้างมาก และเชื่อในความก้าวหน้า ส่วนอนุรักษ์นิยมในยุโรปและอังกฤษนั้นยึดมั่นในหลักศาสนาดั้งเดิม ยอมรับการแบ่งชนชั้นแบบเก่า

นอกจากนั้น ยังมีลัทธิอนุรักษ์นิยมขว้างจัด ซึ่งต่อต้านทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ สังคมนิยมประชาธิปไตย สหนิยมและเสรีนิยม ไม่ต้องการให้มีองค์การระหว่างประเทศ คัดค้านการผสมผสานทางเชื้อชาติ ไม่ยอมให้มีการช่วยเหลือระหว่างประเทศ ส่งเสริมให้มีการเชื่อมั่นในพระเจ้า อนุรักษ์นิยมขว้างจัดนี้นิยมกันในหมู่ชนบางกลุ่มในสหรัฐอเมริกา (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ 2520: 26)

ดังนั้นความเห็นของพวกอนุรักษ์นิยมก็คือ พวกอนุรักษ์นิยมมีความเห็นเกี่ยวกับมนุษย์ว่า คนเรานั้นมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติ คือ มีสติปัญญา ความสามารถ อุปนิสัยไม่เหมือนกัน และคนแต่ละชาติก็มีลักษณะนิสัยประจำชาติต่างกันไป คนเหล่านี้มีความเชื่อว่าความแตกต่างกัน พวกอนุรักษ์นิยมยังย้ำความสำคัญของกลุ่มครอบครัว ชุมชน และเชื้อชาติมากกว่าความสำคัญของปัจเจกบุคคล แต่การอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมไว้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นของที่เลวเสมอไป เพราะถ้าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ทำให้สภาพที่เป็นอยู่เลวลงไปอีก การต่อต้านความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงก็น่าจะเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ในทางการเมืองนักอนุรักษ์นิยมได้ปกป้องอภิสิทธิ์ของชนชั้นขุนนาง โดยต่อต้านการเรียกร้องที่จะให้มีรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีรัฐสภาที่มีผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน นักอนุรักษ์นิยมมีความเชื่อว่า คนเราไม่ได้เกิดมาเป็นคนดีตามธรรมชาติ แต่โดยธรรมชาตินั้น คนเรามีแนวโน้มที่จะทำความชั่ว ก่อความ

วุ่นวายสับสนและในที่สุดก็จะทำลายล้างกันเอง ดังนั้นการมีกรอบของระเบียบประเพณีจึงมีความสำคัญ หากพิจารณาทัศนคติของพวกอนุรักษนิยมโดยละเอียดนี้ จะเห็นว่า นักอนุรักษนิยมไม่ใช่คนที่ขวางโลก หรือไม่มีเหตุผล และการมีคนเป็นอนุรักษนิยมในสังคมก็เป็นเรื่องธรรมดาและมีประโยชน์ในการคอยทัดทานผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าแบบสุดโต่ง

4) แนวคิดของนักคิดแนวอนุรักษนิยม

(1) แนวคิดของ เดวิด ฮูม

แนวความคิดเกี่ยวกับสภาพสังคมการเมืองของฮูมในลัทธิอนุรักษนิยม (Conservatism) เขามีทัศนคติด้านปัจเจกชนนิยม (Individualism) มากไปกว่าความเชื่อถือในเรื่องสภาพสังคม และสำหรับเรื่องเกี่ยวกับสังคม เขาย้ำถึงการศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจต่อด้านมนุษยชาติตลอดจนกลไกต่างๆ ทางการเมือง โดยอาศัยหลักประสบการณ์จากการสังเกตที่สังคมยุโรปและอเมริกาเคยเชื่อถือและนิยมตลอดมา

ปรัชญาของฮูมได้แผ่ขยายอิทธิพล และโน้มการพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าและมุ่งหวังต่อการปรับปรุงสภาพทางสังคมและการเมืองอยู่ตลอดเวลา เขาแสดงความคิดเห็นคัดค้านต่อเรื่องกฎธรรมชาติและเหตุผล โดยเน้นความสำคัญมาสู่ศาสตร์ใหม่ทั้งปวงทั้งทางประวัติศาสตร์และทางการเมือง คือ ศึกษาเรื่องประสบการณ์ ข้อเท็จจริง และค่านิยมมากยิ่งขึ้น

ในด้านสถาบันการปกครอง ฮูมมีแนวความคิดเกี่ยวกับสถานะแห่งความยินยอมของปวงชน รูปแบบ และวิถีทางของการใช้อำนาจในการปกครองประเทศ ตลอดจนความคิดตอบโต้องค์กรการปกครองในรูปแบบแผนใหม่ ผิดจากแนวความคิดของปราชญ์ทางการเมืองคนอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วในยุคเดียวกัน เช่น ฮูมคัดค้านความคิดของปวงชนที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงหรือปฏิวัติองค์กรรัฐบาล แต่ได้เสนอแนะวิธีการด้านอื่น เช่น การพัฒนาสังคมด้วยวิธีสงบเข้ามาแทนที่

ทัศนคติของฮูมในแนวทางการศึกษาแบบใหม่ คือ การปฏิเสธโดยสิ้นเชิงต่อการยอมรับและเชื่อถือหลักเหตุผล โดยหันมาสนับสนุนต่อลัทธิประจักษ์นิยม อันหมายถึงการยึดถือหลักการจากการสังเกตและประสบการณ์เข้ามาแทนที่พฤติกรรมของคนในสังคมจะชอบด้วยหลักการและมีคุณธรรม จะต้องได้มาจากพื้นฐานของประสบการณ์เท่านั้น ฮูมเชื่อว่า จะไม่มีทางใดเลยที่คนเราในสังคมได้เรียนรู้ว่าสิ่งใดถูกต้องพอใจหรือสิ่งใดที่ผิด และตนเองไม่ชอบ โดยปราศจากการมีประสบการณ์

ในเรื่องการเมือง ฮูมมีผลงานการเขียนมากมายเกี่ยวกับความคิดของเขา เขากล่าวว่า “เราต้องเชื่อในสิ่งในสิ่งที่เราเห็นด้วยสายตา” นอกจากนี้ ปรัชญาทางการเมืองของเขาเกี่ยวกับลัทธิอนุรักษนิยม การมีองค์กรรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย และรวมทั้งทัศนคติที่เขา

คัดค้านต่อการเปลี่ยนแปลงสถาบันการปกครองภายในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิวัติและการใช้กำลัง โดยอ้างถึงความมั่นคงและเป็นปีกแผ่นของสังคม เขาให้ข้อสังเกตจากประสบการณ์ที่ผ่านมาว่า สถาบันการปกครองในสังคมนานาชาติจะยังคงดำรงอยู่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิวัติเปลี่ยนรัฐบาลใหม่เกิดขึ้นกี่ครั้ง สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมเป็นผลโดยตรงที่จะทำให้สภาพสังคมย้อนกลับไปสู่ความส่ำหลัง ทั้งนี้ เนื่องจากคนเรายังคงมีกิเลสตัณหา และต้องการแสวงหาผลประโยชน์ที่ทวีจำนวนมากขึ้น และที่สำคัญสภาพสังคมที่ปั่นป่วนจะขาดซึ่งสถาบันใดๆ ที่จะทำหน้าที่ควบคุมได้อย่างสิ้นเชิงจนยากที่จะแก้ไขปรับปรุงขึ้นมาใหม่ได้อีก

ฮูมแสดงทัศนะเกี่ยวกับคนว่า คนเราเกิดมาตามธรรมชาติย่อมเท่าเทียมกันด้วยการเกิดมาเป็นคน แต่คนจะไม่เท่าเทียมกันในความฉลาดของการใช้หลักเหตุผลที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ตนเองพึงพอใจ ระดับความแตกต่างกันของความฉลาดระหว่างมนุษย์นี้คือ จิตจำกัดแห่งกิเลสตัณหาฮูมเชื่อว่ารัฐหรือสังคมใดจะเรียบร้อยมั่นคงได้มีทางเดียว คือ จะต้องมีการปฏิรูปที่เป็นสากลแห่งพฤติกรรมในสังคมอยู่เสมอ และคนสามารถจะพบกับหลักปฏิบัติสากลนั้นได้ก็โดยอาศัยประสบการณ์เท่านั้น จากประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกที่คล้ายคลึงกันที่ว่า รัฐหรือสังคมจะต้องมีอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ เป็นเพราะความจำเป็น ความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ และลักษณะนิสัยของคน ประสบการณ์ได้สอนมนุษย์อยู่ตลอดเวลาว่าหากปราศจากรัฐหรือสังคมแล้ว ความปลอดภัยและสันติสุข ตลอดจนการมีประโยชน์ร่วมกันของคนหมู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของความยุติธรรม อิสรภาพและหลักศีลธรรมอันดี จะไม่ปรากฏหรือมีความหมายอย่างแท้จริงแต่อย่างใด

รัฐที่ดีในลักษณะของฮูม หลักการสำคัญสิ่งแรกของการมีรัฐในทัศนะของฮูม คือ ความต้องการของมวลสมาชิกสังคมที่มีต่อสันติภาพและการมีระเบียบที่ดี โดยการสละเสรีภาพบางประการที่มีแต่กำเนิด และยอมรับต่อกฎหมายและระเบียบของสังคมอย่างเท่าเทียมกันฮูมเชื่อว่าคนเรายังคงมีกิเลส และแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้องอยู่เช่นเดิม ถึงแม้จะเข้าอยู่ร่วมกันในสังคมแล้วก็ตาม สิ่งที่เป็นอันจะทำให้สภาพภายในรัฐหรือสังคมอยู่ในสถานะแห่งการมีสันติภาพและการมีระเบียบที่ดีได้ สังคมหรือรัฐจำเป็นต้องมีความยุติธรรมในทุกกรณี ฮูมยกตัวอย่างเรื่องความยุติธรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินว่า คนในสังคมย่อมมีสิทธิครอบครองและมีการมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ บุคคลหรือองค์กรใดของรัฐจะเอาไปเสียซึ่งทรัพย์สินนั้น โดยปราศจากการยินยอมไม่ได้ นอกจากนั้น ฮูมยังเชื่อว่าหลักความยุติธรรมอันดีเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นมาตรฐานว่าภายในระบบสังคมนั้น กิจกรรมและความเป็นอยู่โดยทั่วไปจะมั่นคงและมุ่งเพื่อผลประโยชน์สุขส่วนรวมเท่านั้น

สมสนับสนุนให้ภายในสังคมเมืองศรีนครรัฐบาล โดยความเชื่อที่ว่า เป็นความจำเป็นอย่างแท้จริง ที่จะต้องมีสถาบันหลักคอยทำหน้าที่บริหารกิจการต่างๆ ของส่วนรวม อันจะนำประโยชน์สุขมาสู่สังคมได้ สมกล่าวว่ารัฐบาลที่ดีและมีความยุติธรรมในสังคม เกิดจาก สัญญา 2 ประการเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นสัญญาโดยความยินยอมของมวลสมาชิกในสังคม และ จากลักษณะนิสัยอันเคยชินของคนในสังคม ทั้งนี้ เพราะคนในสังคมตระหนักและเข้าใจดีจาก ประสบการณ์ว่า ประโยชน์ของสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ภายในระบบสังคมเองจะต้องอยู่ภายใน สถานะที่ประชาชนเต็มใจที่จะยอมรับต่อกฎหมายหรือคำสั่งของผู้ปกครอง สมกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ความยินยอมที่กล่าวนี้สามารถแยกออกได้อีก 2 ประการ คือ ความยินยอมอันเกิดจากความรู้สึกหรือ การมีสัญชาติญาณต่อการอยากอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์เพื่อความมั่นคงปลอดภัย และความ ยินยอมอันเกิดจากความรู้สึกจงรักภักดีและความเชื่อสัตย์อย่างจริงจังต่อความยุติธรรมและความ มั่นคงปลอดภัยในสังคม

สมกล่าวสรุปว่าคนเราจะพบความจริงและนำมาปรับปรุงและ ปฏิวัติได้ ก็โดยจากประสบการณ์เท่านั้นเกี่ยวกับรัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารประเทศ สมได้แสดง ทรรศนะว่ารัฐบาลที่จะทำหน้าที่ได้ดีและเกิดประโยชน์สุขที่ดีที่สุดต่อส่วนรวมนั้น ขึ้นอยู่กับการมี ผู้ปกครองจำนวนน้อย การมีผู้ปกครองส่วนน้อยของสังคมที่กล่าวนี้จะต้องเป็นการเลือกตั้งเท่านั้น เขาเชื่อว่าการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ในสังคมจะไม่มีผลดีแต่อย่างใด เพราะยอมเป็นไปไม่ได้ที่ คนส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และความเหมาะสมต่างๆ ได้ดีเท่ากับผู้ปกครอง จำนวนน้อยที่ได้รับจากการเลือกตั้งของประชาชน

สมกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า องค์ประกอบของการเป็นผู้ปกครองที่ดีที่สุด นั้น จะต้องเป็นผู้มีพื้นฐานของการเกิดในตระกูลสูง หรือตระกูลขุนนาง และจะต้องมีการศึกษาที่ดี ด้วยสมสรุปว่าผู้ปกครองที่เป็นองค์กร อันประกอบด้วยคนส่วนน้อยนี้เท่านั้นที่มีศิลปะและรู้หลัก แห่งความยุติธรรม มีศิลปะแห่งการปกครอง ตลอดจนในวิถีทางต่างๆ อันจะเกิดประโยชน์และ ใช้ได้ดีต่อภาวะเศรษฐกิจ หลักศาสนา รวมทั้งสถานะแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย ผู้ปกครองใน ลักษณะที่กล่าวย่อมจะเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ และมีความรับผิดชอบด้วยความยุติธรรม มี ความฉลาด และมีเหตุผลที่ได้อย่างแท้จริง

รูปแบบการปกครอง สมได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบการ ปกครองไว้อย่างละเอียด โดยให้ความสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อรูปแบบการปกครองรัฐที่ถูกต้อง ตามกฎหมาย รูปแบบการปกครองมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ องค์กรรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับความยินยอม จากปวงชน และต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถในครรลองของกฎหมาย นอกจากนี้

อำนาจและสิทธิต่างๆ ขององค์กรรัฐบาลจะต้องมีการแบ่งแยกออกจากกันไปตามหน่วยย่อยอื่นๆ ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด

ฮูมให้ทัศนะต่อไปอีกว่ารูปแบบการปกครองดังกล่าวจะปฏิบัติงานได้ผลและมีมาตรฐานดีไม่น้อยเพียงใด สามารถวัดและดูได้ว่าปวงชนในสังคมยอมรับหรือไม่ว่าเป็นการบริหารงานที่เป็นไปด้วยความยุติธรรม และมีผลปรากฏที่ประจักษ์โดยตรงต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่าเขาชี้ให้เห็นถึงความสมบูรณ์ในการปฏิบัติงานขององค์กรรัฐบาลว่า จะดีเพียงใดขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะปรากฏตามมานั่นเอง
(กวี อิศริวรรณ ม.ป.ป.: 77-83)

โดยสรุปแล้วแนวคิดของฮูมคือปรัชญาทางการเมืองของเขาเกี่ยวกับลัทธิอนุรักษนิยม การมีองค์กรรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย และรวมทั้งทัศนะที่เขาคัดค้านต่อการเปลี่ยนแปลงสถาบันการปกครองภายในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิวัติและการใช้กำลัง โดยอ้างถึงความมั่นคงและเป็นปีกแผ่นของสังคม เขาแสดงทัศนะเกี่ยวกับคนว่า คนเราเกิดมาตามธรรมชาติย่อมเท่าเทียมกันด้วยการเกิดมาเป็นคน แต่คนจะไม่เท่าเทียมกันในความฉลาดของการใช้หลักเหตุผลที่จะนำทางไปสู่พฤติกรรมที่ตนเองพึงพอใจ เขาสนับสนุนให้ภายในสังคมมีองค์กรรัฐบาล โดยความเชื่อที่ว่า เป็นความจำเป็นอย่างแท้จริง ที่จะต้องมีสถาบันหลักคอยทำหน้าที่บริหารกิจการต่างๆ ของส่วนรวมอันจะนำประโยชน์สุขมาสู่สังคมได้

ฮูมกล่าวว่ารัฐบาลที่ดีและมีความยุติธรรมในสังคม เกิดจากสัญญา 2 ประการเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นสัญญาโดยความยินยอมของมวลสมาชิกในสังคม และจากลักษณะนิสัยอันเคยชินของคนในสังคม รูปแบบการปกครองรัฐที่ถูกต้องตามกฎหมาย รูปแบบการปกครองมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ องค์กรรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากปวงชน และต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถในครรลองของกฎหมายรูปแบบการปกครองดังกล่าวจะปฏิบัติงานได้ผลและมีมาตรฐานดีไม่น้อยเพียงใด สามารถวัดและดูได้ว่าปวงชนในสังคมยอมรับหรือไม่ว่าเป็นการบริหารงานที่เป็นไปด้วยความยุติธรรม และมีผลปรากฏที่ประจักษ์โดยตรงต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง

(2) แนวคิดของ เอ็ดมันด์ เบอร์ค (Edmand Burg)

เบอร์คเป็นพวกมีหัวคิดแบบอนุรักษนิยมที่รักความก้าวหน้า การที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม Whigs นั้น เป็นผลที่ชายหนุ่มอย่างคนร่วมสมัยต้องการที่จะให้มีการก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งเก่าๆ ที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น และการโจมตีขบวนการปฏิวัติในฝรั่งเศส โดยเฉพาะการวิจารณ์พวกจาก โคแบง (Jacobins) อย่างรุนแรงของเบอร์คนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นอนุรักษนิยมที่ไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือความก้าวหน้า ก้าวไปไกลถึงขั้นทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่

เดิมอย่างหมดสิ้น ซึ่งเบอร์คเคยอ้างถึงทัศนคติของเขาอยู่เสมอว่า “จุดยืน” ของเขานั้นอาศัยหลักการที่เขาเคยยึดถือมาเสมอตลอดเวลา หาใช่เป็นไปตามกระแสความแปรปรวนทางการเมืองแต่อย่างใดไม่

รัฐและการปกครองที่ดี ในแง่ของการจัดองค์กรรัฐบาล จะเป็นการเข้าใจคิดเป็นอย่างมาก หากใช้ความหมายของอนุรักษนิยมกับระบอบการปกครองแบบฟาสซิสต์ว่าหมายถึงสิ่งเดียวกัน เบอร์คในแนวทางอนุรักษนิยมแสดงความคิดเห็นว่ารูปการปกครองที่ดีที่สุด ไม่อาจจะกำหนดลงไปตายตัวได้ รัฐบาลต่างๆ ที่มีมาแล้วในอดีตตราบเท่าปัจจุบัน ล้วนเกิดขึ้นได้โดยคุณธรรมของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า รัฐมิได้เกิดขึ้นโดยที่มิใคร่ไปเนรมิตหรือสร้างสรรค์ขึ้น แต่รัฐมีรากเหง้าความเป็นมาฝังลึกลงไปในความรูสึกและสัญชาตญาณของมนุษย์ ดังนั้นรูปแบบของรัฐที่ดีจึงไม่อาจกำหนดลงไปได้ตามนัยข้างต้น นอกจากจะพิจารณาในแง่สัมพันธ์กับสภาพการณ์ รูปแบบของรัฐแบบหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับสภาวะการณ์อย่างหนึ่ง

เบอร์คเตือนว่า เราไม่อาจจะดำเนินรูปการปกครองใดๆ เพียงด้วยหลักการนามธรรมเท่านั้น อย่างไรก็ดี แนวความคิดของเบอร์คเกี่ยวกับรูปของรัฐบางประการต่อมาได้จำกัดรัฐที่ดีไว้ให้ผู้นุชนรุ่นหลังคิดใคร่ครวญชัดเจนขึ้นว่า รูปรัฐที่ดีนั้นน่าจะมีส่วนผูกพันอยู่กับการดำรงอยู่ของรูปรัฐนั้นๆ ได้นานเท่าใด ย่อมแสดงว่ารัฐนั้นต้องมีความดีในตัวของมันเองในแง่ที่เป็นไปได้ที่ว่าเบอร์คจะให้มีความสำคัญแก่รูปการปกครองของอังกฤษในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับสรุปรัฐธรรมนูญของอังกฤษว่าเป็นรัฐธรรมนูญ ธรรมเนียมอันเก่าแก่ เป็นรัฐธรรมนูญอันมีหลักฐานประการเดียวที่กล่าวได้ว่ามีอยู่มาชั่วนาน

เมื่อรัฐที่ดีมีส่วนผูกพันกับสิทธิของหลักธรรมเนียมอันเก่าแก่ ดังนั้น รัฐที่ดีจึงไม่ใช่รัฐที่มุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ตรงกันข้าม ควรจะช่วยรักษาคุณสมบัติลักษณะของสถาบันนั้นไว้โดยสิ่งที่ซึ่งเปลี่ยนมาแทนที่อาจไม่ดีเท่าเก่าก็ได้ และอาจไปไกลถึงกับเลวร้ายกว่าเสียด้วยซ้ำ สำหรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นมากรณีเช่นรูปแบบการปกครองที่เป็นคิงรคหรือเมืองของชาตาน แต่เป็นรัฐที่เกิดจากความประสงค์ของพระเจ้าอันเนื่องมาจากความเชื่อของคนร่วมสมัยเบอร์คที่ว่าบ้านการเมืองนั้นมีส่วนผูกพันอยู่กับพระเจ้า แม้แต่เบอร์คเองก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนา ดังคำกล่าวของเบอร์คที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์อย่างไม่น่าสงสัย เพราะเป็นสิ่งที่ให้ประ โยชน์แก่ประชาชน แต่ผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริงในขั้นสุดท้ายคือ พระเจ้า”

ในเรื่องการปฏิวัติ แม้ว่าเบอร์คจะเขียนคัดค้านและชี้ให้เห็นแต่ผลเสียของการปฏิวัติในหนังสือเล่มอมตะที่มีชื่อเสียงของเขาก็ตาม ตามทัศนคติของเบอร์คการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง ไม่ได้หมายความว่า จะกระทำไม่ได้เลย หากแต่ควรกระทำในรูปของวิวัฒนาการ เพราะอย่างน้อยที่สุดเบอร์คก็เห็นด้วยกับการปฏิรูปการปกครองของอังกฤษในปี 1688

และการปฏิวัติในอเมริกาที่เกิดขึ้นก่อนการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส แต่ความคิดของเบอร์คเมื่อมีอายุมากขึ้น กลับยอมรับว่าการปฏิวัติเป็นสิ่งกระทำได้ ซึ่งเขากล่าวไว้ในปี 1790 ว่า “ต่อเมื่อรัฐบาลใช้อำนาจไปในทางที่ผิด และทำความเดือดร้อนยุ่งเหยิงมาให้” แต่เบอร์คก็ได้ให้ข้อเตือนใจไว้ว่า “การปฏิวัติจะให้ผลแห่งการกระทำในทางชั่วร้ายดังเช่นประสบการณ์ที่มีมาในอดีตเสมอ”

สำหรับในส่วนของผู้ปกครองตามที่เสนอของเบอร์คแล้ว เบอร์คมีความเชื่อว่า มนุษย์ถูกแบ่งโดย ธรรมชาติให้มีความแตกต่างกันในด้านยศถาบรรดาศักดิ์ ในด้านตำแหน่งและชนชั้นว่าผู้ใดควรเป็นชนชั้นผู้ปกครอง (Ruling class) เบอร์คเชื่อว่าคนทั้งหมดไม่สามารถเป็นผู้ปกครองได้ คนที่จะเป็นผู้นำจะต้องมียศตำแหน่งมีบุคลิกลักษณะที่ดี ตลอดจนเป็นผู้มีประสบการณ์ในทุกสังคม ในทุกสังคมจะประกอบไปด้วยคนหลากหลายในการจำแนกประชาชนนั้น สำหรับชนชั้นสูงโดยกำเนิดตามที่เสนอของเบอร์ค ได้แก่ ผู้ที่มีความสามารถมาโดยกำเนิด มีการศึกษา มีความมั่นคง มียศถาบรรดาศักดิ์ ฯ เบอร์คถือเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่เหมาะสมที่จะปกครองประเทศได้ดี เพราะคุณสมบัติของผู้ปกครองดังกล่าวจะเป็นหลักประกันที่แน่นอนที่สุดสำหรับความมีอิสระเสรี ความยุติธรรม และความมั่นคงทางสังคม การยกย่องเฉพาะชนชั้นสูงให้เป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้ปกครอง

ด้วยเหตุผลที่เบอร์ค คิดว่าพวกชนชั้นสูงจะเป็นผู้พิทักษ์เสรีภาพ ช่วยปกป้องสังคมให้ปราศจากระบบเผด็จการแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Monarchical despotism) ควบคู่ไปกับช่วยป้องกันระบบทรราชย์ที่มีคนนิยม (Popular tyranny) อย่างไรก็ดี ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าระบบการปกครองของเบอร์คเป็นแบบอภิชนาธิปไตยอย่างเต็มที่ เพราะผู้ปกครองของเบอร์คจะต้องมาจากการเลือกตั้ง ประชาชนก็มีส่วนในทางการเมืองได้ด้วยวิธีการแสดงมติมหาชน เบอร์คเพียงจำกัดบทบาทของมวลชน (Passive role) แต่ประชาชนก็มีสิทธิเลือกผู้ปกครองของตนได้ (Active part) ด้วยเหตุนี้ ทัศนะของเบอร์ค เช่นว่านี้จึงกล่าวได้ว่า เป็นความคิดที่ไม่ใช่เป็นประชาธิปไตยเสียหมด (รุจิรา เตชางกูร 2528: 94-101)

โดยสรุปแล้วแนวคิดของเบอร์คก็คือ ในส่วนของผู้ปกครอง คนที่จะเป็นผู้นำจะต้องมียศตำแหน่งมีบุคลิกลักษณะที่ดี ตลอดจนเป็นผู้มีประสบการณ์ในทุกสังคมถือเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่เหมาะสมที่จะปกครองประเทศได้ดี เพราะคุณสมบัติของผู้ปกครองดังกล่าวจะเป็นหลักประกันที่แน่นอนที่สุดสำหรับความมีอิสระเสรี ความยุติธรรม และความมั่นคงทางสังคม รัฐที่ดীনน่าจะมีส่วนผูกพันอยู่กับการดำรงอยู่ของรูปรัฐนั้นๆ ได้นานเท่าใด ย่อมแสดงว่ารัฐนั้นต้องมีความดีในตัวของมันเอง

5) ข้อสรุปแนวคิดอนุรักษนิยม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ทำให้สภาพที่เป็นอยู่เลวลงไปอีก การต่อต้านความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงก็น่าจะเป็นสิ่งที่ควรกระทำ พวกอนุรักษนิยมที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นผู้ที่มีความคิดแคบๆ และกีดกันความเจริญก้าวหน้า นั้น เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษบางอย่าง ถ้าจะพิจารณาตามความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แล้ว พวกอนุรักษนิยมมีความผูกพันกับการรักษาสถานภาพดั้งเดิมของระบบเศรษฐกิจแบบเก่า ซึ่งปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดิน และของขุนนางระดับสูง รวมทั้งการต่อต้านการปฏิวัติอุตสาหกรรมด้วย กลุ่มคนเหล่านี้ย้ำความสำคัญของการรักษาสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นพิเศษว่าจะถูกล่วงละเมิดมิได้ ในทางการเมือง นักอนุรักษนิยมได้ปกป้องอภิสิทธิ์ของชนชั้นขุนนาง โดยต่อต้านการเรียกร้องที่จะให้มีรัฐสภา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีรัฐสภาที่มีผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน พวกอนุรักษนิยมเห็นว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมมีผลในการทำลายความสัมพันธ์ดั้งเดิมของตน เพราะ นักอนุรักษนิยม มีความเชื่อว่า คนเราไม่ได้เกิดมาเป็นคนดีตามธรรมชาติ แต่โดยธรรมชาตินั้น คนเรามีแนวโน้มที่จะทำความชั่ว ก่อความวุ่นวายสับสนและในที่สุดก็จะทำลายล้างกันเอง กรอบของระเบียบประเพณีจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นข้อจำกัดความเห็นแก่ตัว และความเย่อหยิ่งของมนุษย์ อีกทั้งทำให้คนเป็นคนดีด้วย ประเพณีจึงมีข้อดีอยู่ตรงที่ว่าเป็นกรอบแห่งความประพฤติที่มั่นคงแน่นอน ถ้าปราศจากประเพณี และคนขาดจริยธรรมขาดความรับผิดชอบแล้วเสรีภาพและการใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบก็จะมีไม่ได้เป็นอันขาด

นักอนุรักษนิยมที่แท้เห็นว่า วัตถุ และการแสวงหากำไรหรือความสุขสบายโดยเอาเปรียบคนอื่น เป็นของไม่ดี และไม่ใช่อุณหภูมิที่พึงปรารถนา คุณค่าที่พึงปรารถนานั้นได้แก่ คุณค่าที่มีอยู่ตามประเพณีดั้งเดิม ดังนั้นจึงย้ำความรักชาติ ความยิ่งใหญ่ของชาติที่เคยมีมาในอดีตเป็นพิเศษ แต่ก็ให้การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Gradual change) เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เขาต้องการให้มันเกิดขึ้นอย่างค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไปดังนั้นพวกอนุรักษนิยมจึงมีความหวาดกลัวต่อการปฏิวัติเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นการถอนรากถอนโคนระบบสังคมแบบเดิม หากเลือกได้เขาจะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ

1.3.5 แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์

1) รูปแบบการปกครอง

เราเรียกระบบการปกครองที่ปกครองโดยคนๆ เดียว ว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ในระบบการเมืองการปกครองแบบนี้ ไม่มีผู้ใดหรือกฎเกณฑ์ใดจะมายับยั้งลิดรอนอำนาจนี้ ได้อำนาจการเมืองการปกครองอยู่กับพระมหากษัตริย์แต่ผู้

เดียว อำนาจของพระมหากษัตริย์นอกจากจะเป็นผู้ใช้กฎหมายแล้วยังเป็นผู้สร้างหรือออกกฎหมาย อีกด้วย พระมหากษัตริย์เท่านั้นเป็นใหญ่ ไม่ใช่กฎหมายที่เป็นใหญ่ซึ่งมีนักทฤษฎีหรือนักคิดที่สนับสนุนความคิดนี้หลายคน เช่น ซ็อง โบแดง (ค.ศ. 1530-1596)

ในแนวคิดของ ซ็อง โบแดงเรื่อง ราชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อันชอบธรรม กษัตริย์ต้องการกฎหมายธรรมชาติ เช่นเดียวกับราษฎรต้องการพกษัตริย์ผู้ทรงธรรม ซึ่งเป็นแหล่งเดียวที่มีอำนาจสูงสุด อาจกล่าวได้ว่าในระบบเช่นนี้ กษัตริย์ปกครองไพร่ฟ้าด้วยความยุติธรรมอย่างแท้จริง ประชาชนจึงยอมรับอย่างจริงใจแน่แท้ เหมือนกับการยอมรับในความงามแห่งดวงตะวัน โบแดงเห็นว่า “ความสำคัญของกษัตริย์ ต้องทำให้ประชาชนเคารพ และปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เหมือนกับเขาเป็นราษฎรของพระองค์ ที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กษัตริย์ได้บัญญัติขึ้น” ตามทัศนะของ โบแดง กษัตริย์จะได้รับความสำเร็จในการปกครองต้องมีลักษณะดังนี้

1. มีความเมตตาเป็นนิสัย
2. มีความรอบคอบในราชกิจ
3. มีความกล้าหาญ
4. มีทรัพย์สิน
5. ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก
6. รักษาคำพูด
7. สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา
8. มีความกรุณาต่อราษฎร
9. มีบุคลิกดี
10. แสวงหาแต่คุณธรรม
11. เกรงกลัวต่อความชั่ว
12. มีความยุติธรรม(กวี อิศริวรรณ ม.ป.ป.: 49-50)

โบแดงกล่าวว่า “มิตรภาพที่ถาวรระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน จะปรากฏขึ้นทันทีที่ประชาชนและกษัตริย์มีความกลมเกลียวกัน” นั้นหมายถึงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเคารพต่อกฎหมายของกษัตริย์ และกษัตริย์เคารพต่อพระเจ้า แต่ถ้าจะให้กษัตริย์ประสบความสำเร็จในการปกครองจริงๆ ก็ต้องมีคุณลักษณะ 12 ข้อ ดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อกษัตริย์ปกครองไพร่ฟ้าด้วยความยุติธรรมอย่างแท้จริง ประชาชนก็จะยอมรับอย่างจริงใจ ความสำเร็จในการปกครองก็จะเกิดเป็นจริง

2) อำนาจของกษัตริย์

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (ค.ศ. 1638-1715) ได้ชื่อว่าเป็น “สุริยเทพ” ผู้สร้างและปกครองฝรั่งเศสมากกว่า 50 ปี “เราก็คือรัฐ” หลุยส์ทรงตรัส กษัตริย์ทั้งหลายในยุโรปต่างก็

เลียนแบบหลุยส์ รวมทั้งราชวงศ์สจวร์ตในอังกฤษ อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ก็ได้รับการสนับสนุนโดยทฤษฎีว่าด้วย “สิทธิจากพระเจ้า” (คือ ผู้ปกครองได้รับมรดกมอบหมายจากพระเจ้า ฉะนั้นประชาชนต้องเชื่อฟังกษัตริย์ผู้เปรียบเสมือนบิดาของเขาทั้งหลาย ดังในบทบัญญัติที่ 5 ที่ว่า “จงยกย่องบิดามารดาของท่าน”) หรือในการกล่าวของฮอบส์ที่ว่ามนุษย์ควรอยู่ภายใต้อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ ซึ่งรวมทั้งเจตน์จำนงและเหตุผล เพื่อความปลอดภัยของทุกคน ฉะนั้น อำนาจเด็ดขาดทางการเมืองจึงดูเหมือนว่ามาจากเจตจำนงที่มีเหตุผลของทั้งประชาชนและกษัตริย์ ซึ่งในแง่ของความมีอิสระของรัฐ และอำนาจอันสมบูรณ์ของกษัตริย์ ได้มีความแตกต่างไปจากแต่เดิม ซึ่งก็อยู่ในแง่เดียวกับคำกล่าวของเดการ์ต เกี่ยวกับสติสัมปชัญญะของมนุษย์ที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นใหม่ ซึ่งจิต ความคิดของมนุษย์มีอิสระแต่มีวิธีการคิด เช่นเดียวกับกษัตริย์ที่มีอำนาจเด็ดขาด ก็มีได้แสวงหาอำนาจตามอำเภอใจแต่ถือว่าทรงรับพิศชอบสูงสุดและมีความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้กษัตริย์ยังทรงรับพิศชอบต่อความมีระเบียบและความปลอดภัยภายนอกราชอาณาจักรด้วยโดยอาศัยวิธีการทูตและการสนับสนุน โดยพลังจากกองทัพ ซึ่งช่วยให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจขึ้นเป็นที่แน่นอนว่า การกระทำย่อมแตกต่างไปจากทฤษฎี แต่ว่าทฤษฎีได้ให้แนวคิดใหม่และพื้นฐานระดับใหม่ (เช่น ในอังกฤษ ทฤษฎีว่าด้วย “สิทธิจากพระเจ้า” ได้ถูกโต้แย้งโดยความคิดเกี่ยวกับ “ผู้รับพิศชอบ” ของ ล็อก ซึ่งได้รับชัยชนะในการปฏิวัติ ปี ค.ศ. 1688 และได้มีอิทธิพลต่อนักคิดแนวหน้าทุกหนทุกแห่ง)

ในศตวรรษที่ 18 ความคิดเกี่ยวกับอำนาจสมบูรณ์ของกษัตริย์ได้เน้นในแง่ที่ต่างกัน “ผู้มีอำนาจแห่งยุคแสงสว่างทางปัญญา” (Enlightened despot) เป็นผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในยุคนี้ด้วย คือ เป็นนักปฏิรูปเพราะยอมรับในข้อแนะนำ วิพากษ์วิจารณ์ และ “มีแสงสว่างทางปัญญา” (Enlightened) โดยนักปราชญ์หรือผู้มีสติปัญญาทั้งหลายในบางครั้งก็ทำตัวเป็น “นักสมัครเล่น” (Amateur) เหมือนกับพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 (มหाराช) แห่งปรัสเซีย (ค.ศ. 1740-86) เป็นผู้อุปถัมภ์ นักปราชญ์และผู้มีความสามารถทั้งหลาย ซึ่งในแง่ทฤษฎีแล้ว “ผู้มีอำนาจแห่งยุคแสงสว่างทางปัญญา” ได้ให้แบบอย่างแก่ประชาชนในการคิดทางปรัชญา ดังที่ เจเรมี เบนแธม (ซึ่งอยู่ในยุคของพระนางแคทเธอรีนแห่งรัสเซีย พระเจ้าเจเซฟ ที่ 2 และพระเจ้ากุสตาวัสที่ 3 แห่งสวีเดน) เบนแธมกล่าวอย่างมีความหวังว่า “ผู้ปกครองควรที่จะให้นักปราชญ์มีส่วนร่วมในการปกครอง และนักปราชญ์ก็ควรที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในศาสตร์ของเขา” อย่างไรก็ตามการปฏิวัติฝรั่งเศสก็ได้สั่นคลอนความหวังในความก้าวหน้าของยุคแสงสว่างทางปัญญา กฎธรรมชาติและสัญญาประชาคม

ในการกล่าวถึงอำนาจอันเด็ดขาดของกษัตริย์ โดยการอ้างสิทธิจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของหรือผลประโยชน์ของสังคมดูเหมือนจะถูกปฏิเสธทั้งในแง่ปฏิบัติและในแง่ทฤษฎี (ดังเช่นสงครามกลางเมืองในอังกฤษ) ความคิดสองประการที่ได้ปรับมาใช้ในกฎหมาย คือ กฎธรรมชาติ

และสัญญาประชาคมซึ่งมีส่วนช่วยในข้อถกเถียงที่กำลังเกิดขึ้นขณะนั้น (จูเลียน ฮักซ์ลีย์ และคณะ 2542: 75-76)

3) อำนาจทางการเมืองของกษัตริย์แบบไทย

แนวความคิดทางการเมืองการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้ แม้ไทยจะได้รับอิทธิพลมาจากขอม แต่ขอมก็ได้รับแนวความคิดนี้มาจากอินเดีย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าต้นตอของแนวความคิดนี้ได้มาจากอารยธรรมอินเดียโดยตรง ซึ่งตามความคิดของศาสนาฮินดู และพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์มิได้เป็นเพียงผู้นำทางการเมืองการปกครองของรัฐเท่านั้น แต่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นทั้งรัฐและสังคมเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุด เป็นจักรกลของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังที่วิลเลียม ซิฟฟิน (William J. Siffin) ได้กล่าวไว้ว่า

“พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง พระองค์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี ทรงเป็นผู้ถืออาญาสิทธิ์ และทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ความชอบธรรมแห่งตำแหน่งของพระองค์อยู่ในฐานะที่ใครจะมาท้าทายไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่มีรัฐจะมีก็แต่อาณาจักรของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นเจ้าของอาณาจักร และอาณาจักรนั้นมีไว้เพื่อสนองเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์” นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดทางการเมืองการปกครองในเรื่องเทวภาพ (Divinity) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์เป็นเทพเจ้า แต่ไม่ได้หมายความว่า การอ้างสิทธิ์ในทางปกครองจากเทพเจ้าเสมอไป การอ้างเทพเจ้ามีความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครองในแง่ของการสร้างความเชื่อถือให้กับขุนนางและประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองและเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสะดวกในการปกครองบังคับบัญชาขุนนางระดับต่างๆ ในระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ขาดการจัดตั้งและไว้อำนาจเทวภาพมีความสำคัญมากกว่าเทวสิทธิ์ เทวภาพมีความสำคัญต่อประชาชนในด้านสัญลักษณ์ทางการเมือง โดยเป็นเครื่องช่วยแสดงให้คนในสังคมเห็นว่าผู้ปกครองมีลักษณะแตกต่างไปจากคนทั่วไป กล่าวคือเป็นอภิมนุษย์ (จุมพล หนิมพานิช 2543: 231)

ในทัศนะของ จอห์น ฟิกจิส (John Figgie) ทฤษฎี

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีองค์ประกอบดังนี้

1. ระบอบราชาธิปไตย โดยเป็นสถาบันที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสถาปนาขึ้นมา
2. สิทธิของการสืบราชสมบัติตามสายโลหิตเป็นเองที่ไม่อาจลบล้างได้
3. พระมหากษัตริย์รับผิดชอบโดยตรงต่อพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น

4. การไม่ลุกขึ้นต่อต้าน และการเชื่อฟังแบบก้มก้น (Passive obedience) เป็นบัญญัติที่พระเจ้าเป็นเจ้ากำหนดให้มนุษย์ต้องยึดถือปฏิบัติ

ข้อบัญญัติเหล่านี้ไม่มีข้อใดที่เป็นของใหม่สำหรับยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หากแต่ได้ให้ความหมายที่ใหม่ ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้เกิดสูตรการเมืองใหม่ขึ้นมา ซึ่งมีความสำคัญต่อความคิดทางการเมืองในยุโรปเป็นเวลานานนับเป็นศตวรรษ หรือกว่านั้นและยังถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนาทฤษฎีเสรีประชาธิปไตยอีกด้วย (สนธิ เทศานันท์ 2548: 25)

รูปแบบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์สำหรับประเทศไทย เราได้ใช้รูปแบบการปกครองดังกล่าวมายาวนาน ตั้งแต่ก่อนสุโขทัยเป็นราชธานี ดังที่ทราบกันดีแล้วนั้น อำนาจสิทธิขาดอยู่ที่พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองเป็นสำคัญ หากแต่ในการปกครองแบบนี้มีทั้งที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครอง (กษัตริย์) ประกอบไปด้วยธรรมคุณธรรมแล้วการปกครองแบบนี้ก็จะบรรลุจุดหมายเช่นกันคือ ความผาสุกของประชาชน ซึ่งหากจะกล่าวโดยข้อเท็จจริงแล้ว การปกครองในทุกรูปแบบล้วนแล้วแต่มีความปรารถนาต่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนทั้งสิ้น เพลโตก็เป็นผู้หนึ่งที่มีทัศนะต่อการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เขาได้กล่าวว่า “รัฐที่ปกครองโดยคนๆ เดียวและกฎหมายเป็นรัฐที่ดีที่สุด (สุพจน์ บุญวิเศษ 2549: 83)

ในด้านของอำนาจส่วนใหญ่ในรูปแบบการปกครองอย่างนี้ก็ไม่ต่างกันนัก คือ เป็นของผู้ปกครองผู้เดียวจะมีกฎหมายกำกับหรือไม่ก็ตาม ในส่วนของไทยปรากฏการณ์แห่งความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่แท้จริงได้บังเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตน โกสินทร์ ซึ่งนับแต่นั้นมาการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์มีความสำคัญสูงสุดในทุกๆ ด้าน อาจกล่าวได้ว่า การใช้พระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์วิเคราะห์ได้ว่า อำนาจทางการเมืองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิง ไปจากสมัยราชาธิปไตย กล่าวคือ ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์องค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุดเป็นล้นพ้นโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ หรือผู้ใดมาขัดขวางหรือบังคับได้ ทั้งนี้ การใช้พระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์จึงต้องเป็นไปตามหลักการที่สมควรและเป็นไปโดยยุติธรรม ทั้งนี้ ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดังกล่าว การใช้พระบรมราชานุญาตของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามก็เป็นที่เชื่อถือถึงศรัทธาของราษฎรว่าเป็นไปเพื่อทำนุบำรุงราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริว่า อำนาจการเมืองการปกครองของพระเจ้าแผ่นดินจึงควรเป็นไปประเพณีแบบเดิม (แอบโซลูตโมนากี) ดังความต่อไปนี้

“.....ปรกติทุกวันนี้ ราษฎรย่อมเชื่อถือเจ้าแผ่นดินว่าเป็นผู้อยู่ใน
ยุติธรรม และเป็นผู้รักใคร่คิดจะทำนุบำรุงราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุขยิ่งกว่าผู้อื่นทั่วหน้ากันเป็นความ
จริง เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรว่าราชนาภาพของพระเจ้าแผ่นดินควรจะกำหนดตาม
แบบเดิม”

อำนาจทางการเมืองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงเป็นอำนาจ
สูงสุดเด็ดขาดของผู้ปกครองซึ่งพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจดังกล่าว ดังที่ศาสตราจารย์
เสนห์ จามริก ได้อธิบายว่า ในกรณีของไทยนั้นการมีรัฐธรรมนูญให้ปรากฏเป็นปรากฏการณ์อย่าง
หนึ่งทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงแล้ว รัฐธรรมนูญอาจเป็นเพียงเอกสารหรือเครื่องบ่ง
บอกถึงอำนาจสิทธิ์ขาดของผู้ปกครอง อันเป็นการตรงกันข้ามกับความหมายในเชิงจำกัดอำนาจ

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงอาจสรุปได้ว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อัน
สมบูรณได้บังเกิดขึ้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตน โกสินทร์
อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในอย่างน้อยสองประการคือ กำเนิดของรัฐ – ชาติ (รัฐประชาชาติ :
Nation – State) ซึ่งเป็นผลมาจากการยกเลิกระบบไพร่และระบบทาสในรัชสมัยของพระองค์ เป็น
ประการแรก และการปฏิรูปการปกครอง ใน พ.ศ. 2435 เป็นประการที่สอง ส่งผลให้เกิดการรวม
อำนาจเข้าสู่สถาบันพระมหากษัตริย์ การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและขยายอำนาจของส่วนกลาง
ไปยังภูมิภาคและหัวเมืองต่างๆ รวมทั้งทรงทำการปฏิรูประบบการคลัง การศาลและการทหาร
(วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2548: 312-315)

4) ข้อสรุปของแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ทรงเป็น
ศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง พระองค์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบาร์มี ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิ
และทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ความชอบธรรมแห่งตำแหน่งของพระองค์อยู่ในฐานะที่ใคร
จะมาทำทลายไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีรัฐจะมีก็แต่อาณาจักรของพระองค์ พระองค์ทรงเป็น
เจ้าของอาณาจักร และอาณาจักรนั้นมีไว้เพื่อสนองเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์
พระมหากษัตริย์ หากแต่ในการปกครองแบบนี้มีทั้งที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม กล่าวคือ ถ้า
ผู้ปกครอง (กษัตริย์) ประกอบไปด้วยธรรมคุณธรรมแล้วการปกครองแบบนี้ ก็จะบรรลุจุดหมาย
เช่นกันคือ ความผาสุกของประชาชน ซึ่งหากจะกล่าวโดยข้อเท็จจริงแล้ว การปกครองในทุก
รูปแบบล้วนแล้วแต่มีความปรารถนาต่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนทั้งสิ้น เพลโตก็เป็นผู้หนึ่งที่มี
ทัศนะต่อการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เขาได้กล่าวว่า “รัฐที่ปกครอง โดยคนๆ เดียวและ
กฎหมายเป็นรัฐที่ดีที่สุด”

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วาสนา นาน่วม (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร” ผลการศึกษาพบว่า ต้นกำเนิดความคิดทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร คือ

1. กระบวนการกล่อมเกลாதองศาทางสังคม จากสถาบันการศึกษาของทหารและ สังคมของทหาร ที่มีการถ่ายทอดปลูกฝัง ความคิด ความเชื่อแบบทหาร

2. ประสบการณ์ทางการเมืองโดยตรง

ซึ่งความคิดทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร โดยสรุปนั้นมีดังนี้

1. สถาบันทหารเท่านั้น ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้

2. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเมือง ระบบการเมือง และชุมชนทางการเมือง

3. กองทัพสามารถเป็นรากฐานอำนาจทางการเมือง ให้รัฐบาลและนายกรัฐมนตรีได้

โดยสรุปแล้วความคิดทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร จึงอยู่ภายใต้กรอบของอำนาจทางทหารเท่านั้น ต้องใช้อำนาจทางทหารเท่านั้นที่จะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ อีกทั้งสามารถอำนวยความสุขให้เกิดแก่ประชาชนได้จริง

ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดทางการเมืองของคาร์ล ชมิตท์ : ความเป็นการเมือง , สภาวะสมัยใหม่ และเสรีประชาธิปไตย” ซึ่งในความคิดเรื่องความเป็นการเมือง (The Political) นั้น ชมิตท์ชี้ให้เห็นว่า “ความเป็นการเมือง” หมายถึงการแยกมิตรแยกศัตรู จึงจำเป็นต้องคิดถึงการเมืองในแง่ของการขัดแย้ง แข่งขันระหว่างหน่วยทางการเมืองต่างๆ อย่างไม่รู้จักจบ ส่วนในความคิดในเรื่องขององค์อธิปัตย์นั้น ชมิตท์ชี้ให้เห็นว่าความเป็นองค์อธิปัตย์สัมพันธ์กับอำนาจตัดสินใจขั้นสูงสุดทางการเมือง ยังผลให้ทฤษฎี การเมืองไม่อาจปฏิเสธการดำรงอยู่ขององค์อธิปัตย์ได้ รวมทั้งไม่สามารถคิดถึงองค์อธิปัตย์แต่ในแง่ของการบังคับกฎหมาย และผูกขาดความรุนแรงอีกต่อไป ส่วนในเรื่องสภาวะสมัยใหม่นั้น ชมิตท์แสดงให้เห็นว่าการเมืองในสภาวะสมัยใหม่ได้ทำลาย “ความเป็นการเมือง” ลงไปอย่างไรบ้าง อันเป็นจุดตั้งต้นสำคัญต่อการคิดถึงการเมืองแบบที่มีลักษณะถึงรากถึงโคน แยกแยะไม่หยุดนิ่ง รวมทั้งเต็มไปด้วยการจัดความสัมพันธ์ขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา

ผลการศึกษาพบว่า แนวความคิดทางการเมืองของชมิตท์นั้น มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับทฤษฎีการเมืองและปรัชญาหลายกระแส ทำให้แม้ข้อเสนอทางทฤษฎีของชมิตท์โน้มเอียงจะนำไปสู่การยอมรับความสำคัญขององค์อธิปัตย์แบบเอกบุคลิก แต่ด้วยทฤษฎีของชมิตท์เองก็เปิด

โอกาสให้ผู้อ่านคิดถึงความเป็นการเมือง ในลักษณะที่แตกต่าง ไปจากข้อเสนอของหมิทท์ด้วยเหตุ
 ดังนี้ การอ่านหมิทท์จึงไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ข้อสรุปทางทฤษฎีแบบเดียวกับหมิทท์ก็เป็นได้ หาก
 สามารถอ่านหมิทท์เพื่อทำความเข้าใจเสรีประชาธิปไตยให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟู
 ความเป็นการเมืองขึ้น ในชีวิตทางการเมืองของชุมชนการเมืองในปัจจุบัน

สมยศ รัชกุลวิทยา (2539: 91-94) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดทางการเมืองของ
 ปัญญานันท์ทิกขุ” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดทางการเมืองของท่านมีความสำคัญที่พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นความคิดทางการเมืองที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากพุทธศาสนา การมองปัญหา
 การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศและของโลก ตลอดจนแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหา
 ต่างๆ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนา โดยอาศัยกฎเกณฑ์หรือแนวทางตามพระธรรมคำสั่งสอน
 ของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก

2. เพราะเหตุที่ความคิดทางการเมืองของท่าน ได้รับการกล่อมเกลามาจากพุทธศาสนา
 โดยตรงจึงทำให้มีจุดอ่อน 2 ประการ

2.1 มีลักษณะเป็นความคิดในเชิงอุดมคติ ซึ่งอาจมีปัญหาในการประยุกต์ใช้กับ
 สังคมการเมืองไทยให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง การเน้นความสำคัญไปที่ตัวบุคคล โดยมุ่งหวังที่
 จะทำให้คนทุกคน หรือคนส่วนใหญ่เป็นคนดีตามแนวทางของศาสนา เมื่อคนส่วนใหญ่เป็นคนดีมี
 จริยธรรมแล้ว คนเหล่านั้นจะสร้างหรือปรับปรุงแก้ไขระบบ โครงสร้างต่างๆ ของสังคมการเมืองให้
 ดีขึ้นได้นั้น เมื่อพิจารณาในเชิงนามธรรมแล้วเป็นเรื่องที่มีเหตุผลและเข้าใจได้ไม่ยาก แต่ถ้าพิจารณา
 ในเชิงรูปธรรมแล้วกลับเป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะปฏิบัติให้เป็นจริงได้

2.2 เป็นการให้ความสำคัญในเรื่องตัวบุคคลโดยละเอียดหรือมองข้ามตัวระบบหรือ
 โครงสร้างของสังคมการเมือง ซึ่งน่าจะไม่ใช่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหามองสังคมการเมืองได้ทั้งหมด
 ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาบางเรื่องจำเป็นต้องแก้ไขที่ระบบหรือโครงสร้างเพราะการที่จะแก้ไขตัวบุคคล
 ไม่สามารถทำได้ในเวลาอันรวดเร็ว และในหลายๆกรณีก็เป็นไปได้อาจหรืออาจเป็นไปไม่ได้เลย

3. เมื่อพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรแล้วจะเห็นได้ว่า
 ความคิดทางการเมืองของท่านปัญญานันท์ทิกขุ เป็นตัวแทนของฝ่ายศาสนจักร ซึ่งความเห็นของ
 นักวิชาการหลายคนเห็นว่า ฝ่ายศาสนจักรถูกรบง้างโดยฝ่ายอาณาจักร และรัฐหรือผู้ปกครองได้ใช้
 ศาสนาเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมในอำนาจปกครองของตนตลอดมา

4. ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย ท่านให้ความสำคัญแก่
 เรื่องของจิตใจของคนมากกว่าเรื่องวัตถุภายนอก เสรีภาพหรือสันติภาพต้องมาจากจิตใจภายใน ถ้า
 จิตใจไม่มีเสรีภาพหรือสันติภาพแล้ว เสรีภาพหรือสันติภาพภายนอกก็ไม่สามารถมีได้อย่างแท้จริง
 ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงในทัศนะของท่าน เป็นระบอบที่นักการเมืองและประชาชนมีธรรมะ

ประจำใจ ซึ่งจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวเป็น “ธรรมาธิปไตย” อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ความคิดทางการเมืองของท่านจะมีจุดอ่อนอยู่บ้าง บางประการ แต่ก็ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติแก่สังคมการเมืองไทย ได้ในหลายเรื่องหลายกรณี

สมศักดิ์ เนียมเล็ก (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดทางการเมืองของท่าน พุทธทาสภิกขุพบว่า ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ มีพื้นฐานจากความคิดทางศาสนานิกายเถรวาทนอกจากนั้นท่านยังได้นำหลักการบางอย่างของพุทธศาสนานิกายเซน และหลักการคริสตศาสนา ตามความเข้าใจของท่าน อธิบายความคิดทางการเมืองของท่าน ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ มีความเป็นพลวัตรตามสภาพการณ์ทางสังคมการเมือง ที่เป็นอยู่ในขณะที่ท่านเสนอความคิด โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ.2516-2519 คุณค่าความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ อาจพิจารณาได้ในสองส่วนด้วยกัน ส่วนแรก ในฐานะหลักการหรือคุณค่าทางจิตใจ ท่านพุทธทาสเสนอว่าระบบการเมืองใดก็ตาม ถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง ท่านได้เสนอระบบการเมืองแบบ “ธัมมิกสังคมนิยม” เป็นระบบการเมืองในอุดมคติของท่าน เราอาจนำความคิดของท่านในส่วนนี้ ไปเผยแพร่เพื่อเป็นรากฐานของความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมืองได้ ส่วนที่สอง ในด้านของระบบการปกครอง การที่ท่านพุทธทาสเห็นว่า การปกครองที่ผู้ปกครองใช้วิธีการเผด็จ โดยมีธรรมกำกับ เป็นการปกครองที่ดีที่สุด

สุวิมล อิศระธนาชัยกุล (2546: 77) ได้ศึกษาถึงความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมไทย: ศึกษากรณีนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พบว่า ในนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินแสดงให้เห็นถึงความคิดแบบอนุรักษนิยมของท่าน ที่ให้ความสำคัญกับประเพณี เพราะประเพณีเป็นสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงระเบียบ ความเชื่อหลักปฏิบัติที่สืบทอดมายาวนานยอมผ่านการกลั่นกรองมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แสดงให้เห็นถึงประเพณีเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับสถาบันหลักของสังคมไทย ทั้งสถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นประเพณีจึงมีความสำคัญที่จะช่วยแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นไทยที่เราสมควรภูมิใจ

การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่ขัดต่อวิถีชีวิตความเป็นไทยจึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เช่น การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่พยายามเปลี่ยนแปลงตามอย่างมหาอำนาจตะวันตก เป็นสิ่งที่ท่านค่อนข้างไม่เห็นด้วยเพราะถือว่าแต่ละประเทศ แต่ละสังคมย่อมต้องมีประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน การบังคับใช้มาตรฐานเดียวกันย่อมเป็นไปได้ นอกจากนี้ความคิดในการต่อต้านคอมมิวนิสต์และความคิดแบบกษัตริย์นิยมและประเพณีนิยมก็เป็นความคิดที่เด่นชัดของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยเฉพาะช่วงที่แต่งนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน เป็นช่วงที่แนวคิดฝ่ายซ้ายกำลังแพร่ระบาด ท่านจึงแต่งนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินมาเผยแพร่แนวคิดกษัตริย์นิยม และประเพณีนิยมตอบโต้แนวคิดของปัญญาชนฝ่ายซ้ายขณะนั้น

ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2544: 154) ได้ศึกษาถึงแนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี พบว่า ภายใต้สถานการณ์ที่ “วุ่นวาย”ทางการเมืองที่แสดงออกทั้งในด้านการปะทะ ทางความคิด และ การต่อสู้ ด้วยความรุนแรง รวมทั้งสถานการณ์ทางเศรษฐกิจไทยที่ชะงักงัน ปัญหาด้านอุตสาหกรรมการว่างงาน ปัญหาด้านราคาพืชผลการเกษตร เห็นได้ว่าการที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีแนวทาง ประนีประนอม และยืดหยุ่น สันติวิธี กระทั่งดูเป็น “ความอ่อนแอ” และ “กลับกลอก” ในทัศนะของแต่ละฝ่ายนั้น ก็อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นแนวความคิดและบุคลิกทางการเมืองที่น่าจะสอดคล้องกับยุคสมัยดังกล่าวนี้ สำหรับแนวความคิดในด้านเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศความสามารถ “สัมผัส” และ “ปรับรับ” ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ก็เป็นจุดที่ทำให้ แนวความคิดทางเศรษฐกิจในเรื่อง “เงินผัน” (คึกฤทธิ์) และแนวความคิดการเมืองระหว่างประเทศ ในเรื่องนายกรัฐมนตรีไทยคนแรกๆ ที่ไปเมืองจีนแดงก็เป็น “ตำนาน” สำคัญทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และพรรคกิจสังคม

พระมหาเมี้ยน ทองวิจิตร (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองเชิงพุทธซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวความคิดทางการเมืองการปกครองที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และเอกสารที่กล่าวถึงความในพระไตรปิฎก ตลอดจนความคิดของนักวิชาการ พบว่าพระพุทธานุศาสนามีความสัมพันธ์กับการเมืองมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจึงมีปรากฏในพระไตรปิฎกมากมาย ทั้งวิธีการในการปกครอง อุดมคติของนักปกครอง แต่มิได้กำหนดว่ามีรูปแบบประการใด หากแต่ให้นำหลักธรรมมาธิปไตยหรือการใช้หลักธรรมเป็นแม่บท เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักธรรมในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยนั้น ใช้หลักของอภิธานิยธรรม ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร เป็นสำคัญ ผู้ปกครองที่ดีและทรงคุณธรรม ใช้ในหลักของพรหมวิหาร 4 สัปปุริสธรรม และอคติ 4 ส่วนหลักธรรมของผู้ถูกปกครองหรือประชาชนใช้หลักอธิปไตย สาราณียธรรม อภิธานิยธรรม ฆราวาสธรรม ทิฎฐธัมมิกสังวัตตนิคธรรม สังคหวัตถุ 4 และมงคลชีวิต 38 ประการ

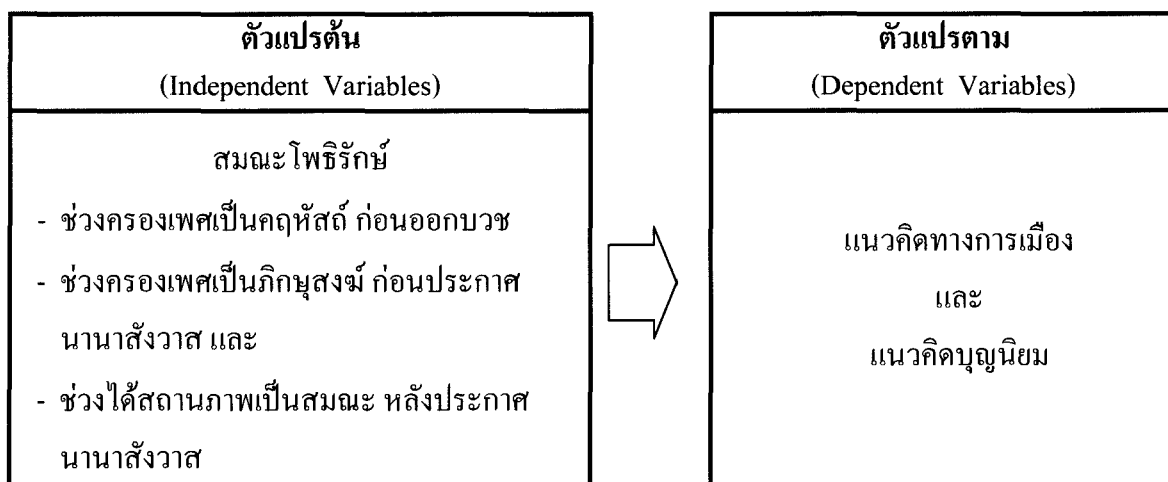
พระพุทธเจ้าเองก็ทรงมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นอย่างดี แต่พระองค์ทรงมีฐานะอยู่เหนือการเมือง หรือ ทรงเป็นกลางทางการเมือง ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อที่จะทำให้การปกครองของประเทศนั้นๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะว่าไม่ว่ารูปแบบการปกครองแบบใดก็ตามล้วนแล้วแต่มีข้อผิดพลาดบกพร่องทั้งนั้น หากปรับปรุงข้อบกพร่องนั้นๆ ให้เป็นธรรมแล้ว ระบบการเมืองนั้นก็สามารที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนได้

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะ โพธิ์รักษ์ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเจาะลึกถึงแนวคิดของท่านในแง่ที่ว่า แนวคิดทางการเมืองของท่านมีลักษณะอย่างไร ซึ่งในขณะเดียวกันนั้น ก็มีการวิเคราะห์ถึง แนวคิดบุญนิยม ของท่านสมณะ โพธิ์รักษ์ว่ามีความหมายอย่างไร

ดังนั้นกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นการกล่าวถึงแนวคิด “อุดมคติ เฟเบียน” ที่นำมาใช้ในการกำหนดเป็นกรอบของแนวคิดนั้นเน้นที่ “ความอดทนรอคอย และการสร้างพื้นฐานต่างๆ” เพื่อที่จะให้แนวคิดนี้บังเกิดผลต่อสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงต้องกล่าวถึง ลักษณะขององค์ประกอบต่างๆของแนวคิด ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึง ลักษณะของแนวคิดที่ได้แสดงออกต่อสังคม โดยมีบทบาทและแนวทางในการกำหนดทิศทางของแนวคิด และการสร้างพื้นฐานต่างๆไว้เพื่อรองรับแนวคิดของตน

ในขณะเดียวกันก็จะเป็นการกล่าวถึง “ประชาธิปไตย” ในด้านอำนาจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียม ความยุติธรรม อันเป็นทั้งจุดหมายและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพื้นฐานในด้านต่างๆ ที่แนวคิดได้สร้างขึ้น เหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงพรรคการเมืองที่อยู่ภายใต้แนวคิด และเป็นกลไกที่สำคัญในการสื่อทำความเข้าใจต่อแนวคิด รวมทั้งกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ที่แนวคิดได้กำหนดและกำกับต่อพรรค อีกทั้งจะเป็นข้อพิจารณาให้เห็นว่า แนวคิดทางการเมืองของสมณะ โพธิ์รักษ์นั้นเป็นอย่างไร มีจุดหมายปลายทางอย่างไร โดยสามารถเขียนความสัมพันธ์ของตัวแปรเป็นตารางภาพได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องแนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก และรวมกับการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ไปพร้อมกัน โดยผู้วิจัยให้นำหน้าของข้อมูลทั้งสองฝ่ายเท่าๆ กัน กล่าวคือ การสัมภาษณ์ท่านสมณะโพธิรักษ์ และบุคคลผู้ใกล้ชิดถือเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งมีน้ำหนักของความเป็นข้อสรุปในปัจจุบันที่ชัดเจน ส่วนด้านเอกสารนั้นถือเป็นข้อมูลที่สำคัญในด้าน มิติของเวลา และการยืนยันของการพัฒนาทางความคิดทั้งในส่วนของอดีตและปัจจุบัน ในการนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ท่านสมณะโพธิรักษ์ ถือเป็นประชากรการวิจัยที่สำคัญหรือเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ เนื่องจากว่า เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการศึกษาวิจัยแบบเจาะลึก

2. เครื่องมือในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์นั้น ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตการณ์ประกอบกัน การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง และการสังเกตการณ์ ก็เป็นแบบไม่มีโครงสร้างเช่นกัน อีกทั้งใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารร่วมด้วย จึงมีแบบของเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

2.1 แบบการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์

สัมภาษณ์ ณ สถานที่.....

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราชเวลา.....ถึง.....น.

ผู้ให้สัมภาษณ์.....(ตำแหน่ง หรือ ฐานะ).....

สัมภาษณ์โดย.....(ผู้วิจัย)

อุปกรณ์ที่ใช้บันทึกข้อมูล...เครื่องบันทึกเสียง และ กล้องถ่ายรูป

2.2 แบบการเก็บข้อมูลจากเอกสาร

-
- 1) ข้อมูลบรรณานุกรม.....
.....
 - 2) เอกสารนี้เขียนโดย.....
.....
 - 3) มีส่วนสัมพันธ์กับสมณะโพธิรักษ์อย่างไร.....
.....
.....
 - 4) มีเนื้อหาที่สำคัญคือ.....
.....
.....
 - 5) ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์คือ (ระบุหน้า).....
.....
.....
 - 6) ข้อคิดเห็น วิจาร์ณ ในส่วนต่างๆของ กรอบแนวคิดทฤษฎี และวัตถุประสงค์ ..
.....
.....
.....

2.3 แบบการเก็บข้อมูลการสังเกตการณ์

ประกอบการสัมภาษณ์ เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์
 สังเกตการณ์ ณ.สถานที่.....
 วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช 25.....
 เวลา.....ถึง.....น.
 ผู้ถูกสังเกตการณ์.....(ตำแหน่ง).....
 สังเกตการณ์โดย.....

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์

- 1) พฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต.....
 ก. พฤติกรรมทางกาย.....

- ข. พฤติกรรมทางวาจา.....
- 2) คำพูดที่แสดงออก.....
 - ก. การพูดซ้ำๆในประโยคที่เน้นถึงบ่อยๆ.....
 - ข. เมื่อพูดถึงเรื่องบางเรื่อง ประกอบด้วยอารมณ์.....
- 3) แนวคิดที่แสดงออกในด้านที่เกี่ยวกับการเมือง.....

.....

.....
- 4) ความเห็นของผู้พูดต่อหัวข้อที่กำลังพูดถึง(ในเชิงสติปัญญา).....

.....

.....
- 5) อื่นๆ.....

.....

.....

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในด้านเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมจากห้องสมุด ของสำนักสันติอโศกเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลเอกสารส่วนใหญ่จะมีอยู่ที่นั่นเป็นจำนวนมาก และที่ร้านหนังสือของสำนักสันติอโศก ด้วย ซึ่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์ ที่ได้เก็บรวบรวมไว้เป็นอย่างดี มีทั้งเอกสารที่เป็นปฐมภูมิ และทุติยภูมิ โดยเฉพาะที่เป็นงานเขียนเกี่ยวกับการเมือง หรือรูปถ่ายที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมือง ในด้านตัวบุคคลนั้น ได้ทำการสัมภาษณ์ ท่านสมณะโพธิรักษ์ สัมภาษณ์เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ ซึ่งเป็นรองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน และสัมภาษณ์ พล.ต.จำลอง ศรีเมืองในฐานะผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้งหมดมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 1

สัมภาษณ์ ณ.สถานที่.....พุทธสถาน สันติอโศก..

วันที่..12..เดือน...ตุลาคม....พุทธศักราช 2549เวลา...9.20...ถึง.11.00...น.

ผู้ให้สัมภาษณ์...ท่านสมณะ โพธิรักษ์.....(ตำแหน่ง)...เจ้าสำนักสันติอโศก..

สัมภาษณ์โดย...นายยุทธชัย...จอมพงษ์.....(ผู้วิจัย)

อุปกรณ์ที่ใช้บันทึกข้อมูล...เครื่องบันทึกเสียง และ กล้องถ่ายรูป

- 1) การเมืองในทัศนะของ “พ่อท่าน” มีลักษณะเป็นอย่างไร ?
- 2) จากสภาพปัญหาของการเมืองปัจจุบัน “พ่อท่าน” คิดว่าควรแก้ไขด้วยวิธีการอย่างไร? ด้วยหลักธรรมอะไร ?
- 3) นักการเมืองควรประพฤติปฏิบัติ ธรรมะข้อใด ? จึงจะเหมาะสมกับการเป็นนักการเมือง
- 4) ในทัศนะของ พ่อท่าน ควรจะเลือกนักการเมืองประเภทไหน หรือ มีลักษณะหรือ มีองค์ประกอบหลักๆ อะไรเป็นข้อพิจารณา ?
- 5) หลักธรรมะกว้างๆ ? ที่ประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ควรยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดในทัศนะของพ่อท่าน คือ ?
- 6) รูปแบบการปกครองสำหรับ การเมืองไทย ควรจะเป็นอย่างไร จึงจะเหมาะสม?
- 7) ในทัศนะของ “พ่อท่าน” นักบวชในพุทธศาสนาควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง มากน้อยเพียงใด? จึงจะเรียกว่าสมควร ?
- 8) การที่ “พ่อท่าน” ออกไปเคลื่อนไหวทางการเมือง ในช่วง มีนาคม (พ.ศ.2549) ที่ผ่านมา
 - 8.1 คิดว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ ? เหมาะสมหรือไม่ ?
 - 8.2 สอดคล้องกับธรรมวินัยของ พระพุทธเจ้า หรือไม่ ? อย่างไร ?
 - 8.3 ความคิดทางการเมืองของพ่อท่านเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด?
- 9) การเมืองคืออะไร ? และนักการเมืองในความคิดของพ่อท่านคืออย่างไร ?
- 10) “บุญนิยม” คืออะไร ? มีสภาพเป็นอย่างไร?
- 11) ต้นแบบ หรือ แนวคิดการเมือง “บุญนิยม” เกิดขึ้นและเป็นมาอย่างไร?
- 12) เหตุผลและจุดมุ่งหมายที่สำคัญของ “แนวคิดการเมืองบุญนิยม” คืออะไร ?
- 13) การเมืองบุญนิยมของพ่อท่าน ก็เป็นประชาธิปไตย ใช่หรือไม่ ?
การเมืองบุญนิยมนี้ มีลักษณะพิเศษเฉพาะ ในความคิดของพ่อท่านหรือไม่
- 14) “พ่อท่าน” คาดว่าแนวคิด “การเมืองบุญนิยม” จะสามารถช่วยเหลือ หรือ ให้ผลประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด ? ประชาชนจะได้ประโยชน์อย่างไร?
- 15) แนวคิดนี้เป็นแนวคิด ในพระพุทธศาสนา หรือไม่ ?

3.2 แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 2

สัมภาษณ์ ณ.สถานที่.....พุทธสถาน สันติอโศก..

วันที่..2..เดือน...สิงหาคม....พุทธศักราช 2550..เวลา..14.00...ถึง.15.10...น.

ผู้ให้สัมภาษณ์....ท่านสมณะ โพธิรักษ์.....(ตำแหน่ง)...เจ้าสำนักสันติอโศก..

สัมภาษณ์โดย....นายยุทธชัย...จอมพงษ์.....(ผู้วิจัย)

อุปกรณ์ที่ใช้บันทึกข้อมูล...เครื่องบันทึกเสียง และ กล้องถ่ายรูป

- 1) เรียนถามพ่อท่านว่า แนวคิดทางการเมืองของพ่อท่านนั้นมีจุดหมายปลายทางของรัฐ เป็นอย่างไรครับ
 - 2) พ่อท่านเคยใช้แนวคิด การเมืองบุญนิยมกับพรรคพลังธรรมหรือไม่
 - 3) พ่อท่านวางเป้าหมายต่อระบบการเมืองของพ่อท่านไว้อย่างไร
 - 4) พรรคเพื่อฟ้าดิน จะเป็นไปได้ไหม เมื่อทำกับประชาชนไปถึงจุดๆ หนึ่ง แล้วจะแผ่ขยายไปอย่างรวดเร็ว
 - 5) การสร้างเครือข่ายของแนวคิด ในระดับจุลภาคก่อนแล้วขยายออกไปจะมีผลอย่างไรต่อแนวคิดของพ่อท่าน
 - 6) แนวคิดทางการเมืองของพ่อท่านจะมีรูปแบบการกระจายอำนาจหรือมีสภาพต่างๆ ในด้านการบริหาร การตุลาการ การนิติบัญญัติหรือไม่
 - 7) แนวคิดของท่านต้องการอำนาจในการปกครองหรือไม่?
 - 8) พ่อท่านเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่พรรคเพื่อฟ้าดินตลอดหรือครับ
 - 9) พ่อท่านมีแนวทางในการปกครองหมู่กลุ่มภายในอย่างเดียวกับที่ปกครองคณะสงฆ์ที่เหมือนกับการเผด็จสงฆ์ (ใช้วิธีบอกกล่าว 3 ครั้ง) ใช่หรือไม่ครับ
 - 10) แนวคิดของพ่อท่านยึดหลักของกฎหมายเป็นกรอบด้วยหรือไม่ครับ

จบคำสัมภาษณ์

3.3 แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 1

สัมภาษณ์ ณ สถานที่ที่ทำการพรรคเพื่อฟ้าดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์

ตำแหน่ง ..รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน และบุคคลใกล้ชิดท่านสมณะ โพธิรักษ์

สัมภาษณ์โดย.....นายยุทธชัย จอมพงษ์ ..(ผู้วิจัย)

วันที่ 6 เดือน ตุลาคม 2549 เวลา 15.35 น. ถึง 16.15 น.

อุปกรณ์ที่ใช้.....เครื่องบันทึกเสียง

- 1) นโยบายในพรรคเพื่อฟ้าดินส่วนใหญ่เป็นแนวคิดของพ่อท่านใช่หรือไม่

- 2) พ่อท่าน (สมณะโพธิรักษ์) เป็นผู้กำหนดนโยบายพรรคทุกด้านหรืออย่างไร ?
- 3) หลักธรรมอะไรที่พ่อท่านเน้นมากที่สุดสำหรับสมาชิกพรรคเพื่อฟ้าดินในการดำเนินงานทางการเมือง
- 4) การเมืองบุญนิยมตามความเข้าใจของท่านรองเลขาธิการฯ (เรือตรีแซมดิน) เป็นอย่างไร
- 5) องค์ประกอบภายในของการเมืองบุญนิยมมีอะไรเป็นมาตรวัดในการคัดสรรบุคคล
- 6) การเมืองบุญนิยมมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญและคาดว่าจะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างไร
- 7) แนวคิดนี้ (การเมืองบุญนิยม) เป็นแนวคิดพุทธศาสนาใช่หรือไม่
- 8) สาธารณโลกีต่างกันกับสังคมนิยมอย่างไร
- 9) ในการออกไปร่วมชุมนุมเมื่อเดือนมีนาคมพ่อท่านมีความชัดเจนอย่างไรกับพรรคเพื่อฟ้าดิน
- 10) ในประเด็นดังกล่าวมีเจตนาอย่างไรกับกลุ่มพันธมิตร
- 11) พ่อท่านเคยให้สัมภาษณ์เคยบรรยายว่าเราต้องเลือกข้างคำถามคือ การร่วมกับฝ่ายพันธมิตรพ่อท่านถือว่าการเลือกข้างฝ่ายนั้นเลยหรือไม่อย่างไร
- 12) มีปัจจัยที่สำคัญอะไรอันเป็นเหตุผลที่ทำให้เราเลือกข้าง
- 13) พ่อท่านเคยแนะนำกลยุทธ์อะไรหรือไม่ในการชุมนุม
- 14) ข้อเสนอของการไปร่วมชุมนุมตลอดเวลาได้อะไรบ้าง

3.4 แบบภาษณ์ เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 2

สัมภาษณ์ ณ สถานที่ ที่ทำการพรรคเพื่อฟ้าดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์เรือตรีแซมดิน เลิศบุญชัย

ตำแหน่ง ..รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน และบุคคลใกล้ชิดท่านสมณะโพธิรักษ์

สัมภาษณ์โดย..... นายยุทธชัย จอมพงษ์ .. (ผู้วิจัย)

วันที่ 2 เดือน สิงหาคม 2550 เวลา 13.00 น. ถึง 13.30 น.

อุปกรณ์ที่ใช้.....เครื่องบันทึกเสียง

- 1) ท่านทราบหรือไม่ว่าจุดหมายปลายทางของรัฐ ในความหมายของแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านคืออะไร?
- 2) ทำไมสมาชิกพรรคเพื่อฟ้าดินจึงได้ชื่อใหม่ มีความหมายอะไรใหม่ครับ?
- 3) สมาชิกของชาวอโศก เป็นสมาชิกของพรรคเพื่อฟ้าดินทุกคนเลยหรือไม่?

- 4) ท่านทราบหรือไม่ว่า ทำไมแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านต้องรอเวลาหลายร้อยปีจึงจะสัมฤทธิ์ผล
- 5) ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคเพื่อฟ้าดินเป็นอย่างไรครับ
- 6) ทำไมจึงตั้งชื่อว่า พรรคเพื่อฟ้าดิน
- 7) ท่านคิดว่าพรรคเพื่อฟ้าดินกระทำตามแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านสมบูรณ์หรือยังครับ

จบคำสัมภาษณ์

3.5 แบบสัมภาษณ์ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง

สัมภาษณ์ ณ มูลนิธิโรคไต พล.ต.จำลอง

ผู้ให้สัมภาษณ์ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ..ในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับสมณะโพธิรักษ์

วันที่ 12 สิงหาคม 2550 เวลา 13.00 น. ถึง 13.25 น.

โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์ (ผู้วิจัย)

อุปกรณ์ที่ใช้เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

- 1) ความเกี่ยวเนื่องระหว่างพรรคพลังธรรมที่ท่านก่อตั้งกับพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์นั้นมีมากน้อยเพียงใดในช่วงเริ่มแรก
- 2) พ่อท่านมีบทบาทต่อพรรคพลังธรรมมากน้อยเพียงใด ในการที่ชาวโสภมาสนับสนุนพรรคพลังธรรม
- 3) ชาวโสภเคยช่วยท่านหาเสียงหรือไม่ครับ ตอนสมัครผู้ว่า กทม.ครับ
- 4) ในแง่หลักการของพรรคพลังธรรมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ หรือสันติอโศกบ้างหรือไม่ โดยเฉพาะหลักสัญญาประชาคม 4 ข้อ นั้น เป็นการเกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา
- 5) ท่านเข้าใจแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์อย่างไรครับ
- 6) ชาวโสภที่ทำงานการเมืองในพรรคพลังธรรม เคยเสนอแนวคิดแบบนี้ (การเมืองบุญนิยม) แก่พรรคบ้างหรือไม่ครับ
- 7) ภายใต้งานของพรรคพลังธรรม มีส่วนใดบ้างครับ ที่สะท้อนแนวคิดของพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ครับ
- 8) การที่ท่านเป็นคนเคร่งครัดถือศีล 8 มีคุณธรรมนำการเมือง ทานมังสวิรัต ไม่สะสมทรัพย์สมบัติ ทำงานหนัก เสียสละ ไม่รับเงินเดือน หลักการคิดและ วิถีปฏิบัติเหล่านี้มีอิทธิพลมาจากพ่อท่านบ้างหรือไม่อย่างไร

9) แนวคิดประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ Absolute Democracy ที่พ่อท่านพูดถึงนั้น ท่านฯ เข้าใจว่าอย่างไรครับ ในความหมายของพ่อท่าน

10) ท่านมีความเห็นอย่างไร ต่อแนวคิดของพ่อท่านที่เห็นว่า ศาสนากับการเมือง เป็นเรื่องเดียวกัน

11) ในช่วงที่ท่านต่อต้านน้ำเมาเข้าตลาดหลักทรัพย์ และเรียกร้องให้คุณทักษิณ ลาออกจากตำแหน่งนายกนั้น พ่อท่านสนับสนุนท่านฯ ผ่านชาวอโศกอย่างไร

12) โรงเรียนผู้นำมีส่วนเกี่ยวข้องกับ แนวคิดการเมืองบุญนิยมบ้างหรือไม่ครับ
จบคำสัมภาษณ์

3.5 เอกสารที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมีรายชื่อต่อไปนี้

1. หนังสือชื่อ สัจจะแห่งชีวิต ของสมณะโพธิรักษ์
2. หนังสือชื่อ อุดมการณ์ทางสังคมในพุทธศาสนาตามแนวทางของสำนักสันตือโศก
3. หนังสือชื่อ จิตวิญญาณแห่งความสุข
4. หนังสือชื่อ กลไกของมนุษย์
5. หนังสือชื่อ อโศกที่เห็นและเป็นอยู่ พ.ศ. 2544
6. หนังสือชื่อ ชุมชนบุญนิยม
7. หนังสือชื่อ วิธีพุทธ
8. หนังสือชื่อ วิทยานิพนธ์เรื่องชุมชนชาวอโศก โดยภิกษุจิ่งเขียนจือฝำชื่อ
9. หนังสือชื่อ ทะลวงปัญหา ทะลุโลกาภิวัตน์
10. หนังสือชื่อ ตอบฝรั่งเรื่องสังคมพุทธ เล่ม 1
11. หนังสือชื่อ การเมืองกับคุณธรรม
12. หนังสือชื่อ การเมืองบุญนิยม
13. หนังสือชื่อ นโยบายและข้อบังคับพรรคเพื่อฟ้าดิน
14. หนังสือชื่อ สารอโศก เอกสารรายเดือน เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 292-297
15. หนังสือพิมพ์ชื่อ “เราก็คืออะไร” เอกสารรายเดือน เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 189-197

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เมื่อผู้วิจัย ได้นำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเป็นกรอบแนวคิด เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ครบพร้อมกัน ทำการตรวจสอบข้อมูล นำมาข้อมูลมาแยกแยะจัดหมวดหมู่ จัดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล ทำข้อสรุปชั่วคราว กำจัดข้อมูลที่ไม่จำเป็น สร้างบทสรุปและพิสูจน์บทสรุปของการวิจัย นำเสนอรายงานในรูปแบบของการพรรณนาเชิงอธิบายความ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

จากการแสดงออกของบุคคล โดยความเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการสื่อออกมาถึงความคิดที่เป็นตัวตนของบุคคล โดยเฉพาะการแสดงออกนั้น มีผลกระทบต่อบุคคลที่สำคัญมีผลกระทบต่อส่วนรวม โดยลำดับ ท่านสมณะโพธิรักษ์แสดงออกถึงแนวคิดของตน โดยส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นไปในสองทิศทางกล่าวคือ ในผลกระทบในเชิงบวก ท่านสมณะโพธิรักษ์ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง มีผลในแง่ของการมีส่วนร่วมช่วยให้ สถานการณ์ที่กำลังร้อนแรงเย็นลงบ้างในสถานะที่ท่านเป็นนักบวชที่นับถือพุทธศาสนาอีกแนวหนึ่ง ผู้ร่วมชุมนุมจะให้ความเกรงใจอยู่บ้างบางส่วน โดยเฉพาะในแง่ของการนำธรรมะคำสอนออกไปแสดงในที่สาธารณะขณะนั้น ในผลกระทบเชิงลบ ในกรณีเดียวกันกลับเป็นที่กังขาสงสัย ของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศและต่างประเทศว่า สิ่งที่ท่านสมณะโพธิรักษ์กระทำอยู่นั้น ถูกต้องหรือไม่ ชอบด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทยหรือไม่ ที่สำคัญนักบวชในพระพุทธศาสนา สามารถทำเช่นนั้นได้หรือไม่ เมื่อเป็นดังเช่นที่กล่าวนี้ จึงนำมาสู่ประเด็นคำถามที่ว่า แนวคิดในทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์นั้นเป็นอย่างไร การที่ท่านชูประเด็นเป็นธงชัยไว้ว่า “การทำงานทางการเมืองที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนจริงๆต้องเป็น การเมืองบุญนิยม เท่านั้น”

ผู้ศึกษาวิจัยเมื่อต้องการที่จะทราบแนวทางเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคมของท่านสมณะโพธิรักษ์ดังกล่าว จึงพิจารณารวบรวมข้อมูลอันเป็นที่สนใจของสังคม กล่าวคือข้อโต้แย้งภายในสังคมที่มีต่อท่านสมณะโพธิรักษ์ ในประเด็นแนวคิดทางการเมือง ของท่านสมณะโพธิรักษ์ว่ามีความหมายเป็นอย่างไร และแนวคิดบุญนิยมที่ท่านกล่าวถึงนั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร แนวคิดทั้งสองประการนั้นมีผลกระทบต่อสังคม โดยรวมอย่างไร ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงเหตุผลของแนวคิดดังกล่าว

จากประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์ อันมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบแนวคิดทางการเมืองของท่านนั้นว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งในประเด็นสำคัญนั้น ท่านได้นำเสนอธรรมะ ซึ่งเป็นสภาวะที่มีอยู่ เป็นอยู่ปรากฏอยู่แล้ว โดยธรรมชาติ หากแต่นักการเมืองและบุคคลในสังคมมิได้นำมาประพฤติปฏิบัติ ความคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์ที่สื่อสัมพันธ์ให้ข้อธรรมะผสมกลมกลืน กับสภาพความเป็นการเมือง เพื่อจุดมุ่งหมายให้การเมืองมี

ธรรมะเป็นกรอบควบคุมอีกชั้นหนึ่ง จากการศึกษาในบทที่ 4 พบว่า ในการรวบรวมแนวคิดทางการเมืองของท่าน ที่มีปรากฏอยู่ในที่ต่างๆมิได้เป็นระเบียบนั้น เมื่อมาจัดหมวดหมู่ แล้วพบว่า ท่านนำเสนอธรรมะในระดับบุคคล และระดับโครงสร้างของสังคม โดยผ่านโครงสร้างของสังคม ที่เรียกว่าสังคมบุญนิยม และผ่านโครงสร้างทางการเมืองที่ เรียกว่า การเมืองบุญนิยม โดยเฉพาะการเมืองบุญนิยมนั้นแสดงออกอย่างชัดเจน ภายใต้การทำงานของ พรหมเพื่อฟ้าดิน

กล่าวคือ ในด้านตัวบุคคลท่านกำหนดให้นักการเมือง ผู้ทำงานการเมืองต้องมีธรรมะ ข้อประพฤติปฏิบัติประจำตนเป็นลักษณะเฉพาะที่มีความเข้มข้นเป็นพิเศษ โดยการวางกรอบไว้ชัดเจนว่าผู้ทำงานการเมือง ต้องมีภูมิธรรมชั้นไหน ภูมิรู้ต่างๆ ไป เป็นอย่างไรจึงจะสมควร ดังเช่น ตัวอย่างที่ท่านกำหนดว่า นักการเมือง ต้องเป็นผู้เสียสละอย่างที่สุด มีคุณธรรม จริยธรรม ในระดับที่ท่านใช้ศัพท์ว่า อนาคามีหรือนักการเมืองอนาคามี คือ มีสภาพจิตที่ไม่ยึดติดเกี่ยวข้องกับ ทรัพย์สิน ทุกชนิด ไม่สัมพันธ์ห่วงอยู่กับญาติพี่น้อง กล่าวคือทำงานอย่างเดียวไม่เกี่ยวข้องเอื้อประโยชน์ให้กับบุคคลใดทั้งสิ้น นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งของธรรมะ ที่ท่านนำเสนอในระดับบุคคล ในส่วนระดับโครงสร้าง ท่านวางกรอบในระดับมิตินึกคิดของท่านว่า ต้องเป็นไปโดยส่วนรวม ซึ่งท่านนำเสนอโดยใช้รูปแบบที่เรียกว่า ระบบสาธารณโลกี คือ นักการเมืองหรือผู้ทำงานการเมืองต้องทำงาน โดยไม่หวังผลตอบแทนมาเป็นของส่วนตน ต้องนำเข้ากองกลาง มีภาวะเสมอกับบุคคลต่างๆไป แต่มีความพิเศษบ้างในลักษณะของการดูแล ให้ความสะดวกในฐานะผู้ทำงานระดับผู้บริหารของสังคม อย่างที่ท่านใช้ศัพท์เรียกว่า “มีกองพลาริการ” ไว้คอยดูแลให้ความสะดวกแก่นักการเมือง โดยเฉพาะเป็นต้น

ในระดับโครงสร้างนี้เป็นกลไกที่สำคัญในแนวความคิดของท่านแม้ว่าจะมีความเป็นอุดมคติสูงอยู่แต่ท่านก็กำหนดกรอบนั้น ให้มีความเป็นไปได้โดยพิจารณา ได้จาก ชุมชนชาวอโศก อันเป็น โมเดล (Model) ของท่านหรือพิจารณาจาก พรหมเพื่อฟ้าดินที่ท่านนำกลไก ดังกล่าวนี้นี้ไปใช้เป็นกรอบภายในพรหม ซึ่งก็ส่งผลให้ลักษณะการทำงานการเมือง ของพรหมเพื่อฟ้าดิน ดำเนินการออกมา ในรูปของความเป็นอุดมคติ ที่เรียกว่า การเมืองบุญนิยม ด้วยว่าการทำงานการเมืองในแนวทางนี้ หรือ ลักษณะนี้ มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องอย่างไม่ขาดสายกับธรรมะ ในพระพุทธศาสนา และด้วยวิธีการดำเนินการวิจัย ของผู้วิจัย ที่ใช้วิธีวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์ท่านสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งในส่วนเอกสารนั้นเป็นการยืนยันความคิด ที่ชัดเจนของท่านในด้านรูปธรรมที่มีลักษณะพัฒนา มาโดยลำดับ กล่าวคือ ตั้งแต่เริ่มต้นแนวคิดทางการเมืองของท่านเป็นอย่างไร เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความชัดเจนในแนวความคิดของท่านก็ยังคงเป็นแนวเดิม และมีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ และจากการสัมภาษณ์ท่านประกอบกันกับบุคคลใกล้ชิด ก็พบว่า แนวความคิดของท่านนั้นยังคงเป็นแนวเดิม ที่ต้องการให้ธรรมะมีผลสัมพันธ์กับการเมืองเป็นอย่างมาก หากแต่ แนวคิดดังกล่าวเริ่มเข้มข้นมากก็

เมื่อ มีการก่อตั้งพรรคการเมืองชื่อ พรรคเพื่อฟ้าดิน ขึ้นภายในชุมชนสันตือ โศกซึ่งอาจจะมาจาก การที่บุคคลผู้ใกล้ชิด ต้องทำงานการเมืองที่นั่น ชนิดที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และสภาพแวดล้อมสถานที่ตั้งพรรคก็อยู่ในที่แห่งเดียวใกล้กันกับที่ท่านพำนัก จึงส่งผลให้ ในระยะหลังๆ (คือหลังจาก พ.ศ. 2543) ท่านแสดงออกทางการเมืองเพิ่มขึ้น จนกระทั่งการแสดงออกโดยรูปธรรมจากแนวคิดของท่านนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองในพ.ศ. 2549 จาก การวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นนี้ ก็ทำให้ทราบว่า ท่านมีความชัดเจนในแนวคิดของตนเอง อย่างมาก กล่าวคือ มีความเชื่อมั่นมากกว่า สิ่งที่ทำและแสดงออก เป็นความถูกต้อง กล่าวคือ ถูกต้องทั้งกับหลักของศาสนาในแบบที่ท่านเข้าใจ ทั้งกับหลักสิทธิความเป็นพลเมืองของประเทศแม้ว่าจะค้านกับสายตาประชาชน ส่วนใหญ่ของประเทศก็ตาม ซึ่งที่ท่านเองก็ทราบ

ในส่วนของวัตถุประสงค์อีกข้อที่ผู้วิจัย กำหนดคือ แนวคิดบุญนิยมของท่านมีลักษณะเป็นอย่างไรจากการศึกษาพบว่า แนวคิดบุญนิยม เป็นคำกลางๆที่ท่านมักนำมาใช้กับทุกแนวคิดของท่าน กล่าวคือ หากนำไปใช้ในด้านเศรษฐกิจก็มีลักษณะอย่างหนึ่ง หากนำไปใช้ในด้านเกษตรกรรมก็มีลักษณะอย่างหนึ่ง แต่โดยสรุปแล้วก็มีสภาพเป็นอันเดียวกัน คือมีความเป็นบุญนิยมเป็นจุดหมายเดียวกันทั้งในทุกๆด้าน ซึ่งในระบบบุญนิยมนี้ เป็นระบบที่มนุษย์สามารถเลือกได้อย่างมีอิสระเสรี จากการพิจารณาด้วยสติปัญญาของตนในอันที่จะมุ่งเน้นการแก้ปัญหาชีวิต เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพของสังคมส่วนรวม อันอิงอยู่บนเหตุและผล ที่สามารถพิสูจน์ได้ตามความเชื่อมั่นใน สติปัญญาของผู้ยอมรับตามแนวทางของ ระบบบุญนิยม นั้น ดังข้อมูลที่ได้นำเสนอแล้วนั้น หากแต่แก่นแท้ของแนวคิดบุญนิยมก็คือ สภาวะที่บุคคลกระทำตามแนวทางแห่งการเสียสละแบ่งปัน ไม่สั่งสมกอบโกย มุ่งขจัดขัดเกลากิเลส ตัณหาอุปาทาน จนความต้องการส่วนเกินของชีวิตลดน้อยลงได้จริง จึงนำมาซึ่งการไม่เอาเปรียบกันและกัน ช่วยเหลือเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและกัน เป็นหลักใหญ่ๆ

ซึ่งระบบบุญนิยมนี้ เป็นการตีความหมายในคำสอนของศาสนา แล้วนำมาใช้กับสังคม ก่อให้เกิดรูปแบบสังคมพิเศษ ที่แตกต่างจากสังคมทั่วไป เรียกว่าสังคมบุญนิยม ซึ่งข้อค้นพบปรากฏว่า เป็นสังคมที่อยู่กันแบบเอื้ออาทรกัน ไม่เอาเปรียบกัน เป็นสังคมที่เน้นการเสียสละช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของ แนวคิดบุญนิยม ทุกประการ ส่งผลให้ประชาชนที่อยู่ภายในสังคมบุญนิยม สงบสุข (สันติภาพ) ไม่ขัดแย้งกัน มีความอิสระเสรี ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ มีความเป็นพี่เป็นน้องกันในชุมชน (ภราดรภาพ) ทำให้เป็นสังคมที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดสมรรถนะ ในการพัฒนาความรู้ความสามารถ ในการขยายแนวคิดและการพัฒนาของคนในสังคม และ ก่อให้เกิดความเต็มความบริบูรณ์ของสังคม คือ ความสมบูรณ์ในปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยสี่ ตามแนวทางของบุญนิยม นี้คือข้อค้นพบในด้านสังคมของแนวคิดบุญนิยม อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญส่วนหนึ่งของการเมืองบุญนิยมของท่าน

ข้อค้นพบในการเมืองบุญนิยม อีกประการก็คือ การเมืองบุญนิยม มีลักษณะพิเศษ เฉพาะตัว มีความเป็นประชาธิปไตยที่มีลักษณะเฉพาะที่เข้มข้น กล่าวคือ การคัดเลือกบุคคล ในด้านต่างๆ อาทิเช่น การคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง มีกฎกติกาที่เข้มงวด เช่น การละอบายมุขได้ สำหรับสมาชิกทุกๆ ไป และไม่ทานเนื้อสัตว์ รักษาศีล 5 ได้เป็นอย่างดีได้ สำหรับสมาชิกระดับกรรมการบริหารพรรคขึ้นไปเป็นต้น ในส่วนแรกของการคัดเลือกสมาชิก อาจจะยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ที่บุคคลทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกัน ในการเข้าเป็นสมาชิก แต่ทั้งนี้ก็เพื่อให้ พรรคและอุดมการณ์ทางการเมืองบุญนิยมอยู่ได้ และประจักษ์ผลจริงในอนาคต ดังข้อมูลที่น่าประหลาดใจว่า ถ้าคนที่เมืองค้ประกอบไม่ครบตามกติกา ของการเมืองบุญนิยมหรือพรรคเพื่อฟ้าดิน ก็ไม่รับเข้ามา เพราะถือว่าเป็นคนไม่มีคุณภาพ แต่หลังจากเข้ามาเป็นสมาชิกได้แล้ว ความเป็นประชาธิปไตยก็เริ่มขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อเข้ามาสู่พรรคแล้ว

รูปแบบภายในเป็นรูปแบบ สาธารณโภคิ ทำทุกอย่างเข้ากองกลาง อุปโภคบริโภคจากกองกลาง ซึ่งรูปแบบชนิดนี้มีความเป็น บุญนิยมอยู่ด้วย การทำงานการเมืองก็อยู่ภายใต้ ระบบสาธารณโภคิ หากจะกล่าวให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือ พรรคเพื่อฟ้าดิน มีรูปแบบการดำเนินงานทุกอย่าง ภายใต้ระบบ สาธารณโภคิ และสาธารณโภคินั้น ก็มีความเป็นบุญนิยมอยู่ทุกภาคส่วนของระบบ เมื่อการทำงานการเมืองอยู่ภายใต้ ระบบสาธารณโภคิแล้ว ก็เลยทำให้การเมืองนั้น เป็นการเมืองบุญนิยมไปด้วย และเมื่อข้อค้นพบเป็นดังกล่าวนี้คือ ความหมายของบุญนิยม ในแง่ของการเมือง คือ ต้องการให้การเมืองเป็นระบบที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำหน้า หรือนักการเมืองมีธรรมะ เป็นคนไม่เอาเปรียบเสียสละ มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งข้อมูลที่ค้นพบก็เป็นการยืนยันได้ว่า แนวคิดของท่านนำเสนอธรรมะในพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบหลัก โดยอาศัยการตีความจากท่าน และตามความเข้าใจของท่าน หากแต่เมื่อสื่อออกมา กลับเป็นอีกมิติหนึ่ง ที่ต่างจากสังคมพุทธส่วนใหญ่เข้าใจกัน

สรุปว่าแนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์มีลักษณะ คือ การเมืองการปกครองที่มุ่งเน้น ตัวนักการเมืองที่มีคุณธรรม คุณภาพ โดยยึดแนวทางประชาธิปไตย ภายใต้ระบบสังคมที่อยู่กันอย่างมีพลังร่วม มุ่งทำประโยชน์ให้เกิดแก่สังคมอย่างสันติสุข ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่หนึ่ง และ แนวคิดบุญนิยม มีลักษณะคือ ระบบ โครงสร้างย่อยที่เน้นตัวบุคคลต่อสังคม ให้กระทำตามแนวทางแห่งการเสียสละให้ปัน ไม่ตั้งสมกอบโกย มุ่งขจัดขัดเกลากิเลส ตัณหา อุปาทาน จนความต้องการส่วนเกินของชีวิตลดน้อยลงได้ แล้วนำมาซึ่งการ ไม่เอาเปรียบกันและกัน ช่วยเหลือเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและกันเป็นหลัก อันมีจุดมุ่งหมายที่การพัฒนาจิตใจของบุคคลเป็นหลัก ใหญ่ๆ ตามวัตถุประสงค์ในข้อที่สองของการวิจัย

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า แนวคิดทางการเมืองของท่าน สมณะโพธิรักษ์ มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ มีทั้งความเป็นอุดมคติสูงและขณะเดียวกันก็มีความเป็นไปได้สูงเช่นกัน แนวคิดนั้นหลังจากผ่านการขับเคลื่อนในตัวอย่างชุมชนชาวอโศกแล้ว ซึ่งทำให้แนวคิดเป็นสภาพที่สามารถจับต้องได้ มีความเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด ซึ่งต่างจากแนวคิดที่เป็นอุดมคติสูงแต่ไม่สามารถจับต้องได้ มีแต่ลักษณะความเป็นนามธรรมอย่างเดียวกันเช่น สังคมนิยมยูโทเปีย ซึ่งเป็นแนวคิดของ โรแมนติก ความแตกต่างในขั้นนี้ จากข้อค้นพบก็คือ แนวคิดของสมณะโพธิรักษ์มีโมเดล(Model) หรือมีกรณีตัวอย่างให้ศึกษา ของรูปแบบแนวคิด ด้วยเหตุว่า ความคิดของมนุษย์ไม่มีอะไรสมบูรณ์ หากแต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา จนกว่าระบบหรือความคิดนั้นจะอยู่ตัว ซึ่งก็คือ แนวคิดทุกแนวคิดมักประสบกับปัญหาภายในหรือ โครงสร้างของแนวคิดเอง ยังมีความเป็นอุดมคติสูงหรือนามธรรมสูงแล้ว ยังถูกมองว่าเป็นไปไม่ได้ยาก มีลักษณะของความเพ้อฝัน แต่ถ้าสามารถปรับเปลี่ยนปัญหาภายในและภายนอกได้ หรือความสลับซับซ้อนของปัญหา หรือแรงเสียดทานต่างๆได้ จนนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีข้อพิสูจน์โดยลำดับหรือผ่านการทดลองมาเป็นระยะเวลาพอสมควรก็จะเป็นที่น่าสนใจ แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ก็เช่นกัน ท่านมีตัวอย่างเป็นกรณีศึกษาสำหรับแนวคิดของท่าน ซึ่งที่สำคัญมีความเป็นปัจจุบัน

แนวคิดของท่านทั้งหมดใช้การตีความคำสอนในพุทธศาสนา มาเป็นกรอบนำทาง กล่าวคือ นำคำสอนอันเป็นข้อธรรมะมาตีความแล้ว นำมาปฏิบัติอย่างชัดรูปชัดเจน ทั้งด้าน คุณสมบัติหรือคุณลักษณะของนักปกครองหรือผู้บริหาร หรือทั้งรูปแบบในระดับโครงสร้างของ สังคมเช่น รูปแบบสาธารณ โภคิ อันมีลักษณะคล้ายกัน กับการปกครองคณะสงฆ์ ที่มีผู้เสียสละให้กับส่วนรวม มีความปรารถนาดีต่อส่วนรวม ไม่เอาเปรียบเบียดเบียน มีสิทธิเสรีภาพเสมอเหมือนกัน จนนำมาสู่การสร้างเป็นข้อกำหนดทางการเมือง ที่เรียกว่า การเมืองบุญนิยม

หากพิจารณาถึงกรอบแนวคิดทฤษฎี ที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการศึกษาแนวคิดของท่าน นั้น ซึ่งพบข้อที่จะพิจารณาได้ว่า แนวคิดแบบเฟเบียน ที่นำมาเป็นกรอบนั้น แนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์มีส่วนคล้ายอยู่มากกล่าวคือ ท่านใช้การชักจูงประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้ความสมัครใจเป็นตัวตั้ง ด้วยเหตุผลหลักที่ว่า สังคมชุมชนที่ปฏิบัติตามแนวคิดของท่าน ไม่มีลักษณะบังคับมีความสมัครใจเป็นที่ตั้ง หรือเป็นส่วนนำ หรือเป็นหัวใจที่สำคัญ ดังที่ท่านกล่าวว่า “ในที่สุดแล้วสังคมในรูปแบบของสาธารณ โภคิ หรือ สังคมนิยมนี้ จะไม่ระเบิดเหมือนกับสังคมนิยมทั่วไป เพราะมีความสมัครใจไม่บังคับ” อันเป็นการปูพื้นฐานทางความคิดให้แก่สังคม เพราะมีจุดมุ่งต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมจากรูปแบบเดิม ให้เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ดังจะเห็นได้จาก ระบบบุญนิยมก็

ตาม สังคมบุญนิยมก็ตาม ระบบสาธารณ โภคกิจก็ตาม ล้วนแต่เป็นกลไกที่ท่านสร้างขึ้นมาก่อนเพื่อหล่อหลอมสังคม ในแบบฉบับของท่านเพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางของการเมือง ที่เรียกว่า การเมืองบุญนิยม

ประการแรก แนวคิดการเมืองบุญนิยมของท่าน ได้สร้างกลไกทางสังคมขึ้นมารองรับ อันมีองค์ประกอบพร้อมคือการให้ความร่วมมือของประชาชนในระหว่างชนชั้น ซึ่งบุคคลที่อยู่ในฐานะระดับสูงมีความเข้าใจยอมที่จะให้ การช่วยเหลือต่อผู้ที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า อันได้แก่ระบบสาธารณ โภคกิจที่ท่านกำหนด

ประการที่สอง แนวคิดดังกล่าวไม่ใช้ความรุนแรง หรือกำลังในการปฏิบัติให้ประชาชนยอมตามหรือเห็นชอบ หากแต่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้พิจารณาเองอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีลักษณะของการรอคอยอย่างอดทน จนกว่าประชาชนจะมีความพร้อม และยอมรับต่อแนวคิดในที่สุด

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงนี้ยึด แนวทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานที่สำคัญ หากแต่แนวคิดของท่านสมณะ โภธิรักษ์นั้นเน้น ที่ตัวบุคคลเป็นลำดับแรก และสร้างโครงสร้างทางสังคมขึ้นมา เพื่อเป็นกลไกในการปรับประยุกต์หรือการฝึกประชาชนให้เห็นผลที่ชัดเจน มิได้เป็นการรอคอย ที่จะให้ระบบใดระบบหนึ่งล้มสลายไป แล้วจึงจะใช้แนวคิดดังกล่าวนี้กับสังคม แต่เป็นการเตรียมการไว้รอคอยโอกาสโดยเฉพาะ และในขณะที่เดียวกันก็สร้างรูปแบบการเมืองขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับ โครงสร้างสังคมที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งท่านสมณะ โภธิรักษ์ได้สร้างหลักการสองประการนี้ขึ้นมา ให้สามารถเห็นรูปแบบได้ชัดขึ้น

หากพิจารณาในด้านประชาธิปไตย แนวคิดของท่านก็มีความเป็นประชาธิปไตยคือ เป็นประชาธิปไตยทางอ้อม และประชาธิปไตยที่มีลักษณะเป็นอุดมคติ อาทิเช่น การลงสมัครรับเลือกตั้งต้องให้ประชาชนในเขตพื้นที่นั้นๆ ไปบอกให้มาลงสมัครและต้องบอกเป็นจำนวนมากด้วย จึงจะลงสมัคร อันมีส่วนคล้ายกับประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งในทางปฏิบัติจริงอาจประสบปัญหาหลายด้าน เช่นประชาชนจะทราบได้อย่างไรว่า คนนี้ตั้งใจจะไปเป็นนักการเมือง หรือการที่เขาทำงานด้านหนึ่งได้ดี แต่เขาจะมีความสมัครใจไปทำงานการเมืองหรือไม่ หากเขาไม่เสนอตัวมาก่อนอีกประการ การที่ต้องให้ประชาชนในพื้นที่มาบอกให้ไปลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยนัยที่ท่านตั้งเป้าหมายไว้ว่า ไม่ได้เป็นการจัดตั้งคะแนนเสียง ไม่เป็นการซื้อเสียง หากแต่เป็นการแข่งขันในทิศทางของประชาธิปไตยจริงๆ ซึ่งท่านก็ได้กล่าวไว้ว่า หากมีผู้สมัครในเขตนั้นหลายคน แบ่งสัดส่วนแล้ว นักการเมืองในแนวบุญนิยม ต้องมีผู้มาบอกให้ไปลงสมัครเกินครึ่งของประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น จึงจะลงสมัครเพราะเชื่อว่าหากลงสมัครแล้ว ต้องได้รับเลือกแน่นอน ในวิธี

คิดอย่างนี้ ซึ่งเป็นการแข่งขันกันในแนวทางประชาธิปไตยก็จริง แต่เป็นลักษณะของการคิด ที่เบ็ดเสร็จ คือถ้าจำนวนยังไม่ถึงเพดานที่กำหนด ก็จะยังไม่ลงแข่งขัน ซึ่งเป็นการหวังผลชนะฝ่ายเดียวเมื่อเป็นเช่นนี้ โอกาสในการทำงานในรูปแบบ หรือระบบรัฐสภาที่ชัดเจนก็จะน้อยลง อันเนื่องมาจากผู้แข่งขันท่านอื่นๆ ย่อมมีวิธีการในการรักษาสถานภาพของตนไว้ และ ต้องระลึกรู้อยู่เสมอว่ากำลังแข่งขันอยู่กับระบบใหญ่คือ ระบบทุนนิยม เพราะหากวิธีการในแบบเดิมนี้ ประสบผลสำเร็จล้ำเข้าไปเท่าใด การจะประกาศแนวทางของการเมืองบุญนิยม ออกไปยังสาธารณชนก็จะล้ำเข้าไปเท่านั้น

ถึงแม้ว่าท่านสมณะโพธิรักษ์ จะประกาศเจตนาและจุดยืน ในการสร้างสายพันธุ์นักการเมืองสายพันธุ์ใหม่ โดยไม่มุ่งแข่งขันแสวงหาอำนาจกับผู้อื่นก็ตาม แต่การจะให้แนวคิดดำรงอยู่ได้ และมีการต่อยอดพัฒนาออกไปอย่างกว้างขวางนั้น ก็ต้องปฏิบัติการเชิงรุกด้วย ในด้านของปัญหาในส่วนของรายละเอียดก็คือ จะทราบได้อย่างไรว่าประชาชนในพื้นที่นั้นๆ มาบอกให้ไปลงสมัครจำนวนเท่าใด จะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ทราบได้ และวิธีการนั้นจะเป็นการขัดกับหลักการประชาธิปไตยหรือไม่ วิธีการนั้นยังจะเป็นแนวทางการเมืองบุญนิยมอยู่หรือไม่ หรือเมื่อสมัครรับเลือกตั้งแล้วต้องไม่หาเสียงจึงจะเป็นประชาธิปไตยในประเด็นนี้ ก็ดูจะประสบปัญหาอยู่บ้างในทางปฏิบัติ แต่ก็มีความเป็นไปได้ อย่างเช่น การเลือกตั้งวุฒิสมาชิกของไทยที่ผ่านมา โดยไม่มีการหาเสียงนั้นเป็นต้น

อีกประการก็คือ การไม่หาเสียงนั้นจะทำให้ประชาชนรับทราบ นโยบายของตนได้อย่างไร การมีคุณสมบัติที่ดีนั้นเพียงพอต่อการเป็นนักการเมืองก็จริง หากแต่ในนโยบายที่มีการกำหนดไว้ชัดเจนก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาชน มีโอกาสรับทราบประกอบการตัดสินใจ ในการเลือกผู้แทนของตนด้วย ดังที่ทราบดีว่าในการสมัครรับเลือกตั้งนั้น ไม่ได้มีผู้สมัครท่านเดียวหากแต่เป็นการแข่งขันกัน ซึ่งนั่นก็ต้องนำส่วนที่ดีที่สุดของแต่ละคนออกมาประกวดแข่งขันกัน และนโยบายนั้นจัดเป็นสัญญาประชาคมที่ต้องกระทำตาม การที่ท่านสมณะโพธิรักษ์กำหนดว่าไม่ต้องหาเสียงนั้นจะทำให้ประชาชนทราบในส่วนนี้ได้อย่างไร

ส่วนข้อกำหนดเรื่องการมีพรรคการเมือง การมีวิปการเมืองแล้วไม่เป็นประชาธิปไตย ตามแนวคิดของท่านนั้น ซึ่งท่านพิจารณาว่าลักษณะดังกล่าวไม่เป็นประชาธิปไตยเลย เป็นการจำกัดสิทธิ ซึ่งในประเด็นนี้หากเปรียบเทียบกับ การจำกัดสิทธิ ของผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิก พรรคเพื่อฟ้าดิน ก็คงเป็นดูเดียวกัน กล่าวคือท่านก็กำหนดคุณสมบัติผู้จะมาเป็นสมาชิกพรรคเพื่อฟ้าดินว่า จะต้องละออบามุขได้ ในระดับสมาชิกทุกๆ ไป และเพิ่มเติมในระดับกรรมการบริหารพรรคขึ้นไปที่ต้องถือศีล 5 ข้อเป็นอย่างต่ำ ไม่ทานเนื้อสัตว์ เป็นต้น ซึ่งก็เป็นการจำกัดสิทธิเช่นกัน ในการจะมาเป็น

สมาชิกพรรค ถึงแม้ว่าจะคู่กันกันในเรื่องของสิทธิเสรีภาพในทัศนะของท่าน แต่ก็ต้องยอมรับว่า การจำกัดอย่างนั้น ก็เพื่อการอยู่ได้ของรูปแบบ แนวคิดการเมืองบุญนิยมของท่าน

อีกประการหนึ่ง ท่านเองไม่ต้องการให้มีพรรคการเมือง เพราะเห็นว่าไม่เป็น ประชาธิปไตย หากแต่ในโมเดล (Model) ของท่านกลับมีพรรคเพื่อฟ้าดิน เป็นตัวอย่างซึ่งท่านก็ให้ เหตุผลว่า เป็นไปตามรูปแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ที่กำหนดไว้แบบนี้ ท่านจึงจำเป็นต้อง อนุโลมไปตามกาลสมัย หากแต่การปฏิบัติจริง ในปัจจุบันแทบจะไม่ได้พึ่งระบบพรรคการเมืองเลย กล่าวคือ การทำพรรคเพื่อฟ้าดิน โดยจดทะเบียนตั้งเป็นพรรคนั้น เป็นไปในส่วนนิติบัญญัติเท่านั้น โดย พุทธินัยนั้นยังคงรูปไปตามอุดมการณ์ของ การเมืองบุญนิยมตามเดิม คือเป็นการทำงานตามแนวของ ชาวอโศก ตามเดิม

ในแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่นำมาเป็นกรอบในการวิจัยนั้น ประชาธิปไตย ก็เป็นกรอบ แนวคิดหนึ่ง ที่สะท้อนความเป็นจริงหลายประการ ในแนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะโพธิรักษ์ โดยเฉพาะระบบ สาธารณ โภคิ และระบบบุญนิยม ที่เป็นการสะท้อนก็คือ หากการนิยามแนวคิด ประชาธิปไตยโดยทั่วไปที่เน้นถึง ระเบียบการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อ ประชาชน รวมถึงการอยู่ร่วมกันเพื่อทำประโยชน์ความผาสุกแก่ส่วนรวมอันประกอบไปด้วย ความ เชื่อมั่นในสติปัญญา ความสามารถของมนุษย์ที่จะมีอิสระเสรีภาพแล้ว แนวคิดของท่านสมณะ โพธิรักษ์ ก็สะท้อนความหมายของประชาธิปไตยในนิยามดังกล่าวได้ดี จากรูประบบ สาธารณ โภคิ ของท่านที่ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการทำประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการทำ ประโยชน์ร่วมกันนี้ สามารถขยายเครือข่ายออกไปได้เพิ่มขึ้นๆ ซึ่งก็เป็นการเพิ่มความผาสุกสันติ ออกไปอีกเป็นเงาตามตัว ถึงแม้ระบบ สาธารณ โภคิ จะมีลักษณะคล้ายกับสังคมนิยมก็ตาม แต่ โดยการปฏิบัติจริงกลับมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย คือเป็นของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อ ประชาชน

สาธารณ โภคิ ทำทุกสิ่งทุกประการเป็นของประชาชน ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ ทั้งใน รูปของนามธรรม เช่นสวัสดิการ การเอื้อเพื่อแบ่งปันโดยธรรมชาติของระบบอย่างหนึ่ง โดย ธรรมชาติของกลไกอย่างหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดนั้นเป็นไปเพื่อประชาชนจริงๆ หากพิจารณาเปรียบเทียบ ในประเด็นดังกล่าวระหว่าง นิยามประชาธิปไตยที่กล่าวถึง กับ ประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน เช่น สิทธิขั้นพื้นฐาน ที่รัฐในแนวทางประชาธิปไตย ให้กับสังคม ตัวอย่าง สิทธิในการดำรงชีวิตอย่าง ปกติสุข ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ไม่มีผู้ใดจะมาละเมิดได้ ซึ่งนัยดังกล่าวระบบ สาธารณ โภคิ อัน เป็นกรอบใหญ่ของแนวคิด สามารถกำหนดให้ชัดเจนลงไปได้ โดยเฉพาะระบบบุญนิยม (อันเป็น ระบบรอง เป็นกลไกภายใน) เนื่องจากสิทธิของประชาชนไม่ถูกละเมิดโดยบุคคลอื่นนั้น หาก พิจารณาตามสภาพความเป็นจริง ระบบประชาธิปไตยในปัจจุบันไม่ได้เข้มงวด ในอันจะคุ้มครอง

สิทธิดังกล่าว จะมีการคุ้มครองที่เห็นเป็นรูปธรรมก็ต่อเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือการล่วงละเมิดเกิดขึ้นแล้ว จึงจะเรียกร้องสิทธิ ซึ่งจะไม่ทันการณ์กับการต้องสูญเสียสิทธิ เช่น การล่วงละเมิดทางกาย เป็นต้น ผลเสียเกิดขึ้นแล้วเป็นส่วนใหญ่ จึงได้มีการคุ้มครองสิทธิซึ่งลักษณะนี้ เป็นการคุ้มครองที่ปลายเหตุ ไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการปกป้องได้ ไม่น่าจะจัดเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่สมบูรณ์

หากแต่ระบบบุญนิยม สามารถให้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้ ซึ่งเห็นผลโดยความเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ระบบสามารถจัดการปกป้องคุ้มครองไว้ก่อนได้ คือ ระบบบุญนิยมสร้างภูมิคุ้มกันไว้ ไม่ให้การล่วงละเมิดเกิดขึ้น เช่น กรณีเดียวกัน ด้วยการที่ระบบบุญนิยม มีหลักการประพฤติปฏิบัติ ที่ชัดเจนว่าจะไม่เบียดเบียนกันโดยประการต่างๆ ระบบสามารถกระทำเรื่องดังกล่าวให้เห็นผลในเชิงประจักษ์ได้ ซึ่งพิจารณาจากข้อประพฤติปฏิบัติของประชาชน ผู้อยู่ภายใต้ระบบบุญนิยม จากข้อค้นพบทำให้ทราบว่า ในชุมชนชาวอโศกทุกสาขาทั่วประเทศ เกือบจะไม่มีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นเลย ยิ่งหากนำไปเปรียบเทียบกับประชากรของประเทศ ระหว่างประชากรหัวต่อหัวแล้ว ประชากรภายใต้ระบบบุญนิยม จัดว่าประสบผลสำเร็จในด้านสิทธิเสรีภาพ ดังนั้นระเบียบการปกครองของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน จึงเป็นจริงและมีประสิทธิภาพมากกว่า ภายใต้แนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์

อนึ่งเหตุที่ระบบสามารถ ให้สัมฤทธิ์ผลที่มากกว่า ก็อาจเนื่องมาจาก ระบบนี้ยังเป็นระดับเล็ก หรือระดับจุลภาคอยู่ ความคล่องตัว ความรัดกุมจึงเกิดขึ้นชัดเจนกว่า แต่ถึงกระนั้นหากความเข้มแข็งของระบบมีศักยภาพจริงๆ เมื่อนำไปใช้ขับเคลื่อนในระดับมหภาค ก็คงจะได้ผลดูเดียวกัน อีกประการหนึ่ง เหตุผลที่ยกขึ้นมากล่าวนั้น เป็นเพียงประเด็นเดียวเท่านั้นซึ่งในประเด็นอื่นๆ อาจจะมีข้อบกพร่อง หรือได้ผลไม่เทียบเท่าก็เป็นได้

สิ่งที่น่าพิจารณาจากข้อค้นพบก็คือระบบสาธารณ โภคิ ที่ท่านสมณะโพธิรักษ์ นำมาเป็นกรอบขับเคลื่อนแก่สังคมชุมชนนั้น มีลักษณะคล้ายกับระบบการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล กล่าวคือหากพิจารณาจากพระวินัยในพระพุทธศาสนาแล้ว จะพบว่ารูปแบบที่พระพุทธเจ้านำมาใช้กับพระสงฆ์สาวกก็คือ ระบบ สาธารณ โภคิ นั่นเอง ซึ่งท่านสมณะโพธิรักษ์นำมาใช้กับคฤหัสถ์ ในการนำมาประยุกต์ใช้นั้นเป็นการยากอยู่ เพราะเหตุผลที่สำคัญก็คือ ประชาชนทั่วไปมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน โดยชาติ เพศ วรณะ ยศศักดิ์ต่างๆหลายประการ หากไม่มีการปรับในเรื่องดังกล่าวนี้ ให้อยู่ในระนาบเดียวกันก่อน ก็เป็นการยากที่จะใช้ระบบดังกล่าว กล่าวคือ พระสงฆ์เป็นหมู่กลุ่มที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ มีศีล 227 ข้อ เท่ากัน การนุ่งห่มเหมือนกัน มีข้อวัตรปฏิบัติเหมือนกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ท่านสมณะโพธิรักษ์จึงกำหนดให้ ฆราวาสหรือคฤหัสถ์ ที่มาอยู่ภายใต้ระบบ สาธารณ โภคิ มีศีล 5 ข้อ เป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่เท่ากัน การนุ่งห่มเป็นไปในแนว

เดียวกัน อาหารการรับประทานเป็นมังสวิรัติเหมือนกัน การทำงานแบ่งไปในลักษณะเท่าๆกัน ทำงานฟรีเหมือนกัน มีสวัสดิการต่างๆเสมอเหมือนกัน ที่เหมือนกันอีกประการคือ หากไม่สามารถ อยู่ภายในระบบได้ ก็สามารถลาออกไปได้ ซึ่งเหมือนกันกับพระลาสิกขา(สึก)ออกจากการบวชไป ได้เช่นกัน

เมื่อพื้นฐานในระดับโครงสร้างของแนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์เป็นเช่นนี้ คุณจะมี ความเป็นไปได้ที่ท่านจะนำพาแนวคิดนี้ ให้เป็นทางเลือกของสังคมส่วนใหญ่ ดังที่ท่านกล่าวว่า “จะ สร้างมนุษย์สายพันธุ์ใหม่ที่มีคุณภาพ” ดังนั้นแนวคิดบุญนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดในการสร้างสายพันธุ์ มนุษย์สายพันธุ์นักการเมือง ที่มีคุณภาพ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า มาจากแนวคิดพุทธศาสนาที่มีอิทธิพล ต่อแนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์อย่างชัดเจน หากแต่ว่าแนวคิดนี้จะสามารถอยู่คู่กับสังคมไปได้ นานเท่าใดนั้น เป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์ต่อไป

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งจากการวิเคราะห์ในบทที่ 4 อันจัดเป็นข้อที่เด่นนั้นก็คือ ระบบสาธารณโภคี ซึ่งผู้วิจัยพบว่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะกับสังคมปัจจุบันที่เต็ม ไปด้วยความบีบคั้น เร่งรีบในกระแสวัตถุนิยมหรือทุนนิยม ระบบสาธารณโภคีสามารถช่วยให้คน มี ความสุขทางจิตใจได้ หากเปรียบกับระบบทุนนิยม และก็สามารถช่วยให้มนุษย์อยู่บนโลกได้อย่าง สร้างสรรค์ไม่ทำลาย เพราะกลไกหรือข้อปลักย่อยภายในของระบบเองเป็นตัวกำกับให้สภาพการณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ เป็นไปตามหลักการของระบบ อีกทั้งระบบนี้ก็ไม่ขัดแย้งกับระบบอื่นๆ สามารถ ดำเนินไปด้วยกันได้

หากจะพิจารณาว่าระบบสาธารณโภคี จะไม่สามารถนำไปใช้ได้หรือมีความเป็นไปได้ ยาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในกรณีที่น่าระบบนี้ไปใช้ในระดับรมหภาค ด้วยเหตุผลว่าระบบนี้ไม่ได้ใช้ วิธีบังคับเหมือนสังคมนิยม แต่เป็นไปโดยความสมัครใจ ซึ่งก็จะเกิดปัญหาที่ยุ่งยาก ตามสภาพความ เป็นจริงของสังคม ที่มนุษย์มีความต้องการที่ไม่เท่ากัน เมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปก็ต้องยอมรับว่า ระบบสาธารณโภคี มีจุดเริ่มต้นที่แข็งที่ตรงที่การเข้ามาสู่ระบบด้วย “ความสมัครใจ” นั้นเอง หากแต่ เมื่อจะนำระบบนี้ไปใช้ในระดับรมหภาคดังกล่าวแล้ว จุดเริ่มต้นที่แข็ง (ความสมัครใจ) ก็จะกลายเป็น จุดอ่อน ไป เพราะกลไกของระบบในระดับรมหภาคทุกภาคส่วนต้องเป็นลักษณะเดียวกันทั้งหมด ดังเช่น สังคมนิยมหรือประชาธิปไตย ระบบจึงจะขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างเต็มความสามารถของ ระบบ แต่ถ้านำระบบ สาธารณ โภคี ไปใช้ในระดับรมหภาคก่อน แล้วขยายส่วนออกไปให้กว้างจน สามารถสร้างเครือข่าย ที่ครอบคลุมเป็นเครือข่ายที่ใหญ่ในระดับรมหภาคได้ เมื่อนั้น ระบบนี้ก็จะ สามารถตอบสนองความสุขที่มนุษย์ต้องการได้ อย่างเต็มภาคภูมิของหลักการ ไม่ว่าจะ เป็น สาธารณ โภคีที่รองรับการเมืองบุญนิยม หรือที่รองรับด้านสังคม ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจเป็น

ต้น ที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงทัศนะหนึ่ง ที่มีต่อสาธารณ โภคี เพราะคาดว่าน่าจะมีความเป็นไปได้ อย่าง นั้น

แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะ โพธิรัจฉนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับสภาพ สังคมปัจจุบันนั้นถือได้ว่าเป็นความคาดหมายของสังคมที่ต้องการเห็นสภาพการเมืองและสังคมมี พัฒนาการที่ดีขึ้น โดยเฉพาะประเด็นต่างๆ อันเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิต การช่วยเหลือสังคมและ การไม่ทำลายทรัพยากรของชาติ แนวคิดของท่าน(โดยเฉพาะสังคมบุญนิยม) ในส่วนของประเด็น ข้อปลีกย่อยในเชิงเทคนิค ที่สังคมต้องการให้พระสงฆ์ เข้ามามีส่วนช่วยกล่อมเกลานักการเมือง อย่างที่ท่านอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นต้น ได้สะท้อนมุมมองออกมาใน สังคมปัจจุบัน อันบ่งบอกถึงความต้องการส่วนนี้ ที่จะได้จากศาสนา ดังนั้น แนวคิดทางการเมืองที่ ท่านนำเสนอและแสดงออกนั้น จึงสอดคล้องกับความคาดหมายของสังคมด้วย

ในด้านความสอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้วิจัยไว้ก่อนหน้านี้ในประเด็นทำนองเดียวกันนั้น แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะ โพธิรัจฉนี้ จัดว่าสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องการเมืองการ ปกครองเชิงพุทธ ที่พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการเมืองมาตั้งแต่อดีต โดยใช้หลักธรรมเป็น แม่บทในหลักการปกครอง และพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาทรงอยู่เหนือการเมือง แต่ทรงเข้าไป เกี่ยวข้องในฐานะให้คำปรึกษาแนะนำเท่านั้น ซึ่งสมณะ โพธิรัจฉ ก็ใช้หลักธรรมเป็นแม่บทในการ สรรค์สร้างแนวคิดและนำมาปฏิบัติจนเป็นรูปธรรม

อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่ง ท่านก็มีพื้นฐานทางความคิด มาจากพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับสมณะ โพธิรัจฉ จะต่างกันอยู่บ้างก็ ตรงที่ระยะเวลาของช่วงความคิดทางการเมืองนั้นอยู่กันคนละสมัยกล่าวคือ การปกครองใน บ้านเมืองขณะนั้นๆ มีสภาพการณ์ไม่เหมือนกันหรือจะว่ามีบริบทต่างกันก็ได้ แต่ที่เหมือนกันก็คือ ต้องใช้ธรรมะเป็นองค์ประกอบหลักในการกำหนดการเมืองการปกครองเช่นกัน ที่สำคัญแนวคิด ของทั้งสองท่าน เป็นไปในลักษณะสังคมนิยมเชิงพุทธด้วยกัน และสอดคล้องงานวิจัยเรื่องความคิด ทางการเมืองของปัญญานันทภิกขุ ซึ่งท่านมองปัญหาต่อการเมือง เศรษฐกิจและสังคมต้องใช้วิธีการ แก้ไขปัญหาต่างๆ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนา และในด้านประชาธิปไตย ด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค ทั้งสองท่านต่างให้ความสำคัญต่อจิตใจของคนมากกว่า เรื่องของวัตถุภายนอก และ ประชาธิปไตยนั้นต้องมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ คือ ธรรมาธิปไตย ความเหมือนอีกประการท่านทั้งสองมีการกล่อมเกลานักการเมืองทางพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเดิม และความคิดทางการเมืองมีความเป็นอุดมคติ สูง ต่างแต่ที่ท่านสมณะ โพธิรัจฉ สร้างกลไกในระดับ โครงสร้างขึ้นมารองรับความคิดของตน ชัดเจนกว่า

ในส่วนที่ต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดทางการเมืองก็คือ งานวิจัยเรื่อง ความคิดทางการเมืองของ พลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งความคิดของท่านมุ่งเน้นเรื่องการใช้อำนาจทางทหารเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ แล้วเชื่อว่าอำนาจทางทหารเท่านั้นจะทำให้ประชาชนเป็นสุข แต่ท่านสมณะโพธิรักษ์ไม่มองประเด็นนี้เลย ไม่ใฝ่อำนาจในการบังคับอย่างนั้น แต่มุ่งสร้างสายพันธุ์ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่สังคม โดยหวังว่าสายพันธุ์ใหม่หรือแนวทางใหม่นั้นจะเป็นความบริสุทธิ์ตั้งแต่ต้นมือแล้วจะพัฒนาไปได้เอง โดยไม่ต้องไปแก่งแย่งอำนาจกับผู้อื่นเป็นต้น

ในงานวิจัยนี้มีข้อดีในส่วนที่ ผู้ที่ถูกรศึกษา คือ ท่านสมณะโพธิรักษ์ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างมากสะดวกในการเข้าพบ และแสดงออกถึงความจริงใจในการให้ข้อมูล ข้อสอบถามทั้งในประเด็นการวิจัยและนอกประเด็น ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญต่อการศึกษาวิจัย อีกทั้งข้อมูลเอกสารอันเป็นหัวใจหลักของการวิจัยนี้ได้ถูกรวบรวมไว้เป็นระบบดี ที่ห้องสมุดของสำนักสันติอโศกส่วนหนึ่ง จึงทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปด้วยดี

ในข้อด้อยของการวิจัยที่พบคือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีเนื้อหาค่อนข้างมากและกระจายกระจายอยู่ในหลายๆ ที่และหลายๆ ส่วน ซึ่งอาจจะนำมาเสนอไม่ครบทุกภาคส่วน แต่ทั้งนี้ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ และวิเคราะห์แล้วนั้นก็มีความชัดเจนตอบคำถามปัญหาวิจัยและวัตถุประสงค์ได้ครบ และแนวคิดเฟื่องฟู อันเป็นกรอบหนึ่งที่น่ามาใช้ในการกระบวนการวิจัย แต่ยังคงขาดรายละเอียดของกรอบอยู่บางส่วน ทั้งการวิเคราะห์ก็ยังไม่ค่อยเป็นที่พอใจนัก รวมทั้งการสังเกตการณ์นั้นผู้วิจัยได้สังเกตการณ์น้อยครั้ง โดยเฉพาะการออกไปเคลื่อนทางการเมืองในเดือนกันยายน ที่ผู้วิจัยวางแผนจะไปร่วมสังเกตการณ์ในขณะที่กำลังเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ก็ต้องยกเลิกเมื่อมีการปฏิวัติในคืนวันที่ 19 กันยายน 2549 จึงขาดรายละเอียดในบางส่วนของพฤติกรรมความเป็นปัจจุบันไป ในด้านการตีความผู้วิจัยยังขาดประสบการณ์อาจจะทำให้การตีความด้อยค่าลงไป

3. ข้อเสนอแนะ

ในส่วนของคุณข้อเสนอแนะซึ่งจากข้อค้นพบของการวิจัย สามารถที่จะนำแนวคิด “การเมืองบุญนิยม” ไปใช้ได้กับการเมืองทุกระดับ โดยเฉพาะการเมืองระดับล่าง กล่าวคือ ใช้ในการบริหารส่วนท้องถิ่น ด้วยเหตุผลว่า ข้อจำกัดในการนำไปใช้จะลดน้อยลงและเป็นการเปิดรูปแบบแนวคิดหรือปูพื้นฐานแนวคิดแบบนี้ ให้กระจายไปในระดับรากหญ้าก่อน หรือหน่วยเล็กๆ ก่อนๆ ที่จะขยายใหญ่ขึ้น ในอนาคต เหตุผลอีกประการคือ ประชาชนจะได้ทราบแนวคิดนี้ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มบุคคลดังเช่นปัจจุบัน แต่สามารถเปิดขยายแนวคิดนี้เป็นลักษณะปฏิบัติการเชิงรุกเข้าไปในสังคม ดังนั้นวิธีการนำแนวคิดนี้ ไปปรับใช้กับการเมืองส่วน

ท้องถิ่น ดูว่าจะเหมาะสมกับแนวคิด หากแต่ก็มีเงื่อนไขบางประการคือ

1) ในการนำแนวคิดการเมืองบุญนิยม ไปใช้นั้น ก็คือ ต้องนำเอารูปแบบระบบ
 สาธารณโภคี ไปเป็นกรอบดำเนินการในสังคมชุมชนนั้นก่อน กล่าวคือหากไม่ใช้ระบบ
 สาธารณโภคี ไปปรับ โครงสร้างของชุมชนสังคมก่อน ก็ไม่สามารถนำแนวคิดการเมืองบุญนิยม ไป
 ใช้ได้ ซึ่งหลักการอันนี้ถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก และการนำแนวคิด ไปใช้นั้น ควรจะนำแนวคิด
 บุญนิยม ในทุกมิติไปใช้ด้วย เพราะว่าหากปรับสภาพบริบทโดยรอบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
 แล้ว การจะนำประเด็นใดประเด็นหนึ่ง มาชูขึ้นเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยาก จากนั้นจึง
 ขยายแนวคิดนี้ให้แผ่กว้างออกไป ดังนั้นส่วนที่จะนำไปใช้ จึงไม่ใช่มุ่งเน้นที่ การเมืองบุญนิยม เพียง
 อย่างเดียว หากแต่ต้องนำไปใช้ทั้งองค์รวมในทุกๆมิติความคิดที่เดียว จึงจะเกิดผลจริงๆโดยลำดับ
 จากนั้นจึงขยายแนวคิดนี้ให้กว้างขวางออกไป

ในด้านข้อจำกัดของแนวคิดการเมืองบุญนิยม ก็คือ ระบบสาธารณโภคี ที่เป็นแนวคิด
 พื้นฐานอันสำคัญซึ่งซ่อนกันอยู่ในที่นี้ หากนำไปใช้ในระดัมหากอาจไม่ประสบผลสำเร็จดัง
 หลักการ และคงต้องปรับโครงสร้างภายในของแนวคิดอีกบางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับความ
 ใหญ่ของระดับที่นำไปใช้ เพราะข้อจำกัดภายใต้ระบบ สาธารณ โภคี ก็คือ การสร้างจิตสำนึกในการ
 เข้ามาสู่ระบบ เนื่องจากระบบเน้นความพอใจ มีอิสระเสรีภาพ ไม่เป็นการบังคับใดๆ เมื่อประชาชน
 พิจารณาจนเกิดความพอใจในระบบ ก็จะเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ดังนั้นประเด็นของการ
 เริ่มต้น ของการนำระบบสาธารณ โภคีไปใช้ก็คือ ต้องไม่มีลักษณะบังคับ หากมีการบังคับหรือเกณฑ์
 กันมา ระบบนี้จะล้มสลายในที่สุด จึงเป็นข้อจำกัดที่ดูจะยากพอสมควร ในการนำระบบ
 สาธารณ โภคีไปใช้ ข้อจำกัดอีกประการก็คือ ในช่วงเริ่มต้นอย่างพึงคาดหวังต่อแนวคิดสูง เนื่องจาก
 ระบบดังกล่าว ยังเป็นระบบใหม่ต่อสังคม ต้องต่อสู้ทางความคิดต่อระบบใหญ่ในสังคม ดังนั้นเมื่อ
 นำระบบไปใช้แล้วก็เชื่อว่าประสบผลสำเร็จในสังคมใหญ่ไปทุกเรื่อง เพราะน้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ จึง
 มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่า ต้องค่อยๆเป็นค่อยๆไป

แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ควรที่จะมีการพิจารณาระบบ สาธารณ โภคี ไปใช้เป็นกรอบใน
 ชุมชนสังคมขนาดเล็กก่อน และในขณะที่เดียวกันก็นำแนวคิด บุญนิยม ขับเคลื่อนไปในชุมชนสังคม
 พร้อมกัน ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยเสนอว่า จะทำให้สังคมมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างปกติสุข เป็นสังคมที่
 น่าอยู่ที่เดียว

2) หากมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปเกี่ยวกับ แนวคิดทางการเมืองของท่านสมณะ
 โภธิรักษ์ ควรที่จะกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีในด้านต่างๆ เช่น กรอบแนวคิดในด้านสถาบัน ใน
 ด้านหน้าที่ ในด้านระบบการเมือง เนื่องจากว่าแนวคิดทางการเมือง ก็มีส่วนสัมพันธ์อยู่กับการ
 จัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคมโดยรวม และภายใน โครงสร้างของสังคมนั้น ก็ปฏิเสธเรื่อง

ของโครงสร้างสถาบัน โครงสร้างหน้าที่ โครงสร้างระบบไม่ได้ จึงควรศึกษาภายใต้กรอบดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งคำถามในอันที่จะสามารถขยายแนวทางการวิจัยนี้ออกไป โดยการศึกษาในประเด็น รูปแบบภายในการเมืองบุญนิยม ในความคิดของท่าน ซึ่งเป็นการเจาะลึกลงไป ในรายละเอียดในอันที่จะทราบว่า เมื่อรูปแบบที่กำหนดเป็นหลักการดังนี้แล้ว หากประสบปัญหาขึ้นในระหว่าง แล้วจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร และแนวทางนั้นยังคงยึดมั่นอยู่ในกรอบแนวคิดเดิมหรือไม่ เหตุผลที่เสนอแนะให้ศึกษาในประเด็นนี้ก็เพราะในปัจจุบัน แนวคิดการเมืองบุญนิยมของท่านสมณะโพธิรักษ์ มีลักษณะเพิ่งเป็นการเริ่มต้น กล่าวคือ รูปแบบพื้นฐานนั้นมีความชัดเจนอยู่ หากแต่รูปแบบในทางการเมือง ก็เป็นการเริ่มต้นของการต่อยอดความคิด ยังมีได้ประสบผลขั้นสำเร็จ อาทิเช่น การมี ส.ส. ในสังกัดพรรคเพื่อฟ้าดิน หรือสมาชิกพรรคมีตำแหน่งทางการเมืองที่สูง เป็นต้น เหตุผลประการต่อมา จากตัวอย่างนั้นก็คือ แนวคิดนี้ยังไม่ผ่านสภาวะบีบคั้นในกระแสของการเมืองในระดับสากล จึงทำให้ยังมีทราบบิตในส่วนนั้นว่าจะปรับกระบวนทัศน์อย่างไร

และเพื่อความสมบูรณ์ของแนวคิด ควรมีคำถามในประเด็น แนวคิดการเมืองบุญนิยมนี้หากประสบปัญหาขึ้น ในระหว่างจะมีทิศทางแก้ไขอย่างไร ? หรือ มีการวางแผนในการขยายแนวคิดการเมืองบุญนิยมไว้อย่างไร ? หรือ การไม่แสวงหาอำนาจของการเมืองบุญนิยม นี้จะช่วยให้การบริหารการปกครองสังคม ประสบผลสำเร็จได้อย่างไร ? หากมีประเด็นคำถามเหล่านี้ก็จะช่วยให้ทราบพัฒนาการของ แนวคิดการเมืองบุญนิยม ว่ามีทิศทางเป็นไปอย่างไร หรือ

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบ แนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์กับนักคิดท่านอื่นๆ เช่นระหว่างท่านสมณะโพธิรักษ์กับท่านพุทธทาสภิกขุ หรือท่านสมณะโพธิรักษ์กับพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) หรือ เปรียบเทียบกับผู้นำศาสนาในนิกายอื่นๆ เช่น นิกายเถรวาทเป็นต้น หรือเปรียบเทียบกับนักคิดที่สำคัญของโลก เช่น มหาตมา คานธี เป็นต้น ในบางกรณีที่ศึกษาถึงโครงสร้างส่วนสังคม ควรใช้การวิจัยเชิงประมาณด้วย จะได้ศึกษาตัวแปรหลายๆ ด้าน ในส่วนข้อค้นพบ เรื่องสาธารณ โภคิอันเป็นกรอบใหญ่และเป็นพื้นฐาน ของแนวคิดการเมืองบุญนิยมนั้น ก็ควรทำการศึกษาให้ลึกลงไปอีก เพื่อจะได้ทราบความเป็นวิวัฒนาการของแนวคิดนี้ว่าจะปรับปรุงไปในทิศทางใด

ซึ่งขอเสนอแนะที่ผู้ศึกษาวิจัย ได้นำเสนอนั้นก็เพื่อให้การ ทำความเข้าใจต่อแนวคิดการเมืองบุญนิยมของท่านสมณะโพธิรักษ์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าของแนวคิด เพื่อปรับระดับการนำไปประยุกต์ใช้กับสังคมของตนในโอกาสต่อไป เพื่อสร้างความเข้าใจต่อการมุ่งหวังในประสิทธิผลของการเมืองบุญนิยม และเพื่อการศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

บทสัมภาษณ์สมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 1

- ยุทธชัย กราบนมัสการพ่อท่าน ผมชื่อยุทธชัย เป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มสธ. ทำวิทยานิพนธ์ชื่อเรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์
- ถาม เรื่องก็มืออยู่เป็นข้อถกเถียงว่า พ่อท่านนี้มีแนวคิดที่ไม่เคยได้ยินมาก่อนคือ “การเมืองบุญนิยม” ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นที่เขายกมาให้เราทำมากยิ่งขึ้น ทีนี้ก็เลยมากราบนมัสการถามพ่อท่านเป็นหัวข้อในวิทยานิพนธ์ของกระผมนะครับ
- ตอบ เอาเลย
- ถาม จริงๆ แล้วผมใช้วิธีการวิจัยจากเอกสารคือ ศึกษาเนื้อหาสาระจากหนังสือที่พ่อท่านเขียนไว้
- ตอบ ดีแล้วนะศึกษาตามเอกสาร เอกสารก็คือตัวเนื้อแท้ที่อาตมาแสดงออกหรือว่าเป็นภูมิอาตมา
- ถาม คือถ้าการสัมภาษณ์ถือเป็นการได้ข้อมูลปฐมภูมินะครับ ถ้าอย่างนั้นกระผมขอเริ่มการสัมภาษณ์เลยก็แล้วกันนะครับ
- ตอบ เอาเลย
- ถาม ขอดำถามข้อแรก การเมืองในทัศนะของพ่อท่านคืออะไร ? มีลักษณะเป็นอย่างไร
- ตอบ การเมืองในทัศนะของอาตมามีลักษณะเป็นอย่างไร คำว่า “การเมือง” นี้ อาตมาว่ามันคือเรื่องของการทำงานกับปวงชน นี่คือการเมืองสั้นๆ คือการทำงานกับปวงชน ทำงานเพื่อช่วยเหลือปวงชน ทำงานเพื่อให้เกิดมวลปวงชนอยู่ดีมีสุข นี่คือการเมืองของอาตมา ทีนี้อยากจะขอขยายต่ออีกนิด จะเป็นประโยชน์ที่คุณได้ตั้งไว้หรือไม่ก็แล้วแต่ อาตมาจะขอต่อตรงนี้เลยว่าสำหรับคำว่าการเมืองกับการศาสนานี้เนะ มันเป็นเรื่องเดียวกัน นี่คือการมองเห็นของอาตมา การเมืองกับการศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน เพียงแต่มันแบ่งกันคนละหน้าที่เท่านั้นเอง นั่นคือความต่างๆ คือคนละหน้าที่ แต่การเมืองกับการศาสนานั้นคืองานเดียวกัน
- ถาม จากสภาพปัญหาของการเมืองปัจจุบัน “พ่อท่าน” คิดว่าควรแก้ไขอย่างไร ด้วยวิธีการอย่างไร? หรือด้วยหลักธรรมอะไร?
- ตอบ โอ้แจ่มมากเลยคำถามนี้ การเมืองทุกวันนี้ควรแก้ไขตรงที่ควรจะให้คนหรือต้องเน้นที่คน คือให้คนมีคุณธรรมสำคัญที่สุดและที่สุุดๆ การเมืองทุกวันนี้เหลวไหลทั่วโลก ไม่เฉพาะแต่ในเมืองไทยตรงที่ไม่มีคุณธรรม เพราะฉะนั้นการเมืองในประเทศไหนก็แล้วแต่ขณะนี้ทั่วโลกสังเกตได้เลย ถ้าคนบริหารประเทศไม่มีคุณธรรม บ้านเมืองฉิบหายไซ้ไหม

ทุกประเทศเลยไม่ว่าประเทศไหน ฉะนั้นถ้าสามารถนำเอาคนที่มีความรู้หรือประเทศไหนสามารถที่จะเลือกคนที่มีความรู้ขึ้นมาบริหารประเทศได้ ประเทศนั้นอยู่ดีกันทุกประเทศ ยกตัวอย่างง่ายๆ แม้จะเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กฎหมายของเขาก็สงบเรียบร้อยอย่างนี้เป็นต้น หรือว่าไม่ต้องเอาอะไรมา แม้แต่บรูไน เอาหละอาจจะประเทศเล็กก็ตามเถอะ บรูไนของเขาก็มีความรู้ ผู้บริหาร ราชามีความรู้แบบนี้เป็นต้น ราชายของบรูไนเขาไม่เบาเลย เขามีความรู้แจกจ่ายทานไม่จู้เหี่ยว ขี้หวง เพื่อแผ้ว เพราะฉะนั้นประเทศของเขาก็สบาย คนมีความรู้ประเทศไหนก็แล้วแต่ ประเทศนี้ยิ่งใหญ่ก็ตาม ประเทศที่ยังต้องการศึกษาก็ตาม บริหารบ้านเมืองล้วนแล้วแต่ความรู้ด้วย เมื่อความรู้ด้วย เพราะฉะนั้นเดือคร้อน ไปทั่ว เดียวนี้มันไม่เดือคร้อน ไปเฉพาะแต่ที่เดียว แต่ละประเทศมันเดือคร้อนไปทั่วโลก ยิ่งสมัยนี้ไม่มีอะไรปิดอะไรกันกันแบบนี้ ส่งผลเร็วมากๆ เห็นชัดๆ

- ถาม คำถามข้อที่ 3 นักการเมืองควรประพฤติปฏิบัติธรรมะข้อใดจึงจะเหมาะสมกับการเป็นนักการเมือง
- ตอบ ควรประพฤติตนให้มีความรู้ ส่วนเรื่องของสมรรถนะความสามารถ ความรู้ของบุคคลนั้นเป็นเรื่องรองจากคุณธรรม ประเด็นหลักที่สุดของความเป็นมนุษย์ ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อชาติต่อประเทศ ก็เพราะเขาคือคุณธรรมไม่ได้คือความรู้นี่คือประเด็นหลักเลย คนที่มีความรู้มากแต่คือคุณธรรมนั้นให้มาทำงานกับปวงชนให้มาทำงานกับสังคมประชาชน ทั้งหมดเลยต่อให้มีความรู้มากขนาดไหนแต่ด้วยคุณธรรมทั้งหมด แต่ถ้าคนมีความรู้และมีความรู้ดีนำหน้าความรู้มากก็ดี แต่คุณธรรมนำรับรองว่าบริหารประเทศหรือว่าทำงานกับสังคมนั้นเกิดประโยชน์อย่างมาก นี่ประเด็นหลักเลย แต่ทุกวันนี้คนไปเด่นในเรื่องของความรู้ความสามารถแต่คนมีความรู้ด้วย เพราะฉะนั้นสังคมหรือประเทศที่ได้รับการบริหารทางการเมืองการปกครอง หรือการทำงานกับสังคมๆ เป็นเหยื่อสังคมที่กลายเป็นบริวาร กลายเป็นเบี้ยล่าง สังคมเลยกลายเป็นอะไรที่เขาจะกอบ โภคเอาหรือทำร้ายอย่างที่เขาเป็น
- ถาม ในทัศนะของท่านควรที่จะเลือกนักการเมืองประเภทไหน หรือมีลักษณะหรือมีองค์ประกอบหลักๆ อะไรเป็นข้อพิจารณา?
- ตอบ ความดี คุณธรรมๆ นะเรื่องคุณธรรมนำเรื่องความสามารถอะไรต่อมิอะไรไม่เป็นไร เพราะเรื่องการบริหารประเทศชาติ มันไม่ใช่การทำงานของคนๆ เดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ไม่เห็นแก่ตัว คนที่ไม่มีอัตตาใหญ่ ไม่มีอัตตามาก คือคนที่มีความรู้ คนที่ไม่มีอัตตามากสามารถที่จะยอมรับความรู้ความสามารถ

ของคนอื่นได้ สามารถที่จะไม่เอาตนเองเป็นใหญ่แต่เอาความคิดส่วนรวมเป็นใหญ่ นี่คือคนดีมีคุณธรรม เพราะฉะนั้นถ้าเผื่อว่าการบริหารประเทศที่มีคนมีความคิดส่วนรวมเป็นใหญ่ นี่ก็คนดีมีคุณธรรม เพราะฉะนั้นถ้าเผื่อว่าการบริหารประเทศที่มีคนมีความคิดดังนี้มีจิตใจอย่างนี้ เขาทำงานเขาก็จะทำงานได้อย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน ได้พลังรวมเพราะข้อสำคัญก็คือการบริหารนั้น โดยเฉพาะประชาธิปไตยมันไม่ใช่คนๆ เดียวบริหารประเทศ มันเป็นการบริหารโดยองค์รวม เพราะฉะนั้นคนที่จะไปเป็นผู้ใหญ่ไปเป็นนายกไม่ต้องเก่งเลยก็ได้ แต่ขอให้มีความคุณธรรมมากๆ คุณก็รวมรัฐธรรมนูญที่มีความสามารถเก่งๆ แต่ละแขนงแต่ละประเภท เลือกมาทำได้ซิ คุณเป็นคนทำเองที่ไหน คุณเป็นคนบริหารนายกรัฐมนตรีไม่ต้องเก่ง แต่ต้องมีคุณธรรมดีๆ และก็ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดีเท่านั้นเอง ก็สบายแล้ว

ถาม หลักธรรมกว้างๆ ที่ประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ควรยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดในทัศนะของท่านคือ?

ตอบ โอ้ ก็ยึดหลักธรรมข้อที่จะต้องลดละความเห็นแก่ตัว เป็นหลักธรรมที่สำคัญทั้งนั้นแหละ แต่ที่นี้คำนี้คำเดียวมันยาก มันจะลดความเห็นแก่ตัวได้ก็ต้องมีคุณธรรมเป็นหลัก สรุปแล้วอย่าว่าแต่ประชาชนอย่าว่าแต่ผู้บริหาร คนทั้งหมดจะต้องเน้นธรรมะ สรุปก็คือว่าโลกหรือสังคมขาดคุณธรรม ทั้งหมดทั้งผู้บริหารและผู้ถูกบริหารจะเลือกอย่างไร ก็ต้องเลือก แค่นี้คือประเด็นหลัก ฟังแล้วเหมือนกับอาตมาเอาเรื่อง ต้องการโน้มน้าว ไปเรื่องคุณธรรมเท่านั้น และอาตมาก็ขอยอมรับ

ถาม ผมว่า การเมืองบุญนิยมของท่านก็เน้นหนักในเรื่องคุณธรรมนี้อย่างมาก

ตอบ มันขาดอย่างมาอย่างหนักเลย มันแล้งมากๆ เลย แล้วคุณธรรมอย่างหนักยิ่งเข้าไปทุกวันๆ เลย เพราะกิเลสพัฒนาขึ้นมา มีการพัฒนาปรุงแต่งการมอมเมา หลอกลวง คนคิดพิจารณาไม่ใช่คนคิดอย่างนั้น คนคิดคั่นๆ ที่จะได้ในเชิงได้เปรียบ คำเดียว คนทุกวันนี้ทุกคนคิดคั่นความได้เปรียบ คุณไปคิดเล่นนักรัฐศาสตร์ นักพาณิชยศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ นักอะไรศาสตร์ทั้งหลายเหล่า คิดคั่นความได้เปรียบทั้งนั้นเลย นี่คือการล้มเหลวที่สุดของมนุษยชาติมันคงจะต้องกลับมาคิดว่า “จะอย่างไร เราจะเป็นผู้เสียสละไม่ใช่ไปคิดคั่นความได้เปรียบ” ต้องไปคิดคั่นว่า จะอย่างไรเราจะสามารถเสียสละได้ นี่เป็นประเด็นหลักของมนุษยชาติในโลก แต่พอออกไปคิดแล้วต้องปฏิบัติให้ได้จริงแล้วเป็นผลขึ้นมา เพราะฉะนั้น อาตมาทำงานทุกวันนี้ ทำงานกับผู้คน ทำงานทุกอย่างที่พยายามทำอยู่นี้ อาตมาทำตรงนี้เน้นเป่าตรงนี้ ทำอย่างไรเราจะคิดเป็นผู้เสียสละได้ ไม่ใช่เป็นผู้เอาเปรียบ จะทำอย่างไรถ้าทำได้เล็กๆ น้อยๆ นี่แหละคือความก้าวหน้า ถ้า

ก้าวหน้ามากๆ ขึ้นนั้นคือผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ที่จะทำให้สังคมและตัวเราเองอยู่อย่างเป็นสุข

ถาม รูปแบบการเมืองการปกครองสำหรับการเมืองไทย ควรจะเป็นอย่างไร จึงจะเหมาะสม?

ตอบ การปกครองรูปแบบของการปกครองในการเมืองไทย หรือการเมืองสังคมโลกไหนก็ตามแต่ รูปแบบของการปกครองที่ดีที่สุดก็คือ การปกครองชนิดที่มีคนดี ที่นี้จะทำอย่างไรให้เกิดคนดีในสังคมในประเทศขึ้นมาได้ นั่นคือการปกครองที่ดีที่สุด คำว่า คนดี คำเดียวนั้นมันรวมไปทั้งความขยันหมั่นเพียร ความไม่ขี้เกียจ โดยส่วนสำคัญอย่างยิ่งเป็น คนไม่เห็นแก่ตัว นี่คือคนดี ไม่ใช่คนขี้เกียจ คนดีต้องเป็นคนขยัน เพราะฉะนั้นคำว่าคนดีต้องเป็นคนขยัน นอกจากนั้นคนดีต้องเป็นคนมีปัญญาความฉลาด ดังนั้นจะอย่างไรให้คนดีได้ นั่นคือคำตอบสั้นๆ ถ้าทำให้คนดีทั้งหมดเลยไม่ต้องห่วงหรือกลัว คนดีจะเอาเปรียบ คนขี้เกียจขี้คร้านกินแรงคนอื่นนั้นไม่ใช่คนดีทั้งนั้นแหละ คนดีที่ต้องฉลาด ขยันหมั่นเพียร เกื้อกูลคนอื่นนั่นคือคนดีทั้งนั้นแหละ เมื่อคนดีเกื้อกูลคนอื่นมันจะมีปัญหาอะไร ทุกวันนี้คนล้วนแต่จะกินแรง เอาเปรียบคนอื่นทุกวันนี้

ถาม มีคำถามที่เป็นข้อถกเถียงของประชาชนนะครับ คือ ในทัศนะของพ่อท่านนักบวชใน พระพุทธศาสนาควรเข้าไปเกี่ยวข้องในการเมืองมากน้อยเพียงใดจึงจะเรียกว่าสมควร?

ตอบ นักบวชในพุทธศาสนานั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างยิ่ง นักบวชที่จริงนักบวชที่ไม่จริงคือนักบวชที่บวชใหม่ๆ หรือยังไม่มีคุณธรรมอะไรๆ อย่างนั้นไม่เรียกว่านักบวช หรือเรียกว่าเป็นผู้เข้ามาฝึกหัด ส่วนนักบวชที่จริงคือนักบวชที่เรียนรู้เรื่องธรรมะแล้วมีการออกมาจากกิเลสได้แล้ว เนกขัมมะก็คือการออกบวช เพราะฉะนั้นนักบวชที่มีเนกขัมมะได้แล้วออกบวชได้แล้ว การออกจากกาม ออกจากพยาบาท ออกจากกิเลสได้แล้ว เป็นโลกุตรระบอบคน นั่นคือนักบวชที่ออกจากกิเลสได้แล้วคือมีเนกขัมมะ อภิเนษกรรมณ์ของพระพุทธเจ้านั้นเป็นคำใหญ่นั้น คือผู้ที่หลุดพ้นจาก โลภีก็เป็นผู้สู่โลกุตรระแล้ว คนอย่างนั้นแหละจะต้องเข้าไปสู่การเมืองอย่างยิ่ง เพราะจะได้เข้าไปช่วยการเมือง จะได้ไปช่วยเสริมสังคม ยิ่งยุคนี้ยิ่งสมัยนี้สังคมยังขาดแคลนคนมีคุณธรรม นักการเมืองขาดแคลนคนมีคุณธรรม เพราะฉะนั้นนักบวชที่มีคุณธรรมแล้วยังต้องเข้าไปช่วยนักการเมืองอย่างยิ่ง แต่ความเห็นของคนทั่วๆ นั้นไปเอาความเห็นต้นๆ คืออะไร ความเห็นต้นคือความเป็นจริงของนักบวชไม่ใช่**นักบวช** ความเป็นจริงของนักบวชคือผู้ปฏิบัติธรรมไม่ได้บรรลุดูธรรม มาบวชแล้วก็กลายเป็นอาศัย (ศาสนา) อันนี้ทำให้ศาสนาเสีย ทำให้ความเป็นนักบวชเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นเขาจึงไม่นับถือนักบวช เมื่อไม่นับถือนักบวช ผู้ที่มีอำนาจผู้ที่มีความรู้เขาก็ไม่เอานักบวชเข้าไปยุ่ง เพราะ หนึ่งนักบวช

เป็นบุคคลสูงในสังคม โดยเฉพาะสังคมพุทธ เขายกข้อเขาให้เกียรติไม่ลบหลู่ไม่เถียง ไม่แสดงอะไรออกมา เพราะเขาเคารพนับถือ เพราะถ้าเข้าไปเขาก็ต้องเคารพนับถือเขาต้องยอมรับ เพราะถ้าไม่มีฐานะที่น่ายอมรับเขาก็เลยไม่ยอมให้ เมื่อไม่ยอมให้ก็กัน กัน นักบวชออกจากการเมือง นักการเมืองคือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เข้าไปบริหารประเทศจะเรียกว่าเป็นมันสมองของประเทศก็ได้ ทุกยุคทุกสมัยจะเป็นสมองของเผด็จการก็ตาม เป็นสมองของประชาธิปไตยก็ตามก็คือ หัวสมองของประเทศ ทุกยุคทุกสมัยคือคนที่มีความสามารถเข้าไปบริหารประเทศ เพราะฉะนั้นจึงมีปัญหาแน่นอน เมื่อมีปัญหาเขาจึงรู้ว่าเขา ไม่เอาแล้วนักบวชนี้ เพราะนักบวชไม่ใช่ นักบวชจริง นอกจากไม่เอาแล้วออกกฎหมายมากันแล้ว นักบวชอย่างไปยุ่งกับการเมือง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การเมืองแยกกับนักบวชแยกกับการศาสนาแยกจากธรรมะก็เลยปล่อยให้ นักการเมืองเลวลงๆ ต่ำลงๆ อีที่ไปจยตาด้วยเหตุอันมันมีมาด้วยประการฉะนี้

ถาม การที่พ่อท่านออกไปเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงมีนาคมที่ผ่านมา คิดว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่

ตอบ แน่นอน อาตมาก็ต้องตอบว่าเป็นความถูกต้องที่สุดที่อาตมาเคยทำ อย่าลืมนะ การที่จะออกไปแสดงตัวในคราวครั้งนั้น มัน ไม่ใช่การออกไปแสดงตัวอย่างคนที่โง่ๆ ง่่าๆ คนที่ไม่รู้ อีโนอีเห่น คนที่ไม่รู้เหตุการณ์ไม่รู้อะไรประกอบแห่งสถานะกาละ ยุคสมัยนั้นคืออะไร เกิดขึ้น มันเป็นเรื่องไม่ใช่เรื่องเล่น ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ตื่นๆ มันเป็นเรื่องลึกซึ้งยิ่งใหญ่ มันเป็นเรื่องสำคัญของประเทศนะ เพราะฉะนั้นอาตมาจะออกไปนี้ อาตมาเหมือนเด็ก อีโนเช่นต์ (innocence) มันไม่ใช่ นะ อาตมาตรงแล้วคิดอีก ประมวลแล้ว ประมวลอีก ว่ามีเหตุปัจจัยอะไรบ้าง ไปแล้วจะมีผลกระทบอะไรบ้าง อาตมาก็ใช้ภูมิปัญญาของอาตมา ใช้สติปรีชาธรรมทุกอย่าง อาตมาว่ามันมีเนื้อความเท่าไร อัดตัญญาตาเท่าไร ตัวเราเอง อัดตัญญาตา เราก็เท่านี้ในสังคมเขายอมรับเราเท่าไร เราจะวิธี มีแรงเท่าไร ก็ต้องประมาณ มันตัญญาตาต้องประมาณเสมอ แล้วก็กาลัญญาตา รู้กาล กาลเทศะ นี้เหตุการณ์มันเกิดอยู่อย่างนี้กำลังเป็นอยู่อย่างนี้ เราก็ต้องประเมินนะ แล้วบริษัทหมูกุ่ม มันเป็นงานของบริษัทหมูกุ่มขนาดไหน การที่เขาชุมนุมขนาดนี้ การที่เขาเกิดเหตุการณ์อย่างนี้แล้วเราขึ้นมือเข้าไปร่วมในขณะนี้จะไปแสดงตัวในขณะนี้กับสังคมหรือบริษัทขนาดนี้มันเหมาะสมแล้วหรือยัง แต่ละบุคคลที่ทำงานอยู่ที่นี่ท่านทั้งหลาย ไม่ว่าจะป็นตัวปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดอยู่ในสังคมขณะนี้ บุคคลปโรปรัชญาตามีใครบ้างมีอะไรอย่างไรบ้าง อาตมาก็ต้องมองก็ต้องตรวจสอบดูว่า ถ้าเราจะประจักษ์แสดงตัวออกไปร่วมชุมนุมซึ่งมันไม่เคยมีมาก่อนเลย นอกจากไม่เคยมีมาเลยแล้วก็ยังเป็นเรื่องอะไรกันนี้ อยู่ดีไม่ว่าดี เป็นนักธรรมะแล้วมาแต่

อะไรอย่างนี้ อาตมาประเมินหมดทุกอย่างแหละ ประมวลเสร็จทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว เรียกว่า
 บวกลบคูณหารเสร็จอาตมาก็ถึงได้ทำเมื่อทำแล้วอาตมาก็ต้องมั่นใจว่าอาตมาไม่ได้ทำผิด
 จะไม่เกิดผลดีหรือจะไม่ดี อาตมาก็ต้องประมาณแล้ว ถ้าอาตมาประมาณผิดก็คงจะเกิดผล
 เสียหาย ถ้าอาตมาประเมินถูกต้องมันก็จะเกิดผลอย่างที่ว่ามันควรจะเป็นนี้ อาตมาไม่ได้ไม่
 รู้้อ โหน้อ เหน้ โง่ๆ เง่ๆ อะไรทำลงไปนะ ไม่ใช่อย่างนี้นะ

ถาม ในกรณีนี้ นะครับ (ชุมนุมประท้วง) เป็นการสอดคล้องกับธรรมะและวินัยของพระพุทธเจ้า
 หรือไม่

ตอบ สอดคล้องซี อาตมาบอกแล้วศาสนาพุทธอาตมาบรรยายเสมอ พูดเสมอว่าศาสนาพุทธเป็น
 ศาสนาพหุชนหิตาย พหุชนสุขายะ โลกานุกัมปายะ เป็นศาสนาที่มีจุดหมายชัดเจนว่า
 เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมวลชนปวงชนเป็นประโยชน์สร้างแก่นมนุษยชาติ โลกานุกัมปายะ
 จะต้องแบกจะต้องอนุเคราะห์ต้องรับผิดชอบต้องเกื้อกูลโลก โลกนี้ไม่ใช่มนุษยชาติเท่านั้น
 นะ แบกไว้ทั้งโลก โดยเกื้อกูลโลก นี่ก็จุดหลักใหญ่ของพระพุทธเจ้า ยิ่งใหญ่มากเลย อันนี้คือ
 เรื่องของพระพุทธศาสนาแล้ว คนเราไปเข้าใจแบบฤๅษี คือ ทุกวันนี้มันคิดเพี้ยนไปแล้ว
 ศาสนานี้คนที่ปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าต้องนั่งหลับตาอยู่กับตัวเอง ดูตัวเอง ออกป่า
 ออกเขา ไม่เอาแล้วกับสังคม เลิกโลก เลิกโลกีย์ ก็คือหนีมันไปเลย ไม่ใช่ ศาสนาของ
 พระพุทธเจ้านั้นไม่ได้หนีโลกีย์แต่อยู่เหนือโลกีย์ อยู่ใน โลกอยู่ในสังคมต้องรู้จักสังคม แต่
 ต้องอยู่เหนือสังคม เหนือคำนี้ไม่ได้หมายความว่าไปชมสังคมนะ ไปเอาเปรียบสังคม ไม่ใช่
 คือหมายความว่าเหนือฤทธิ์เดชของโลกีย์ฤทธิ์เดชของโลกนี่ยะมาทำร้าย หรือว่ามาทำให้
 คนนี้ตกเป็นทาสโลกีย์นี่คือผู้ที่หลุดพ้น ผู้ที่มีโลกุตระธรรม มีคุณธรรมสูง เป็นอาริยะ เป็น
 อรหันต์ คือผู้ที่อยู่เหนือเรื่องของโลกที่มันเป็นภัย คนที่เป็นอรหันต์ของพระพุทธเจ้านี่ยะ
 เป็นคนที่ไม่มียึดต่อสังคม ต่อมนุษยโลกเลย ไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ทำชั่วทั้งปวง ให้แก่สังคม
 ไม่เบียดเบียนใครมีแต่ให้ กุศลัสสุบสัมปทาทำแต่กรรมดีทั้งปวง ทำแต่ประโยชน์คุณค่าแก่
 มวลมนุษยชาติ และไม่เห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่ตัวถึงขนาดไม่มีตัวไม่มีตน ไม่เหลือตัวตนของ
 ตน ไม่ยึดเป็นตัวตนของตน มีแต่ให้กับให้ทั้งหมด เพราะฉะนั้นสังฆะธรรมของ
 พระพุทธเจ้าจึงยิ่งใหญ่และลึกซึ้งมาก อาตมาจะยกตัวอย่างประกอบ อย่างชาวโศกเรานี้
 นะ ต่างคนต่างมาเสียสละมาทำงานฟรี ต่างคนมาต่างมาให้ๆ ร่วมเป็นหนึ่งเดียวอย่างนี้เป็น
 ต้น แล้วถามว่า คนที่ให้จนกระทั่งไม่เหลือตัวตนไม่เอาและทำงานฟรี อยู่ได้ไหม? นี่แหละ
 คือการเมือง หรือระบบบริหารการปกครองแบบศาสนาพุทธที่ย่นย่อมาเป็นตัวอย่าง เป็น
 โมเดล ชุมชนชาวโศกทุกชุมชนนี้เป็นระบบการบริหารการปกครองแบบพุทธบริหาร
 แบบระบอบประชาธิปไตยที่มีธรรมาธิปไตยหรือมีธรรมะ ถ้าประชาธิปไตยก็ต้องมีตัว

กำกับว่าจะต้องเป็นประชาชนต้องมีธรรมะอย่างที่อาตมากล่าวไปแล้ว ผู้บริหารและผู้ถูกบริหารต้องมีธรรมะทั้งหมด เพราะฉะนั้นกลุ่มชุมชนชาวอโศกนี้ผู้ถูกบริหารก็ต้องมีธรรมะ ผู้บริหารก็มีธรรมะนี่คือชุมชนที่เกิดการบริหารปกครองอย่างมีธรรมะ อยู่กันอย่างพุทธ ถ้าพูดกันจริงก็เป็นอย่างอารยธรรมอันเป็นโลกุตระเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างง่าย ๆ ชุมชนชาวอโศกไม่ว่าสันติอโศก สาถิอโศก ปฐมอโศก ราชธานีอโศก อะไรก็ตาม ไม่มีอบายมุขเลย ชุมชนเหล่านี้ไม่มีอบายมุขเลยทั้งกลุ่ม ทั้งชุมชน ทั้งหมู่บ้าน ราชธานีก็เป็นหมู่บ้าน จ.อุบลราชธานี ศรีษะอโศกก็เป็นหมู่บ้าน จ.ศรีสะเกษ มีผู้ใหญ่บ้าน มี อบต.ตามระบบนิติบัญญัติของทางราชการเขา ในหมู่บ้านนี้ไม่มีอบายมุขคนทั้งหมู่บ้านถือศีลห้าเป็นอย่างดี ทุกคนนี่คือการบริหารปกครองสังคมกลุ่มหมู่ ชุมชนที่มีการบริหาร การปกครองฯ ได้จะถึงขั้น “สาธารณโภคี” สาธารณ โภคีคืออะไร สาธารณ โภคีเหนือชั้นกว่าคอมมิวนิสต์ เหนือชั้นกว่าคอมมิวนิสต์ เหนือชั้นกว่าประชาธิปไตยฯ นั้นให้คนเสียภาษีมาเพื่อที่จะเอามาบริหารประเทศ แต่ของสาธารณ โภคีนั้นทุกคนทำงานฟรี นำเข้ากองกลางแล้วเอามาบริหารประเทศ ฟังให้ดีประชาธิปไตยนั้นให้คนเสียภาษีเข้าไปแล้วก็ไปบริหารประเทศ แม้แต่คอมมิวนิสต์ก็พยายามริดภาษี ริดส่วนได้จากประชาชนมาเข้าระบบประชาธิปไตยใหม่ ให้อิสรเสรีภาพมากแล้วที่ริดน้อยหน่อย แต่คอมมิวนิสต์นั้นริดนาทาเร้นมาก เพื่อที่จะเอาไปกระจาย คนที่มีมากเอามาเพื่อที่จะกระจายให้คนมีรายได้น้อย คนมีรายได้น้อยก็เอาน้อย มันก็ดูมีจุดมุ่งหมายที่ดีเป็นการบริหารจัดการจากผู้มีมากไปหาผู้มีน้อยแต่เป็นการบังคับส่วนสาธารณ โภคีนั้นเต็มใจที่จะให้เองทั้งหมดเลย ทุกคนเต็มใจที่จะให้เอง ทำงานเอง เอาเข้ากองกลางแล้วก็เอามาบริหาร นี่คือการปกครองการบริหารที่ดีตามคำถามของคุณอธิบายอย่างไรอาตมาอธิบายไม่เป็นในภาษานักวิชาการ อธิบายอย่างวิชาการไม่ค่อยได้ อาตมาก็เลยอธิบายอย่างนี้แหละ

ถาม ความคิดทางการเมืองของท่านเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด

ตอบ ความคิดทางการเมืองของอาตมาเกิดขึ้นเมื่อใด จริงๆ แล้วถ้าเข้าใจคำตอบที่อาตมาตอบไปแล้วนั้นการเมืองกับการศาสนานั้นเป็นเรื่องเดียวกัน เพียงแต่ทำคนละหน้าที่ ถ้าจะถามให้ถูกต้องถามว่า อาตมาเข้ามาประสานหน้าที่การศาสนากับการเมืองเมื่อใด? คำถามน่าจะเป็นอย่างนั้น

ถาม ได้ครับๆ

ตอบ ถ้าถามอย่างนี้มันก็คล้ายๆ กับว่าอาตมาแบ่งการเมืองกับแบ่งศาสนาออกไปเป็นคนละเรื่อง ที่จริงเป็นเรื่องเดียวกันแต่แบ่งหน้าที่กันทำ ที่นี้ก็เพราะว่าประเทศไทยหรือแม้แต่โลกส่วนใหญ่เขากันศาสนาหรือธรรมะออกไปเป็นอีกส่วนหนึ่ง การเมืองก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง สรุป

ง่าย ๆ ก็คือว่า คนส่วนใหญ่ในโลกยกย่องว่าแต่ประเทศไทยเลย เขาแบ่งการเมืองการศาสนา
 อย่างให้มาด้วยกัน เกิดจากกรณีที่อาตมาอธิบายมาบ้างแล้วเมื่อตะกี้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นการ
 ร่วมกัน ได้ยาก เพราะความเข้าใจดังที่กล่าวแล้วอาตมาก็รู้คนในสังคมทั่วไปเขาเป็นอย่างนี้
 อยู่เราเข้าใจกันดี เราเข้าใจเขาดี เพราะฉะนั้นอาตมาก็ทำงานศาสนาตลอดและอาตมา
 ไม่ได้เข้าใจผิดว่า ศาสนากับการเมืองเป็นคนละเรื่องอาตมาเข้าใจว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่
 อาตมาถือว่าเป็นกฎของสังคม เป็นกฎของโลกมนุษย์ โลกเขาเข้าใจแบ่งเป็นคนละอันไม่ได้
 เข้าใจเป็นอันเดียวกัน ทีนี้เมื่ออาตมาเอาเข้ามาประสานกันตั้งแต่เมื่อไร (ศาสนากับ
 การเมือง) ก็ตอบได้ว่า อาตมาทำงานศาสนาในช่วงหลายปีเลยก็ได้ เมื่อปี 2513 ทำงานมา
 เรื่อยจนกระทั่งปี 2520 อาตมาก็พยายามทำในด้านศาสนาเท่านั้น ยังไม่ได้ออกมาสู่การเมือง
 ะไร จนกระทั่งปี 2522 มีคุณจำลองเข้ามารู้จักอาตมา คุณจำลองนี้ทำงานการเมืองโดยตรง
 เป็นยังเติร์กมาเลยเรียกว่าเป็นเรื่องของการเมืองมาเรื่อย เขาก็พยายามเป็นตัวปฏิบัติของการ
 การเมืองของสังคมนมาเรื่อย พอตัวคุณจำลองเข้ามาการเมืองมันก็เข้ามาในตัวคุณจำลองด้วย
 ทีนี้คุณจำลองก็ทำงานการเมืองอยู่ที่ปฏิบัติไปด้วย (ธรรมะ) ก็คุยกันพูดกันตามได้กันบ้าง
 คุณจำลองก็เอาความรู้ความเข้าใจไปทำงานการเมืองแล้วคุณจำลองก็สนิทสนมกับชาว
 อโศกเข้ามาเรื่อยๆ จนกระทั่งคุณจำลองมีกลุ่มรวมพลังทำการเมืองท้องถิ่นสมัครผู้ว่าขึ้นมา
 พอเริ่มต้นนั้นแหละอาตมาจะตอบว่าเมื่อไร อาตมาก็ไม่รู้ วันที่ เดือน พ.ศ. ที่แน่นอนได้ มันก็
 เข้ามาอย่างนี้

ถาม แต่โดยคร่าวๆ คือราวปี พ.ศ. 2522

ตอบ ใช่ 22-23-24 (นี่)ไปเรื่อยๆ ใจ คุณก็ต้องไปดูประวัติไปดูบทบาทการเมืองของคุณจำลอง
 อาตมาก็รู้ว่ามันเลื่อนไหลไปตามเหตุปัจจัยที่มันการเมืองของคุณจำลอง เพราะฉะนั้น เมื่อ
 คุณจำลองเริ่มต้น “เอาละหน้าตอนนี้คุณจำลองทำงานอะไรต่ออะไรของเขาอยู่ ทางอโศกของ
 เรายังไม่ได้ไปร่วมด้วยอะไรคุณจำลองก็ทำงานของเขาไป” แต่ก็มีคนทำงานในด้านนี้ แต่
 แรกๆ ที่คุณจำลองทำงานการเมืองของคุณจำลองนั้น คุณจำลองได้เป็นเลขาธิการ
 นายกรัฐมนตรี จนกระทั่งสุดท้ายคุณจำลองลาออก เหตุการณ์คือ มารณรงค์เรื่องทำแท้ง (ทำ
 ให้ต้องลาออก) พอเริ่มเรื่องกฎหมายทำแท้ง ในกรณีนี้คุณจำลองมาทำงานส่วนตัวแล้วไม่ได้
 ทำงานการเมืองกับรัฐแล้ว คุณจำลองก็เลยมามีพวกอโศกเป็นเพื่อเข้าไปรณรงค์เรื่อง
 กฎหมายทำแท้งซึ่งมันเป็นเรื่องศีลธรรมอย่างยิ่ง ชาวอโศกจึงได้เริ่มเข้าไปร่วมกับคุณ
 จำลองทำงานออกสู่สังคม เมื่อทำงานออกสู่สังคมนรณรงค์กฎหมายทำแท้งก็คือเรื่อง
 การเมืองนี่คือความเชื่อมต่อของการพาอโศกเข้าไปร่วมการเมืองโดยไม่รู้ตัว ตั้งแต่รณรงค์
 กฎหมายทำแท้งและเราก็ร่วมมือทำจัดเอกสารทำเอกสารแจกเข้าไปอภิปราย เข้าไปปราศรัย

เดินสายเข้าไปหาเสียงว่าจ้างนั้นเถอะ ให้มีแนวร่วมให้มีความเห็นว่าใครจะเอาด้วยบ้าง นี่
 ธรรมนูญกฎหมายทำแท้งนี้ต่อต้านกฎหมายทำแท้ง เมื่อเริ่มตรงนั้นก็ร่วมตัวกันจนกระทั่งคุณ
 จำลองคำริจะเป็นผู้ว่าก็เลยต้องช่วยกันในเรื่องนั้นขึ้นมาก็ได้เป็นผู้ว่า กทม. พอได้เป็นผู้ว่าฯ
 ก็เอาคนของชาวอโศกเข้าไปทำงานเพิ่มเติมขึ้น เรื่องของการเมืองก็ค่อยๆ เลื่อนไหลเข้าไป
 เรื่อยๆ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนไม่รู้ว่าจะเข้าไปมากดังเช่นทุกวันนี้ไม่รู้ตัว

ถาม จริงๆ แล้วคุณจำลองนี่ถือเป็นศิษย์เอก ตามสมณานามใช่หรือไม่ครับ

ตอบ อย่าเรียกว่าศิษย์เอกเลยเรียกว่าเพื่อนสหายธรรมิก เอะผู้ร่วมปฏิบัติธรรม

ถาม การเมืองคืออะไร ? และนักการเมืองในความคิดของพ่อท่านคืออย่างไร ?

ตอบ การเมืองเป็นเรื่องคุณธรรมของคนมีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่จะเข้าไปบริหารปฏิบัติตาม
 หน้าที่แต่จริงๆ แล้วทุกคนต้องทำงานการเมืองไม่ละเว้นคนทุกคนที่อยู่ในรัฐอยู่ในประเทศ
 ใดๆ จะปฏิเสธการเมืองไม่ได้สักแห่งเดียว เป็นแต่เพียงว่าเราอาสาไปทำหน้าที่ใหม่
 เพราะฉะนั้นนักการเมืองโดยถ้วนทั่วอาสาไปรับผิดชอบหน้าที่การเมือง หน้าที่การงาน
 นั้นๆ แต่สิทธิของมนุษย์ในด้านการเมืองนั้นมีสิทธิทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือไม่ใช่
 นักบวช คนสามัญ (ฆราวาส) กับนักบวชมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่หน้าที่เท่านั้นแหละแบ่งกัน
 เพราะฉะนั้นคนที่ไม่เข้าใจสิทธิไม่เข้าใจหน้าที่ก็แล้วกันอาตมาออกจากการเมือง อาตมามี
 สิทธิในการเมืองนี้ เวลาคุณมีเรื่องอะไรก็มากระทบอาตมาทุกอย่างเลย อาตมาก็เป็น
 พลเมืองของประเทศ ไม่ว่าจะการเมืองจะดีจะเลวจะทำให้คนทุกข์คนสุข การเมืองของคุณๆ
 เป็นคนปฏิบัติคนเป็นคนบริหารเป็นคนทำแล้วคุณก็ให้เราใช้ชีวิตเป็นกอนดินกอนหินมัน
 ไม่ได้หรอก คุณลองนึกเราเป็นพระก็ตามเราก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน เพราะฉะนั้นสิทธิ
 ของเรามีทุกอย่างเป็นแต่เพียงว่าคุณไปกฎกำหนดกฎเกณฑ์แบ่งหน้าที่หรือกันหน้าที่ของ
 นักบวชให้ออกจากการเมืองเท่านั้นแหละเป็นความคิด อาตมาถือว่าเป็นความผิดแต่ไหนแต่
 ไรแล้ว แต่ที่จริงมันก็ไม่ได้ผิดทีเดียวหรอกอาตมาก็เห็นใจและก็เข้าใจมันผิดตรงที่ว่า
 นักบวชมันไม่เป็นนักบวชนักการศาสนา มันไม่เป็นนักการศาสนา มันเสื่อม เพราะฉะนั้น
 ปล่อยให้เข้าไปยุ่งการเมือง การเมืองเขาก็ฟัง เพราะเขาเห็นว่าไม่ได้เรื่อง อันนี้พูดแต่
 ดันแล้ว เพราะฉะนั้นองค์ประกอบภายในของการเมืองต้องมีศีลธรรมเป็นหลักเลยถือเป็นผู้
 มีราชธรรมคือทศพิธราชธรรม สมัยนี้เป็นสมัยประธานาธิบดี ก็ต้องมีทศพิธราชธรรม
 นายกรัฐมนตรีก็ต้องมีทศพิธราชธรรม เป็นภาษาเท่านั้นเอง ถ้าไม่คิดภาษามันก็ไม่ใช่แต่
 ภาษาโดยเนื้อแท้หรือความเป็นจริงของมัน โดยความหมายของทศพิธราชธรรมเท่านั้น ก็คือ
 คุณธรรมของผู้บริหาร เพราะฉะนั้นผู้บริหารต้องมีธรรมะ โดย 10 หลัก นี้เรื่องของพุทธเลย

เพราะฉะนั้นจะไปเข้าใจ 10 หลักนี้ของพระพุทธเจ้า นั่นแหละคือ เนื้อในที่ผู้บริหารจะต้องมีจริงๆ ไม่ใช่เป็นแต่ปากพูด ถ้าท่องได้พูดได้คล่องแต่ทำอีกอย่างหนึ่งแหละก็ไปไม่รอด

ถาม แนวคิดการเมือง “บุญนิยม” คืออะไร? มีสภาพเป็นอย่างไร?

ตอบ (หัวเราะ) อันนี้เป็นภาษาพูด คำว่า “บุญนิยม” นี้ อาตมาเห็นที่จะต้องค่อยๆ ตอบละเอียดละเอียดๆ เสียแล้วแหละ คืออาตมาอย่างที่ตอบมาแล้วว่าไม่ได้สงสัยหรือกว่าศาสนาทำไม ต้องมายุ่งกับการเมือง คือก็เข้าใจว่ามันเป็นงานเดียวกัน ต่างแต่คนละรูปแบบต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันของประชาชนในประเทศชาติ การเมืองทำให้ประเทศชาติอยู่เย็นเป็นสุข ศาสนาก็จะทำให้มวลมนุษยชาติอยู่เย็นเป็นสุขเหมือนกันแต่แบ่งหน้าที่กันเท่านั้นเอง ด้านการเมืองนั้นไปทำงานในด้านรูปกระทำ ในเรื่องของการทำงานตามภาพรูปธรรมเป็นใหญ่ ส่วนด้านศาสนานั้นทำงานในจิตวิญญาณเป็นใหญ่ นี่ก็คือตัวละครที่จะต้องกล่าวว่าเป็นปฏิฐานกันใหม่ก็ต้องบอกว่าร่วมกันบ้าง โดยจริงแล้วศาสนานั้นท่านที่หลุดพ้นแล้วท่านไม่ได้สะสมรูปธรรม ไม่ได้สะสมอะไรในด้านรูปธรรมนั้นท่านเป็นผู้มักน้อยสันโดษ ไม่ได้มีอะไรที่เป็นรูป ฟุ้งเฟ้อ ทีนี้บุญนิยม มันเป็นภาษาไทย คำว่าบุญนิยมนี้ อาตมาก็เห็นว่าลักษณะของคนที่ดีอยู่ในลัทธิใหญ่คือลัทธิบุญนิยม ส่วนศาสนานั้นเป็นศาสนาที่เป็นลัทธิหนึ่งเหมือนกัน ทีนี้ลัทธิที่เป็นศาสนานั้นมันจะต้องเข้าไปร่วมด้วยกับสังคม ทีนี้สังคมนั้นตกอยู่ภายใต้อำนาจของบุญนิยม ศาสนาจะเข้าไปร่วมด้วย บุญนิยมนั้นอาตมาเห็นความเลวร้ายเห็นความเสื่อมมันมากอาตมาก็เลยเออทางศาสนา นี้มีการฝึกฝน มีแหล่งที่ดั่งาม มีข้อปฏิบัติคุณธรรม คำว่าบุญนี้คนไทยก็รู้และมันก็ล้อเลียนกับบุญนิยมด้วย อาตมาก็เลยเออ คำว่าบุญนิยมมาตั้งเสียเลย เพราะฉะนั้นบุญนิยมก็เป็นลัทธิเป็นระบบ บุญนิยมก็เป็นลัทธิเป็นระบบเหมือนกันเอาเข้าไปสู้กับบุญนิยม เอาไปเปรียบเทียบ ที่จริงในเรื่องของศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธไม่มีศัตรูไม่ต่อสู้กับใครอันนี้ต้องเข้าใจให้ลึกซึ้งนะ คนอื่นเขาตั้งใจจะเป็นศัตรูกับเรา นักบวชของเขาตั้งใจเป็นศัตรูกับเราๆ ก็ตั้งใจจะไม่เป็นศัตรูกับเขาไม่สู้เขาหรอก ถ้าเขาจะทำร้ายเราๆ ก็ยอมให้เขาทำร้ายถ้าเขาหลีกไม่พ้น ถ้าเขาจะทำร้ายเราๆ ก็เลี้ยงไม่ให้เขาทำ เราไม่ต่อสู้รบราแต่เราแสดงความจริงที่เราได้อยู่เท่านั้นเอง ฉะนั้นอาตมาก็เลยคิดว่า บุญนิยมนั้นเป็นภาษาที่จะใช้นำพาลัทธิหรือลักษณะของสังคมนุชนน่าจะคืออยู่เป็นไปได้ ตามทฤษฎีตามหลักการวิธีการทุกอย่างนั้นแหละที่เป็นไปทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติทั้งเหตุและผล เมื่ออาตมาเอาธรรมะร่วมลงไป คำว่าบุญนิยมทั้งหมด เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราจะมีพฤติกรรมอะไรต่อสังคมจะเป็นการแตกแขนงแยกเป็นการเมือง เป็นเศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ แยกเป็นนิเทศศาสตร์ สื่อสารอะไรก็

- แล้วแต่อาตมาก็ใช้บุญนิยมเข้าไปต่อท้ายหมดเลย เพราะฉะนั้นเศรษฐศาสตร์บุญนิยม
- การเมืองบุญนิยม พาณิชย์บุญนิยม เกษตรศาสตร์บุญนิยม สื่อสารบุญนิยม
- ถาม สรุปลงแล้วก็คือว่าต้นแบบแนวคิดทางการเมืองบุญนิยมนี้พอท่านตั้งมาเพื่อให้ล้อกับทุนนิยม
- ตอบ ใช่ การเมืองบุญนิยมก็ตาม เศรษฐศาสตร์บุญนิยมก็ตาม หรือสังคมบุญนิยมอย่างที่อาตมา
- ยกตัวอย่างแล้ว (ในหมู่บ้าน) เป็นผู้มีศีลธรรม ไม่มีอบายมุข มีกิเลสน้อยลงก็อยู่กัน
- อย่างสาธารณ โภคิอย่างนี้เป็นต้น นี่เป็นลักษณะของบุญนิยม คำว่าบุญนิยมนี้เป็นคำกว้าง
- เพราะฉะนั้นถ้าจะถามกันเฉพาะการเมืองบุญนิยมอาตมาว่า คุณจะลองดูนโยบายของพรรค
- เพื่อฟ้าดิน นี่แหละคุณไปอ่านคุณนั่นแหละคือการเมืองบุญนิยมอยู่ในนั้น ยกตัวอย่างง่ายๆ ผู้ที่จะ
- ไปอาสาเป็นนักการเมือง ทำงานการเมืองได้ต้องรู้จักการเมือง มีความรู้ความสามารถอาสา
- อย่างนิตินัย ฉะนั้นผู้ที่อาสาอย่างนั้นนั่นคือนักการเมืองตัวจริง เป็นนักการเมืองพุดินัย
- เป็นนักการเมืองนอกสภา อยู่นอกกฎเกณฑ์เขาเรียกว่าเป็นการเมืองส่วนตัวหรือเป็น
- การเมืองเอกชน ทำงานการเมืองเหมือนกันแต่คุณไม่ได้แต่งตั้งอะไรให้เราเลย อย่างนี้ก็เป็น
- นักการเมืองเหมือนกันในระบบประชาธิปไตย ซึ่งทุกคนทำได้สิทธิรัฐธรรมนูญมีหมดฉบับ
- ใดก็แล้วแต่ต้องมีบทนี้กำกับเลยว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนทั้งสิ้น ฉะนั้นประชาชน
- ทั้งสิ้นเป็นเจ้าของอำนาจ ฉะนั้นเขาจะอาสาหรือไม่อาสา ก็คือสิทธิซึ่งเขาอาสาโดย
- ส่วนตัวของเขาเป็นพุดินัย ฉะนั้น NGO ก็ตามส่วนตัวแม้แต่คุณฉลาด วรฉัตร ก็ตามหรือ
- แม้แต่ใครก็ตามที่เขาเป็นเอกชน เขาตั้งใจอาสาเป็นตัวปฏิบัติของสังคมถ้ามีเรื่องมีราว
- อะไรในสังคมเขาก็ต้องไปปรากฏตัวไปประท้วงไปอะไรต่างๆ ไม่ใช่แค่ประชาชน
- เท่านั้น แม้แต่ข้าราชการอย่าง อ.ธีรยุทธ บุญมี ก็ออกมาเขาไม่ได้เป็นนักการเมืองเป็นครู
- อาจารย์เป็นข้าราชการยังทำจริงๆ เขาไม่ให้ข้าราชการยุ่งด้วยซ้ำไป คือไม่ได้เป็นเรื่องของ
- ความคิดในระบอบประชาธิปไตยการเมืองไม่ใช่เรื่องของความคิดเลย ฉะนั้นถ้าจะบอกว่าการเมืองของระบบบุญนิยมนั้นเป็นอย่างไร อาตมาที่ว่าผู้ที่อาสาไปเป็นนักการเมืองนั้น
- ต้องทำงานเพื่อเสียสละเต็มที่ ผู้ยิ่งใหญ่ยิ่งสูงยิ่งต้องไม่เอารายได้ ไม่เอาสินทรัพย์อะไร
- เป็นผู้บริสุทธิ์ สะอาดเข้าที่สุด เพราะฉะนั้นไปดูนโยบายของพรรคเพื่อฟ้าดินเลย
- นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ส.ส. ส.ว. พวกเขาอาสาแล้วเป็นนิตินัยทุกคนอาสาเข้าไปแล้วต้อง
- ทำงานฟรีหมด เป็นต้น นี่คือการเมืองบุญนิยมที่อาตมาหมายถึง
- ถาม พอท่านได้อธิบายไว้ในสาธารณ โภคิแล้วใช่ไหมครับ
- ตอบ ใช่ถูกต้อง ประชาชนเลี้ยงดูเองไม่ต้องห่วง พิสูจน์เลย ทำพิสูจน์เลยได้ โดยความเป็นจริงก็
- ทำได้อยู่แล้ว แต่คุณ(นักการเมือง)มักบังคับตัวเองให้เลี้ยงดูแถมไม่พอคุณยังไป โกงเขาอีก
- ต่างหาก เงินเดือนก็เอาเยอะด้วย ดังนั้นมันไม่ใช่การเมืองที่ดีเลย คุณเป็นนักการเมืองที่เลว

มาก แต่นักการเมืองที่ดีต้องเสียสละหมด และทำงานให้แก่ประชาชนจริงๆ แล้วคุณไม่ต้องเอาเงินเลยสักบาทเดียว ไม่ต้องตั้งราคาให้ตัวเองเลย ตั้งมาก็ไม่เอามีรัฐฯ ก็มีหน้าที่ควรจะมีหน่วยงานนี้สำหรับเป็นกองพลาธิการที่จะดูแลนายก ผู้นำของรัฐบาล มีข้าราชการคอยดูแลอาหารการกินอยู่ใช้สอย นายคนไหนขึ้นมาหน้าทีของข้าราชการหน่วยพลาธิการที่จะต้องคอยทำอาหารดูแลรับใช้ รดยนต์ อะไรต่อมิอะไรให้นายหรือแก่รัฐมนตรี รัฐเลี้ยงคุณหรือประชาชนเลี้ยงคุณเองมันง่ายกว่าเพราะคนไม่กี่คนเองเราพิสูจน์แล้วอย่างเช่นชาวอโศก ในสังคมนี้อันผู้หญิงเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็น อบต.ฯ ไม่มีเงินเดือนใดๆ เขาก็เลี้ยงคุณอยู่กันตรงนี้ทำงานกันไป คุณจะเป็นผู้ใหญบ้าน เป็น อบต. คุณก็ทำงานกันไปเถอะ หากได้เงินเดือนจากรัฐก็เอาเข้ากองกลางหมดไม่ได้เอาไว้ส่วนตัวเลย เพราะฉะนั้นคุณที่อาสาเข้าไปในนัยที่ลึกซึ่งของประชาธิปไตยในลักษณะของการเมืองบุญนิยม ก็เป็นอย่างนี้

ถาม ดังนั้น ประชาธิปไตย ในความคิดของพ่อท่านมีความหมายอย่างไร ?

ตอบ ประชาธิปไตยคืออะไร คือลักษณะของอิสระเสรีภาพลักษณะของทุกคนที่มีสิทธิที่จะร่วมไม้ร่วมมือเพราะฉะนั้นในเรื่องของประชาธิปไตยนี้ ห้ามมีกฎหมายระเบียบอะไรออกมาแล้วก็บีบบังคับตีกรอบเพื่อที่จะตัดสิทธิตัวอย่างเช่น การเมืองยังมีพรรคการเมืองอย่างนี้ ยังไม่ใช้ประชาธิปไตย เพราะพรรคการเมืองก็คือคุณตัดสิทธิหรือยิ่งบอกว่าเป็นพรรคการเมืองแล้วส่งคนลงคัดเลือกจำกัดสิทธิเข้าไปอีก คนเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแล้วที่นี้คนที่เลือกเข้าไปสู่สภาจะไปเป็น ส.ส. จะต้องจบปริญญาตรีอีกยังจำกัดสิทธิเข้าไปอีก นี้ไม่ใช่ประชาธิปไตยอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้วมีพรรคการเมืองยังไม่ใช้ประชาธิปไตยที่ดียังมีวิป แหมมีวิปอีกคุณจะต้องยอม ไม่ยอมก็ตามต้องออกเสียงยกมือให้ อย่างนี้มันบังคับกันนี้ ไม่มีอิสระเสรีภาพมันไม่ใช่ประชาธิปไตยๆ เพราะฉะนั้นมีพรรคมีพวกมีกำหนดพรรคพวก ประชาธิปไตยนั้นมันจะเกิดพรรคโดยธรรม และอโศกทำงานอยู่ทุกวันนี้คือพรรคอโศกฯ โดยไม่ต้องไปจดทะเบียน โดยมีกำหนดกฎเกณฑ์แต่มีอะไร มีหลักเกณฑ์ศีลธรรมมีหลักศีลธรรมเป็นหลัก ยกตัวอย่างง่ายๆ ชาวอโศกเป็นอย่างไร เขาไม่กินเนื้อสัตว์ส่วนใหญ่แล้วคุณจะมาเข้าพรรคนี้อันคุณต้องไม่กินเนื้อสัตว์นะ ถ้าคุณกินเขาไม่เอาหรอก ถ้าคุณไม่เข้าเขาก็ไม่ว่าอะไร คุณก็ไปกินอยู่ข้างนอก เลือกเอาอย่างนี้เป็นต้น ผู้ที่อยู่ในพรรคอโศกนี้เขาไม่มีอบายมุขนะ คุณมาอยู่พรรคนี้อันคุณต้องเลิกอบายมุขคุณถึงจะมาอยู่มาทำงานกับพรรคนี้อันได้ ถ้าคุณมีอบายมุขเขาก็ไม่รับคุณก็ไม่ให้ร่วมงานอะไรด้วย ตราบใดคุณมีความคิดอย่างนี้คุณมีกิเลสอย่างนี้ความต้องการอย่างนี้ คุณจะเอาอบายมุขมาให้มาเป็นเชื้อโรคในที่นี้เขาก็ไม่เอาคุณหรอก คุณก็เข้าพรรคนี้อันไม่ได้นี้เป็นธรรมชาติไม่ต้องไปกำหนดหรือกนในพรรคนี้อันเขามีอยู่แล้ว ถ้าพรรคนี้อันเข้มขึ้นขึ้นมากกว่านี้ ขณะนี้ก็เริ่มเป็นแล้ว

ชาวอโศกหมู่บ้านชาวอโศกทำงานฟรีนะคุณก็ต้องลองคิดว่าทำงานฟรีจะเข้าพรรคนี้ไปไหม ก็ต้องรู้ตัวเองแหละว่าไปไหมถ้าคุณว่าเยี่ยมพรรคนี้ทำงานฟรีคุณก็เข้ามาเลยโดยไม่ต้องสมัครนี่คือพรรคการเมืองโดยธรรมชาติไม่ต้องไปตั้งกำหนดเป็นอิสระเสรีภาพ คุณจะเข้าจะออกก็เป็นสิทธิของคุณๆ เข้ามาแล้วอยู่ไม่ได้ก็ออกไปเพราะคุณไม่เหมือนเขา

ถาม ถ้าจะเรียนถามพ่อท่านว่า พรรคเพื่อฟ้าดินจดทะเบียนเป็นนิติณัยใช่ไหมครับ แต่ถ้าโดยพฤตินัยเท่าที่ได้สัมภาษณ์ก็เป็นเหมือนมีกรอบอันนี้คือเป็นพรรคโดยธรรม

ตอบ ใช่ แต่อันนั้นอนุโลมจดทะเบียนไปตามเขาแต่ปฏิบัติไม่เหมือนเขาหรอก เขาก็ถามว่าการเมืองบุญนิยมเป็นอย่างไร การเมืองนี้ยังมีการหาเสียงแล้วเลือกตั้งมันไม่ใช่ประชาธิปไตยคุณได้ไปเที่ยว ล่อเขาเอาเงินให้เขาซื้อเสียง ให้เขามาลงคะแนนมันไม่ใช่ประชาธิปไตย ฉะนั้นการหาเสียงอยู่นี้มันไม่ใช่ความจริงคุณจะเป็นผู้แทนของเขตนั่นคนเขตนี่เขาก็ต้องรู้จักคุณใช่ไหม คุณมีคุณภาพหรือยัง อ้อยคุณเหมาะไปทำงานสาธารณสุข คุณเหมาะจะไปเป็นนักกฎหมาย คุณเหมาะสมเรื่องการค้าการขาย คุณเหมาะสมไปในด้านเกษตร คุณเป็นคนในเขตนี่คุณมีความสามารถมากทุกคนก็จะเข้าไปบอก คุณควรจะเป็นนายกอย่างนี้เป็นต้น เขาจะรู้ว่าไอ้โสมนี่ควรเป็นอะไร เพราะฉะนั้นเมื่อคนคือประชาชนของกลุ่มนี้เขตนี่เขาารู้แล้วว่าใครคือคนที่เหมาะคือคนที่ควรจะไปทำงานหน้าที่นั้นหน้าที่นี้ในการบริหารสังคมประเทศหรือในกลุ่มที่นี้ หรือสังคมระดับประเทศก็ตามคนนี้แหละเหมาะเข้าไปเป็นนายก คนแหละเหมาะเป็นรัฐมนตรีเกษตรฯ เขาจะรู้คนของเขาจริงๆ เพราะฉะนั้นเมื่อคุณสมัครฯ เข้าไปเป็นผู้บริหาร โดยกฎเกณฑ์วิธีอะไรก็ตามแต่จะไปเป็น ส.ส.ปาร์ตี้ลิสต์ หรือ ส.ส.เขต คุณไปเตรียมเป็นรัฐมนตรี ส.ส.เขตเป็นฝ่ายนิติบัญญัติก็ว่ากันไปมันแบ่งกันอยู่แล้ว แต่ตอนนี้มันเลอะหมดแล้วไม่รู้ว่าบริหารไม่รู้ว่านิติบัญญัติมันปนกันไปหมด มันไม่ใช่การเมืองที่ถูกต้องแล้วแต่ประชาชนที่มีความรู้แล้วเขาก็จะแล้วว่าเออคนนี้เหมาะที่จะไปเป็นอย่างนี้ๆ เพราะฉะนั้นประชาชนจะมาบอกเองว่าไปสมัครเถอะ ถ้าประชาชนที่มีมีแสนคน หกหมื่นคนมาบอกว่าคุณไปสมัครเถอะสมัครปาร์ตี้ลิสต์ไปทำหน้าที่บริหารเถอะ ถ้าไปแล้วจะพยายามผลักดันส่งเสียงออกเสียงให้ไปเป็นรัฐมนตรีเกษตรฯ ไปเถอะคุณเป็นเหมาะ อ้อคุณเหมาะเป็นสภานิติบัญญัติเข้าไปเถอะไปสมัครเถอะ เมื่อประชาชนเขาออกมาบอกเราๆ ก็ค่อยไปสมัคร เมื่อสมัครแล้วไม่หาเสียงถ้าหาเสียงยังไม่ใช่ประชาธิปไตย คุณฟังเข้าใจไหม?

ถาม เข้าใจๆ ครับ

ตอบ ไม่หาเสียง ถ้าหาเสียงยังไม่ใช่ประชาธิปไตยเมื่อสมัครแล้วเสร็จเข้าหน้าที่ กกต. สามารถมีหน้าที่ที่จะต้องประกาศให้ประชาชนรู้ว่า วันสมัครเขามีผู้สมัครเท่านี้ๆ แล้วคนนี้เป็น

ผู้สมัครประกาศให้ประชาชนรู้ว่าเบอร์นี้ๆ นะ วันนี้เป็นวันลงคะแนนเสียง ประชาชนไปลงคะแนนเสียง ผู้สมัครนี้ไม่ต้องไปลงคะแนนเสียงแม้ผู้สมัครคนอื่นเขาจะหาเสียงก็เป็นพวกประชาธิปไตยปลอมๆ รวมถึงให้เขาทำไปก็ให้ประชาธิปไตยจริงคนที่ประชาชนต้องการให้ไปเป็นผู้แทนจริงประชาชนก็ไปเลือกเอง เมื่อเลือกก็เป็นคนของประชาชน เมื่อไม่เลือกคุณก็รู้ประชาชนโง่ๆ ง่่าๆ อยู่ประมาณที่ต้องซื้อสิทธิต้องแลกเงินจึงต้องไปเลือกประชาชนยังถูกหลอกหลวง เลือกผมนะ ผมมีนโยบายอย่างนี้ นะ แต่ที่จริงเขายังไม่เคยทำจริงหรือทำยังไม่ประสบความสำเร็จสักที ประชาชนเขารู้คุณพูดปากเปือกปากและเขาก็ไม่เลือกคุณหรอก เขาเชี่ยคุณออกเท่านั้นเองเพราะประชาชนเขารู้จักประชาธิปไตยแล้ว ผู้บริหารก็รู้จักประชาธิปไตยมันก็เป็นอย่างนี้ มันเป็นนโยบายหรือทิศทางที่เอามาทำพรรคการเมืองหรือพรรคเพื่อฟ้าดิน มีคนมาถามว่า ทำไมพรรคเพื่อฟ้าดินถึงยังไม่ส่งคนลงรับเลือกตั้งก็ในเมื่อมันไม่มีคนมาออกเสียงถ้าสังคมเขตนี้มีแสนคนมาบอกว่าไปลง ส.ส. เอะไปลงปาร์ตี้ลิสเอะ ถ้ามีสักหกหมื่นขึ้นไปบอกเราว่า ให้ไปลงก็จะไปลง แต่ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่ถึงหรือมาบอกแค่พันคนก็ยังไม่ไปเพราะมันไม่ใช่ประชาธิปไตยของเขตนี้ ฉะนั้นประชาธิปไตยของเขตนี้ก็ต้องมีปริมาณพอ เขตนี้มีประชากรแสนคน มีผู้สมัคร 10 คน มีมาบอกสัก 3 หมื่นคนยังนี้ก็ยังพอปริมาณพอๆ ไปได้ แต่ก็ยังไม่ซัวร์ต้องห้าหมื่นขึ้นไปเอออย่างนี้ค่อยไป เมื่อประชาชนมาเรียกร้องจริงๆ แล้วเราก็ไป แล้วก็เเน่ๆ ไม่ว่าคุณจะหาเสียงซื้อเสียงอะไรต่ออะไรก็ตามที่ตั้ง 5 หมื่นเสียงนี้แล้วที่จะเลือก เลือกนะไม่ใช่จัดตั้ง หากมีการเลือกแล้วมันก็ได้แน่นอน นี่คือประชาธิปไตย ในทุกวันนี้ พรรคเพื่อฟ้าดินทำงานเพื่อสังคมใช้เงินของเราเองไม่ได้ใช้เงินรัฐ เงินรัฐให้ไปตามระเบียบของคุณไปตามจำนวนสมาชิกๆ นี้เราก็คัดเลือก เพราะฉะนั้นสมาชิกรู้จักจะเลือกก่อน สมาชิกเราจึงน้อยเมื่อสมาชิกรู้จักเราก็ได้เงินอุดหนุนจากกฎระเบียบ วิธีของคุณเอามาให้เราน้อยเราก็ไม่ว่า เรามีเงินเท่าไรเราก็ทำงานกับประชาชนเท่านั้นของเราเป็นการเสียสละ เพราะเราตั้งใจ พรรคเพื่อฟ้าดินเราเหมือน NGO แต่คุณให้เราไปจดทะเบียนเราก็ไปจดเท่านั้นแหละ แต่เราทำงานเหมือนเอกชน รัฐจะให้เราเท่าไร เราก็รับเท่านั้น เราตั้งใจเสียสละ เราก็ทำเท่าที่ทำได้ตามความสามารถของเรา ทุกวันนี้เราก็ทำงานช่วยเหลือประชาชนในด้านนั้นด้านนี้ไปก็ตามแต่เหมือนกับ ส.ส. เขาพูดกับอาสาช่วยด้านนั้นด้านนี้แต่เราช่วยแต่ไม่พูดทำเฉยๆ

ถาม อันนี้ถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายหลักของแนวคิดการเมืองบุญนิยมเลยใช่ไหมครับ

ตอบ ใช่

ถาม ลักษณะพิเศษจำเพาะของการเมืองบุญนิยม เมื่อครู่พ่อบอกว่ามันเป็นประชาธิปไตยที่นี้ประชาธิปไตยใน การเมืองบุญนิยม มีลักษณะพิเศษจำเพาะไหมครับ

- ตอบ ถ้าจะตอบว่ามีลักษณะพิเศษมันก็ต้องใช้ เพราะของเรานี้มันเป็นประชาชนมีอำนาจ ประชาชนเป็นศูนย์กลางใหญ่ ประชาชนมีสิทธิที่จะออกเสียง มีสิทธิที่จะใช้ส่วนรวมเสียด้วยซ้ำ เพราะมันยิ่งใหญ่จะบอกว่าการเมืองบุญนิยมนี้ประชาสิทธิใหม่ โอ้โฮสาธาณ โภคิ ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ 1 ตัวอย่างหมู่บ้านราชธานีอโศก ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของทั้งหมด ที่ดินร่วมกันซื้อร่วมกันอาศัยอยู่เงินส่วนกลางทุกคนมีสิทธิเป็นเจ้าของหมดเลย คุณคิดดูซิว่ามีอำนาจใหม่ อำนาจรวมหมดเลยนะมันยิ่งใหญ่กว่าคอมมูนฯ (คอมมิวนิสต์) เขาทำมาของมาร์กนี่ อาตมาของแฮม มาร์กนี้น่าจะได้เจออาตมาก่อนตาย เรามีโอเคหรือความคิดไปในทิศทางเดียวกัน แต่ว่าอันนั้นมันเป็นเรื่องของ ไม่มีจิตวิญญาณ เป็นเรื่องของรูปธรรม ไปกำหนดเขา เอาวัตถุไปกำหนดจิตใจเขาของมาร์กเป็นอย่างนั้น
- ถาม ในมุมมองของพ่อท่านก็คือว่าเท่าที่ฟังมาแล้วมันช่วยเหลือได้อย่างมากโดยมิติของพ่อท่านที่ได้กล่าวไว้มองไว้ นะครับ
- ตอบ ทุกวันนี้เราช่วยเหลือประชาชนไม่ได้มากหรือเรายังมีประชากรชาวบุญนิยมนี้ไม่มากทุนรอนก็ยังไม่มาก อำนาจทั้งที่มีหน้าที่ๆ ที่จะช่วยเหลือสังคมนี้เรายังถูกด้านเลขมาทำอะไร ไม่ใช่หน้าที่ของคุณนี้มันหน้าที่ของข้าราชการ หน้าที่ของ ส.ส. หน้าที่ของ อ.บ.ต.หน้าที่ของอะไรต่างๆ นานา ซึ่งเราเป็นเอกชน เป็นประชาชน มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือสังคมอยู่ เพราะฉะนั้นนี่ก็เป็นสังคมกลุ่มน้อยที่เราต้องค่อยๆ ทำ ยกตัวอย่างง่ายๆ หมู่บ้านราชธานีอโศกจะทำหน้าที่ที่จะช่วยสังคมในตำบลพุ่มใหม่ ซึ่งก็มีหมู่บ้านหลายหมู่บ้านเรายังเกรงหมู่บ้านต่างๆ ส่วนเขาเองเขายังมีแนวคิดทุนนิยมสูง เพราะฉะนั้นเราจะออกเสียงเราก็หัวเดียวกระเทียมลีบเป็น 10 หมู่บ้าน เรา 1 หมู่บ้านไปทำอะไรออกเสียงอะไร ในแนวทางเสียสละทำให้ไอ้ฉัน ไอ้ฉันไม่ค่อยได้ออกเสียงอะไรมากไม่ได้ เพราะออกเสียงที่ไรมันก็แพ้ก็มันคนเดียวเสียงเดียว ฉะนั้นอยากทำอะไร พูดทำอะไร ออกเสียงที่ไร เขาก็หมั่นไส้เปล่าๆ ก็ยอมไปตามอำนาจหน้าที่ทั้งทุนรอนก็น้อยประชากรก็น้อยจึงยังทำประโยชน์แก่สังคมนี้ไม่ได้มากเท่าไร แต่ถ้ามากขึ้นก็เพราะเราทำไปเพราะความอุตสาหะของเราเอง มีความจริงใจที่จะทำงานให้สังคมสงบสุข ส่วนขณะนี้บ้านราชธานีตอนนี้เราซื้อที่เพิ่ม ที่นั่นเป็นนามาก่อนที่จะซื้อเจ้าของที่ดินเขาจะให้เช่าทำนา พอซื้อเราซื้อที่ดินแล้วคนที่เขาทำงาน (นา) เขาก็อยากจะทำต่อ อาตมาก็เลยบอกเองตกลงคุณจะทำต่อเราก็จะให้คุณทำต่อนี่คือการงานแต่ก่อนนี้เขาเช่าคิดราคาเท่านั้นเท่านี้เราก็ให้ทำ คุณจะให้เท่าไรก็เอามา แต่มีกฎเกณฑ์ว่าคุณทำงานอย่างนั้นคุณก็เหมือนกับการเมือง ถ้าไม่มีอบายมุขประเทศชาติก็จะอยู่รอด พัฒนาไปได้เจริญขึ้นประเทศชาติก็จะพอลู่พอกิน ถ้าเขาเชื่อและปฏิบัติได้เราได้ลองทำแล้วชุมชนของเราไม่มีอบายมุข ชุมชนของเราไม่ต้องมีเงินมีทองมากมายอะไรก็สามารถอยู่รอด ไม่มี

การทะเลาะวิวาทไม่มีอาชญากรรมอะไรเลย จริงนะสำราญกันทุกคน อาตมาฝึกหัดให้กินน้อย ถ้ากินมากก็สะสมกิเลสไปถูกเขาครอบงำ ต้องไปกินใหญ่กินโต กินฐาน กินชวดอะไรก็ไม่รู้หลงไปสารพัดนี่คือการบริหารคนให้คนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี นี่คือการบริหารประเทศชาตินี้เป็นงานของการเมืองใหม่? ใช่ สาขาของเรามีอยู่ 10 สาขา เขาก็ทำงานกับประชาชนก็อยู่อย่างนี้อย่างกับการทำถนนนี้เราก็อำของเราเอง เช่น สาขาบ้านราชไม่ต้องไปใช้งบประมาณของรัฐ บบบริษัทก็มีบ้างนิดหน่อย

ถาม สาธารณ โภคิเป็นธรรมะในศาสนาพุทธ โดยพ่อท่านหยิบยกประเด็นนั้นขึ้นมาขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม

ตอบ ใช่ สาธารณ โภคิเป็นธรรมะของพระพุทธเจ้า อาตมาชื่นชมมากๆ เลย สูดยอดเลยมหัศจรรย์

ถาม เหมือนกับนานาสังวาสใช่หรือไม่? และธรรมะของพระพุทธเจ้ามีส่วนเป็นการเมืองด้วยอย่างนั้นหรือ?

ตอบ ใช่ เหมือนกันเป็นธรรมของพระพุทธเจ้า ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นรัฐศาสตร์เป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่เพียงแต่เขาไม่รู้กัน ไม่เข้าใจกัน ถามว่าทำไมสำคัญในการปกครอง เพราะว่าในธรรมชาติของมนุษย์นี้มันต้องมีความเห็นต่างกัน ในสังคมไม่มีหรอกที่จะเห็นเหมือนกันหมด อาตมาถึงได้นิยามว่า สามัคคีคือความขัดแย้งอันพอเหมาะ สามัคคีที่ไม่มีความขัดแย้งกันเลยนั่นคือ สามัคคีควาย ฟุ้งควาย เผด็จการตามผู้นำตัวเดียวนั้นคือสามัคคีควาย ไม่ใช่สามัคคีของมนุษย์ที่เจริญ สามัคคีของมนุษย์ที่เจริญมีสิทธิที่จะเห็นต่างและแย้งได้ ขัดแย้งได้แต่รู้จักการประนีประนอม รู้จักที่จะสรุป รู้จักที่จะยุติที่เรียกว่าความยุติธรรม ดังนั้นสังคมของคนมันต้องมีความขัดแย้ง ต่างคนต่างคิดที่ต่างกันก็เอาวิจัยกัน เอามาสังเคราะห์กัน เอามาอภิปรายกัน เสวนากัน จบแล้วรวมความคิดเป็นมติ นี่เป็นระบบที่เขารวมแล้ว เขาบอกว่าประชาธิปไตยใช้วิธีนี้ถูกแล้ว ที่นี้อ่าเอากิเลสเป็นเจ้าเรือนก็แล้วกันมันจะเอาชนะกัน คือเอาตามใจตนเอง ความเห็นตนเองไม่เอาพลังของความเป็นส่วนใหญ่ต้องเอาพลังของส่วนใหญ่ แต่หวังของส่วนใหญ่ก็มีสภาพที่ซ่อนนะ ความเป็นส่วนใหญ่นี้จะต้องเป็นส่วนใหญ่ของผู้มีปัญญา หรือเป็นคนดี อย่าเอาส่วนใหญ่ของคนชั่วหรือคนที่ไม่ดีมีปัญญา หรือส่วนใหญ่ของคนมีกิเลสมาก สังคมทั้งหมดเป็นคนมีกิเลสเป็นส่วนใหญ่เอาความเห็นของคนค้านว่าเอาตามมวลตัวหรือหัวคนก็แล้วกัน แต่เป็นคนมีกิเลสมากหรือน้อย ฉันทันไม่เกี่ยว ฉันทันนับหัวมาทั้งหมด อันนั้นใช้ไม่ได้ เพราะกิเลสจะเป็นตัวกำหนด เมื่อกิเลสเป็นตัวกำหนดคุณก็ได้ผลออกมาว่า ผลที่ได้เป็นมตของกิเลสแล้วคุณเอากิเลสมาดำเนินในวิถีชีวิตของคุณก็ตายเท่านั้นเอง สังคมก็เนาอยู่เท่านั้นเอง

ถาม สรุปแนวคิดนี้ก็คือ แนวคิดพุทธศาสนา

- ตอบ ใช่ แนวคิดของพุทธศาสนา 100% เลย อาตมามั่นใจ ยิ่งกว่าซัวร์
- ถาม สาธารณ โภคินั้น (ถามเพิ่มเติม) คุณไม่น่าทำได้ขออธิบายเพิ่มเติมอีกสักหน่อยนะครับ
- ตอบ คือมันมาจากใจก่อน มาจากการกำหนดจิต ถ้าไม่มาจากใจหรือกำหนดจิตก่อนมันก็จะไป เหมือนกับคอมมิวนิสต์นั้นแหละ คือถ้ากำหนดจากภายนอก (รูปธรรม) สังคมก็เกิดกดดัน กดลงๆ จนระเบิดเลย แต่ที่นี่ (สาธารณ โภคิ) มาจากใจก่อน (1) เขาเข้าใจ (2) เขามาลดละกิเลสจนกิเลสมีน้อย (3) ปัญญาเขาก็เห็นแล้วว่าดีเขาเต็มใจเสียสละ เต็มใจที่จะให้เป็นสาธารณ โภคิ เพราะฉะนั้นไม่มีอะไรตกผลึก ไม่มีอะไรไปกดดัน ไปข่มไว้ ดังนั้นสิ่งนี้ไม่เกิดระเบิดหรอก มันจะยั่งยืนมันจะต่างกัน เพราะว่าไม่มีวัตถุประสงค์ เพราะจิตยินดี จิตมีปัญหา จิตจะเข้าใจเอง เรียกว่า จิตนิยมที่มีปัญญาๆ อย่างเป็นสัมมาทิฐิ อย่างถูกต้อง เพราะฉะนั้นเขาจึงไม่มีอะไรสงสัย มาลบล้างมันดีกว่าดีที่สุด มันจบละ เขาจึงทำได้ตลอด การอันนี้คือสิ่งที่จะต้องอยู่
- ถาม ถ้าจะกล่าวว่าเป็นความต่างในความเหมือน (สาธารณ โภคิกับคอมมิวนิสต์) อย่างที่พ่อท่านกล่าวว่ามันลึกซึ้งกว่าคอมมิวนิสต์นี่คือความเหมือน ส่วนความต่างก็คือมันจะไม่ระเบิด
- ตอบ ใช่ มันจะไม่ระเบิด มันจบของมันแล้ว
- ถาม มีคำถามว่า พ่อท่านเป็นสังคมนิยมหรือไม่
- ตอบ สังคมนิยมด้วย เหนือชั้นกว่าสังคมนิยมด้วย เพราะมโนปุพพังคัมมา ชัมมา มโนเสฐฐา มโนมยาฯ พระพุทธเจ้าพระองค์ท่านสรุปคำตรัสของพระองค์ท่านไว้เลย เป็นหลักตายตัวเลย จิตวิญญาณเป็นประธาน จิตวิญญาณนี้แหละพาไปสู่ความสำเร็จ มโนปุพพังคัมมา จิตเป็นประธานเป็นหัวหน้า มโนเสฐฐา จิตนั้นแหละพาไปสู่ความประเสริฐ มโนมยา จิตนั้นแหละจะพาไปสู่ความสำเร็จจริงๆ เพราะฉะนั้นเมื่อจิตได้ทั้งปัญญา ได้ทั้งหมด จบแล้วมันไม่วิกฤตแล้วมันพอมันไม่ต้องมีรายได้อะไร ที่นี้เขาก็มีความสุขแล้ว เพียงพอแล้ว มันสุขจริงๆ เพราะฉะนั้นมีสัน โดษมีความพอที่แท้จริง ทุกวันนี้ความพอของเขานี้มันไม่ใช่พอธรรมดาหรอก เขาเองเขาก็กินวันละมื้อแต่เขาทำงานวันหนึ่งตลอด มีผลผลิตของแรงงานแต่เขาก็กินนี้ 1 มื้อ เพราะฉะนั้นเขาเหลือเพื่อทุกวันๆ เขาก็มีส่วนที่จะสร้างสรรค์ เขาไม่ได้เป็นหนี้ใคร ไม่เป็นภาระใคร คนที่จะไปถ่วงเกียจคร้าน ไม่มี ความสบายใจที่ได้ช่วยคนอื่นให้คนอื่นพึ่งพาหรือตัวก็พึ่งพากันและกัน ได้ช่วยเหลือกัน แม้แต่เขาไม่มีเงินสักบาทเขาก็พอใจแล้วเป็นสุขแล้ว ดังนั้นคนเหล่านี้เขามีจุดยืน เขามีความพอแล้ว เขามีความสุขแล้ว แล้วสิ่งนี้จึงไม่เกิดระเบิดไม่เกิดความเปลี่ยนแปลง ไม่เกิดมีอะไรมาหักล้าง เพราะมันดีแล้ว ทุกคนมีหลักฐาน ทุกคนเป็นเหมือนกันมีสุขด้วย สภาวะที่จะดำเนินชีวิตที่เป็น ไปในแต่ละวันๆ มันเป็นไปได้โดยสงบ ความอบอุ่น ความก้าวหน้า มันก็ไปของมันเรื่อยๆ โดยมีพัฒนาการอื่นๆ ก็

ฝึกก็พัฒนากันไปตามธรรมชาติไม่มีปัญหาอะไร ถ้าเกิดว่าเหมือนกับสังคมคอมมิวนิสต์ ใหม่ ไม่ค่อยเหมือน เพราะเป็นสังคมของส่วนรวม เป็นสังคมที่มีส่วนร่วมต่อสังคม ร่วมกัน อย่างมีปัญญาเขาใจร่วมกันอย่างจิตใจเต็มใจที่จะร่วม ไม่ได้หลงคิดเลยว่า มีน้อยมักน้อยมา จนมาไม่สะสม มาไม่เอาเปรียบ มีแต่เสียสละ ไม่มีได้หรือก็มีแต่เสียสละ ก็เสียสละมันดี ใหม่? ดี ชัดเจนแล้ว พอใจแล้ว ก็มันดีแล้ว เราไม่ได้เอาเราให้เขานี้แหละมันดี เขาไม่ได้สงสัย ลังเล โง่งเง่า กลางแกลงอะไรเลยก็จบ

ถาม นักการเมืองในระดับอนาคามีที่พ่อท่านบรรยายไว้ เอามิติแบบสั้นๆ คืออย่างไรครับ

ตอบ อนาคามีหมายความว่า บุคคลที่หลุดพ้นแล้วจากทรัพย์สินของบ้านช่อง อนาคติกะไม่มี บ้านเรือนแล้วไม่ต้องยึดติด เป็นคนที่ไม่ต้องมีทรัพย์สินไม่ทำเพื่อตนเองแล้ว โภคะขึ้น ปหายะ ทิ้งไปหรือแม้แต่ญาติปริเวตตั้งปหายะ ญาติๆ อะไรก็ไม่คิดใจแล้วว่าเมียเรา ผัวเรา พ่อแม่เราไม่แคบอยู่แค่นั้น มีสภาวะจิตสูง มีจิตที่มีเหตุผลแต่ก็ไม่ใช่ว่าไม่รู้ว่ามีพ่อคือแม่คือแม่ มีจิตเกื้อกูลตามศาสนานั้น นั่นคือผู้ที่สามารถเป็นนักการเมือง

ถาม อยากให้พ่อท่านโยงประเด็นต่อการกำหนดรูปแบบนักการเมืองในพรรคเพื่อฟ้าดิน รูปแบบที่พ่อท่านกำหนดไว้ คือว่า เมื่อเป็นนักการเมือง คุณต้องไม่เอาอะไรเลย (เสียสละอย่างเดียว) เมื่อพ่อท่านตอบว่า เป็นระดับอนาคามี พอพ่อท่านพูดผมก็เข้าใจว่ารูปแบบที่พ่อท่านกำหนดไว้แต่เดิมนั้นนั่นแหละคือ อนาคามี ผมเข้าใจถูกหรือไม่

ตอบ ใช่ เพราะฉะนั้นจึงตอบว่า ผู้ที่ไปทำงานการเมืองต้องทำงานฟรี ไม่ยึดติดกับทรัพย์สินสมบัติ นั้น นี่คือ อนาคามี ฉะนั้นผู้ที่จะไปเป็นนักบริหารควรจะต้องเป็นอนาคามีเป็นอย่างต่ำ ถ้ายังไม่ละยึดติดกาม ปลูกะ พยาบาท อะไรต่ออะไรอยู่ พวกนี้มันไม่กล้าเอียง มันไม่ได้หรือ อัสสัจจะกิเลส มันของจริงนะคุณนะ คนที่คอร์รัปชั่นทุกวันนี้ไม่ใช่เขาไม่รู้ว่าจะคอร์รัปชั่นมันชั่ว เขารู้เขาจบสูง เขามีปัญญามากมายนะ เขารู้แต่ก็สู้กิเลสไม่ได้ แต่เขาต้องทำชั่วเพราะกิเลสมันบังคับเขา เขาสู้กิเลสไม่ได้จริงๆ นะ กิเลสมันมีอำนาจนะมันอธิปไตยจริงๆ มันเป็นกิเลสอธิปไตย ยิ่งใหญ่กว่าธรรมาธิปไตยอีกนะ โลกถึงได้เสื่อมอยู่ทุกวันนี้ ถ้าธรรมาธิปไตยคือธรรมะเป็นใหญ่จริงๆ นะนะ โลกมันไม่เสื่อมดังเช่นทุกวันนี้หรือ ทุกวันนี้ทุกวันนี้มันกิเลสอธิปไตย กิเลสมันเป็นใหญ่เพราะนั่นผู้ที่จะไปบริหารบ้านเมืองจึงควรเป็นระดับอนาคามีขึ้นไป แต่เอาเถอะมันไม่ได้ตั้งใจหรือก็ต้องค่อยเป็นค่อยไปแต่มันก็เป็นไปได้ อาตมาเคยคุยกับพลเอกชวลิต บอกว่านี่ประเทศไทยต้องพัฒนาไปอย่างนี้แหละ โดยสรุปนะนะ โดยแล้วเมื่อไรมันจะเจริญมันจะสมบูรณ์สักทีแหละหลวงพ่อกับพลเอกชวลิต ว่า อาตมาก็ตอบว่า ประมาณไว้ 500 ปี โส 500 ปี มันพัฒนาไปอย่างนั้นจะไม่ไหวละมันเอาสัก 30 ปี ได้ไหม ท่านว่าจั้นนะ อาตมาก็บอกว่า 30 ปี ก็ได้ แต่มันไม่ได้แบบสมบูรณ์ไม่

เหมือน 500 ปี มันจะสมบูรณ์รุ่งเรืองทุกวันนี้ อาตมาก็ดูความเจริญ ความก้าวหน้า ความ เป็นไปได้ ที่การเมืองการพัฒนาหรือรัฐศาสตร์นี้ อาตมาก็ยังคิดอยู่ว่า ประเทศไทยนี้ต้องใช้ ทฤษฎีของพระพุทธเจ้ามาฝึก เอาเถอะใครจะว่าอาตมาอย่างไรก็ตาม หลายๆ อย่างเขาไม่ เข้าใจก็มีต่อว่ามา อาตมาว่าเราไม่ได้ทำความเลว ความชั่วอะไร ทำแล้วเกิดผลดี อาตมา ทดลองทำมา 30 กว่าปี แล้วก็เห็นแล้วว่ามันเกิดผลดีจริงๆ อาตมา ไม่กลัวเลยว่า โศกจะร่ว สรูปแล้วนักบริหารนั้นถ้าจิตใจไม่ได้ล้างกิเลสจริงๆ แล้ว ยังมีความเห็นแก่ตัวอยู่มาก โดยเฉพาะอบายมุขยังเยอะอยู่ หลงใหลในลาภในยศเป็นนักการเมืองที่ดีไม่ได้ อย่าง การเมืองทุกวันนี้ (ประกอบด้วยกิเลส) ยิ่งฉลาดมากยิ่งขึ้นยิ่งบรรลัษย์มาก อย่างอาตมาที่ออกไป เคลื่อนไหวนะ จริงปด้อยไปไม่ได้ ทั้งๆ ที่ตอนแรกอาตมาเชียร์ทักษิณ จนตอนหลังต้อง เขียนว่าอะไร โส “เพราะเราโง่มาก่อน เราจึงได้ส่งเสริมเขา” เพราะเราไม่รู้มาก่อนแม้แต่ เดียวนี้คนก็ยังส่งเสริมเขามีอยู่จริงๆ นะถ้าบริหารแบบนี้จะเป็นแบบประเทศอาเซียน ดินา ข้อมูลต่างๆ ที่เราได้มองได้พิจารณา (ในการเคลื่อนไหว) เราได้เห็นพวกที่เขาถือ มือบ่ก่อ หวอซุมมูมประท้วงน่าจะเกิดเรื่องเกิดราวก็ไม่เกิด โธนี่เป็นความสวยงามของ ประชาธิปไตยไทย ประท้วงอย่างสันติซึ่งโลกทั้งโลกเขาก็เห็นกัน สวยงามมาก ประเทศ อื่นๆ เขาประท้วงกันตีกันทุกแห่งเลยในโลก มันปะทะกันเลือดตกยางออกทั้งนั้นเลย อาตมาว่าทำได้อย่างมาได้มาขนาดนี้ เราออกไปช่วยเขาเย็นใหม่ ว่าแต่เราจะมีคามเย็น เท่าไร ความเป็นน้ำแข็งเท่าไร ธรรมะนี้แหละเป็นของเย็น อาตมามุ่งมันอย่างนั้น เขาถามว่า “คุณมาเล่นการเมืองทำไม” อาตมาบอกว่า อาตมาไม่ได้มาเล่นการเมือง อาตมาจะมาทำให้ เกิดสงบสันติ เย็น เพียงนี้เท่านั้นอาตมาก็ว่าอาตมาจะไปช่วยประเด็นนี้ จะได้ลดความ รุนแรง นี่ก็ประเด็นหลักที่อาตมาจะไปทำ อาตมาก็ไปแสดงธรรมะทุกอย่างที่รู้สึกได้ว่าจะ ลดความรุนแรงลง จนผ่านมาจากสนามหลวงมาข้างทำเนียบ มีเหตุการณ์มาช่วยกันนำดูเลย นะ แต่ก็ไม่มีคามรุนแรง

- ถาม ผมกราบขอพระคุณพ่อท่านมากครับที่เมตตาให้ข้อมูลที่สำคัญในทุกๆ ประเด็นนะครับ
 ตอบ ถ้ามีอะไรที่ต้องการเพิ่มเติมก็มาหาแล้วกัน โทรมาก็ได้ หรือถามคุณแซมดินก็ได้
 ถาม ครับผม ผมกราบนมัสการลานะครับ พ่อท่านจะได้ฉันภัตตาหาร กราบนมัสการครับ

จบการสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ สมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 2
 สัมภาษณ์ที่ ห้องรับรอง สำนักสันตติโกศก
 วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2550
 เวลา 14.00 น. – 15.10 น.
 โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์ (ผู้วิจัย)

กราบนมัสการพ่อท่านขอรับ

ถาม เรียนถามพ่อท่านว่า แนวคิดทางการเมืองของพ่อท่านนั้นมีจุดหมายปลายทางของรัฐเป็นอย่างไรครับ

ตอบ คือ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ที่สุด อาตมาจะอธิบายให้ฟัง พระพุทธเจ้าเป็นผู้สถาปนาประชาธิปไตย พระองค์ประกาศธรรมนุญของพระองค์ คือ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล ว่าเป็นอย่างนี้ๆ ทำให้ประชาชนในยุคนั้นเข้ามาปฏิญาณตนขอบวชหรือมาร่วมยึดถือเป็นสรณะ ที่จริงมันเป็นเหมือนรัฐอิสระที่ซ่อนกันอยู่ในยุคนั้น ประชากรที่รับรัฐธรรมนูญของพระองค์แล้ว กลายสภาพมาเป็นประชากรของพระองค์จะเป็นใครก็ตาม จะเป็นทาสอย่างไรก็ตาม พอบวชแล้วหมดความเป็นทาส มีอิสระเสรีในทันที แล้วก็ไปประชาธิปไตย มีอำนาจเสมอกัน อุป โภค บริโภคร่วมกัน ซึ่งนั่นมันเหนือชั้นกว่าลัทธิต่างๆ เพราะฉะนั้นภายใต้การปกครองของพระองค์ จึงเป็นประชาธิปไตยที่ “Absolute” ซึ่งพระองค์มีหลักการในการบริหารปกครองหลายประการ แม้แต่ด้านตุลาการ มีอธิกฐานะสมณะ 7 มีการโหวตเสียงข้างมาก มีหลักสัมมุขาวินัย ซึ่งเวลาเราจะพิจารณาความพร้อมหน้าใจทยุ่ จำเลย พยาน วัตถุ ซึ่งหลักการเหล่านี้พระองค์มีครบหมด แม้แต่หลักประนีประนอมก็มี หลักเกณฑ์ของอธิกฐานะสมณะ 7 เป็นหลักบริหารที่ชัดเจน เช่นเรื่องนี้เหตุนี้ต้องใช้ผู้มีปัญญาที่ท่านจึงจะพร้อมมูล เช่น ใช้สงฆ์ 4 รูปในเหตุนี้ๆ ต้องใช้ 10 รูป เป็นต้น พระองค์ทรงวางระบบไว้หมด สรุปว่าพระพุทธเจ้าเป็นนักปกครอง นักรัฐศาสตร์ นักประชาธิปไตยนำหน้ายุคสมัยนี้อีก

ถาม พ่อท่านเคยใช้แนวคิด การเมืองบุญนิยมกับพรรคพลังธรรมหรือไม่

ตอบ ไม่เคยใช้ อาตมาใช้กับพรรคเพื่อฟ้าดินเท่านั้น อาตมาไม่ได้ก่อตั้งพรรคพลังธรรม ไม่ได้เป็นเบื้องหลังของเขา เขาเกิดและล้มของเขาเอง มีแต่ญาติธรรมชาวอโศกเท่านั้นที่ไปร่วมงานทางการเมืองกับเขา อาตมาไม่ได้ร่วมคิดร่วมอ่านอะไรเลย อยากขออธิบายเพิ่มเติมหน่อย หากจะกล่าวว่าจุดหมายปลายทางของรัฐก็คือ เป็นสังคมที่อยู่กัน

อย่างมีความสุขที่สุด (good) เป็นรัฐที่เป็นธรรมที่สุด หมายความว่า คือ คนหรือประชาชน มีธรรมะถ้วนทั่วกัน ฉะนั้น ถ้าหากเราสามารถที่จะทำให้การศึกษาเป็นตัวสำคัญที่จะ เปลี่ยนแปลงประชาชน โดยผู้ที่ให้การศึกษานั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ที่เป็นธรรมะ จะ เป็นรัฐศาสตร์หรือศาสตร์อื่นใดก็ตามต้องมีธรรมะ ก็จะต้องมีธรรมะอยู่ครบทุกแขนง คำว่าธรรมะที่ระบุอย่างชัดเจนที่สุดก็คือ คนมีกิเลสลดลงหรือคน ไม่มีกิเลส ถือเป็นสุดยอดของคน นี่คือการศึกษายิ่งใหญ่ เมื่อมีสภาพในระดับอย่างนี้การบริหารก็เป็นแบบ ของพระพุทธเจ้าที่เป็น Absolute Democracy บริหารแบบไม่ต้องบริหาร ไม่ต้อง แต่งตั้ง ประชาชนจะเป็นผู้เลือกเอง โดยเขาจะไม่ยึดถือไม่ตายตัวว่าไปตามเหตุและ ปัจจัย

ถาม พ่อท่านวางเป้าหมายต่อระบบการเมืองของพ่อท่านไว้อย่างไร

ตอบ อาตมาไม่ได้วางเป้าหมายอะไร แต่มันจะเป็นไปตามเหตุ คือมีเหตุปัจจัยอย่างไร ก็จะมี ปฏิบัติเป็นลูกโซ่ กระทบประสานกันต่อไป ข้อสำคัญต้องทำเหตุนี้ให้สมบูรณ์ เท่านั้นเอง ให้มัน ได้อย่างชนิดถูกต้องดั่งใจ ทำให้เต็มที่ เหตุปัจจัยจะเป็นตัวร่วม ก่อให้เกิดวิวัฒนาการแล้วดำเนินไปถึงรอบๆ หนึ่ง อาตมาไม่รู้จะใช้ภาษาอะไรขอใช้คำว่า สันดาปก็แล้วกัน เมื่อถึงจุดสันดาปหรือจุดหลอละลายจุดสว่าง พอถึงจุดนี้มันมีเหตุ ปัจจัยครบ มันจะเกิดจุดอิมตัวหลอมรวมหรือแตกตัว เช่น ความร้อนในขนาดนี้ยังไม่ สว่าง พอถึงจุดอิมตัวก็จะสว่าง โชติช่วง คือมันถึงจุดของมันก็จะเป็นอย่างเหลวได้สิ่งที่จะ เปลี่ยนนั้นก็คือ พฤติกรรม คือเกิดได้จริงเป็นจริง คือจิตเกิดเปลี่ยนๆ เป็น โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหนต์ เป็นการเปลี่ยน ได้จริงๆ นี่ก็ข้อเปรียบเทียบ

ถาม พรรคเพื่อฟ้าดิน จะเป็นไปได้ไหม เมื่อทำกับประชาชนไปถึงจุดๆ หนึ่ง แล้วจะแผ่ขยาย ไปได้อย่างรวดเร็ว

ตอบ ได้ พอถึงรอบๆ หนึ่งก็เป็นไปได้ แต่เราไม่รู้ว่าจะเมื่อไร เราไม่พยากรณ์ เราเรียนรู้เพียง เหตุที่ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด คืออะไรแล้วทำให้จริงให้สมบูรณ์ที่สุดก็พอแล้ว

ถาม การสร้างเครือข่ายของแนวคิด ในระดับจุลภาคก่อนแล้วขยายออกไปจะมีผลอย่างไร ต่อแนวคิดของพ่อท่าน

ตอบ ระดับแรกจะได้รับความเข้าใจจากเขา เขาเข้าใจนี้ก็จะไม่มีลักษณะต่อต้านแล้ว แล้วจะ มาถึงระดับ เต็มใจ นี้จะก่อเกิดการช่วยเหลือแล้วเพื่อช่วยเหลือแล้ว จะเกิดระดับสมัคร ใจ แม้ไม่มีการขอร้องก็จะมาสมัครเองเลย จะเข้ามาเป็นเนื้อเดียวกัน นี่ก็พลังความรู้ ความเข้าใจ แล้วการสร้างเครือข่ายก็จะบรรลุผล

- ถาม แนวคิดทางการเมืองของพ่อท่านจะมีรูปแบบการกระจายอำนาจหรือมีสภาพต่างๆ ในด้านการบริหาร การตุลาการ การนิติบัญญัติหรือไม่
- ตอบ อันนี้ก็มิ ทุกวันนี้ก็ทำเพียงแต่ที่เราไม่ได้บัญญัติไว้ แนวคิดของเราที่ให้ประชาชนเคารพกฎหมาย อย่างเช่น หลักการของพระพุทธองค์ ที่ศาสนิกเคารพในจุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีล นี่คือกฎหมายหลักหรือธรรมบัญญัติ แล้วต่อมาก็มีกฎหมายลูกคือ พระวินัย คือเหมือนกันต้องมีแบบแผนจึงจะขับเคลื่อนไปได้ อำนาจทางการเมืองก็ต้องมีจะได้ถ่วงดุลกัน ینگละก็แบ่งเป็นฝ่ายอย่างที่คุณถามนั้นแหละ
- ถาม แนวคิดของท่านต้องการอำนาจในการปกครองหรือไม่?
- ตอบ เราไม่ต้องการอำนาจ แต่อำนาจจะเกิดโดยธรรม เราไม่ไขว่คว้า ประชาชนจะเป็นผู้มอบอำนาจให้เอง เมื่อเขาพร้อม เขาเข้าใจ เต็มใจ สมัคใจ
- ถาม พ่อท่านเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่พรรคเพื่อฟ้าดินตลอดหรือครับ
- ตอบ ใช่ อาตมาเป็นที่ปรึกษาของเขา อย่างที่อาตมาบอก อาตมาเข้าใจ ไม่ผิดหรอก การเมืองกับศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน เกี่ยวข้องกัน มีจุดหมายอย่างเดียวกันคือ ให้ประชาชนมีความสุข
- ถาม พ่อท่านมีแนวทางในการปกครองหมู่กลุ่มภายในอย่างเดียวกับที่ปกครองคณะสงฆ์ที่เหมือนกับการเผด็จสงฆ์ใช่หรือไม่ครับ
- ตอบ ใช่เหมือนกัน เรียกคำนี้ว่า เป็นการเรียกเข้าหมู่ ซึ่งจะมีคณะกรรมการที่เป็นผู้ใหญ่คอยตรวจสอบแนะนำกันเองในหมู่กลุ่ม เป็นลักษณะอย่างนี้
- ถาม แนวคิดของพ่อท่านยึดหลักของกฎหมายเป็นกรอบด้วยหรือไม่ครับ
- ตอบ แน่แน่นอนสิ เรายึดหลักของกฎหมายด้วยไม่อย่างนั้น ก็วุ่นวายแย่งเลย ต่างแต่ว่าประชาชนเข้าเคารพกันเองอยู่แล้วไม่ต้องไปออกกฎระเบียบให้มันยุ่งยากมากหรอก ระบบสาธารณ โภคินี กรอบมันชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ต้องไปกำหนดอะไรให้มันเพิ่มเติมหรอก ปฏิบัติได้ตามนี้ก็อยู่กันอย่างสงบสุขแล้ว
- ถาม จบคำถามครับ กราบนมัสการขอพระคุณนะครับที่เมตตากระผม

จบคำสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์ ครั้งที่ 1

ผู้ให้สัมภาษณ์ เรือตรีเชมดิน เลิศบุศย์ ตำแหน่ง รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน
และบุคคลใกล้ชิดท่านสมณะโพธิรักษ์

สัมภาษณ์โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์ ผู้วิจัย

สัมภาษณ์ ณ สถานที่ ที่ทำการพรรคเพื่อฟ้าดิน

วันที่ 6 เดือน ตุลาคม 2549

เวลา 15.35 น. ถึง 16.15 น.

อุปกรณ์ที่ใช้ เครื่องบันทึกเสียง

ถาม นโยบายในพรรคเพื่อฟ้าดินส่วนใหญ่เป็นแนวคิดของพ่อท่านไร่หรือไม่

ตอบ ไร่ เป็นแนวคิดของพ่อท่าน แต่เวลานำมาปฏิบัติต้องปรับกระบวนการและวิธีการไปตามสภาพความเป็นจริง แต่ว่าแนวในการดำเนินงานนี้ยังไม่เคยมีพรรคการเมืองไหนเคยกระทำมาก่อน เพราะฉะนั้นพวกเราโดยในฐานะของศิษย์คิดไม่ออกหรือกลัวว่า จะต้องทำการเมืองแบบนี้ แนวนี้ เช่น ยกตัวอย่างว่าพรรคเพื่อฟ้าดิน จะไม่ไปโฆษณาหรือ พรรคเราจะลงไปสมัครรับเลือกตั้งแล้วโฆษณาตัวเองว่า เราคืออย่างนั้นอย่างนั้นนะครับ เพราะส่วนใหญ่พรรคทั้งหมดเขาก็ทำมาตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ เราก็จะเห็นว่าทุกพรรคเป็นลักษณะเดียวกันคือ เวลาถึงหน้าเลือกตั้งก็จะไปแล้วก็จะบอก แต่ของพ่อบอกว่าอย่างนี้ ไม่ใช่ตัวแทนของประชาชน ตัวแทนของประชาชนจริงๆ ไม่ต้องไปบอกเขาหรือเขารู้หรือ เราทำงานให้เขามาเขาู้จัก เขาเข้าใจ และเขารู้ว่าเราเสียสละจริงๆ เพียงแต่เราไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งนี้ โดยที่เขาต้องมาบอกเราว่า ไปลงเถอะแล้วเขาจะเลือกอย่างนี้ ซึ่งมันกลับกัน เราคิดไม่ออก พ่อท่านเสนอแนวคิดอย่างนี้ให้เราทำผลงานไปจนปรากฏไปถึงระดับหนึ่ง คนในพื้นที่เขาจะมาบอกเราว่า เรานี้การจะไปสมัครแล้วเขาจะเลือก เราถึงค่อยไปลงสมัครแล้วคนที่มาบอกเรา บอกล้อๆ คนเราก็ยังไม่ไป ต้องมาบอกเป็นจำนวนมากอย่างนี้

ถาม พ่อท่าน เป็นผู้กำหนดนโยบายพรรคเพื่อฟ้าดินทุกด้าน หรือ ?

ตอบ นโยบายทุกด้านที่เราเขียนไว้ในข้อบังคับนี้ พ่อท่านมีส่วนร่วม พ่อท่านจะตรวจ เราเป็นผู้ร่างขึ้นไป พ่อท่านจะเป็นผู้ตรวจความ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ สมาชิกเป็นผู้ร่าง

ถาม หลักธรรมอะไรที่พ่อท่านเน้นมากที่สุดสำหรับสมาชิกพรรคเพื่อฟ้าดิน

ตอบ เสียสละ เป็นหลักธรรมใหญ่ คือ เรื่องของพรรคนี้มันเป็นเรื่องที่ต้องทำงานให้กับประชาชนเป็นรูปธรรม เน้นอยู่ 2 อย่าง คือ 1.ซื่อสัตย์ 2.เสียสละ ตรงนี้จะเน้นมาก เพราะว่า โดยทั่วไปแล้วนักการเมืองนี้ส่วนใหญ่แล้วถ้าไม่ได้ฝึกเรื่องของคุณธรรม 2 ข้อนี้

ไปก่อน ส่วนใหญ่แล้วก็จะพ่ายแพ้ภัยตัวเอง แล้วเมื่อไปดำเนินงานกิจการทางการเมืองแล้ว เขาสู่อำนาจแล้ว มักจะประสบความสำเร็จล้มเหลว ผมจะใช้คำว่าล้มเหลวเนื่องจากว่า เมื่อโลกธรรมมากับเราๆ ก็ไม่สามารถต่อสู้กับมันได้ เราก็พ่ายแพ้ ไม่ว่าจะลาภยศ หรือสรรเสริญก็ตาม เพราะฉะนั้นถ้าของเราฝึกกันไปก่อนแล้วค่อยๆ แข็งแรงขึ้นเรื่อยๆ ไซ้ ถ้ารุ่นนี้อาจจะยังไม่ได้รับรู้ลูก ยังไม่ได้รู้หลานๆ ยังไม่ได้รู้เหลน เราจะฝึกไปจนกระทั่งเราแข็งแรง แม้โลกธรรมจะมาเอื้ออำนวยอย่างไรก็ตามก็จะไม่หวั่นไหว ตรงนั้นก็สอดคล้องกับเสียดสละนี้เป็นประเด็นหลักที่นักการเมืองควรจะมี

ถาม การเมืองบุญนิยม ตามความเข้าใจของท่านรองเลขาธิการฯ (เรือตรีแซมดิน) เป็นอย่างไร
 ตอบ การเมืองบุญนิยม ก็คือ การไปทำเพื่อให้ ไม่ใช่การไปทำเพื่อเอา มันแปลว่าคนที่จะมาทำงานการเมืองนี้ คือคนที่พร้อมแล้วที่จะไปทำให้กับสังคมให้ทุกอย่าง ทั้งสมอง ทั้งร่างกาย แม้แต่ทรัพย์สินของเราซึ่งถ้ามีอยู่ แต่ว่าส่วนใหญ่ทางการเมืองบุญนิยมไม่ค่อยมีทรัพย์สินกันหรอก เพราะฉะนั้นก็จะใช้ร่างกาย สมอง ปัญญา ไปเพื่อสละให้กับประชาชน เพราะฉะนั้นเมื่อเขาไปทำงานการเมืองก็ถือว่าเป็นคนของประชาชน ซึ่งก็ต้องเข้าไปรับใช้ ไม่ใช่ไปเป็นนาย หรือไปเป็นผู้มีอำนาจ แล้วเข้าไปรับเอาทั้งลาภทั้งยศและสรรเสริญ ก็สรรเสริญนี้จะมาเองก็ไม่เป็นไร ลาภยศที่มานี้ก็ไม่เป็นไร แต่เราต้องคืนให้กับประชาชน โดยเฉพาะเรื่องของลาภนะครับ เพราะฉะนั้นถ้าเราเข้าไปนี้เงินเดือนที่เราต้องรับเพราะมันเป็นของเรา แต่เราก็ต้องคืนให้กับประชาชนในรูปแบบการคืนที่เรามีกระบวนการของเราอยู่

ถาม องค์ประกอบภายในของการเมืองบุญนิยม มีอะไรเป็นมาตรฐาน ?

ตอบ เราคิดมาก เพราะว่าเรื่องของบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ทุกวันนี้ที่ล้มเหลวเพราะว่าการคัดสรรบุคลากร ส่วนใหญ่จะคัดเอาที่มีชื่อเสียงมา มีเงินมานะครับ ผู้ที่จะมาทำงานการเมือง หรือจะไปเป็นตัวแทนเอาทุนมาก่อน หรือเอาชื่อเสียงเช่นเคยเป็น ส.ส. มาก่อนเป็นรัฐมนตรีมาก่อน ก็จะได้รับคัดเลือกไว้ก่อนล่วงหน้า หรือว่ายอมรับอย่างนั้นไม่ใช่ของเราเนี่ยการคิดของเรา จะคัดเอาคุณภาพของคนนี้ให้ได้ตามมาตรฐานที่เราขีดเส้นเอาไว้ว่า จะต้องมีคุณธรรมๆ นี้คนเราจะรู้กันเพราะว่าใครแข็งแรง เข้มแข็งต่อการต่อโลกธรรมที่จะมายั่วชวนต่างๆ ใครมีประสบการณ์ได้มากกว่า แม้มีโลกธรรมมากระทบแล้วเราก็ยังไม่หวั่นไหว เราจะคิดกันมาในลักษณะอย่างนั้น เมื่อคัดมาแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อมาทำงานการเมืองก็ต้องทำฟรีๆ ทำได้ไหม ถ้าทำฟรีได้ก็ทำ บางคนบอกว่าฉันยังทำไม่ได้เพราะต้องกินต้องใช้ งั้นก็ไปออกไปก่อนเป็นสมาชิกได้ แต่จะมาเป็นกรรมการบริหารพรรคไม่ได้ เป็นกรรมการบริหารพรรคนั้นต้องฟรี ลักษณะอย่างนี้ต้องมีความพร้อมพอสมควร ต้องมี

ความรู้ด้วย ในเรื่องการเมืองของเขานะครับว่า เขามีอย่างไร และมีอย่างไรในการปรับปะวาทะที่จะใช้ในการที่จะตอบโต้ ช่วยชี้แจงให้เกิดความเข้าใจก็ต้องมีความรู้ในเรื่องของการเมือง แม้การเมืองปัจจุบันนะครับก็ต้องมีความรู้ทางนั้นด้วยคือ มีความรู้ มีคุณธรรม แต่ว่าทางคุณภาพของคุณธรรม จะถูกพิจารณาเป็นอันดับต้นๆ แล้วความรู้เป็นอันดับรอง

ถาม การเมืองบุญนิยมมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญและคาดว่าจะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างไร ?

ตอบ ช่วยได้ช่วยตลอด และก็ช่วยได้ทุกวัน อาจจะไม่เห็นว่าเป็นรูปธรรมที่ไม่ผ่านเป็น คณะรัฐมนตรี เป็นรัฐบาล แต่ว่าในทุกวันนี้เราออกไปให้ประชาชนอยู่เช่น ไปร่วมสัมมนา หรือแม้แต่คนอื่นที่เข้ามาในชุมชน แล้วก็มาเรียนมารู้ก็ตาม เพราะฉะนั้นการสื่อลักษณะนี้จะเป็นตัวอย่างที่สำคัญมากกว่าที่เราจะปองเฉยๆ แล้วเราก็ไปบอก จำมาเป็นความรู้ในเรื่องของวิชาการแล้วก็บอก แต่นี้ในวิชาการเราบอกว่าเป็นการเสียดสละ มาดูเราวันไหนก็ได้ มาเมื่อไรก็ได้ ว่าเขาเสียดสละจริงไหม แอบดูก็ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นความจริง แล้วก็เขาสามารถมาสู้บู้ได้ ตรงนี้เน้นเรื่องคุณธรรมจริงๆ และก็มีความสุขอยู่ในชุมชนได้ สามารถพัฒนาพรรคการเมืองให้สามารถเจริญก้าวหน้าขึ้นมาได้ ไม่ใช่ทฤษฎีที่ลอยลมแล้ว มีตัวอย่างของความเป็นจริง เพราะฉะนั้นเมื่อมีตัวอย่างของความเป็นจริง เขาก็จะเชื่อถือขึ้น ศรัทธาขึ้น เขาจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตัวเอง การใดก็ตาม กิจใดก็ตาม ถ้าไม่สามารถโน้มน้าวให้คนเปลี่ยนพฤติกรรมจากความไม่ดีมาเป็นดีได้ การนั้น กิจนั้น ถือว่ายังใช้ไม่ได้ๆ แม้แต่การศึกษาก็ตาม การศึกษาถ้าไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมคนให้จากไม่ดีมาเป็นดีได้ การศึกษานั้นก็ล้มเหลว กิจของพรรคเพื่อฟ้าดินก็เหมือนกันครับ เราจะต้องมีรูปธรรมที่จะสามารถโน้มน้าว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนได้ เพราะฉะนั้นใครจะมาเป็นสมาชิกเรานี้ยากนะครับ เราไม่ใช่ว่าใครจะมาเป็น มาสมัครแล้วเราก็จะให้ เป็น เราจะสอบถามก่อน ยังมีอบายมุขอยู่ไหม ยังดื่มเหล้าอยู่ไหม ยังสูบบุหรี่อยู่ไหม เที้ยวกลางคืนอยู่ไหม ถ้ายังมีอยู่ เราก็พักไว้ก่อน แม้สมาชิกเราจะไม่มากก็ไม่เป็นไร เราค่อยๆ เพิ่มผู้ที่มีวุฒิภาวะเมื่อนี้แต่ก็ต้องมีคุณภาพ ตรงนี้เป็นสำคัญ

ถาม แนวคิดนี้เป็นแนวคิดพุทธศาสนาใช้หรือไม่ ?

ตอบ ใช่ครับ

ถาม สาธารณ โภคีต่างกับสังคมนิยมอย่างไร ?

ตอบ ต่างกันครับ ต่างกันเยอะ แต่ว่ามีรูปรอยคล้ายกัน จะอธิบายให้ฟัง สาธารณ โภคินี้คิดหนึ่งว่า ในระบบสังคมนิยมนี้ครับ หรือคอมมิวนิสต์กับสังคมนิยมอาจจะมีช่องอยู่บ้าง สังคมนิยมส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์มาบังคับ ถูกไหมครับ จะใช้เกณฑ์มาบังคับว่าต้องอย่างนั้นต้องอย่างนี้มาบังคับ ถ้ารับไปอย่างนี้ต้องเสียภาษีอย่างนี้ เท่านั้นเพื่อมาให้กับรัฐซึ่งส่วนใหญ่แล้วสังคม

นิยมจะเก็บมาเพื่อที่จะเอาไว้เฉลี่ยให้กับผู้คนที่ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ไม่ได้ผิดอะไร อันนั้นเป็นเกณฑ์ แต่ระบบสาธารณสุข โภคินี้เป็นระบบของความเต็มใจนะครับ ไม่ใช่ถูกกะเกณฑ์บังคับ ความเต็มใจที่จะมาเสียสละทุกคนถ้ามีความสามารถหรือมีสภาวะอยู่ในระดับไหน เขาสามารถตัดสินใจเองได้ว่า เขาต้องการมาอยู่ในระดับไหน เช่น ถ้าคนต้องการมีเงินเดือนอยู่ ทำงานแล้วยังมีเงินเดือนอย่างเช่น บริษัท ฟ้าอภัยก็มาสมัครได้เงินเดือน 2,500 บาท ซึ่งข้างนอกนั้นถือว่าน้อยมาก แต่ว่าถามว่าเอาไหม เขาตอบอย่างไร ที่จริงเขาอยู่ข้างนอกก็ได้ไม่จำเป็นต้องเข้ามาในนี้ก็เป็นญาติธรรมเหมือนกัน ก็ถือศีลห้า ละอบายมุข แต่ถ้าต้องการเข้ามาในนี้เขาสมัครใจและเต็มใจ เราไม่เคยใช้อะไรไปจี้เขามา ถ้าไม่พอใจเขาสามารถเดินออกไปได้เลย อันนี้เป็นเรื่องของบุญนิยม ซึ่งใช้ความสมัครใจนะครับ ส่วนกระบวนการที่เข้ามาอยู่ส่วนกลางแล้วก็มีคณะกรรมการช่วยกันจัดสรร อันนี้เหมือนกัน สังคมนิยมก็ใช้คณะกรรมการมาคิดว่าเราควรจะไปทางไหนเท่าไร ทางนี้เท่าไร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ตรงนี้เราก็ใช้กระบวนการนั้นเหมือนกันคือใช้กรรมการคือในรูปกรรมการมาเป็นผู้จัดสรร แต่กรรมการนี้เราก็คิดจากผู้ที่ชาวชุมชนนี้คิดกันขึ้นมาว่าใครควรจะมาเป็นกรรมการ เป็นกระบวนการประชาธิปไตย ครับคล้ายๆกัน แต่ว่าเป็นการเต็มใจกับไม่เต็มใจ บังคับ ไม่บังคับ เป็นการเสียสละโดยการเต็มใจ เพราะฉะนั้นบุญนิยมมันจะได้ตรงนั้นแหละเพราะเต็มใจทำ

ถาม การออกไปร่วมชุมนุมเกี่ยวข้องกับพ่อท่านใหม่ครับ

ตอบ การออกไปร่วมชุมนุมเกี่ยวกับพ่อท่านชัดเจน เพราะว่าก่อนที่เราจะตัดสินใจไปนี้เราปรึกษากันทั้งหมด โดยมีพ่อท่านเป็นประธานร่วมพิจารณาแล้วก็ตัดสินใจร่วมกันอยู่ด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่า พ่อท่านจะตัดสินใจฟันธงว่าไปหรือไม่ไป ก็มีความเห็นสอดคล้องร่วมกันครับว่าไปที่นั่น เจตนาของพวกเราไปโฆษณา หรือจับไถ่ค่ายก เจตนาของเราอาจจะต่างจากพันธมิตรตรงที่ว่าเราเจตนาไปเพื่อให้เกิดความสงบไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาท ไม่ให้เกิดความเจ็บแค้นหรือว่าตีรันฟันแทงกัน ถ้าจะเกิดลักษณะนั้นเราคิดว่าเรามีความสามารถที่จะหยุดพวกที่อยู่ในฝ่ายพันธมิตรให้ไม่ต้องไปทำอย่างนั้น ซึ่งก็มีเป็นจริง ในขณะที่เราไปปฏิบัติการตรงนั้นก็มิรูปลอยในลักษณะที่จะเกิดการทะเลาะวิวาท หรือการลงมือลงไม้กัน ซึ่งเราก็อยู่ในเหตุการณ์นั้นเราก็สามารถยับยั้งได้แล้วเขาก็เชื่อฟัง เนื่องจากเราไปในลักษณะนักการศาสนามากกว่า เพราะฉะนั้นเป้าหมายคืออันเดียวกันคือให้นายกออกไป เพราะฉะนั้นนายกขาดคุณธรรมและจริยธรรมไม่สามารถที่จะอยู่ในตำแหน่งนี้ได้ต่อไป ตรงนั้นก็ตรงกันเพียงแต่เราไปเพื่อไม่ให้ทะเลาะกันเกิดการบาดเจ็บล้มตาย

ถาม พ่อท่านเคยแนะนำกลยุทธ์อะไรหรือไม่ในการชุมนุม

ตอบ แนะนำครับ แน่นนอน เพราะว่า พ่อท่านจะเป็นเหมือนศูนย์รวมจิตใจ เมื่อไปถึงตรงนั้นแล้ว ก็จะบอกว่าวิธีที่จะทำให้เกิดความสงบอย่างที่เราเจตนาทำอย่างไร ก็แต่ว่าเผชิญพวกเราเป็น อย่างนั้นอยู่ด้วย ก็พ่อท่านเลยเอาอธิบายให้ฟังว่าทำอย่างนั้นถูกต้องแล้ว สงบอยู่ในบริเวณ นั้นมันก็ช่วยให้บรรยากาศตรงนั้นสงบอยู่หรือแม้แต่ฆราวาส เมื่อเขาบอกให้เราไป เราก็ไป เมื่อเขาบอกให้เราไป เราก็ไป อดอะไรอย่างนี้ เมื่อเขาจะทะเลาะกันเราก็คอยไปดูไปห้ามปราบ หรือเมื่อแสดงความเห็นคือเมื่อกรรมการพันธมิตรคุยกัน เพื่อแสดงความเห็นๆ ของเราก็จะแสดงออกไปในลักษณะว่าไม่ให้ใช้กำลังกัน คือให้ใช้ความสงบกัน พ่อท่านมีนโยบายว่า “ชาวให้มันเย็นเรื่อยไป” คือ รู้ว่าร้อน รู้ว่าหิว รู้ว่าง่วง รู้ว่าเราก็ไม่อยากไปนอนกลางถนนหรอก มันไม่ใช่ที่สัปปายะ มันไม่ใช่ที่สุขสบายสำหรับเราๆ เคยไปทำงานในห้องแอร์สบายๆ อากาศก็ดี จะต้องไปนอนข้างๆ ควันรถ เราก็ไม่ได้ชอบนะ เพราะฉะนั้น การที่พ่อท่านให้นโยบายว่า ยางให้เป็นคือ ไหนๆ เรามาแล้ว เราต้องแสดงความคิดเห็น อุดสาหะ เข้มแข็ง ขยัน อดทน ซึ่งเขาก็จะงงเหมือนกันทางฝ่ายนายกทักษิณ ผมก็เชื่อว่าง เหมือนกัน อ้าวที่แรกนี่กว่าจะวันสองวันแล้วจะไปไง แต่เดือนหนึ่งก็ยังเฉย คนอื่นเขาก็ไปๆ กลับๆ แต่พวกเราจะปักหลักอยู่เลย สังเกตได้ว่าไม่ได้ไปไหนจะอยู่ในพื้นที่ตลอด ไม่ได้เคลื่อน เราอยู่ของเราตลอด และคุณสมบัติของเราไว้ไม่ให้ใครมาไล่ไป ให้รักษาบรรยากาศให้มันสงบร่มเย็นตลอด ตรงนี้ต่างหากที่มันเป็น “ชาวให้เป็นและเย็นเรื่อยไป” แล้วก็ไขความจริงให้มากๆ หมดๆ คือนักวิชาการ อาจารย์ต่างๆ เขาจะมาช่วยกันไข เพราะฉะนั้น เมื่อช่วยกันไข รัฐบาลก็อยู่ไม่ได้เอง เราเชื่ออย่างนั้น อันนี้เป็นนโยบายที่พ่อท่านให้ไว้

ถาม ข้อสรุปของการไปร่วมชุมนุม ได้อะไรบ้าง ? (ตลอด 31 วัน)

ตอบ ได้ครับ ได้เยอะๆ มาก อย่างน้อยก็ได้ว่า

ข้อ 1 ใครที่คิดว่าศาสนาไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองต้องคิดใหม่ๆ เพราะว่าถ้าไม่เอาศาสนาเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้วจะให้เฉพาะมีคนไม่ดี มีสิ่งไม่ดีเท่านั้นหรือที่จะไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้

ข้อ 2 เราเป็นส่วนหนึ่งแม้จะเป็นส่วนเล็กๆ ก็ตาม ที่ไปทำให้บรรยากาศตรงนั้นสงบลงบ้าง จนไม่มีการทะเลาะวิวาทได้ วันนี้เราถือว่าเราเป็นส่วนหนึ่ง แม้จะเป็นส่วนเล็กๆ ก็ตาม คนอื่นเขาก็ร่วมทำด้วยนะครับ ตรงนี้ก็เป็นความสำเร็จของพันธมิตร ซึ่งเราก็ถือว่าเราก็เป็นกระบวนกรกลุ่มๆ หนึ่งที่เขาไปมีส่วนร่วมตรงนั้น ข้อ 3 พวกเราได้ฝึก อันนี้คือของที่เรา

ได้จริงๆ เราได้ฝึกอดทนมากๆ เลย เพราะปกติเราฝึกที่นี่ (สันตือ โศก) ก็เหมือนกับฝึกปฏิบัติธรรมดาเหมือนที่เคยปฏิบัติมา แต่อันนั้นเป็นภาคสนาม มันเหมือนโจทย์ที่ยากมาก มันเหมือนข้อสอบที่เราจะต้องสอบผ่าน ซึ่งเราก็ไม่รู้ว่าจะต่อไปมันจะมีข้อสอบอะไรเข้ามาอีก มีโจทย์แปลกๆ เขามาอีก แต่โจทย์นี้เราได้ทำแล้ว ผ่าน ข้อ 4 ผลมันออกมา มันเป็นความสำเร็จร่วมกัน ของคนทั้งประเทศเลยว่าเราได้ทำสำเร็จ ระบบทุนจัดจ้านนี้ ซึ่งนายกทักษิณได้นำมาเผยแพร่ นำมาสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นความทุกข์ยาก เกิดการเอาผิดเอาเปรียบ น้อลล ได้ถูกขจัดออกไปแม้ยังไม่หมด ก็ถือว่าช่วงนี้เพิ่มขึ้นมาก็ดีและก็ดีขึ้นมาระดับหนึ่ง ส่วนกระบวนการต่อไปที่จะร่วมกันทำเพื่อให้ประเทศไทยพัฒนาต่อไปนั้น คงต้องร่วมกันอีกเยอะ และต้องใช้เวลาอีกยาวนาน เพื่อจะให้เกิดความสำเร็จตรงนี้ ให้ระบบการเมืองในลักษณะของที่มีคุณธรรมเข้าไปสู่ความจริงก็ต้องใช้เวลา เพราะว่าคนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจตรงนี้ และก็พรรคเพื่อฟ้าดินนี่จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำเรื่องอย่างนี้มาเปิดเผย โดยการทำงานจริงไม่ได้เปิดเผยโดยทฤษฎี

ตอบ ขอขอบคุณนะครับ จบการสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ ครั้งที่ 2

สถานที่ สำนักงานพรรคเพื่อฟ้าดิน

วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2550

เวลา 13.00 น. – 13.30 น.

ถาม ท่านทราบหรือไม่ว่าจุดหมายปลายทางของการปกครองของรัฐ ในความหมายของแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านคืออะไร?

ตอบ จุดหมายปลายทางของการปกครองของรัฐ คือ ต้องการที่จะใช้ระบบบุญนิยม นำเสนอต่อประชาชนใช้กับประชาชนให้ประชาชนเห็นด้วย เห็นชอบที่จะทำตาม เพื่อจะได้ประสบกับความสุขจากการเสียดสละของบุญนิยม การดำเนินการทางการเมืองตามระบบบุญนิยม เมื่อถึงความพร้อมของประชาชน น่าจะเป็นจุดหมายปลายทางของพ่อท่าน (ตามความเข้าใจของผมนะครับ)

ถาม ทำไมสมาชิกพรรคเพื่อฟ้าดินจึงได้ชื่อใหม่ มีความหมายอะไรใหม่ครับ?

ตอบ เมื่อมีการดำเนินงานตามอุดมการณ์ ปราบกฏชีวิตแบบใหม่ พ่อท่านจะเป็นผู้ตั้งให้โดยพวกเขาเป็นผู้ขอเอง การตั้งส่วนหนึ่งเป็นไปตามจิตอย่างหนึ่ง เป็นไปตามสภาวะของเขาอย่างหนึ่งคือ ตั้งเพื่อจะให้เป็นการแก้กลับกันให้ เป็นไปตามธรรมชาติ เช่นผมเอง แซมดิน ก็มีความหมายว่า เป็นเศษเป็นส่วนที่อยู่ในกลุ่มก้อนของดิน ไม้ใหญ่ไม้โต

เพราะผมเป็นทหารมาก่อนก็รู้อยากใหญ่อยากโต ท่านตั้งกลับกันให้มีความรู้สึกเช่นนี้
จะได้ระลึกอยู่เสมอครับ แต่ใครจะเปลี่ยนหรือ ไม่ก็ได้ครับ

ถาม สมาชิกของชาว ไสก เป็นสมาชิกของพรรคเพื่อฟ้าดินทุกคนเลยหรือไม่?

ตอบ ไม่ทุกคน เราไม่บังคับ แต่ส่วนใหญ่แล้วชาว ไสก เป็นสมาชิกของพรรคเพื่อฟ้าดิน คือ
เราจะคัดสรรคนที่อยู่ภายในชาว ไสก มาเป็นกรรมการบริหารพรรค ที่เขาสมัครใจนะ
ครับ เพราะระดับกรรมการบริหารพรรค ส่วนสมาชิกพรรคเราไม่เข้มขนาดนี้ คือ
ประชาชนที่สนใจ ชาวบ้านทั่วๆ ไปที่เห็นดีเห็นงาม เพียงแต่ละออบามุขได้ก็เป็น
สมาชิกพรรคได้ ต้องละออบามุขได้ครับ ถ้ากรรมการบริหารพรรคขึ้นไปต้อง ไม่
ทานเนื้อสัตว์ รักษาศีล 5 ข้อ ได้เป็นอย่างดี ครับ

ถาม ท่านทราบหรือไม่ว่า ทำไมแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านต้องรอเวลาหลายร้อย
ปีจึงจะสัมฤทธิ์ผล

ตอบ ดูตามอัตราการเคลื่อนไหวของสังคม จาก 30 ปีที่ผ่านมา เราสามารถทำกับสังคมไปได้
เท่าใด ถ้าหากเราทำได้เร็วจนถึงจุดสันดาปเมื่อไรคือเมื่อถึงจุดนั้น จะกระจายไปได้เร็ว
เพราะการจะผลักดันประชาชน มีกิเลสจะขัดเกลาเขาต้องใช้ระยะเวลานานและระบบที่
มีอยู่เดิม (ทุนนิยม) เสื่อมสลายตัวลง ระบบบุญนิยมก็มีโอกาสที่จะใช้ได้เร็วขึ้น แต่เดิม
ตั้งไว้ 500 ปี ถ้าทุนนิยมเสื่อมสลายตัวลงเร็วก็อาจจะใช้ได้เร็วขึ้นครับ

ถาม ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคเพื่อฟ้าดินเป็นอย่างไรครับ

ตอบ เรามีความเชื่อว่า (เป็นความคิดของผมนะครับ) คือเชื่อว่า คน นั้นสามารถเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมได้ สามารถเปลี่ยนไปในทางที่ดีได้ เมื่อเปลี่ยนแล้วมีความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว
ทำงานการเมืองจะช่วยการเมืองให้โปร่งใส ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน เพราะการทำงาน
การเมืองจะต้องแก้ไขที่ตัวบุคคล ดังนั้นอุดมการณ์หลักของพรรค จะสร้างคนมากกว่า
การสร้างกฎหมายใดๆ ครับ โดยใช้หลักการของพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ให้เกิดผล
ได้จริงครับ

ถาม ทำไมจึงตั้งชื่อว่า พรรคเพื่อฟ้าดิน

ตอบ เดิมเรามีตั้ง 60 ชื่อ คัดจนเหลือ 1 ชื่อ พรรคเพื่อฟ้าดินมีความหมายว่า เราจะช่วยทั้งชาว
ฟ้า คือผู้ที่มีฐานะดีกว่า เราจะบอกให้เขาเสียสละเพื่อบ้านเมือง ส่วนชาวดิน คือผู้มี
ฐานะระดับล่าง เราจะช่วยเขาอบรมเขา ชี้นำ ฝึกให้เขาขยันๆ จนเขาพึ่งตนเองได้ นี่คือ
ความหมายของชื่อ

ถาม ท่านคิดว่าพรรคเพื่อฟ้าดินกระทำตามแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านสมบูรณ์
หรือยัง

ตอบ เราทำไปปรับไป เพราะระบบบุญนิยมการเมืองแนวนี้ยังไม่เคยเกิดขึ้น ในขณะที่เราทำ เราช่วยกันสร้างค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ดูไปปรับไปเรื่อยๆ จริงๆ อุดมการณ์ อุดมคติของระบบนั้นสมบูรณ์อยู่ หากแต่การทำงานนั้น ทำงานกับคนมีกิเลส เวลาทำงานจึงต้องทำไปปรับไปปรับมาอยู่เรื่อยๆ ความจริงนั้นผมอยู่ในฝ่ายที่นำเอานโยบายหรืออุดมคตินั้น มาแปลงให้เกิดการปฏิบัติ ดังนั้นผมจึงต้องฟังมากกว่า นโยบายนี้หมายความว่าอย่างไร จะทำอย่างไร นโยบายทุกนโยบายที่ออกมาจะต้องเสียสละ มีแค่เรื่องส่วนรวมที่ผมทำนี้ ระบบแข็งแรงมากเลยนะ เพราะมีการเสียสละมากๆ ตามการฝึกฝน เราจึงต้องฝึกฝนคนก่อน จึงจะสามารถกระจายเงินหรือการบริหารด้านต่างๆหรืออะไรก็แล้วแต่ไปให้เขา คือต้องหาที่รองรับไว้ให้พร้อมก่อนนั่นเอง ระบบจึงจะดำเนินไปอย่างนี้จึงจะมีประสิทธิภาพครับ

จบคำสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง

สัมภาษณ์ ณ มูลนิธิ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง

ผู้ให้สัมภาษณ์ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง

วันที่ 12 สิงหาคม 2550

เวลา 13.00 น. ถึง 13.25 น.

โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์ ผู้วิจัย

อุปกรณ์ เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

- ถาม ความเกี่ยวเนื่องระหว่างพรรคพลังธรรมที่ท่านก่อตั้งกับพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์นั้น มี
 มากน้อยเพียงใดในช่วงเริ่มแรก
- ตอบ ไม่มีครับ แต่พอญาติธรรมรู้จักมาช่วยกัน ผมก่อตั้งของผมเองครับ
- ถาม พ่อท่านมีบทบาทต่อพรรคพลังธรรมมากน้อยเพียงใด ในการที่ชาวโศกมาสสนับสนุน
 พรรคพลังธรรม
- ตอบ พ่อท่านมีบทบาทมาก เพราะท่านถือว่าต้องช่วยกันเชิดชูคุณธรรม เพราะท่านเห็นว่า
 พรรคพลังธรรม เป็นพรรคการเมืองในอุดมคติที่ใช้ธรรมะ เพราะเราประกาศไว้ชัดเจนใน
 สัญญาประชาคม ซึ่งตอนประกาศสัญญาประชาคม ผมประกาศของผมเอง ไม่ได้ปรึกษา
 ใครไม่ว่าจะชาวโศกหรือไม่ใช่ก็ตาม ด้วยความจำเป็นทางการเมือง เพราะการเมือง
 ย่ำแย่มากในขณะนั้น
- ถาม ชาวโศกเคยช่วยท่านหาเสียงหรือไม่ครับ ตอนสมัครผู้ว่า กทม. ครับ
- ตอบ ผมว่าทุกตอนห้ละครับทุกครั้ง โดยที่ผมเองก็ไม่ได้ไปขอร้อง แต่ว่าชาวโศกเขาเห็นว่า
 ผมตั้งใจจะพัฒนาสังคมโดยใช้คุณธรรมนำการเมือง
- ถาม ในแง่หลักการของพรรคพลังธรรมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ หรือ
 สันติโศกบ้างหรือไม่ โดยเฉพาะหลักสัญญาประชาคม 4 ข้อนั้น เป็นการเกี่ยวข้องกับ
 หลักธรรมทางพุทธศาสนา
- ตอบ ไม่มีเลยครับ ที่จริงเป็นเรื่องที่ใครๆ เห็นชัดอยู่แล้วว่าถ้าจะแก้ไขปัญหาทางการเมือง
 ขณะนั้น หากจะตั้งพรรคขึ้นมาจะต้องมีสัญญาประชาคมแบบนี้ โดยเฉพาะเป็นที่ถูกอก
 ถูกใจของประชาชนผู้มีอุดมการณ์เยอะแยะทีเดียว โดยประชาชนส่วนใหญ่ไม่เฉพาะแต่
 ชาวโศก ชาวโศกไม่ได้มีบทบาททางการเมืองมาก อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อย
- ถาม ท่านเข้าใจแนวคิดการเมืองบุญนิยมของพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์อย่างไรครับ

- ตอบ ที่จริงบุญนิยมไม่ใช่หลักทางการเมือง เป็นหลักทั่วไป ท่านไม่ได้พูดเรื่องบุญนิยมเป็น การเมืองโดยเฉพาะนะครับ ท่านพูดทั่วไป คือนำไปใช้กับเรื่องอะไรก็ได้เพื่อจะ ช่วยเหลือสังคม
- ถาม ตอนหลังนี้ท่านบัญญัติว่า หากเป็นด้านการเมืองเรียก การเมืองบุญนิยมนะครับ
- ตอบ อ้อก็ได้ครับ แต่แรกเริ่มเดิมทีท่านไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้ มาเพื่อแก้ปัญหาการเมือง แต่พูด บุญนิยมเพื่อแก้ปัญหาสังคมทั่วไป เพราะสังคมแข่งขันเอารัดเอาเปรียบกัน เลยใช้ ระบบบุญนิยมนี้เสนอแก่สังคมให้สังคมใช้แนวคิดบุญนิยมให้มากกว่าทุนนิยมครับ ตอน หลังท่านจะมารับเป็นเรื่องการเมืองก็ใช้ครับ
- ถาม ชาวอโศกที่ทำงานการเมืองในพรรคพลังธรรม เคยเสนอแนวคิดแบบนี้ (การเมืองบุญ นิยม) แก่พรรคบ้างหรือไม่ครับ
- ตอบ ไม่มีหรอกครับ
- ถาม ภายใต้การทำงานของพรรคพลังธรรม มีส่วนใดบ้างครับ ที่สะท้อนแนวคิดของพ่อท่าน สมณะโพธิรักษ์ครับ
- ตอบ ไม่ครับ เพราะว่าพ่อท่านไม่ได้ลงมาเล่นการเมือง เมื่อผมตั้งพรรคการเมืองแล้วท่านเพิ่งมา ทราบเอาทีหลัง
- ถาม การที่ท่านเป็นคนเคร่งครัดถือศีล 8 มีคุณธรรมนำการเมือง ทานมังสวิรัต ไม่สะสมทรัพย์ สมบัติ ทำงานหนัก เสียสละ ไม่รับเงินเดือน หลักการคิดและวิธีปฏิบัติเหล่านี้มีอิทธิพล มาจากพ่อท่านบ้างหรือไม่อย่างไร
- ตอบ เต็มๆ เลยครับผมรับมาจากท่านเต็มที่ คือผมเปลี่ยนแปลงชีวิตผมก็เพราะว่าได้มาปฏิบัติ ธรรมกับพ่อท่านกับชาวอโศก เดิมผมก็เหมือนคนทั่วไป เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม ไม่ได้ เสียสละอะไรจริงจัง มันไม่มีอะไรค้ำหน้าภายในคุณธรรมของเรา หรือทำให้สังคมดีขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. เท่าใดครับ
- ถาม ราวๆ พ.ศ. 2522 ครับ ผมสนใจพุทธศาสนา ศึกษากับหลวงพ่พุทธทาสที่สวนโมกข์ ไป ที่นั่น 2517 อีก 5 ปีต่อมาก็ไปสันติอโศกครับ
- ถาม แนวคิดประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ Absolute Democracy ที่พ่อท่านพูดถึงนั้นท่านฯ เข้าใจ ว่าอย่างไรครับ ในความหมายของพ่อท่าน
- ตอบ ผมไม่ได้เข้าใจในเรื่องนั้นมากมายอะไรหรอก แต่ว่าเรื่องที่พ่อท่านพูดยังไม่ใช่แนวคิด ของพ่อท่าน แต่เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นประชาธิปไตยจริงๆ ซึ่งไม่ได้ใช้ การบังคับเลย ประชาธิปไตยเพื่อประชาชนส่วนรวม ไม่เหมือนกับสมัยคอมมิวนิสต์ฯ เรื่องส่วนรวมเหมือนกัน แต่เป็นเรื่องของการบังคับแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

- ถาม ท่านมีความเห็นอย่างไร ต่อแนวคิดของพ่อท่านที่เห็นว่า ศาสนากับการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน
- ตอบ ที่จริงไม่ใช่แนวคิดของพ่อท่านหรอก มีการพูดถึงกันมานานแล้ว อย่างท่าน อ.พุทธทาสท่านเทศน์แล้วมาพิมพ์เป็นหนังสือเล่มหนามากในเรื่องของธรรมะกับการเมือง ซึ่งท่าน อ.พุทธทาสบอกไว้ว่า “การเมืองต้องมีธรรมะ ถ้าการเมืองไม่มีธรรมะการเมืองจะเป็นเครื่องทำลายโลก นี้พูดชัดมาก ฉะนั้นไม่ใช่แต่พ่อท่านองค์เดียวที่พูดเรื่องนี้ อ.พุทธทาสก็พูดด้วยครับ แต่หลังจากที่ท่าน อ.พุทธทาสพูดแล้วก็ไม่มีใครเห็นด้วยเยอะ แต่พ่อท่านถึงมาเน้นย้ำว่ามันต้องไปด้วยกัน แยกกันไม่ได้ บ้านเมืองมันถึงจะปรอด
- ถาม ในช่วงที่ท่านต่อต้านน้ำเมาเข้าตลาดหลักทรัพย์ และเรียกร้องให้คุณทักษิณลาออกจากตำแหน่งนายกนั้น พ่อท่านสนับสนุนท่านฯ ผ่านชาวอโศกอย่างไรครับ
- ตอบ ท่านสนับสนุนตรงๆ ไม่ได้ผ่านชาวอโศก เพราะว่าท่านเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีและต้องทำอย่างสงบ ท่านไปในฐานะพระซึ่งความเป็นพระในพุทธศาสนานั้นก็ต้องสนใจความเป็นไปของบ้านเมืองด้วย ไม่ใช่ไม่รู้หนาวู้ร้อน ท่านเห็นว่ามันเป็นพิษเป็นภัย เมื่อมีการต่อต้านเกิดขึ้น ก็ไม่อยากจะให้เกิดความรุนแรง ท่านเลยพาสมณะ พุทธาวอโศกไป ตอนเช้าๆ ก็บิณฑบาตโปรดญาติโยม ตอนสายๆ ก็เทศน์ ไม่ได้พูดการเมือง ไม่ได้พูดเรื่องที่จะไปทำอะไรกับบริษัทน้ำเมาเขา ท่านสนับสนุนแบบนี้เพื่อให้เกิดความสงบ
- ถาม โรงเรียนผู้นำมีส่วนเกี่ยวข้องกับ แนวคิดการเมืองบุญนิยมบ้างหรือไม่ครับ
- ตอบ ไม่มีหรอกครับ แต่ว่ามันก็ได้หนีไปจากแนวคิดนั้นนะครับ ที่จริงโรงเรียนผู้นำก่อตั้งมาด้วยเหตุผล 2 ประการ
1. ต้องพัฒนากรุงเทพฯ ซึ่งหมายถึง ข้าราชการ พนักงานต่างๆ ของกรุงเทพฯ ให้เป็นตัวอย่างที่ดีก่อนแล้วจึงแนะนำผู้อื่น จะเห็นได้ว่า กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่สะอาด น่าเที่ยว คิด 1 ใน 10 ของเมืองที่น่าท่องเที่ยวทั่วโลก (จึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของชาวบ้าน)
 2. ท่านรองปลัดกรุงเทพฯ (ยุคนั้น)มีดำริจะให้มีการอบรม ท่านเห็นผมกับคณะ โดยเฉพาะชาวอโศกออกไปรณรงค์โน้มน้าวให้คนพัฒนาตนเอง ท่านบอกว่าให้เอาวิธีนั้นมาฝึกสอน โรงเรียนผู้นำจึงเกิดขึ้น คือฝึกอบรมพนักงาน เราฝึกไปได้ 2 ปี ก็มาฝึกชาวกรุงเทพฯ จนกรุงเทพฯ เป็นเมืองที่น่าเที่ยวดังกล่าว
- กราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงครับ จบคำสัมภาษณ์

การสังเกตการณ์

ประกอบการสัมภาษณ์ เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์”
 สังเกตการณ์ ณ.สถานที่..ห้องพักรับรอง พุทธสถานสันติอโศก
 วันที่..12...เดือน...ตุลาคม....พุทธศักราช 2549
 เวลา..9.20 น.ถึง..11.00 น.
 ผู้ถูกสังเกตการณ์..สมณะโพธิรักษ์...(ตำแหน่ง)..เจ้าสำนักสันติอโศก...
 สังเกตการณ์โดย....นายยุทธชัย จอมพงษ์ (ผู้วิจัย)

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์

1) พฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต.....

- 1.1 พฤติกรรมทางกาย.....ปกติเรียบร้อยในการวางตนเหมาะสมแก่สมณะสาธูป ท่านมักแสดงออกทางกายในลักษณะบรรยายโดยแสดงอากัปกิริยาประกอบ มีการยกมือทำท่าทาง เช่น ท่านกล่าวถึงการทำลายกิเลสของนักรบเมือง ก็ทำมือทาบไปในฝ่ามือเป็นการเน้นถึงต้องทำให้แตก ทำลายจริงๆ ซึ่งตลอดเวลา 1 ชม. 40 นาที ท่านทำดังนี้เกือบ20ครั้ง เมื่อกล่าวถึงประเด็นท่านเองนี้แต่การแสดงออกไม่ได้หยาบคาย หรือประกอบด้วยอารมณ์ โกรธแต่อย่างใด
- 1.2 พฤติกรรมทางวาจา.....ท่านมักใช้วาจาเรียบง่าย บางครั้งกล่าวกล่าวภาษาลูกทุ่ง และเมื่อกล่าวภาษาลูกทุ่งท่านจะขอร้องก่อนทุกครั้ง ซึ่งเป็นการรักษามารยาทอย่างดี มีพูดภาษาอังกฤษปนบ้างเป็นครั้งคราวแต่ก็เท่าที่จำเป็นจริงๆ ลักษณะของการเปรียบเทียบบางวาจาแม้บางครั้งจะเป็นคำที่รุนแรงอยู่แต่ท่านก็กล่าวด้วยลักษณะเรียบเฉย ไม่ประกอบด้วยอารมณ์ เช่น ประโยคว่า “สามัคคีควาย” อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งในคำอธิบายนั้นจะรุนแรงอยู่ในที่ก็ตาม

2) คำพูดที่แสดงออกในแนวคิดของตน.....

- 2.1 การพูดซ้ำๆ ในประโยคที่เน้นถึงบ่อยๆ.....เช่น ประโยคว่า นักรบเมืองต้องเป็นคนดี เฉพาะคำนี้ 14 ครั้ง ต้องมีศีลธรรมคำนี้มากถึง 35 ครั้ง นักบวชต้องยุ่งเกี่ยวกับการเมือง 26 ครั้ง ศาสนากับการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน 5 ครั้ง
- 2.2 เมื่อพูดถึงเรื่องบางเรื่อง ประกอบด้วยอารมณ์.....ก็มีบ้างโดยเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการที่สภาพของผู้ที่มีอำนาจมากกว่าและเขาเปรียบผู้อ่อนแอกว่า ในสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งแม้ประเด็นนั้นไม่เกี่ยวข้องกับท่านโดยตรง แต่ลักษณะ

อารมณ์ก็จะมีส่วนร่วมด้วย แต่มิได้หยาบคาย หรือ มีลักษณะผูกจิต โกรธเค้น เพียงแต่ว่า
ไปตามสภาพการณ์

- 3) ความคิดที่แสดงออกในด้านที่เกี่ยวกับการเมือง.....
- ท่านมีความคิดแสดงออกต่อประชาธิปไตยในปัจจุบันว่า ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะ
เรื่อง การหาเสียง การมีวิปการเมืองคอยควบคุม ส.ส. มุ่งเน้นการเป็นอยู่ของประชาชน
จริงๆ โดยให้พิจารณาไปในทางปฏิบัติเป็นหลัก มุ่งเน้นให้นักการเมืองมีคุณธรรมเป็นอย่าง
มาก และเชื่อว่าคำสอนในพุทธศาสนาสามารถทำให้นักการเมืองดีขึ้น สามารถแก้ปัญหา
ต่างๆ ได้ในสัดส่วนที่สูงขึ้นไปได้ตามแนวอุดมคตินี้ และเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่า แนวคิดที่
ตนเองแสดงออกมานั้นเป็นแนวคิดของพุทธศาสนาจริง
- 4) ความคิดของผู้พูดต่อหัวข้อที่กำลังพูดถึงอยู่ (เชิงสติปัญญา).....
- ในด้านนี้ ท่านได้แสดงออกถึงความเข้าใจในมิติต่างๆ ของหัวข้อนั้นๆ โดยพยายามอธิบาย
ให้เข้าใจในประเด็นนั้นๆ ตามความเข้าใจของท่านซึ่งความคิดที่แสดงออกนั้นลึกซึ้ง
สามารถตีความไปในทิศทางที่ไม่ค่อยมีใครคิดกันมาก่อน เช่น คำถามเรื่อง รูปแบบของ
สาธารณ โภคิ ท่านอธิบายโดยสติปัญญาของท่านและมีความชัดเจนในคำตอบเป็นอย่างยิ่ง
เป็นต้น หรือในประเด็นประชาธิปไตย ก็มีมุมมองในด้านที่แปลกออกไปจัดว่าต่างจากท่าน
อื่นๆ มาก ทั้งยังอธิบายให้เข้าใจในความคิดนั้นๆ ด้วย ในบางครั้งปฏิภาณไหวพริบของ
ท่าน ตอบกลับมาเป็นลักษณะเชิงรุก และลักษณะตั้งคำถามให้เข้าไปอยู่ในประเด็นที่ท่าน
ต้องการ จัดว่าเป็นความคิดเห็นที่ท่านต้องการแสดงออกโดยแท้จริง

การสังเกตการณ์

ประกอบการสัมภาษณ์ เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์”

สังเกตการณ์ ณ.สถานที่ ทำการพรรคเพื่อฟ้าดิน

วันที่..6..เดือน...ตุลาคม....พุทธศักราช 2549 เวลา..15.35 น.ถึง..16.15 น.

ผู้ถูกสังเกตการณ์..เรื่อตรีแซมดิน เลิศบุศย์(ตำแหน่ง) รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน

และเป็นบุคคลผู้รับใช้ใกล้ชิดท่านสมณะโพธิรักษ์

สังเกตการณ์โดย....นายยุทธชัย จอมพงษ์ (ผู้วิจัย)

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์

- 1) พฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต.....
 - 1.1 พฤติกรรมทางกาย....เป็นบุคคลมีกิริยาเรียบร้อย ทำทางสงบวางตนเหมาะสมแก่ความเป็นผู้ใหญ่ในพรรคการเมือง และเป็นผู้รับผิดชอบหลายๆอย่างใน สันติอโศก ในขณะที่พูดหากมีการเน้นประโยคที่ต้องการ ก็จะลงเสียงหนัก พร้อมฉายแววตาถึงความมุ่งมั่นหนักแน่นออกมา
 - 1.2 พฤติกรรมทางวาจา....เป็นผู้มีวาจาสุภาพอ่อนโยน ประกอบไปด้วยรอยยิ้มในขณะที่ให้สัมภาษณ์ คำพูดที่ใช้เป็นภาษากลาง มีลูกทუნบ้างเป็นบางครั้ง
- 2) คำพูดที่แสดงออก.....
 - 2.1 การพูดซ้ำๆในประโยคที่เน้นถึงบ่อยๆ เช่น นักการเมืองต้องเสียสละ กล่าวบ่อยถึง 12 ครั้ง คำว่าคุณธรรม 8 ครั้ง เป็นต้น
 - 2.2 เมื่อพูดถึงเรื่องบางเรื่อง ประกอบด้วยอารมณ์ มีอารมณ์คงที่แต่มีลักษณะการเน้นในบางประโยคคือ มีอารมณ์ร่วมแสดงออก เช่นกล่าวถึงองค์ประกอบของบุคคลที่จะเข้ามาอยู่ร่วมในพรรค เมื่อกล่าวถึงจะเน้นความเด่นชัดเป็นพิเศษของลักษณะองค์ประกอบนั้นๆ ดูประหนึ่งว่าเป็นบุคคลผู้คัดสรรตัวเองเลยทีเดียว หรือมีอารมณ์ร่วมในประเด็นว่านักการเมืองต้องเสียสละ จะเน้นถึงอารมณ์ที่ชัดเจนว่าต้องเป็นอย่างนั้นจริงๆ เป็นต้น
- 3) แนวคิดที่แสดงออกในด้านที่เกี่ยวกับการเมือง.....

มีความเชื่อต่อแนวคิดของพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ โดยบริสุทธิ์ใจ ก่อนข้างที่จะจดจำและสังเคราะห์แนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์ออกมาได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดความคิดในจุดเน้นของพ่อท่านได้เป็นอย่างดี โดยสรุปแล้วมีความเห็นในด้านการเมืองเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับท่านสมณะโพธิรักษ์

- 4) ความเห็นของผู้พูดต่อหัวข้อที่กำลังพูดถึง (ในเชิงสติปัญญา).....
 จัดได้ว่า รต.แซมดิน เลิศบุศย์ เหมาะแก่ตำแหน่งรองเลขาธิการพรรคและผู้ประสานงาน
 ต่างๆ เพราะความคิด ไหวพริบปฏิภาณ ในการปรับประวาทะโต้ตอบนั้น ค่อนข้าง
 ตรงไปตรงมา แหวมคม การตีความ ความหมายของความคิดของท่านสมณะ โพรรัักษ์สื่อ
 ออกมาได้แม่นยำใกล้เคียงกับท่านสมณะ โพรรัักษ์เอง เหตุที่กล่าวอย่างนี้ก็เพราะว่า คุณแซม
 ดิน เป็นผู้นำแนวคิดนั้นมาปฏิบัติจริง ซึ่งในการปฏิบัติจริงต้องอาศัยองค์ประกอบอีกมาก ทั้ง
 ด้านทักษะความชำนาญ ทั้งปัญหาอุปสรรค นานัปการ แต่ด้วยสติปัญญาของตนประกอบกับ
 เป็นบุคคลใกล้ชิดกับพ่อท่าน จึงทำให้การตอบคำถามในแง่มุมต่างๆหรือถ่ายทอดความคิด
 นั้นๆค่อนข้างตรงประเด็น และมีหลักยืนที่มั่นคง ในแนวคิดที่เข้าใจ และในคำตอบ
- 5) อื่นๆ.....มีความเอื้อเฟื้อ โดยธรรมชาติจริงๆ กล่าวคือให้ความสำคัญกับผู้มาขอสัมภาษณ์โดยใจ
 จริง เอื้อเฟื้อในเรื่องเวลา ให้การแนะนำหลายประการ พยายามตอบคำถามทุกอย่างที่อยาก
 ทราบ มีน้ำใจเหมาะสมกับการเป็นผู้ใหญ่

ภาคผนวก ข
ประวัติพรรคเพื่อฟ้าดิน

ประวัติพรรคเพื่อฟ้าดินโดยสังเขป

พรรคเพื่อฟ้าดิน (พฟด.) เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า FOR HEAVEN AND EARTH PARTY (FHAE) และ มีคำขวัญคือ ‘เศรษฐกิจพึ่งตน ชุมชนเข้มแข็ง ประชาธิปไตย ประเทศไทย’ นโยบายพรรคเพื่อฟ้าดิน วรรคแรกระบุว่า พัฒนาประชาธิปไตยด้วยการเมืองอริยะ หรือการเมือง บุญนิยม มุ่งสร้างคนให้มีคุณธรรมเป็นรากฐานประชาธิปไตย พัฒนาชุมชนให้มีศีล ปลอดอบายมุข พึ่งตนเองได้ ไม่แก่งแย่งแสวงอำนาจและประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งเป็นนวัตกรรม (innovation) อันหนึ่งของสังคม

เรื่อตรีแซมดิน กล่าว และเล่าถึงกำเนิดพรรคให้ฟังว่า เดิมไม่คิดจะตั้งพรรค ก่อนหน้านั้น ร.ต.อ.ดร.นิติภูมิ นวรัตน์ (หรือตีวเตอร์หมู หน้ารามคำแหง) ไปจดทะเบียน กับสำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ไว้ก่อน เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2543 พอตั้งเสร็จ เขาก็หาว่าใครที่มีอุดมการณ์ที่ตกผลึกแล้ว หากคนร่วมอุดมการณ์ให้เหมือน ระบบสหกรณ์ในอุดมคติ หมายความว่า คนจะมาร่วมมือกันทำงานเพื่อบ้านเพื่อเมือง มีอะไรมาช่วยกัน สายสัมพันธ์ระหว่างนิติภูมิกับชาว อโศก สืบเนื่องมาจากก่อนหน้านี้ ทางอโศกเคยเชิญเขามาเป็นวิทยากร ก็รับแนวความคิดกันได้ ก็เลยเป็นเสมือนญาติธรรมกัน แล้วมายกพรรคให้เราชาวอโศก

“ก่อนหน้านั้นเราไม่เห็นด้วย เพราะเราทำงานด้านศาสนาอยู่ แล้วอยู่ดีๆ จะให้พรรคการเมืองเข้ามา ตอนนั้นเรารู้สึกว่า นักการเมืองยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ของประชาชนนัก นักการเมืองค่อนข้างจะเป็นพวกแสวงหาผลประโยชน์ ก็มีการถกกัน ไปถึงจุดหนึ่งที่ว่า ศาสนาก็คืองานที่ช่วยสังคม พรรคการเมือง ก็คืองานที่จะช่วยสังคม แล้วถามว่า เราพึ่งตนเองได้แล้วหรือยัง เราก็ตอบตัวเองว่า พึ่งตนเองได้แล้ว เพราะขณะที่เศรษฐกิจตกต่ำ เราไม่เจอผลกระทบ ถามว่า ถ้าเราพึ่งตนเองได้แล้วเราจะไม่ช่วยผู้อื่นเลยหรือ” เมื่อชาวอโศกเจอคำถามนี้ ก็สะดุด ทุกคนเลยปรึกษากันใหม่ ตก ลงเห็นด้วยก็รับพรรคสหกรณ์มาบริหารกัน ขณะนั้นต้องหาสมาชิกให้ได้ 5,000 คนภายในเวลาที่เหลืออยู่ประมาณ 2-3 เดือน หรือประมาณ 180 วันที่จะต้องส่งให้ กกต. สำหรับชาวอโศกไม่ใช่เรื่องยากเลย ในที่สุดก็ได้สมาชิกครบ และเปลี่ยนชื่อ จากพรรคสหกรณ์ เป็นพรรคเพื่อฟ้าดิน ซึ่งเป็นชื่อที่ได้รับการสนับสนุน อย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ จากการคัดเลือกชื่อกว่า 60 ชื่อ เพราะชื่อเดิมไปพ้องกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ อาจทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวได้

สัญลักษณ์ของพรรคเพื่อฟ้าดินเป็น ลูกโลก มีพื้นที่สีฟ้าอยู่ตรงกลาง หมายถึง การอยู่ร่วมกันของนานาอารยประเทศ รูป เฟืองสีแดง รองรับครึ่งวงกลมส่วนล่าง หมายถึง ภาคอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เป็นกลไกสำคัญของประเทศ มีรวงข้าวสีทอง โอบแนว

วงกลมส่วนบน หมายถึง ความเจริญรุ่งเรืองของกสิกรรมที่เป็นตัวสำคัญของประเทศ โดยมี ความสัมพันธ์ระหว่างภาคกสิกรรมกับภาคอุตสาหกรรม เป็นตัวนำของประเทศ เลขเก้าสีน้ำเงิน อยู่เหนือลูกโลก หมายถึงความเป็นมงคลของชนชาวไทยที่มีความเจริญ แสดงถึงความก้าวหน้า การพัฒนา ทั้งภาคกสิกรรม และ ภาคอุตสาหกรรม และในระหว่างรวงข้าวมี ชื่อพรรคเพื่อฟ้าดิน FOR HEAVEN AND EARTH PARTY อยู่ในครึ่งวงกลมส่วนล่างระหว่างลูกโลกและรูปเฟือง

ความหมายของสัญลักษณ์พรรค คือคำอธิบายนโยบาย 19 ด้าน โดยสรุปให้เห็นภาพโดยรวมว่า พรรคนี้มีเจตจำนงอย่างไร และการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นจะอย่างไร เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ รองเลขาธิการพรรคเพื่อฟ้าดิน บอกเล่าถึงที่มาของสัญลักษณ์ดังกล่าว ว่า“พื้นข้างหลังเป็นภาพธรรมจักร เพราะเราทำเรื่องศาสนาเป็นหลัก ไม่ได้คิดมาทำพรรคการเมือง แต่เมื่อมีกิจกรรมพรรคการเมืองเข้ามา เราจึงทำให้ชัดเจนว่า เป็นการเมืองที่มีศาสนา หรือ มีธรรมะนำทาง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่คือว่า ดีที่สุดในปัจจุบันที่เปิดให้ทำได้ แล้วตอนนี้เรามีความเข้มแข็งพอสมควร เมื่อเราแข็งแรงแล้วเราไม่คิดช่วยคนอื่นหรือ ถ้ามว่า ถ้าเราทำแต่ของเราทำได้ไหม ทำได้ จะใจดำดูเขาล้มหายตายจากไปหรือ บาดเจ็บไปเพราะเศรษฐกิจ การเมืองหรือ ถ้าเรามีส่วนจะช่วยได้ก็ทำ“นโยบายทั้ง 19 ด้าน ประกอบด้วย 1.นโยบายด้านการเมือง 2.การบริหาร 3.กฎหมาย 4.กระบวนการยุติธรรม 5.เศรษฐกิจ 6.การเงิน 7.กสิกรรม 8.อุตสาหกรรม 9.วิทยาศาสตร์ 10.สื่อสาร 11.สิ่งแวดล้อม 12.สังคม 13.ศาสนา 14.การศึกษา 15.ศิลปะ 16.วัฒนธรรม 17.สาธารณสุข 18.การบริโภคนิยม 19.ความสัมพันธ์ระหว่างชาติ หลักการทั้ง 19 ข้อ ล้วนเป็นการเมืองบุญนิยมทั้งสิ้น ดูแล้วคงไม่มีพรรคใด กล้าลอกเลียนแบบ เพราะทำได้ยาก ตั้งแต่ต้นนโยบายด้านการเมือง มีข้อหนึ่งที่น่าสนใจ คือ กลั่นกรองบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมือง พัฒนาจิตใจ และ วิญญาณ ผู้ที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองให้มีจิตสำนึก ในการรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง มีคุณลักษณะเป็นชาวบุญนิยม จะทำได้อย่างไร แซมดินอธิบายว่า

เพราะฉะนั้น เกณฑ์ที่เราเลือกกรรมการพรรค ผู้บริหารพรรค แม้แต่คนที่จะมาร่วมงาน ก็ต้องหาคนที่ทิวี่เสมอกัน มันถึงจะไปทางเดียวกัน มีน้ำหนัก ในการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เราทำไม่เร็ว แต่เราไม่ล้ม เราทำนาน อีก 100 ปีก็ได้ เราไม่ได้หวังตรงรุ่นเรา แต่ลูกหลานเราต้องได้เป็นรัฐบาล เมื่อประชาชนเข้าใจการทำงานของเรา แล้ว ประชาชนจะบอกต่อกันไป ให้เราไปลงสมัครเถอะ เขาจะเลือก เมื่อนั้นเราจึงจะได้ และจะมีปริมาณเยอะขึ้น สำหรับเวลาบอกไม่ได้ว่าเมื่อไหร่ แต่เราทำเต็มทีนะ ไม่ได้อู้ และนี่คือความเป็นมาของพรรคเพื่อฟ้าดิน

ภาคผนวก ก
ประวัติท่านสมณะโพธิรักษ์

ประวัติสมณะโพธิรักษ์ โดยสังเขป

ท่านสมณะโพธิรักษ์ เดิมชื่อ มงคล รักพงษ์ ชื่อเล่นว่า แป็ค

เปลี่ยนชื่อเองเป็น รัก รักพงษ์ เมื่อกำลังศึกษาอยู่ที่ โรงเรียนเพาะช่างปี 5
ท่านเกิด เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2477 (ตรงกับวัน อังคาร แรม 8 ค่ำ เดือน 7 ปีมะเมีย)
ศรีสะเกษ แต่โดยพื้นเพเดิมเป็นชาวอุบลราชธานี เพราะ คุณ ปู่,ย่า,ตา,ทวด อยู่ที่
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

บิดาผู้ให้กำเนิดชื่อ นายทองสุข แซ่โจ้ว (ถึงแก่กรรมตั้งแต่ท่านสมณะโพธิรักษ์อายุยังไม่ได้ขวบ)

บิดาเลี้ยงชื่อ สิบโทบุญเฉย รักพงษ์ (ถึงแก่กรรม พ.ศ. 2512)

มารดาชื่อ นางบุญโฮม รักพงษ์ (พรหมพิทักษ์) (ถึงแก่กรรม พ.ศ.2498)

มีพี่น้องร่วมมารดาเดียวกัน 10 คน ถึงแก่กรรมไปแล้ว 3 คน ท่านเป็นพี่ชายคนโต
การศึกษา สำเร็จจากวิทยาลัยเพาะช่าง แผนกจิตรศิลป์ ระหว่าง พ.ศ.2496-2500 ได้รับ
ประกาศนียบัตร ป.ว.ช. (ประโยควิชาช่างจิตรศิลป์ 3 ปี) และ ป.ว.ส.(ประโยควิชา
ช่างชั้นสูง จิตรศิลป์ 5 ปี)

อุปนิสัย โดยทั่วไป ปรากฏว่าเป็นคน ขยัน มานะ บากบั่น พากเพียร อดทน อดออม ไม่
ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไร้คุณค่า ละเอียดประณีต มองเห็นประโยชน์ในสิ่งต่างๆที่
ผู้อื่นมองข้าม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น

พรสวรรค์ และความสามารถ เป็นผู้มีความถนัดในเชิงศิลปะด้านต่างๆ ชอบและสนใจด้านการ
ประพันธ์ ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง และบทเพลง เคยประพันธ์เพลงที่ตั้งมากมาย ในช่วง
พ.ศ.2497-2498 คือ เพลง “ผู้แพ้” “ผู้ครองรัก” และเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง
“โทน” งานประพันธ์ของท่านมีมากทั้ง สารคดี , เรื่องสั้น , กลอน , โคลงฯ โดยมี
นามแฝงต่างๆ เช่น มงคล พงษ์มงคล, รุ่ง รักพงษ์, รัก พงษ์มงคล, สไมย์ จำปาแพง
เรขา เหมลิขิต , เกื้อ ปรียาฯ

ในเพศกฤหัสถ์ เป็นโสดไม่เคยแต่งงานกับใคร

อุปสมบท ที่วัดโคกการาม จ.สมุทรปราการ เมื่อวันที่เสาร์ ที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2513 โดย
พระราชวรคุณ เป็นพระอุปัชฌาย์ สังกัดฝ่าย ธรรมยุต

ภายหลัง ญาติเป็น “มหานิกาย” ที่วัดหนองกระทุ่ม ต.ทุ่งลูกนก อ.กำแพงแสน
จ.นครปฐม เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2516 โดยมี พระครูสถิตวุฒิกุล เป็นพระ
อุปัชฌาย์ ถีอโอบุทธิ 2 ใบอยู่ระยะหนึ่ง

คืนโอบุทธิ เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2516 ได้นำโอบุทธิ ฝ่ายธรรมยุตไปคืน

ฉายา “พระโพธิรักษ์” ความหมายคือ ผู้รักษาความตรัสรู้ เป็นชื่อฉายาที่ตั้งขึ้นเอง จากนามปากกาที่ใช้เขียนหนังสือเกี่ยวกับธรรมะมาตลอด ตั้งแต่สมัยยังเป็น ฆราวาส เมื่อได้อุปสมบทเป็นภิกษุแล้ว ก็ขออุปฌาย์ใช้นามนี้ เป็นชื่อฉายาในสมณะเพศ เป็นอุปฌาย์ ในปี พ.ศ.2519 ท่านได้เป็นอุปฌาย์ (ตามธรรมเนียม ตามวินัย) ให้อุปสมบทแก่นักบวช “ชาวอโศก” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยอาศัยองค์คุณธรรมที่มีจริงแห่งการเป็น พระอุปฌาย์ ตามพระวินัย พระสูตร หรือ อาศัยองค์คุณ 10 ประการ ตามพระธรรม พุทธสถาน เป็นสถานที่พำนักศึกษาปฏิบัติธรรม และที่ทำงานศาสนาของหมู่กลุ่ม “ชาวอโศก”

1) พุทธสถาน สันติอโศก

ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2519 อยู่ที่ 65/1 ถ.สุขาภิบาล 1 ซ.เทียมพร คลองกุ่ม บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

2) พุทธสถาน ศิริระอโศก

ก่อตั้งเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2523 อยู่ที่ ต.กระแซงใหญ่ อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

3) พุทธสถาน ศาสีอโศก

ก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2519 อยู่ที่ ต.โคกเคี้ยว อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์

4) พุทธสถาน ปฐมอโศก

ก่อตั้งเมื่อ วันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2523 อยู่ที่ 66 หมู่ 5 ถ.พระประโทน 11 (นาคโตนด) ต.พระประโทน อ.เมือง จ.นครปฐม

ปฏิบัติหรือการปฏิบัติของชาวอโศก อันเป็นรูปแบบปฏิบัติที่เน้นเห็นชัดได้ทันที

- 1) ละเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์
- 2) ละเว้นการบริโภคเกินวันละหนึ่งครั้ง
- 3) ละเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด เช่น บุหรี่ หมากพลู ยานัตถุ์
- 4) ละเว้นการนอนกลางวัน (ตั้งแต่ 5.00-18.00 น.) ยกเว้นอาพาธ
- 5) ละเว้นการสวมรองเท้า และ ละเว้นการใช้ยาม และร่ม
- 6) ละเว้นการมีเงินทอง หรือเครื่องตกแต่งประดับประดา เกินฐานะสมณะเพศ โดยเฉพาะเงินทอง หรือ มีสื่อแลกเปลี่ยนอื่นใดก็ตาม ก็จะต้องไม่มีเป็นกรรมสิทธิ์ อย่างแท้จริงเป็นจริง
- 7) ไม่รดน้ำมนต์ ทำน้ำมนต์
- 8) ไม่ทำพระเครื่องพระบูชา
- 9) ไม่บูชาด้วยไฟ ด้วยควันเป็นสื่อ ไม่บูชาด้วยน้ำเป็นสื่อ เป็นต้น

ความเป็นมาของสำนักสันตือโสภ

โดยเหตุที่สมณะโพธิรักษ์ บวชที่วัดอโศการาม และไปบรรยายธรรมบริเวณ ลาน อโศก วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ อยู่เนืองๆ จนได้สมญานามว่า ขวานจ๊กตอก และเมื่อทำหนังสือ ยุคแรกก็ใช้ชื่อเรวดียุครุ่งอรุณ ฉบับอโศก ทั้งนามปากกาที่ใช้เป็นอย่างเดียวกัน อโศก ไม่ว่าใครเขียน ก็ตามเพราะได้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคำ อโศก หลายสถานะหลายเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว เรา จึงจับเอาคำว่า อโศก มาเป็นฉายาของเราตั้งแต่บัดนั้นและร่วมเผยแพร่ธรรมะจนเกิดกลุ่มพุทธบริษัท อันมีทั้งนักบวชและฆราวาส ญาติธรรมรุ่นแรกได้ร่วมมือกันก่อตั้งสถานที่ปฏิบัติธรรมถวายท่าน และเนื่องจากมีสภาพเป็นสวนจึงได้ชื่อว่า สวนอโศก ตั้งอยู่ที่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี แต่ก็ยังไม่ เข้ารูปเข้ารอยและไม่ลงตัวด้วยเหตุหลายประการ จึงได้ย้ายมาที่แห่งใหม่ เรียกชื่อว่า ธรรมสถาน แคนอโศก ตั้งอยู่ที่ ต.ทุ่งลูกนก อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2516 และได้ใช้ สถานที่นี้อบรมบำเพ็ญธรรม จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์บีบคั้นมากมายทำให้ลำบากในการเผยแพร่ ธรรมะ เมื่อไม่มีทางเลือก สุดท้ายสมณะโพธิรักษ์ และหมู่สงฆ์ต้องตัดสินใจประกาศตนเป็น นานา สัจวาส ตามพระธรรมวินัย เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2518 ที่วัดหนองกระทุ่ม อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม จากนั้น สมณะโพธิรักษ์ จึงนำพาหมู่กลุ่มมาอยู่ที่ พุทธสถานสันตือโสภ ซึ่งเดิมเป็นเรือนทรงไทย หลังใหญ่ที่คุณสันติยา (กิตติยา) วีระพันธุ์ ผู้เป็นเจ้าของได้ถวายท่านไว้ตั้งแต่ปี 2515 และได้เริ่มก่อตั้ง ขึ้นเมื่อ 7 สิงหาคม พ.ศ.2519 เลขที่ 65/1 ถนนสุขาภิบาล 1 ซอย เทียมพร แขวง คลองกุ่ม เขต บาง กะปิ จังหวัด กรุงเทพมหานคร จึงเป็นการเกิดขึ้นของ สำนักสันตือโสภตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กวี อิศริวรรณ (ม.ป.ป.) 20ความคิดทางการเมือง กรุงเทพมหานคร สยามบรรณกิจ
โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2543) รัฐศาสตร์และการเมือง ฉบับปรับปรุงครั้งที่หก กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์ตะเกียง
- ขรรค์ดวง (2549) “คืนระเบิดที่สันตือโสภ” ใน เรือตรีแซมดิน เลศบุศย์ บรรณาธิการ สารอโสภ
31 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- คณะกรรมการชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ (2549) ชุมชนบุญนิยมสันตือโสภ กรุงเทพมหานคร
ไม่ปรากฏที่พิมพ์
- จริงใจ ไผตรี คณะผู้จัดทำ (2546) นโยบายและข้อบังคับพรรคเพื่อฟ้าดิน กรุงเทพมหานคร
ฟ้าอภัย
- จริงใจ ตามภูมิ (2549) ถึงกาลพิเนาศ ความฉลาดก็วิปริต กรุงเทพมหานคร อุษาการพิมพ์
จึงเชียงฝ้าซือ (2546) ระบบสังคม“บุญนิยม” ในศตวรรษที่21:ทางเลือกที่3ที่ดีกว่าทุนนิยมและ
คอมมิวนิสต์ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- จุมพล หนิมพาณิช (2543) “ระบบการเมืองการปกครอง 2” ในเอกสารการสอนชุดวิชา มนุษย์กับ
สังคม หน่วยที่ 5 หน้า 231 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชา
รัฐศาสตร์
- _____. (2544) “ความหมาย ขอบข่ายและความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น” ใน
เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1 หน้า 7-16
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- จูเลียน ฮักซ์ลีย์, เจ. โบร์โนว์สกี, เจอร์ลด์ แบร์รี, เจมส์ ฟิชเชอร์ วัฒนากการแห่งความคิด :
ภาคมนุษย์และมนุษยชาติ แปลจาก The Growth of Ideas โดย จุฑาทิพย์ อุมะวิชณี
(2542) ภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จำลอง ศรีเมือง (2550, 12 สิงหาคม) หัวหน้าพรรคพลังธรรมในอดีต และคนใกล้ชิดชิดสมณะ
โพธิรักษ์ สัมภาษณ์โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์ มูลนิธิพล.ต.จำลอง ศรีเมือง 445/15
ซอยรามคำแหง 39 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
- เฉลิมเกียรติ ผิวนวน (2527) “ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์” รายงานวิจัย เสนอต่อ
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชาวอโสภ (2548) สัจจะชีวิตของสมณะโพธิรักษ์ พิมพ์ครั้งที่ 4 (ฉบับปรับปรุงใหม่)
กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย

- ชรินทร์ สันประเสริฐ (2543) “ระบบการเมืองการปกครอง1” ใน เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยศาสตร์
กับสังคม หน่วยที่4 หน้า 171 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชา
ศิลปศาสตร์
- ชนินทร์ รุ่งแสง (2543) “แนวโน้มพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชน ในเขตเลือกตั้งที่ 30
กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2519) *ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร
_____. (2523) *การเมือง พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ดวงศิการ์พิมพ์*
- ชมพูนุช น้าภา (2549) “34วัน34คืนกองทัพธรรมไล่ นายกัรบทั้งก่อนไม้มและก่อนอิฐ” ใน
เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ บรรณาธิการ *สารอโศก* 48 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- ณรงค์ พ่วงพิศ (2544) “ความคิดทางการเมืองไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ปรัชญาการเมือง*
หน่วยที่15 หน้า 804-811 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2548) *รัฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- ทินพันธุ์ นาคะตะ (2546) “นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง” โครงการ
เอกสารและตำราสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิธิดา พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร
หจก. สหายบลิ๊กและการพิมพ์จำกัด
- ทิม สมอ เรียบเรียง (2547) *อโศกที่เห็นและเป็นอยู่ 2544* กรุงเทพมหานคร ฟาอภัย
_____. (2549) “สิบห้าหน้าที่กับพ่อท่าน” ใน เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ บรรณาธิการ
สารอโศก 17-18 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- ธรรมวิภาคและคหิปฏิบัติ ฉบับมาตรฐาน (2535) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เลียงเชียง
- ชโสธร ตู้อทองคำ (2547) “แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสังคม” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา แนวคิดทาง*
การเมืองและสังคม หน่วยที่ 7 หน้า 447 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ธีรศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2544) “แนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจไทยของ
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี” รายงานการวิจัย ได้รับทุนอุดหนุน

- การวิจัยประเภททั่วไปประจำปี 2540 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
อนุญาตให้เผยแพร่ได้ สิงหาคม 2544
- ประคอง เตกฉัตร (2549) “กติกามือเมือง” เราคิดอะไร 12, 191 (มิถุนายน): 77-79
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา (2541) รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก กรุงเทพมหานคร
โอเดียนสโตร์
- ปรีชา ช้างขวัญยืน (2538) ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____. (2538) ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ
พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โฟร์ ฟรินดิง
- พระมหาเมธี ทองวิจิตร (2546) “การเมืองการปกครองเชิงพุทธ” สารนิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกริก
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2540) “พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” ใน ไพโรจน์
อยู่มณเฑียร ผู้รวบรวม ธรรมเทศนากัณฑ์การเมือง หน้า 40 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์สร้อยทอง
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2529) การเมืองกับพุทธธรรม กรุงเทพมหานคร สยามบรรณกิจการพิมพ์
รักขาราม (2543) บันทึกจากปัจฉาสมณะเล่ม 2 กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____. (2547) “องค์กรบุญนิยมกับการเมือง” ใน เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ บรรณาธิการ
สารอโศก หน้า 67-68 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- _____. (2549 ก) “บันทึกจากปัจฉาสมณะ ตอน กุชาติ กุศาสนา (1)” ใน เรือตรีแซมดิน
เลิศบุศย์ บรรณาธิการ สารอโศก หน้า 32-33 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- _____. (2549 ข) “บันทึกจากปัจฉาสมณะ ตอน กุชาติ กุศาสนา (2)” ใน เรือตรีแซมดิน
เลิศบุศย์ บรรณาธิการ สารอโศก หน้า 42,52,65,67 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2546) กรุงเทพมหานคร

- รินธรรม อโศกตระกูล และคณะผู้เรียบเรียง (2549) *จิตวิญญาณแห่งความสุข* กรุงเทพมหานคร
 อุกษาการพิมพ์
- แรงรวม ชาวหินฟ้า (2549) “คิดคนละข้าว” *เราคิดอะไร* 19, 21 (พฤศจิกายน): 37-39
- ว.วชิรเมธี (2549) “ธรรมภาวิวัฒน์” ใน *เรื่อตรีแซมดิน เลิศบุศย์ บรรณาธิการ สารอโศก* 54-55
 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- วาสนา นาน่วม (2545) “ความคิดทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร” *วิทยานิพนธ์
 ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- วิทยากร เชียงกุล และ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม (2547) *อธิบายศัพท์ ปรัชญาการเมืองและสังคม*
 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สายธาร
- ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (2548) “ความคิดทางการเมืองของ คาร์ล ชมิตท์: ความเป็นการเมือง
 สภาวะสมัยใหม่และเสรีประชาธิปไตย” *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- ส.แต่ธรรม ชัมมรักโขโต (2549) “งานโฮมไทวง 49” ใน *เรื่อตรีแซมดิน เลิศบุศย์ บรรณาธิการ*
สารอโศก หน้า 140 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ
- สมณะโพธิรักษ์ (2534, 24 เมษายน) *การเมืองกับคุณธรรม* โดยนักศึกษาปริญญาโทจากสถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์
- _____ . (2535) *การเมืองกับคุณธรรม* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2544) *อโศกที่เห็นและเป็นอยู่ 2544* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2547 ก) *กลไกของมนุษย์* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2547 ข) *ตอบฝรั่งเรื่องสังคมพุทธเล่มหนึ่ง* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2547 ค) *ทะลวงปัญหา ทะลุโลกาภิวัตน์* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2548 ก) *วิถีพุทธ พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2548 ข) *ประนีประนอมกันกันด้วยนาฬิกาสวรรค์* กรุงเทพมหานคร ฟ้าอภัย
- _____ . (2549 ก) “ข้าพเจ้าคิดอะไร” *เราคิดอะไร* 12, 189 (เมษายน): 16-17
- _____ . (2549 ข) “ข้าพเจ้าคิดอะไร” *เราคิดอะไร* 12, 190 (พฤษภาคม): 21-22
- _____ . (2549 ค) “ข้าพเจ้าคิดอะไร” *เราคิดอะไร* 12, 191 (มิถุนายน): 20
- _____ . (2549 ง) “ชีวิตนี้มีปัญหา” *เราคิดอะไร* 12, 193 (สิงหาคม): 23

- _____ . (2549 จ) เจ้าสำนักสันตือโสภ บทสัมภาษณ์ เรื่อง อโศกรำลึก 49 72 ปี ปีตุบูชา
ปัญญาสมโภช สัมภาษณ์โดย ทีม สมอ. สารอโศก อันดับที่ 294 (เมษายน-
พฤษภาคม) หน้า 17-18
- _____ . (2549, 12 ตุลาคม) เจ้าสำนักสันตือโสภ สัมภาษณ์โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์
พุทธสถานสันตือโสภ 65/1 ถนนสุขุมวิท 1 ซอยเทียมพร แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร
- _____ . (2550, 2 สิงหาคม) เจ้าสำนักสันตือโสภ สัมภาษณ์โดย นายยุทธชัย จอมพงษ์
พุทธสถานสันตือโสภ 65/1 ถนนสุขุมวิท 1 ซอยเทียมพร แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร
- สถิต วงศ์สุวรรณ (2540) *ปรัชญาเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร อักษรพิทยาการพิมพ์
- _____ . (2545) การเมืองบุญนิยม กรุงเทพมหานคร ฟออภัย
- สุพจน์ บุญวิเศษ (2549) *หลักรัฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร เอ็ม. ที.เพรส
- สุภางค์ จันทวานิช (2549) *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ พิมพ์ครั้งที่ 7*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุกัญญา วิจิตรศาสตร์ (2544) “พรรคพลังธรรม : ความรุ่งเรืองและความเสื่อมถอย” วิทยานิพนธ์
ปรัชญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2534) *อุดมการณ์ทางสังคม ในพุทธศาสนาตามแนวความคิดของสำนัก
สันตือโสภ* กรุงเทพมหานคร ฟออภัย
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2520) *อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่ง* กรุงเทพมหานคร ศึกษิตสยาม
- _____ . (2534) *ศาสนากับการพัฒนา คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา*
กรุงเทพมหานคร
- สุวิมล อิศระธนาชัยกุล (2546) “ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมไทย: ศึกษากรณีนวนิยาย
เรื่องสี่แผ่นดินของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุเมธ เมธาวิทยากุล (2534) *ปรัชญาเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- เสนีย์ คำสุข (2547) “การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคม” ใน *ประมวลสาระชุด
วิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม* หน่วยที่ 1 หน้า 4-43 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์

- สนธิ เตชานันท์ (2548) *พื้นฐานรัฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมชัย รักรัตน์ (2548) *ประนีประนอมกันด้วยนาถาสังวาส จัดพิมพ์เพื่อเป็นปีติบูชา ในโอกาส
ครบรอบ 72 ปี พ่อท่านสมณะโพธิรักษ์ 5 มิ.ย. 2548-4 มิ.ย. 2549* กรุงเทพมหานคร
ฟ้าอภัย
- สมบูรณ์ สุขสำราญ (2527) *พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- สมบัติ จันทร์วงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) “ความคิดทางการเมืองไทย” *เอกสารวิจัย
หมายเลข 6 สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ
_____ . (2523) ความคิดทางการเมืองและสังคม กรุงเทพมหานคร สยามบรรณกิจ*
- สมพงศ์ เกษมสิน และ จรูญ สุภาพ (2520) *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช*
- สมยศ จันทะวงษ์ (2535) “ความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต)” *สารนิพนธ์
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- สมยศ รัทกุลวิทยา (2539) “ความคิดทางการเมืองของปัญญานันทภิกขุ” *สารนิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- สมศักดิ์ เนียมเล็ก (2544) “วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ” *วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัย
รามคำแหง*
- อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย (2544) “กำเนิดลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตยสมัยใหม่” ใน *เอกสารการสอน
ชุดวิชา ปรัชญาการเมือง* หน่วยที่ 7 หน้า 290-340 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขารัฐศาสตร์
- ฮาล เดรเปอร์ (1960) “สองวิญญาณของสังคมนิยม” แปลโดย เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และ
จิระยุทธ คงหิน สารสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 11 สิงหาคม 2550 จาก
<http://www.marxists.org/thai/archive/draper/two-souls.htm>

- Aristotle (1962) "The politics" Translates with notes by Ernest Barker , New York : Oxford University Press, p.6 อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช (2544) "ความหมาย ขอบข่าย และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์* หน่วยที่ 1 หน้า 7-16 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- Harold D. Lasswell (1958) *Politics, Who gets What, When, How* Cleveland : World Publishing Company. อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช (2544) "ความหมาย ขอบข่าย และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์* หน่วยที่ 1 หน้า 7-16 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- Harvey G. Kepschull (1968) *Politics in Transition : The Challenge of Change in Asia, Africa and Latin America*, New York : Appleton-Century-Crafts. อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช (2544) "ความหมาย ขอบข่าย และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์* หน่วยที่ 1 หน้า 7-16 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- Robert A. Dahl (1963) *Modern Political Analysis*. Englewood Cliffs N.J.Prentice-Hall pp.41-47 อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช (2544) "ความหมาย ขอบข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์* หน่วยที่ 1 หน้า 7-16 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายยุทธชัย จอมพงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	21 มิถุนายน พ.ศ. 2518
สถานที่เกิด	อำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา	ปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2546
สถานที่ทำงาน	เป็นผู้ประกอบการร้านขายยา ชื่อร้านจิรฉัตรเภสัช ที่แขวงสายไหม เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	เจ้าของกิจการ